

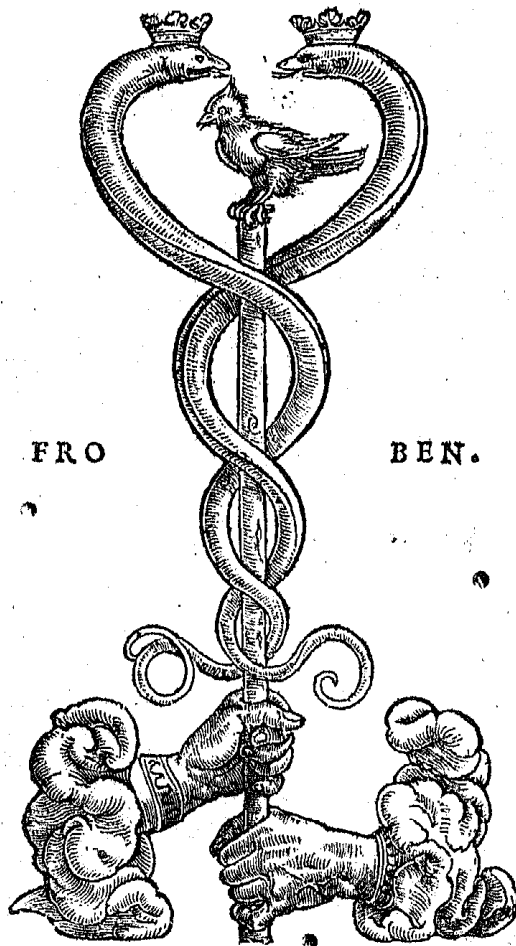
BEATI RHENANI

SELESTADIENSIS RERV M GERMANI

CARVM LIBRI TRES

ADIECTA EST IN CALCE EPISTOLA AD

D.Philippū Puchaimerū, de locis Plinij per St. Aquæum
attactis, ubi mendæ quædam eiusdem autoris
emaculantur, antehac non à quo/
quam animaduersæ.

BASILEAE, IN OFFICINA FROBENIANA,
ANNO M. D. XXXI

Cum gratia & priuilegio Cæsareo
in sex annos

HOMERVS ille parens omnis eruditionis, inuictissime
Caesar, non frustra cōsultricem adhortatricemq; Telema-
cho Mineruam attribuit, innuens quantū expediat prius/
quā negociū aggrediamur, sapientiorē in cōsiliū
adhibuisse. Proinde quod uulgo fieri uidemus ab hominī
bus prudētibus atq; cordatis, ut quoties in longinquas re/
giones profecturi sunt, ac iter ignotum ingressuri, uel sibi
ducem aliquē asciscant, uel saltem uiam ā gnaris locorum
exquirant, nimirum ut citius perueniant quo uolunt, & iter suum commodius
explicent, id utinā semper imitentur qui se studijs literarum addicunt. Etenim
ubiq; recta institutio praeuentionisq; magnū momentum habet, in literis longe
maximū. Nec enim statim adest discēti iudiciū, quod usu longo multoq; laborē
uix tandem contingit, nō quidem omnibus passim, sed felicioribus tantū in/
genijs, ut nō est, iuxta prouerbiū, cuiusuis adire Corinthū. Nam quosdā uidere
licet in studijs tumultuantes nullū non mouere lapidem, quo propositā discipli-
nam aliquā consequantur, & tamen exactam siue mediocrem etiā cognitionem
quotusquisq; est qui nanciscatur. Idq; si uspiam alibi, praesertim in historiarū le-
ctione solet usu uenire plerisq;. Nam quis nō ē triuio populorū regionumq; no-
mina crepat, Germanos, Alemannos, Francos, Saxones, Sueuos, Heluetios,
Germaniā superiorem, & inferiorem, Germaniā magnā, Franciā, Alemanniā,
Sueuiam, Baioariam? Quod si roget quispiā, unde & quando natæ sint hae gen-
tium & prouinciarum appellationes, hic uero paucos reperias qui possint hisce
de rebus exacte differere. Et tamen, ut ingenue quod uerissimū est fateamur, ni-
si hae quis teneat nescio quo cū fructu legendis historijs sit uacaturus. Hoc ue-
ro mirū, quod in Romana antiquitate cognoscēda diligentissimi sumus, in me-
dia aut etiā uetustiori quę ad nos maxime pertinet, negligēter cessamus. In cau-
sa fortassis est, quod ex luculentissimis scriptoribus illa facile cognoscantur, qui
nusquā non extant, hae autē propter autorū inopiā iudicio magis colligere sit
necesse, quā alio quouis praesidio. Quam ob rem bene mereri de studiosis pu-
tandi sunt, qui rem minime obuiam nō sine ingenti labore perquisitam in me-
diū candide proferunt. Haud desunt fortassis qui uetērem adhuc rerū statum
somniauerint, qui Iuliu Cæsarem, qui Ptolemæum mordicus teneant, nec aliter per-
suaderi possint, quā ab illis traditū est, sed tamē propter istos, si qui tales erūt,
non sunt destituendī cæteri studiosi, quo minus bonis ac candidis ingenijs suc-
curratur. Quæ me res mouit maxime princeps, ut post meū nuper ex Augusta
reditū, rogatu quorundā amicorū, de prouincijs Romanis quas à sinistra Rhe-
ni fluminis, à dextra Danubijs ripa cōtra ueterem Germaniā uictores orbis pos-
sederunt, & illarū statu quo uidelicet gubernatæ sint modo praesertim sub po-
sterioribus Imperatoribus, qui uidelicet Cōstantinū illū Magnū insecuti sunt,
aliquid annotarem adiutus libro uetusto qui Praefecturas Romanas eius seculi
recenset: tū ut stilo prosequerem quēadmodū illae prouinciæ sint collabenti iam
imperio Occidentali nō à Francis modo, sed & ab Alemannis siue Sueuis, Mar-
comannis, Narsicis, ac Quadis occupatæ. Proinde populorū istorū emigratio-
nes, & mutatas in ipsa ante Germania ueteri sedes quas nos demigrationes uo-
camus, quantū nobis possibile fuit, explicuimus. Nec ullos esse suspicor quibus
hic labor meus nō futurus sit utilissimus. nam doctissimos etiā uiros quoties de
Prouincijs incidit sermo uideo cæcutire, adeo nullū faciunt discrimen inter ue-
terem

terem illā Germaniā, & eā quæ posterius est occupata. Hinc Hermolaus apud Pliniū de ueteri Germania loquentē pro Moeno Aenū legi posse putat, nō hoc facturū si animaduertisset Germaniæ fluuiū Aenū esse nō posse qui Noricum prouinciā à Rhetia distinguat. Itaq; quantū momenti sit allatura, hæc mea lucubratio studiosis historiarū nō est facile dictū, plurimū enim erret necesse est, qui prouincias à ueteri Germania discernere nesciat. Equidē hinc ille ueterū error manauit putantiū Varū Quintiliū cū legionib; Rom. apud Augustā esse cæsum, qui in Teutoburgiensi saltu trans Rhenū in ueteri Germania, uincēte Arminio occubuit. Quod si scissent Rhetiam primā in cuius sine sita est Augusta, Romanorū fuisse prouinciā, nemo hoc dicturus fuerat. Siquidē cōstat Varum in Germania trucidatū, at Rhetia ad Germaniā id tēporis minime pertinebat, Romanis obediens. Iam litem illā *ἁπόνοδος* quæ olim inter ciuem meū Iacobū Vuimphelingiū & Murnarū me puero uiguit, de Galliæ Germaniæq; terminis, promptū sit hinc rescindere. Fateor uero non posse emigrationes istas Germanicarum gentiū tradi, sic, ut curiosis per omnia satisfiat, puta qua parte anni, quot nauigijs transierint, quāto numero, sed tamē ingenia candida nō requirūt istiusmodi minutias, quibus abūde sufficiet, ista facta esse mōstrasse. Porro quia de ueteribus Francis, Alemannis, Saxonib; & ceteris quibusdā parū admodum in literis extat quod non sit fabulosum, de ijs populis paulo prolixius ago, nihil tamen afferens quod nō ex autoribus sit sumptū, sed quos multi non attingant propter deprauatā lectionē. Sed & ea persecutus sum quæ postq; illi Romanorū inuasere prouincias, accidisse cōperi, tum de cultu specieq; earū gentium pauca. Quarū rerum cognitionē tuæ maiestati gratissimā arbitror futurā, quæ nuper ad fasces regni Germanici quod hodie Romanū imperiū appellat cōmunibus principū electorū calculis est euecta, approbante hoc fratre tuo CAROLO Augusto. Siquidē eius imperij primordia cognoscere iucundū erit, quod nūc superis fauentib; ipse feliciter es administraturus. Huc accedit, quod maiores tuæ celsitudinis, à Germanis qui Rhenū olim trāsgressi sunt, Frācos & Alemannos intelligo, suā ducunt originē. Nam Habinspurgios comites nihil aliud fuisse uideo q; ueteris Vindonissæ dominos, quā uulgus Gallorū Vindonem olim uocabat & Vendonē, unde Vendonensem ecclesiā appellatā reperio, & Auendū fortasse castrū citra aspirationem, quod Germani u in b uerso Habinspurgū, id est altā Vindonissæ siue Vindonis arcē dicebāt. Quæ res maiorū tuorum antiquissimā nobilitatē arguit, ut qui ante apud suos clarissimi post illā primam Francorū & Alemannorū transmigrationē merito celeberrimæ ciuitatis & tractus Heluetiorū imperiū adepti sint. Sed de Vindonissa abunde meminimus lib. III. Cæterū uel hac de causa tuæ maiestati inscribi debuit hoc opusculum, quod nullus hodie Germaniæ principū est, qui plures prouincias possideat propriæ suæ ditioni subiectas in quas olim transcenderint Germani. Nā & Pannoniā secūdā proximis annis acquisiisti, iustissimo titulo rex illius post affinis tui Ludouici mortē factus. Ergo FERDINANDE Cæsar inclyte lucubratiōnem istā tot nominib; tuæ maiestati debitā animo beneuolo lubens accipito, uelut gratulatoriū munus, quando nūc ab omnib; Cæsareo nuper auctus fastigio, passim salutaris, adiris, donis etiā conceptā animo lætitiā testantib; frequētaris. Quumq; à maximarū rerū curis & bellis cōtra grassabūdos Christianæ religionis hostes Turcas susceptis, paulisper fueris feriat, librū hunc in manus sumito, cuius te lectio multas magnasq; rerū mutationes docebit. Deus Opt. Max. felicitatem rebus tuis & orbi Christiano pacem largiatur. Bene ualeat Maiestas tua, cui me cōmendo, Selestadij Calendis Martijs, Anno M. D. XXXI.

BEATI RHENANI

SELESTADIENSIS RERVM GERMANI-
CARVM LIBER PRIMVS.

GERMANIA VETVS.

VI GERMANIAM ueterē ad Alpeis usq;
extendūt, & Rheni fontē à meridie, de quorum
numero præcipuus est Pomponius Mela, Rhe-
tiæ bonam partem in dextera Rheni ripa Ger-
maniæ: in sinistra Galliæ tribuere coguntur. At
constat eos tractus qui Brigantinū lacum attin-
gūt utrinq; & etiam superiores, sub administra-
tione fuisse ducis Rhetiarum. Siquidē apud Ar-
borem felicem, quam Arbonam hodie uocant,
præsidium Rhetia primæ collocatum fuisse, nō aliter quā Bregantiæ siue
Cōfluentibus in opposita ripa, suo loco docebimus. Nec abs re, Strabo de
Germania loquēs lib. VII. Primæ huius regionis partes, inquit, sunt Rhe-
no proximæ, ab ipsius ferē fontis initio, quoad in pelagus infunditur. Dicit
fere. Ergo Germania non pertingebat ad Alpeis, & ortum amnis Rheni.
Itaq; sciendum supra Danubiū fontem inter Germaniam ueterem & Rhæ-
tiam primam, limitē à Romanis fuisse constitutū. Hunc à quibusdā Imp-
promotum legimus arridente uictoria. Fuit is sanē terminus à meridie, par-
tem hanc ueteris Germaniæ quæ & Alemannia postea dicta est, à prouin-
cia Rhetia prima siue superiori dirimens. Confinium Germaniæ Rhe-
tiæq; hoc loci non latuit ueteres. Nam C. Solinus de Germaniæ terminis
loquens, Vigeuonum qui sinus maris & Seuonem montem accolunt facta
mentionē, extendi illam inter Hercynium saltum & rupes Sarmatarum tra-
dens, Vbi incipit, inquit, Danubio, ubi desinit Rheno perfundit. Sicq; Da-
nubiū caput à meridie propemodum Germaniæ ueteris terminū facit. Quæ
res mouit cultissimum poetam Cl. Claudianum, ut sic caneret ad Moece-
natem suum Stiliconem Vandilum.

Sublimis in Arcton

Prominet hercyniæ confinis Rhetia syluæ

Quæ se Danubiū iactat, Rheniq; parentem

Vtraq; Romuleo prætendens flumina regno.

Fontem Danubiū Rhetia cœu uides, assignat propter uicinitatem. Po-
stremū uero carmen diligenter obseruandum, Transdanubianas & Cisirhe-
nianas prouincias innuens: nam has intelligit Romulei regni nomine. Sanē
nunc melius uerba Taciti intelligentur, quum scribit Germaniam à Galliis

a 3 Rhetiisq;

Rhetijsq; & Pannonijs Rheno ac Danubio fluminibus separari. Siquidē Danubius Germaniam ueterem, de qua scriptor ille loquitur, nec erat aliā continentibus intra fines suos adhuc se Germanis, dirimit à Rhetiaē superioris parte uersus meridiem: nam supra fontem huius, ut dixi confiniū Germaniæ & Rhetiaē erat, loco nō multum distantī, quem nos in sequentibus certius indicabimus. Deinde separat idem fluuius, de qua re minus ambigitur, Germaniam ueterē à Rhetia prima, & à secūda cui Vindelicia quoq; nomen, sed uetustius. Item à Norico ripensi, tum ab utraq; Pānonia prima & secunda. A Gallijs secludit Rhenus. Enimvero Tacitus quum pugnam Cecinæ cum Heluctijs describit in hīstoria Augusta commemorans nuncios ad Rhetica auxilia missos, & iuentutem Rhetorum statim affuisse, satis innuīt qui nam utrāq; Rheni Brigantiniq; lacus ripam tenuerint supra Danubij caput: nam res nō procul à castello Thermanū gesta est sub mōte Voecio. Ascribendum huc lītem per Danubium esse ductum sub Augusto, quemadmodum Sextus Rufus autor est, non quod Rhetiaē, Noricum, & Pannoniaē Germanis fuerint ademptæ, quas illi nunq; possederāt, sed quod eas regiones quū uterentur libero iure, sibi Romani subiecerint.

POPVLI VETERIS GERMANIAE.

VEterem Germaniam incolere populi indigenæ Teutones, Cimbri, Marſi, Gambriūj, Sueui, Vandali, Bataui, Canincfates, Mattiaci, Catthi, Vſipij, Tencteri, Bructeri, Chamaui, Angriuarij, Dulgibini, Chaſuari, Friſij, Chauci, Cheruſci, Foſi, Semnones, Langobardi, Reudigni, Auiones, Anglij, Varini, Eudofes, Suardones, Nuithones, Hermunduri, Nariſci, Marcomāni, Quadi, Marſigni, Gothini, Oſi, Buri, Lygij, Arii, Helucones, Manimi, Elyſij, Naharuali, Gothones, Rugij, Lemoni, Suiones, Œſtiones, Sitones, Peucini ſue Baſtarnæ, Fenni ac Venedi. Ex Corne. Tacito, Ptolemæus qui poſt Tacitum ſcripſiſſe creditur, ſed antiquioribus uſus tabulis, more Græco mutans ſubinde nomina, Teutonarios cōmemorat, Turogos, & pro Quadis Tuados, & ceteros: nam paſſim extat uolumen. Externi populi incolere, ſed qui iam olim uel diſceſſerint uel euauerint, pars Celtarum duce Elitouiō in ſaltus Hercyniæ ſyluæ tranſgreſſa, Tectoſages, Boij, Heluctij. Hodie Sclauini ſue Vuinidē, quos à ueteri loco Bohemos, & quos Polonos appellamus. Arrianus Nicomediēſis, qui libris octo uitam Alexandri magni deſcripſit, accolas quosdam Danubij recenſet in ripa Germanica. Secundū hanc, inquit, pugnam triduo Alexander ad Danubium fluuium proſectus eſt, omnium quidem longe maximum eorum qui in Europa ſunt, longiſſimo tractu per terras excurrit, gentes bellicoſas præterlabit, & eas magna ex parte Germanas, ex quibus ipſius amnis fontes oriuntur. Earum gentium poſtremi ſunt Quades, ac Marcomanni, deinde Iazyges Sarmatarū gens: poſt hos Getæ. Deinde Sarmatarū magna pars

pars. Postremo Scythæ, ijꝑ ad exitū fluminis pertinent, unde per quinque ostia in Euxinū pontū effluit. Hæc ille lib. primo. Scripsit aut M. Antonino principe. Cæterū Plinij caput quo quinꝑ genera ueteris Germaniæ populorū enumerant, castigabimus explicabimusꝑ nō indiligenter lib. tertio.

STATVS GERMANIÆ VETERIS ANTE IVLIVM
Cæsarem, & postea sub Cæsaribus incolumi dum
imperio Romano.

POpuli Germaniæ ueteris in summa libertate uixerūt. Ne tamē putes libertatē in anarchiam exisse, reges ex nobilitate quæque natio, duces ex uirtute sumebant ut scribit Tacitus. Nec regibus infinita aut libera potestas. Duces exemplo magis quàm imperio præerant, nō ui sed dexteritate suis commendati. De maioribus rebus principes consultabant, de minoribus omnes, sic tamen ut apud principes cōsilia retractarentur, nam uulgus raro sapit. Regibus uel principibus autoritas dignatioꝑ ex ætate, nobilitate, seu laude bellica. In concilijs eligebantur principes, qui iura per pagos uicosꝑ redderent, Centeni singulis ex plebe consilij autoritatisꝑ gratia aderant. Sacerdotes religio uenerabileis faciebat. Adulteria seuerē puniebant. Noctes interdum epulando trans mittebant, nō solum dies: nam diem, inquit Tacitus, noctemꝑ continuare potando nulli probum. Vnde quibusdam adhuc festis diebus apud nos à nocte cognomentum, ut est ille sub calendas Ianuarias, quo iuxta ritum Christianum, seruatoris nostri natalem celebramus, antiquo uocabulo, & haud dubie ex ethnicorum obseruationibus relicto, Vuinnacht appellatur, à uino uidelicet conuiujsꝑ. nam Vunnefridus Anglus qui Bonifacius mutato nomine dictus est, archiepiscopus postea Magunciacensis, indicat in epistola ad Zachariam summum pontificem, Germanos hanc ob causam reprehensos, suæ cōsuetudini prætexere, quod Romani circa templum diui Petri calēdis Ianuarijs ethnicorū more choros ducant, & acclamationibus ubiqꝑ personent, ac mensas eo die ac nocte onerent dapibus, nec quicquam supellectilis uicino roganti cōmodent, ne ignem quidem ipsum. Apparet igitur nō solum Germanos, sed etiam Romanos hic maiorum suorum consuetudinē diu retinuisse. Tametsi Zacharias in literis, quibus Bonifacio respondet, testatur præcessorem suū Gregorium eius nominis tertium & se morem hunc damnabilem iam olim abolitum, sed denuo repullulascensē sustulisse. Proinde non esse quo se excusent Germani quin idem faciant. Sed redeamus unde digressi sumus. Bellabant olim Germani uagis incursibus, & disiectas per cateruas, deinde longa aduersam Romanos militia, insueuerūt sequi signa, subsidijs firmari, dicta imperatorum accipere. Eos cōmercium cum prouincialibus populis in ripa tantum uel Rheni uel Danubij habere mittebant Romani, Hermunduris exceptis, quibus adeo fidebant, ut intra Augustam nobilē illam Rhetiæ

Rhetia coloniam, è regione trans Danubium sitam, & penitiora loca admitterentur, sine custode transeuntes quod alijs non licebat. Siquidem, ut alibi scribit Tacitus, quod contumeliolissimū erat uiris ad arma natis, inermes ac propè nudi sub custode & precio cū provincialibus coibant. Porro postq̃ armis Drusi Neronisq̃ & Germanici sub Augusto ac Tiberio suis in sedibus obruti sunt Germani ueteres, aliquandiu magis seipso mutuis bellis attriuere, q̃ quod prouincias Romanorū transrhennanas uel transdanubianas incurfarēt. Hoc est quod Tacitus ait, Inde otium, donec occasione discordiæ nostræ & ciuiliū armorum, expugnatis legionū hybernis etiam Gallias affectauere, Catthi Cheruscis sibi subiecerunt. Ansibarios pepulere Chauci. Alios alij impetebant. Quæ inter ipsos discordiæ exitiales in causa fuerunt, ut Germanorum reges, ad Romanos subinde respicere cogerentur. Vnde uis, inquit Tacitus, & potentia regibus ex autoritate Romana: raro armis nostris, sæpius pecuniā iuuantur. Vbi diligēter obseruandum id studio fuisse Romanis, ut Germanos ad discordias illicerent. Claudius Augustus Arminij nepotem ex fratre nomine Italum Romæ educatum, Cheruscis petentibus regem dedit. Is auum maternum habebat Catthorum principem. Amiserant aut̃ Cherusci tum nobiles suos per intestina bella, hoc uno reliquo stirpis regiæ. Marcomannis, Quadisq̃, inquit Tacitus, usq̃ ad nostram memoriam reges manserunt ex gente ipsorum, nobile Marobodui & Tudri genus, iam & externos patiuntur. Vellendam uirginē nationis Bructeræ tradit idem latè imperitasse, uetere apud Germanos more quo plerasque foeminarum fatidicas, & augeſcente superstitione arbitrentur deas. Atq̃ hoc est quod paulo post apud eundem Bataui Romanorum clientes notant, quum inquirunt, Si dominorū electio sit, honestius principes Romanorū quàm Germanorū foeminas tolerari. Tyberius Aug. Germanico Cæsari reditum suadens in quadam epistola scripsit, se nouies à diuō Augusto in Germaniam missum, plura consilio q̃ ui perfecisse: sic Sicambros in deditiōē acceptos, sic Sueuos, regemq̃ Maroboduum pace obstrictum. Quemadmodum uero per Drusum domitis Vsiptijs & Sicambris, Tenctēris, Catthis, Cheruscis, Marcomannisq̃, & Sueuis inter Rhenum ac Albim profligatis, & ad Albim usq̃ promotō limite, Germaniam conatus est in prouinciæ formam redigere diuus Augustus, imposito Varo cum tribus legionibus, sic Valerius Probus Cæsar de uictis Alemannis in Germania prima, limitem Romanū usq̃ ad Nicrum fluiū, qui uulgo Neccer dicitur, protulit, exædificatis in eius amnis ripa uarijs munimentis, in quibus præsidia locarent: æmulatus in hac re Drusum, qui in tutelam nouæ prouinciæ per Visurgim & Albim stationibus dispositis, per Rheni ripā quinquaginta amplius castella crexerat. Vltiorem istum Nicri limitem diutius Probus tenuit, quàm ueterem illum diuus Augustus

gustus. nam occiso mox Varo rebellauit Germania. Proinde in ripa Nicri quibusdam in locis mira adhuc antiquitatis Romanæ uestigia cernuntur, ut apud Vuimpinam, Rotenburgum, & alibi. Bis itaq; Germania uetus redigi in formam prouinciæ cœpit, semel sub Augusto prouectis ad Albim usq; Romanorum exercitibus, deinde ad Nicrum promoti limite Probi Cæsaris principatu. Tradit enim Fl. Vopiscus Probum quum post Aureliani mortē à Germanis Galliæ planè possiderentur, & in ripa Rheni Romana securi uagarentur, receptis sexaginta per Gallias nobilissimis ciuitatibus, & propè infinitis millibus hostium occisis, reliquias ultra Nicrū fluiuium & Albim remouisse. Tu intellige reliquias Germanorū ultra Albim, Alemannorum ultra Nicrum fuisse submotas. Tametsi mendose legitur in Vopisci codice excuso, Nigrum pro Nicrū, & Albam pro Albim. Ita accipienda Manlij quoq; Statiani uerba quum apud eundem autorem paulo ante sic loquitur: Testes sunt, inquit, Germani & Alemanni longe à Rheni submoti littoribus. Inter posteriores porrò Cæsares tum ferro tum incēdio Gratianus qui in occidente imperabat, Alemannos trans Rhenum persecutus, ultra Nicrum propulit, cæsis illorū amplius quàm xxx. milibus apud Argentuariam quæ Colmaria proxima est, nunc obscurus uicus, olim oppidū illustre. Quam rem Ausonius in luculento carmine quod de Mosella lūsit, his uersiculis celebrauit.

Dicamus læto per rura uirentia tractu
 Felicem fluuium Rhenicq; sacremus in undis,
 Sola sub Augusta ueniens quod moenibus urbis
 Spectauit iunctos natiq; patrisq; triumphos,
 Hostibus exactis Nicrum super & Lupondum
 Et fontem Latijs ignotum annalibus Istri.

Significat autem triumphum in Augusta Treuironum habitum fuisse, quam præterfluit Mosella ueterem Romanorum principū sedem. Deprauatum est Ausonij carmen, nam uulgò legitur,

nigrum super & lupo nudum.

Quod si quæras lector quid sibi uelit Lupondum, scito quantū ego coniectura assequi possum, Lupondum siue Lupodunum, aut Luponum, eam arcem esse quæ nostratibus hodie Lupff dicitur, à qua nobilissima tractus eius Comitum familia nomen sortit. Diruta fuit anno decimosexto supra millesimum & quadringentesimum iussu Sigismundi Cæsaris & concilij Constantiensis. Sed indicant ruinæ quàm egregium munimentum fuerit, procul dubio olim à Romanis contra Alemannos pro militibus limitaneis constructum. Ego nuper Augusta Rhetorum, ubi comitia Ro. imperij Carolus Aug. celebrabat, rediens per Martianam syluam, quum Nicrum tortuosissimum amnem propter perplexam uallium curuitatē toties transire

b cogerer,

cogeret, singula satis diligēter sum contemplatus. Ab origine Nicri & arce
Lupondo non ita procul abest ortus Danubij, trans cuius fontem pullos
Alemannos canit Ausonius: nam super usurpat pro ultra, confinium intel-
ligens Rhetiae & Germaniae, quod est supra Danubij caput: neq; enim ul-
tra Danubiū submoti sunt, alioqui Rhetia inuasissent quæ Romanorum
erat prouincia. Iam si scias Alemannos collectitium populum, ex Sueuis
partim constitisse, & se Sueuos appellasse, hoc enim loco Sueuos Strabo
quoq; ponit, intelliges ex ijs quæ diximus lepidissimum epigramma Au-
sonij quo Danubius Nilum alloquitur, & Valentinianum patrem ac Gra-
tianum F. Augg. Id quia promoti imò propemodum restituti limitis me-
minit & uictoriae cōtra Alemannos obtentæ, uisum fuit huc adscribere,
Illyricis regnator aquis tibi Nile secundus

Danubius lætum profero fonte caput.

Saluere Augustos iubeo, natumq; patremq;

Armiferis alui quos ego Pannonijs,

Nuncius Euxino iam nunc uolo currere Ponto,

Vt sciat hoc superū cura secunda Valens,

Cæde, fuga, flammis, stratos perijsse Sueuos,

Nec Rhenum Gallis limitis esse loco.

Quod si lege maris refluus mihi curreret amnis

Huc pollem uictos inde referre Gothos.

Nec uero quisquam miretur quod Ausonius Valentinianū & Gratianum
hic Augustos uocat, & alibi Valentem Augustum adhuc superstitē Valen-
tiniano. Nam is filium & fratrem non Cæsares sed Augustos appellauit.

Quam rem Am. Marcellinus libro uigesimoseptimo qui nondum est euul-
gatus, annotauit hijs uerbis, In hoc tamen, inquit, negotio Valentinianus
mōrem institutū antiquitus, supergressus, non Cæsares sed Augustos ger-
manum nuncupauit & filium, beneuolē satis. Nec enim quisquam antehac
adsciuit sibi pari potestate collegam, præter principē Marcum, qui Verum
adoptiuum fratrem absq; diminutione aliqua maiestatis imperatoriae so-
cium fecit. Hactenus ille. Extat & alterum epigramma gratulatoriū apud
eundem poetam, de fonte Danubij per Valentinianū & Gratianū Augg.
reperito occasione uidelicet eius uictoriae contra Alemannos. Id est huius-
modi, Alloquitur amnis Valentinianum & Gratianum Augg.

Danubius penitis caput occultatur in oris

Totus sub uestra iam ditione fluo.

Quā gelidum fontem medijs effundo Sueuis,

Imperijs grauidas quā seco Pannonias,

Et quā diues aquis Scythico soluo ostia Ponto,

Omnia sub uestrum flumina mitto iugum.

Augusto dabitur sed proxima palma Valenti,
Inueniet fontes hic quoque Nile tuos.

PROVINCIAE ROMANORVM, VETEREM GERMANIAM
utrimq; quum à Rheni tum à Danubij ripis attingentes, &
illarum sub Cæsaribus status.

PROVINCIAE IUXTA RHENVM.

Prouinciæ Romanorum à Gallica Rheni ripa ueterem Germaniam
attingentes sunt,
Maxima Sequanorum,
Tractus Argentoratensis,
Germania prima, ac
Germania secunda.

MAXIMA SEQUANORVM

Complectitur Maxima Sequanorū, Sequanos interiores, Heluetios,
Rauricos, Sequanos exteriores siue cismontanos, ac, ut summatim di-
cam, totam diocesium Basiliensem, hoc est, Sungauiam & loca Colmariae
uicina usq; ad fossam illam terminalem Eccenbachii riui, ubi confinium est
Maximæ Sequanorū & Tractus Argentoratensis, uno milliario supra Se-
lestadium. Nam hucusq; Sequanos protendi satis indicat Ptolemæus, qui
Sequanis Argentuariam tribuit, cuius ruinæ iuxta Colmariam uisuntur.
Tamen si suspicor quicquid trans Ellum amnem est & Marcam inter hunc
& Rhenum, olim ad Sequanos, Cisellanam uero partem ad Tractum Ar-
gentoratensem & Germaniam primam potius attinuisse. Dicta Maxima,
subaudi Prouincia, quod amplissima sit. Sequanorum ditio olim ad Rhe-
num usq; pertinebat, ut & Mediomatricorū ac Treuïrorum. Hinc Iulius
Cæsar scribit Rhenum fluere per fines Sequanorum, Basiliensem diocese-
sim & Sungauiam intelligens. Idem in Sequanis cum Ariouisto confligit,
quæ pugna ad diui Apollinaris facta putat. is locus milliario Germanico
à Rheno & Basilea distat. Postea quum hæ regiones omnes in formā pro-
uinciæ cecissent, & præfecturæ constituerentur, Heluetij Rauriciq; Sequa-
nis sunt adiuncti. Multum autem uetustatis Romanæ quantum ad distin-
ctionem prouinciarū attinet, reperire est in diocesibus episcopalibus apud
Christianos, quemadmodū libro tertio fusius docebimus. Utq; iam olim
Sequani quorū fines præterlabitur Rhenus, Visontionem caput habebāt,
& Visontionensem magistratum agnoscebant, sic hodie Sungaui totaq;
Basilienfis diocesis, quantum ad ecclesiasticum imperium attinet, Visonti-
num archiepiscopum agnoscunt. Regebat Maximam Sequanorum suus
præses: nam inter triginta ac unum præsides quos Romani in occidēte ha-
bebant, etiam Maximæ Sequanorum præses enumeratur. Is, ut uidetur,
apud Visontionē habitabat, uiro spectabili Vicario septem prouinciarum
subiectus.

subiectus. Habebat hæc quoq; prouincia suum Ducem militarē, qui Dux Sequanici subaudi limitis uel tractus, siue prouinciæ Sequanici, siue per Sequanicū, appellabatur. Is apud Olinonem castellū ubi hodie nemusculum est uulgo Holé dictum, & uiculus, ueteris uillæ nomine proxime Basileam, præsidium perpetuum habebat pro custodia limitis in Rheno contra Alemannos. Ibi loci liber præfecturarū Romanarum milites Batauienses commemorat. Porro tum Præses ipse tum Dux ad dioccesim uiri illustris Præfecti Prætorio Galliarum pertinebant. De Sequanis interioribus intelligit Ausonius, quum Allobroges hīs iunctos esse dicit, sic canens,
 Insinuant quā se Sequanis Allobroges oris.
 Tametsi uulgò mendose legitur, quā sese Cauis.

T R A C T V S   A R G E N T O R A T E N S I S .

Maximam Sequanorum excipit Tractus Argentoratensis ad fossam terminalem Eccenbachi fluuioli miliario supra Selestadium, hīdem propemodum finibus olim inclusus quibus nunc diocesis Argentoratensis circumscribitur, nisi quod uersus Mosellam fluuium huic multum decessisse uidetur, quousq; Germaniam superiorem siue primam Ptolemæus extendit, cuius hæc pars fuit. Continebat Argentoratum, Brocomagum, & Elcēbum. Hanc regionem olim Mediomatici tenuerunt, quorum fines præterfluere Rhenum autor est Iulius Cæsar. Proinde & episcopalem Mediomaticorum dioccesim hucusq; protensam fuisse sunt qui tradant, priusquā Argentorati sedes episcopalis per Francorum regem Dagobertum constitueretur. In hunc Mediomaticorum tractum qui postea Argentoratensis dictus est, olim ante Iulij Cæsaris aduentum immigrarant Tribocchi qui & Triboni Ptolemæo, è ueteri Germania uenientes, ceu Strabo prodit, & nos infra rursum cōmemorabimus. Argentoratēsi tractui præerat, ut arbitror, Consularis Germaniæ primæ, præerat & Comes Argentoratensis, qui inter sex Comites rei militaris quos Romani in occidente habebant, quarto loco refertur. Quem facilis est coniectura non solum Magistro peditum in præsentem, quem & Præsentalem uocant, sed & Magunciacensi Duci, Consulariæ Germaniæ primæ paruisse, quando Argentoratensis antistes hodie Magunciacensem agnoscit, ut sic scamus ad Germaniam primā hunc tractū pertinuisse. Alsatia uulgo Prouinciæ nomen est, ab Alsa fluuiio qui mediam interfluit, olim Elli nunc Illæ uomenclatura celebratus. Alsæ & Alsatiae uocabula rudī seculo Francorum regum debemus: quorum domestici scribæ & ab epistolis homines Gallici, quiduis quolibet uocabulo nominabant, modo latinam formam imitaretur: nam hac lingua omnia tum diplomata scribebantur. Sincerior est apud nos uulgaris appellatio Elses, quæ ab Elcēbo originē habet, quasi Elces, c in s mutato. Elcēbus, ab Ello fluuiio quem Alsam uocari diximus, & Cebo riuo. Eius oppidi meminit Cl. Ptolemæus. Non procul abfuit à Selestadio.

Hinc Germania prima quam elegantiores superiorem uocāt, limitibus Argentoratensis dioceseos, Nemetensis, Borbetomagēsis & Maguntiacensis præcipuè finitur, Mediomatricos ac Treuiros attingēs. Siquidem hanc ad Obrincam amnem, hoc est, ad Mosellæ ripam Ptolemæus extendere uidetur. Magnam itaq; Lotharingiæ partem olim complectebatur. Vt minus mirandum sit quod Ammianus fontem Araris Germaniæ primæ tribuit, sic libro decimoquinto scribens ubi de Rhodano loquitur, Et emensus, inquit, spacio flexuoso Ararim, quem Sanconnam appellāt inter Germaniam primam fluentē suum & nomen adsciscit. Vbi aut legendum in fluentum suum & nomen adf. Aut, suum ei nomen adsciscit. Oritur autem Araris proxime Vosaginas Alpeis in collimitio Sequanorum & Germaniæ primæ. Proinde & Maro de hac Germania prima locutus uideri potest in carmine Bucolico quum inquit,

Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim.

Igitur libenter dicerem Germaniam primā olim à Belgica prima fuisse diremptam fluuio Mosella; à Maxima Sequanorum, parte Araris & fortassis amne Ello. Cæterum Argentoratos & tractū Argentoratensem Ammianus apertè Germaniæ primæ tribuit, Dein, inquit, prima Germania, ubi præter alia municipia, Mogonciacus, & Vangiones, & Nemetes, & Argentoratus, Barbaricis cladibus nota. Appellata Germania à Vangionibus, Nemetibus & Tribocis Germanis, qui in hanc Belgicæ regionē à ueteri Germania transito Rheno immigrarunt. Atq; hoc est quod Tacitus ait, Ipsam, inquit, Rheni ripam haud dubiè Germanorum populi colunt, Vangiones, Triboci, Nemetes. Rexit Germaniam primam suus Consul aris quem arbitror Magonciaci sedem suam habuisse subditum Vicario septem Prouinciarum. Dux certe limitū Rheni Magonciacensis est dictus, quod illic fortasse domicilium haberet. Huic parebant Præfecti militares undecim, hijs locis, Saletione, Tabernis, Vico Iulio, Nemetibus, Alta ripa, Vangionibus, Magunciaco, Bingio, Bodobriga, Confluentibus, & Antonaco. Verum ipse Magistro peditum Præsentali subiectus erat, qui porro Præfectum prætorio Galliarum respiciebat. Superiorem Germaniam, inquit Marcellinus, Belgasq; duæ iurisdictiones iisdem rexere temporibus. Quod uero Diuus Hilarius qui sub Constantio Aug. Valentinianoq; & Valente floruit, ac Theodosiani seu Marcianici seculi Romanus pontifex Leo, scribunt ad episcopos Germaniæ primæ & secundæ, uetustatē Christianismi in hijs prouincijs arguit, de quibus & Irenæus antiquissimus autor loquitur libro primo, nosq; in sequentibus mentionem faciemus. Seuerum diui Lupi Trecaffenorum antistitis discipulum, episcopum apud Treuiros ordinatum primæ Germaniæ uerbum prædicasse Beda tradit. Idēq;

Valerianianī principatu factū, eius qui huius nominis tertius fuit. Cæterū inter primam Germaniam & secundam Treuiri mediam adhuc ditionem tenent ad Rhenum, non exclusi quemadmodum Mediomatricis contigit. Præterit autore Cæsare fines Treuironum Rhenus.

G E R M A N I A S E C V N D A

S Equitur Germania secunda siue inferior quæ ripam Rheni finit. Hæbat urbes maximas Vbiorum Agrippinā quæ hodie est florentissima præscam magnificentiam opibus & magnitudine longe superans, & Tungrorum oppidū, cui uersa uice multū de ueteri splendore decessit, adempta etiam episcopali sede quæ Leodium hinc in Eburonas fertur translata. Secundam Germaniam ab occidentali exordientem cardine scribit Ammianus Agrippina & Tungris munitā esse ciuitatibus amplis & copiosis. Hæc quoque rexit Cōsularis. Nam hæc sex Galliarum prouinciæ gubernabantur à Consularibus, Viennensis, Lugdunensis, Germania prima, Germania secunda, Belgica prima, ac Belgica secunda. Consulares Vicario septem Prouinciæ parabant. Libellus qui de prouincijs inscribitur, inter Galliarum prouincias nonam facit Germaniam primam super Rhenum: decimā Germaniam secundā uersus Britanniam. In elogio quod ciuitas Treuironū optimo Præsidi T. Vario Clementi, in Norico posuit, inter cætera ascriptum est illū Proc. prouinciæ Belgicæ, & utriusque Germaniæ ac Rhetici fuisse. Marcellinus Germaniarū prouinciæ meminit libro XXVI. sic scribēs, Et Orientem quidem regebat potestate Præfecti Sallustius, Italiam uero cū Africa & Illyrico Mainertinus, Gallias & prouincias Germanias Agentes. Sic lego distingoque. Agentium autē nomine Procuratores intelligit. Titulum primatus Germaniarum Archiepiscopus Schnoniensis hodieque retinet. De duabus istis prouincijs accipiendum prima ac secunda. Enumerauimus Romanorum prouincias quæ Rhenum à ripa Romana attingunt, quā longus fuit à confinio Rhetici & Germaniæ ad occidentē, nūc Prouincias alteri ueteris Germaniæ limiti Danubio proximas indicemus.

P R O V I N C I A E I V X T A D A N U B I V M

Romanā Danubijs ripam è regione Germanicæ ueteris attingebāt Prouinciæ Romanæ, Rhetia prima, Rhetia secunda, siue Vindelicia, Noricum, Pannonia prima, Valeria, ac Pannonia secunda.

R H E T I A P R I M A

Trans Danubium, & etiam huius fontē à meridie statim occurrit Rhetia quæ in primam & secundam diuiditur, hoc est, superiorem ac inferiorem. Prima Alpes etiam complectitur quas Grisonum uocant, qui sunt Rheti alpestres supra Curiā: Tacitus Rhetica iuga appellat de Cecina loquens. In Alpe, inquit, Graia ipse paululum conctatus, num Rheticis iugis in Noricum flecteret. Sed & trans Rhenū & Lacum Brigantinum uersus occidentem

occidentem & Rhodanū fluium, partē suam habet Rhetia prima. Nam non solum Bregantia ad hanc prouinciā pertinet, sed & Arbor felix. Plinius libro tertio Nat. hist. Vennonēs, inquit, Sarunetēsque ortus Rheni amnis accolunt: siue quemadmodum ego legendū arbitror, Vennonetes, Runetēsque. Complectitur insuper bonam partem eius regionis, quam Athesinam Germani uocant, quæ latine Rhetia Athesina dici potest. Lycus fluius primam à secunda determinat. Rhetia prima numeratur inter dioeceses ad uirum illustrem Præfectum prætorio Italiæ pertinentes. Habuitque præsidem suum. Alpestrē Rhetiam elegantissime describit Cl. Claudianus ad Stiliconem hīs uersiculis,

Sed latus Hesperiaē quo Rhetia iungitur oræ
Præruptis ferit astra iugis, panditque tremendam
Vix æstate uiam, multi ceu Gorgone uisa
Obriguere gelu, multos hausere profundæ
Vasta mole niues, cumque ipsīs sæpe iuuentis
Naufraga candenti merguntur plaustra barathro.
In tergum subitam glacie labente ruinam
Mons dedit, & trepidis fundamina subruit astris
Pendenti male fida solo.

Rheticū agrū Solinus tradit optimū & feracē esse, Brigatino lacu nobilē.

RHETIA SECUNDA

A Lyco Rhetia secunda ad Oenum usque fluiū porrigitur, qui Rhetiaē Noricique terminus est. Apud Tacitum in historia Augusta libro xix. legitur, Igitur Sextilius, inquit, Felix cum ala Auriana & viii. cohortibus ac Noricorum iuuentute, ad occupandā ripam Rheni fluminis, quod Rhētos Noricosque interfuit, missus. Vbi scribendum est Oeni fluminis, non Rheni. De fluijs in Danubium exeuntibus agens Arrianus Nicomediensis libro octauo, pauca dicit esse quæ nauigationē recipiant. Ex quibus, inquit, Oenum uidē ac Sauum. Oenus in cōfinio Noricorum ac Rhetiorum ipsi Danubio se immiscet. Vtraque Rhetia uersus Italiā alpestris est, ad Danubium planior. Pars quæ Danubij ripam attingit ripēsis uocatur. Quod interiacet, Mediterranea sunt Rhetia. Ammianus lib. xix. Misit alios, inquit, per mediterranea Rhetiarum Magistro equitū Neuitæ commissos. Secunda Rhetia Vindeliciā comprehendit: quæ res fecit ut Vindelicorum nomen obsoluerit, id quod & Heluetijs accidit in Maxima Sequanorum. In libro de Præfecturis Romanis tantū mentio fit Augustæ Vindelicensis in Rhetia secunda. Nam illic Præpositus thesaurorum erat eius prouinciæ, Comiti sacrarū largitionū subiectus, aut potius Comiti largitionū Italicianarum. Autores pluratiue nonnunquam usurpant Rhetias primam & secundā intelligentes, Rhetiam secundam suus quoque Præses rexit, pertinebatque ad dioecesim

diocesim præfecti Prætorio Italiæ. Iam inter duodecim Duces quos Romani in Occidente habebant, annumeratur etiam Dux prouinciæ Rhetia, primæ & secundæ, qui plerumque Præfectos militum & legionum hijs utriusque prouinciæ locis habebat, Augustanis, Fabianis, Põte Oeni, Submuntorio, Castris Regenis, Vallato, Cambidano, Guntia, Fortibus, Teriolis, Quintanis, Batauis, Abusina, Venaxamodoro, Parroduno, Pinianis, Cælio, Confluentibus siue Bregantia, Vimanía, ac Arbore. Porro de Rhetia Vindeliciaque in prouinciæ formã redacta per Tiberiũ & Drusum Augusti iussu, sic meminit Velleius Paterculus, Reuersum inde Neronẽ, inquit, Cæsar haud mediocris belli molẽ experiri statuit, adiutore operis dato fratre ipsius Druso Claudio, quem intra Cæsaris parietes enixa erat Liuiã: quippe uterque diuisis partibus Rhetos Vindelicosque adgressi, multis urbium & castrorum oppugnationibus, nec non directã quoque acie feliciter functi, gentes locis tutissimas, aditũ difficillimas, numero frequentes, feritate truces, maiore cum periculo quàm damno Romani exercitus, plurimo cum earum sanguine perdomuerunt. Hæc Velleius.

N O R I C V M

Noricum initium est ab Oeno fluuiõ, qui Rhetiam secundã à Norico, ceu diximus, determinat. Huius pars quæ Danubio imminet, & ueterem prospicit Germaniam, Noricum ripense dicitur. Idem nomen tractibus interioribus quoque flumina attingentibus datum. Nam in Kalẽdario perueteri quod natales martyrum per menses indicat, legitur, apud Laureacũ in Norico ripensi diuus Florianus decollatus iussu Præsidis, & in Anisum fluuiũ postea præceps fuisse coniectus. Alpinis omnibus uictis Noricorum prouincias accessisse Sex. Rufus tradit. Id sub Augusto factum est. Inter sex Illyrici prouincias Noricum Mediterraneum, & Ripense Noricum annumerantur. Nam duas faciunt Noricorum prouincias. Gubernabatur Noricum ripense per suum Præsidentem, qui inter præsides Illyrici quarto loco recensetur. Noricis, inquit Florus, animos dabant Alpes atque niues, quod bellum non posset ascendere. Sed omneis illius cardinis populos, Brennos, Senones atque Vindelicos, per priuignũ suum Claudiũ Drusum pacauit Augustus. Quæ fuerit callidarũ gentium feritas facile uel mulieres ostendẽre: quæ deficientibus telis infantes ipsos afflictos humo, in ora militum aduersa miserunt. Hæc ille. Porro Noricum ripense cum Pannonia prima communi Ducis unius militaris administrationi subiecta erat: quemadmodum mox commemorabimus. Noricum agrum frigidum esse scribit Solinus & parcius fructuosum, quã subducitur à iugis Alpium admodum lætum. Noracum Stephanus esse tradit oppidum Pannoniæ, citans Epaphroditum qui in commentarijs in Homerum dicat in Pannonia prouenire ferrum quod si quis perpoliat, splendidissimum reddatur, Vnde Poeta dixerit *νόσσοι καλὴν* quasi

quasi *ωρεάνιον* pro ære ualde splendēte. Carnuntensem chalybem intelligit cuius incl̄yta fama hodie que durat, & usus apud nos creberrimus existit. Nam Carnuntum Norici locus est.

PANNONIA PRIMA

HÆc ad montem Cæcium Norico coniungitur. Habebat suum Præsidem. Inter Illyrici prouincias quartū obtinebat locum. Huic uero prouinciæ & Norico ripēsi Dux unus militaris præerat, qui milites & legiones sub se habebat huiusmodi nonnūq̃ statuiis collocatas, Flexo, Arrabone, Quadriburgio, Ala noua, Æquinoctio, Adherculem, Gerolata, Quadrato, Vindomana, Carnunto, Arrianis, Caratis, Ad Mauros, Lentia, Lacu felici, Arlope, Augustanis, Comagenis, Iouiaco, Laureaco, Fasiana, Boiodoro, & Cannabiaco. Porro quicui poterit multis oppidis & uicis sua uetusta nomina reddere, cui sint istæ prouinciæ paulo exactius cognitæ. Dux idem sub se habebat, Præfectum classis Arlapensis & Maginensis siue Comagenensis, & Præfectum classis Laureacensis.

VALERIA

INter Danubium & Drauum Pannoniæ pars est Valeria, sic in honorem Valeriæ Diocletiani filia tum instituta tū cognominata quemadmodū Marcellinus memoriæ prodidit. Huius & alibi mētio fiet hoc primo libro. Croatiam hodie uocāt. Hæc prouincia Valeria ripēsis appellata Præsidentem habuit, & proprium Ducem militarem, qui inter duodecim Romanorum duces quinto loco refertur. Is militares præfectos equitum & peditum hīs plerumq̃ locis habuit, Solua, Intercisa, Luffonio, Ripa alta, Conradcuza, Altino, Odiabo, Crumero, Ad Herculem, Cirpo, Constantia, Campona, Matrice, Vetusalina, Ad statuas, Florētia, Burgo contra Florentiā, Cardabianca, Bregetione, Acinco, Vincentia, Quadriburgio, Iouia, Burgo centenario, Alesta, ac Marinana, Liber præfecturarum Romanarū ascribit Valeriam ad diocēsim Italiæ, quod Rhetiæ etiam utræq̃ pertinebant.

PANNONIA SECUNDA AC SAVIA

VLtima prouinciarum quæ è regione ueterem Germaniam spectant in Danubij ripa, est Pannonia secunda, cuius pars Sauo flumini imminens Sauia dicta est Romanis & Sauiensis regio. Sextus Rufus uir Cōsularis ad Valentinianum Aug. Amantinis, inquit, inter Sauum & Drauum prostratis, regio Sauiensis ac secundorum loca Pannoniorum obtēta sunt. Pannonia secūda præsidem suum habuit, Sauia Correctorem, qui unicus per Pannoniā erat. Nec Italia plures Correctores habuit q̃ duos. Porro dux Pannoniæ secundæ ripariensis siue Sauia præfectos militares oppidis diuersis collocatos habebat, hīs nempe, Cornaco, Teutiburgio, Burgenijs, Cuccis, Secūdis, Nouis, Albano, Bononia, Acimirco, Riētis, Tauruno, Ad Herculem, Arfacianis, Castello Onachrino quod est in Barbarico cōtra Bo-

c noniam,

noniā, Castris Herculis, Marsouia, Aureo monte, Quintario, Syrmio, Graio, Murfa, Siscia, ac Leonata. Hæc locorum nomina quæ hic & alibi retulimus, cōtinet uolumen de Præfecturis Romanis, elegantissimū antiquitatis monumentum. Porro Pannoniā secundā & Sauiam, Sarmatæ & Quadi subinde rapinis exhauriebant & fatigabant obsidione, sic ut non liceret miseris Pānonijs uel agros colere uel uineas præsertim in ripa Danubij. Itaq; Claudianus Stiliconem Vandilum suum etiā à liberatis Pannonijs commendat, his uersiculis,

Hinc obsidione solutus

Pannonius pоторq; Sauī, qui clausa tot annis
Oppida laxatis ausus iam pandere portis,
Rursum cote nouat nigras rubigine falces,
Exesosq; situ cogit splendere ligones.
Agnoscit casas, & collibus oscula notis
Figit, & impresso glebis non credit aratro,
Exectis inculta dabant quas secula syluis
Restituit terras, & opacum uitibus Istrum
Conserit, & patrium uectigal soluere gaudet
Immunis qui clade fuit.

Tradit Arrianus Nicomediensis libro octauo de gestis Alexandri Magni, Danubio Sauum apud Pæonas immisceri. Locumq; ubi hæc duo flumina confunduntur uocari Taurunum. Addit se nō modo Sauum uidisse, sed & Oenum. Recenset ex Lūio Florus Pannonios duobus saltibus ac tribus fluuijs, Drauo, Sauo, Histrocq; uallari, qui populati proximos, intra ripas se recipiebant. In hos domandos Vibiū missum, cæsosq; in utrisq; fluminibus. Arma uictorū nō ex more belli cremata, sed capta & in profluentes iacta, ut cæteris qui resistebant uictoria sic nunciaretur. De Tiberio Cæsare loquens Velleius, Rhetiam autem, inquit, & Vindelicos ac Noricos, Pannoniamq; & Scordiscos nouas imperio nostro subiunxit prouincias. Scribit Tranquillus diuum Augustum domuisse partim ductu, partim auspicijs suis Cantabriam, Aquitaniā, Pannoniam, Dalmatiam cum Illyrico omni. Quod nisi maturè debellatum fuisset, Germani Varo occiso cum legionibus insolentes, se cum Pannonijs proculdubio iuncturi fuerant. Idem autor est Pannonico bello Breucos & Dalmatas à Tib. Cæsare subactos. Paulo post tamen iterū Pannonia cum Dalmatia rebellauit. Sed quū Pannonios eius rei pœnituisse, depositis & collatis apud amnem Bathinum armis, supplices à Tiberio pacem impetrarūt, Pinete duce capto, Batoneq; se dedente, quem ingentibus donatum præmijs Rauennā transtulit, gratiam referens, quod se quondam cum exercitu iniquitate loci circumclusum passus est euadere. Iam indicatis istis ad Danubij ripam prouincijs quas Roman

mani suo subdiderūt imperio, facile est intelligere, quod Sex, Rufus de hac ipsa re scribit hunc in modum, Sub Iulio, inquit, & Octauio Cæsare per Alpes Iulias iter factum. Alpinis omnibus uictis, Noricorū prouinciæ accesserunt. Batone Pannoniorum rege subacto, in deditionem Pannoniæ uenerunt. Amantinis inter Sauum & Drauum prostratis, regio Sauiensis & Secundorum loca Pannoniorum obtenta sunt. Marcomanni & Quadi de locis Valeriæ quæ sunt inter Danubiū & Drauum, pulsī sunt. Et limes inter Romanos & Barbaros ab Augusto per Vindeliciā, per Noricum, Pannoniam ac Mœsiam est constitutus. Hæc ille. Pannoniam uiro fortem, & solo plano lætam atq; uberem esse Solinus asserit, Drauo Sauoq; inclytis amnibus circumfluam. Nūc ut alijs quoq; nationibus gratum faciamus, puta Gallis, Britannis, Italis, & orbis Romanus quaqua uersum studiosis innotescat, aliarū regionū prouincias obiter cōmemorabimus. nā ad cognitionē autorū qui historias posterius scripserūt, hæc res nōnihil afferet momēti.

ENVMERATIO CAETERARVM VBILIBET PRO
uinciarum, integra dum re Romana.

Præter prouincias illas ad Rhenum proximè uergentes interior Gallia habuit, Viennensem, Lugdunensem primā, Belgicā primā, Belgicam secundā, Alpes maritimas, Alpes Pœninas & Graias, Aquitaniā primam, Aquitaniā secundam, Nouempopulanam, Narbonensem primā, Narbonensem secundam, Lugdunensem secundam, Lugdunensem tertiam, ac Lugdunensem Senoniam. Britanniarū quinque erant prouinciæ, Maxima Cæsariensis, Valentia, Britannia prima, Britannia secunda, ac Flauia Cæsariensis. Subscribit nobis Sex, Rufus ad Valentinianum Aug. Sunt, inquit, Galliæ cū Aquitania, Britannijs, prouinciæ xvij, Alpes maritimæ, Prouinciæ, Narbonensis, Viennensis, Nouempopulana, Aquitaniæ duæ, Alpes Graiæ, Maxima Sequanorum, Germaniæ duæ, Belgicæ duæ, Lugdunenses duæ, in Britannia, Maxima Cæsariensis, Britannia prima, ac Britannia secunda. Hactenus ille. Sed in eo libello nomina hæc sunt ualde corrupta. Prouinciæ Hispaniarū qnq; fuerūt, Betica, Lusitania, Gallecia, Tarraconensis, Carthaginēsis, Tingitania, ac Balearis. Italiæ prouinciæ xvij. Venetia, Æmilia, Liguria, Flaminia & Picenū, Annonoriū, Tuscia & Vmbria, Picenū suburbicariū, Campania, Sicilia, Apulia, Calabria, Lucania, Brutij, Alpes Cotticæ, Samniū, Sardinia ac Corsica. Rhetiā primā, Rhetiā secundam & Valeriā enumerauimus supra. Habebat Illyricū præter Pannoniā secundā, Sauia, Pannoniā primā, Noricū Mediterraneū ac Noricū ripense, etiā Dalmatias. Aphricæ prouinciæ, Byzaciū, Numidia, Mauritania Sitisensis, Mauritania Cæsariēsis, ac Tripolis. **O R I E N T I S** uero prouinciæ quindecim extiterunt, Palestina, Phœnice, Syria, Cilicia, Cyprus, Arabia, Isauria, Palestina salutaris, Palestina secunda, Phœnice Libani, Euphraten

sis, Syria salutaris, Osrhoena, Mesopotamia, ac Cilicia secūda. Prouinciæ Aegypti quinque, Libya superior, Libya inferior, Thebais, Aegyptus, ac Arcadia. Asianæ diceceseos prouinciæ decem, Pamphylia, Hellespontus, Lydia, Pisidia, Lycaonia, Phrygia Pacatiana, Phrygia Salutaris, Lycia, Caria, ac Insulæ. Ponticæ diceceseos prouinciæ decem, Galatia, Bithynia, Honorias, Cappadocia prima, Cappadocia secunda, Pontus Polemoniacus, Helenopontus, Armenia prima, Armenia secunda, Ac Galatia salutaris. Thraciarum prouinciæ sex, Europa, Thracia, Hemi mons, Rhodopè, Mœsia secunda, ac Scythia. Illyrici prouinciæ octo, Thessalia, Epirus uetus, Epirus noua, Dacia ripensis, Mœsia prima, Præualitana, Dardania, ac Macedonia salutaris. Sed hæc narratio uelut interiecta putetur studiosorū gratia. Nos ad Germaniam nostram unde digressi sumus reuertamur

GERMANIA POSTERIVS OCCVPATA
AC RECENTIOR.

Parte Rheni portiunculā Rhetiae supremā, deinde magnā partē Maximæ Sequanorū, mox Germaniam primā cum Argentoratensi tractu, & non minimā portionē primæ Belgicæ Mediomatricorum uidelicet & Treuironū, item Germaniā secundā cū toto tractu qui à Morinis, Neruijs, & Eburonib, hoc est à Teruana, Tornaco & Leodio sumens initium uersus Oceanum Septentrionalem porrigitur: Similiter à parte Danubijs Rhetiam primam & secundam, Noricum cum Carnunto, Pannoniam primā & secundam cum Valeria & Sauia, Germaniam uocamus posterius occupatā & recentiore. Nam omnes hæ prouinciæ à diui Augusti principatu Romanæ ditionis fuerūt, donec sub Valentiniano tertio inclinatis Romani imperij rebus à Germanis è ueteri inter Rhenum & Danubiū Germania agminatim erumpentib, occuparetur, & prorsus Germanici iuris fieret. Porro Rheti, Norici & Pannonij, nihil unquā cum Germanis cōmune habuerūt, præter Danubiū qui utrisq; limitis loco fuit, proprio sermone, cultu, institutisq; semper distincti. Hī prouinciales postea facti Romanā linguam edidicerunt, qua alpestres Rheti etiamnū utuntur. Heluetij uero Sequani atq; Mediomatrici Galli fuere, & hī simul cū iugo Romanorum, etiam linguam acceperunt. Neruij, Veromandui, Condrusi, Verocasses, Eburones, Bethasij, Tungri, & cæteri Belgarum populi qui longe ante Iulium Cæsarem è ueteri Germania Rhenum transgressi fuerant, non tam sua lingua, hoc est Germanica putantur usi quàm Gallica, præsertim interiores. Sed tamen postquam in Romanorum ditionē concesserunt facti Prouinciales, certum est post Romanè locutos. Nā planè bilingueis fuisse suspicor ad Rheni ripam habitantes Germanos prouinciales Tribonos, Nemetas, Sebusios, ac Vangionas, prius Gallicè, deinde Romanè & Germanicè loquentes. Hæc propterea dicere cogor hoc loco, ne quis Ger-

maniam

maniam ueterem in prouincijs somniet aut quærat, etiam antequam prouincia factæ sunt, id quod de transdanubianis, & Sequanis uerissimū est. Nūc facile est uidere quanta Germaniæ ueteri facta sit accessio. Siquidē ut summatim dicamus, quicquid terrarū hodie uel transdanubiū uel cis Rhenum utitur Germanico sermone, totum id à Germanorum populis occupatum est, ereptū Romanis. Sed hoc manifeste docebūt emigrationes nationum, quas operæpretium erit indicare.

GERMANOR. VETERVM EMIGRATIONES

Tamet si Germaniæ populorum illæ primæ emigrationes de quib. in literis aliquid extet, non propriè ad hoc argumentum pertineant quod nos præcipue tractamus, nempe distinctionē ueteris Germaniæ & prouinciarum: tamen ut absolutior euadat libellus, primū uetustissimos ueterum Germanorum exitus breuissime commemorabimus.

GERMANI IN ITALIAM CISPADANAM, VBI NVNC
Brixia ac Verona urbes sunt.

Luius ab urbe condita lib. v. de Belloueso locutus Ambigati Celtarum regis ex sorore nepote, qui beneficio sortium in Italiā ingentibus pedum equitumq; copijs profectus, Mediolanium condiderat, Alia subinde manus Germanorum, inquit, Etytouiio duce uestigia priorū secuta, eodem saltu fauente Beloueso quum transcendisset Alpeis, ubi nunc Brixia ac Verona urbes sunt, locos tenuere Libui, confidunt. Hoc factum Prisco Tarquinio Romæ regnante, aut non diu post. Ab hīs tum conditū Bergomum. Nam Berg Germanis montem significat.

CIMBRI TEVTONIQVE IN GALLIAM

DVas olim fuisse causas uideo propter quas populi nouas sedes quærent, unam ut melius atq; uberius solū haberent, alterā ut prægrauate multitudine regio patria leuaretur. Eadē, inquit Cerialis apud Tacitū Gallos alloquēs, semper causa Germanis transcendendi in Gallias, libido, atq; auaritia, & mutandæ sedis amor, ut relictis paludib. & solitudinib. suis fecundissimū hoc solū uosq; ipsos possiderēt. Igitur Cimbro Teutonoscq; è Germania ueteri in Galliā transisse reor bonitate agri illectos, nā illos auitarum sediū ad Germanicum mare prope Saxonas iam tædebat. Proinde facto per Chaucos & Frisios itinere trans Rhenū in ultimis Galliarū oris ad Septentrionalē Oceanū confedere. Vbi quū diutius manere nō possent ob maris Gallici inundationem quod uelut longius extrudebat nouos hospites, per Galliā errabundi ad Rhodanū usq; uenerūt, ibiq; sedes figere constituerant. Dum autē uagarentur in Galliā coniunxerāt se illis Tigurini Ambronesq; Gallicæ nationes, & ipsæ regnis suis pulsæ sedes nouas quærītates. Itaq; ferociore facti uiriū incrementis, quū terram à Romanis tanquam stipendium sibi dari postulassent, & repellerentur, contra legatos ar-

mis insurrexerunt, Syllanoq; & Seruilio Cepione ac M. Manlio fugatis,
 castrensi præda & quidem ingenti potiti sunt. Hos postea uicit C. Marius,
 partim in tractu Cotiarū alpiū ad Aquas Sextias, partim in Italia in cam-
 po Raudino. Sed hæc ex historijs nota sunt. Nostrium est ostendere Cim-
 bros Teutonosq; Germanos fuisse, & è ueteri Germania in extremas ad
 Oceanum Belgicæ Galliæ terras transgressos, nam uulgus eruditorū Flan-
 dros hoc nomine uocat, quum transisse magis quàm multis illic seculis ha-
 bitasse Cimbros satis appareat. Causam errori præbuerūt hæc L. Flori uer-
 ba perperam intellecta, Ab extremis Galliæ profugi, quum terras eorum
 inundasset Oceanus. Neq; enim de primis & auitis Cimbrorū Teutono-
 rumq; sedibus loquit, sed de his quas in Galliæ uacua parte transito Rhe-
 no occupauerant, nisi nauigijs ostia Rheni circumuectos credere libet. De-
 inde quum legimus apud Paulū Orosium, Cimbri & Teutones Tigurini
 & Ambrones Gallorum gentes, sic distinguenda uerba sunt, ut Tigurinos
 & Ambrones tantū, Gallicas fuisse nationes intelligamus, quæ sint à Cim-
 bris in cōmilitium ascitæ. Apud Iustinū Mithridates orans ait, A Germa-
 nia Cimbrico bello immensa millia ferorum atq; immitiū populorū, more
 procellæ inundasse in Italiam. Velleius Paterculus de Metellis fratribus lo-
 quens, qui uno die triumpharint, Tum, inquit, Cimbri & Teutoni transcen-
 dère Rhenum, multis mox nostris, suisq; cladib. nobiles. Idem paulo post,
 Effusa, inquit, ut prædiximus, immanis uis Germanorum, gentiū quib. no-
 men Cimbris ac Teutonis erat, quū Cepionem Manliumq; Coss. & antè
 Carbonem Syllanumq; fudissent fugassentq; in Gallijs, & exuissent exer-
 citu, Scaurumq; Aurelium Cos. & alios celeberrimi nominis uiros truci-
 dasset, Populus Romanus non aliū repellendis tantis hostib. magis ido-
 neum imperatorem quàm Marium est ratus. Tum multiplicati consulatus
 eius. Tertius in apparatu belli cōsumptus. Quarto trans alpeis circa Aquas
 Sextias cū Teutonis cōfligit, amplius c. l. m. priore ac postero die ab eo tru-
 cidatis, gensq; excisa Teutonū quinto citra alpeis, in campis quib. nomen
 erat Raudis. Tacitus quoq; ueterem Germaniam describens, Eundem, in-
 quit, Germaniæ sinum proximi Oceano Cimbri tenēt, parua nunc ciuitas
 sed gloria ingens. ueterisq; famæ lata uestigia manent, utraq; ripa castra
 ac spacia, quorum ambitu nunc quoque metiaris molem manusq; gentis,
 & tam magni exitus fidem. Sexcentessimum & quadragessimum annū urbs
 nostra agebat, quum primū Cimbrorum audita sunt arma. Intellige tam
 magni exitus fidem, hoc est, tam magnæ emigrationis. Scripsit autem Ta-
 citus sub Traiano, senectæ uicinus. Huc adde quod & Ptolomæus & Pom-
 ponius Cimbrorum ac Teutonorū maritimarū nationum in descriptione
 Germaniæ meminerunt. Quin & hodie reliquias alterius gentis superesse
 ferunt Imbrorū nomine. Huc ascribenda diui Hieronymi uerba, qui in epi-
 stola

Itola ad Gerontiam, Gens Teutonum, inquit, ex ultimis Gallorū Oceani atq; Germaniæ profecta littorib. omnem Galliā inundauit, sæpiusq; cæsis Romanis exercitib. apud quas Sextias Mario pugnante superata est. Claudianus ad Stiliconem suum de Italia sic canit,

Sæpe laceffitam sed non impune fatemur
Aufoniam. Hæc Senonum restinxit sanguine flammæ.

Hæc & Teutonico quondam patefacta furori

Colla cathenari uidit squalentia Cimbri.

Tradit Iulius Cæsar Cimbros Teutonoscq; quū iter in Prouinciā atq; Italiā facerent, hīs impedimentis quæ secū agere ac portare non poterant, citra flumen Rhenum depositis, custodiæ ex suis ac præsidio sex milia hominū unā reliquisse, ex quibus Aduatici sint procreati. Pro Catuacis libro secundo cōm. fortassis, Atuaci scribendū. Porro Tigurinorū ueteres sedes tenere uidentur, qui in Heluetijs hodie uernaculo sermone Vrij uocantur, quasi dicas gurini. Sed de hac re fortassis alio loco cōmemorabimus.

GERMANI IN BRITANNIAM

INnuictam Caledonū in Britannia gentē, à Germanis originē duxisse, satis indicat Cor. Tacitus in uita soceri sui Iulij Agricolæ, quem ei insulæ regundæ Domitianus Cæsar præposuerat. Eius hæc sunt uerba, Britannia describentis, Habitus, inquit, corporum uarij, atq; ex eo argumenta, namq; rutilæ Caledoniam habitantium comæ, magni artus, Germanicam originem asseuerant. Caledonia post à Scotis occupata, Scotia dicta est, quum antè Romanum agnoscens imperium Britannia minor, & secunda Britannia appellaretur.

TUNGRI TRANS RHENVM

EX Teutonib. qui primi trans Rhenum in Galliam migrarint, reperio fuisse Tungros. Eosq; quum res successisset, ob tam egregiū facinus suspicor nouo tum uocabulo Germanos esse dictos. Nam Germanus Teutonica lingua prorsus uirilem significat, ut Gerhardus prorsus durū & Gerbrechtus prorsus celebrem. Atq; hoc Germanorum nomen est quod Tacitus ab ipsis Teutonibus inuentū asserit, id est excogitatū & sibi inditum. nam cum uictricis Tungrorū nationis peculiare uocabulum non omnibus cōmilitonib. fortassis usurpare liberet, proprium sibi nomen excogitarunt insignem audaciam exprimēs, quo deinde Teutones omnes in patrijs adhuc sedibus agentes se plausibiliter appellarūt. Itaq; Tacito Germaniæ uocabulum recens & nuper additum. Intellige recens si cum priscis illis Marforum, Gambriuiorū, Sueuorumq; appellationib. cōferatur. Alioqui Germania nomen uetustissimum est & multis ante Iulium Cæsarem seculis auditum. Porro Tungri eo tractu confederunt, ubi hodieq; eius nominis oppidulū est, quæ regio postea appellationem secundæ Germaniæ acquisiuit, pluribus uidelicet Germanorū nationib. Tungrorū exemplo transgressis.

Triboci

Indicauimus antè Mediomatricorum ditionem olim ad Rhenum usq;
fuisse porrectam, unde Cæsari Rhenus per Mediomatricorū fines fluat.
In horum tractu Tribochos quos Tribonos Ptolemæus uocat Cæsar Tri
bocēs, cōsedisse Rhenum è ueteri Germania transgressos autor est Strabo
libro quarto uerbis huiusmodi, Post Heluctios, inquit, Sequani & Me
diomatrici Rhenu incolunt, in quibus Tribocchi natione Germani, relicto
natali solo Rhenoq; traiccto sedes posuerunt. Hæc ille. Constat Ariouistū
à Tribocis adiutum aduersus Iulium Cæsarem. Hic tractus postea sub po
stremis Cæsarib. Argentoratensis est dictus, hodie Elsatiam appellamus,
uino nō uulgari nobilem. Vulgus Elses uocat, quasi dicas Elcebs ab Elcebo
oppido quod Selestadio propinquum fuit, ceu supra meminimus.

NEMETES ET VANGIONES IN GALLIAM

EX ueteri Germania Nemetes & Vangiones Rhenum transcendere
fixis ad ripam sedibus. Tacitus exponēs quæ nationes è Germania in
Gallias cōmigrarint, Ipsam, inquit, Rheni ripā haud dubie Germanorum
populi colunt, Vangiones, Treboci, Nemetes. De hīs intelligit Cæsar quū
apud hunc libro secundo Comm. Remi narrāt Germanos qui ripas Rhe
ni incolunt sese cum Belgis cōiunxisse. Proinde hæ nationes Ariouisto con
tra Cæsarem pugnaturo suppetias miserūt. De quibus & cæteris Belgis ele
ganter ad Atticum Cicero, Hos tu, inquit, existimas confidere se illa habi
turos stantibus nobis? Implent autem hodie qui in Nemetum & Vangio
num loca successerunt Alemāni duas diceceseis episcopaleis Spirensē ui
delicet & Borbetomagēsē, id est Vuormaciēsē, instar Romanæ & uete
ris olim administrationis, de quo nihil dubito.

NERVII, ATREBATES, EBVRONES, VEROMANDVI, CON
drusi, Verocasses, Cæræsi, Pæmani, qui uno nomine Ger
mani appellantur autore Cæsare, trans Rhenu.

Iulius Cæs. libro secundo Com. de ueterib. Germanis qui in Galliā olim
cōmigrarint sic scribit à Remis se esse edoctū, Plerosq; Belgas esse ortos
à Germania, Rhenumq; antiquitus transductos propter loci fertilitatē ibi
cōsedisse, Gallosq; qui ea loca incolerent, expulisse, solosq; esse, qui patrū
nostrorū memoria omni Gallia uexata, Teutonos Cimbroscq; intra fines
suos ingredi prohibuissent. Qua ex re fieri, uti earum rerum memoria ma
gnam sibi auctoritatem, magnosq; spiritus in re militari sumerent. De hīs
Ausonius loquitur in Narbone,

Germanaq; nomina Belgas.

Sic enim legendum arbitror, non, panāq; nom. Belgas

VBII TRANS RHENVM

VBii ripam Rheni Germanicā olim tenuerunt, sicut postea aduersam
in Gallia. De hīs Cæsar libro quarto Cōmentariorum, Ad alteram,
inquit,

inquit, partem, hoc est uersus Rhenum succedūt Vbī, quorum fuit ciuitas ampla atq; florēs, ut est captus Germanorum, paulo, qui sunt eiusdem generis etiam cæteris humaniores, propterea quod Rhenū attingūt, multiq; ad eos mercatores uentitant, & ipsi propter propinquitatem, quod Gallicis sunt moribus assuefacti. Hos quū Sueui multis sæpe bellis experti, propter amplitudinē grauitatemq; ciuitatis, finibus expellere nō potuissent, tamen uestigales sibi fecerunt, ac multo humiliores infirmioresq; redegerūt. Hactenus Cæsar. Nihil autem magis eos mouisse reor, ut in ulteriorem ripam trañci cuperent, quàm quod multarum nationum sed præcipue Sueuorum iniurijs illac in Gallias incursiones facientium perpetuo forent obnoxij. Id quod Cæsar satis indicat, quū ait: Vbī magnopere orabant, ut sibi auxiliū ferret, quod grauiter à Sueuis premerentur. Deinde refert Vbios à se obsidione liberatos, illisq; contra Sueuos auxiliū pollicetur. Equidē hæc haud dubie causa fuit, cur patriam eiurarint, non Vbios, sed Agrippinenses sese uocantes. Hos Rheno transgressos in fidem accepit Agrippa auus Agrippinæ eius quæ Claudio Cæsari postea nupta fuit quum Neronē ante perisset. In Vbiorum oppido genita Agrippina quum apud Claudium maritum nihil non posset, ueteranos coloniamq; deduci illuc impetrat, cui nomen inditū ex uocabulo ipsius. Posteriorib. annis sub Vitellio Cæsare quū rebellarent Gallia, Agrippinenses post longam obsidionem adigēte fame se dedētes hostibus, in oratione qua Tencteris iniqua petentib. respondēt, se Tencteriorū cæterorumq; Germanorum consanguineos profitentur. At illi redisse eos in corpus nomenq; Germaniæ, communibus deis sed præcipuo deorum Marti grates prius egerant. Vbī, inquit Tacitus, quanquam Romana colonia esse meruerint, ac libentius Agrippinenses conditoris sui nomine uocentur, origine erubescunt, transgressi olim & experimento fidei super ipsam Rheni ripam collocati, ut arcerent, nō ut custodirentur. Ut arcerent subaudi Germanos ingruentes.

BATAVI IN INSVLAM RHENI

QUum Catthi intestino bello laborarent, una horū natio reb. suis consutura, ad Rhenum longius digressa est, ibiq; in insula consedit. Bataui, inquit Tacitus, non multū ex ripa sed insulā amnis Rheni colunt, Catthorum quondā populus, & seditione domestica in eas sedes transgressus, in quib. pars Romani imperij fierent. Manet honos & antiquæ societatis insigne, nam nec tributis conterunt, nec publicanus atterit, exemptionib. & collationib. & tantum in usum præliorum sepositi, uelut tela atque arma, bellis reseruantur. Idem autor historiæ Augustæ libro decimo octauo sic de isdem scribit, Bataui, inquit, donec trans Rhenum agebāt pars Catthorū, seditione domestica pulsi, extrema Gallicæ oræ uacua cultorib. simulq; insulā inter uada sitam occupauere, quam mare Oceanū à fronte, Rhenus

d   annis

annis tergū ac latera circumluit, nec opib. Romanis, societate ualidiorum attriti, uiros tantum armaq; imperio ministrant, diu Germanicis bellis exerciti, mox per Britanniam gloria, transmissis illuc cohortib. quas ueteri instituto nobilissimi popularium regebant.

M A R C O M A N N I   E T   Q V A D I   I N   V A L E R I A M

M Arcomannos & Quados olim occupasse Valeriā quæ hodie Croatia dicitur, satis ex eo constat, quod auspicijs diui Augusti ex iisdē locis inter Danubiū & Drauū autore Rufo pulsi sunt. Quin & postea sæpe eam prouinciā repetierunt, quemadmodū infra narrabimus. Marcomannorum Rex partem superioris Pannoniæ per pactionem obtinuit à Gallieno Cæsare, quod ei filiam matrimonij specie tradidisset, nomine Pipam, quam tamen ille concubinæ loco semper habuit, Saloninam coniugem repudiare nolens. Fecit hoc Gallienus magis firmandæ pacis gratia cum Marcomannis quos ualde timebat.

C A R P I   I N   P A N N O N I A M

D iocletianus Cæsar Carpos in Pannoniam hoc est Valeriā traduxit, Autore Marcellino, qui sic scribit libro xxvij. Maximinus, inquit, reges quondā Romæ uicariā præfecturā, apud Sopianū Valeriæ oppidum obscurissimè natus est, patre tabulario Præsidialis officij orto à posteritate Carporū, quos antiq; excitos sedibus Diocletianus transtulit in Pannoniā.

S I C A M B R I   I N   G A L L I A M

F atetur ad Germanicum scribens Tiberius, consilio suo potius quàm uffectum, ut Sicambri sese dederent. Hi fuere traiecti in Galliā, & iuxta Menapios collocati. Quæ res facit ut illorū in descriptione Germaniæ non meminerit Tacitus, qui sub Traiano scripsit. In loca Sicambrorū arbitror immigrasse Chamauos & Angriuarios. Quod autē eorundē mentionem facit Ptolemæus, argumento est primam Germaniæ chorographiam uetustissimamq; quæ unquā Romam perlata sit usum fuisse, quū tamen Tacito recentior existat & aliquanto post scripserit nempe sub Antonino.

M A R C O M A N N I   S I U E   S U E U I ,   E T   G O T T H O N E S ,
inter Marum & Cusum fluuios.

F lorentissimus ille Marcomannorum rex Maroboduus conspiratione suorum autore Catualda, quem Gothones exulem receperant, regno pulsus ad Tiberium Cæsare perfugit. Idem fecit paulo post Hermundurorum opibus eiectus Catualda. Barbari utrūq; comitati, ne quietas prouincias immixti turbarent, Danubiū ultra inter flumina Marum & Cusum locantur, dato rege Vannio gentis Quadorum. Tacitus historiæ Augustæ libro secūdo. Marum & Cusum suspicor esse fluuios qui hodie Marisus & Chrysa dicuntur in Daciæ parte quæ hodie uulgo Transsylvania appellatur, ut fortassis apud Tacitum Crusus scribi debeat. Quæ si uera coniectura est.

Marus flu.

Cusus flu.

est, cognoscere licebit antiquitatem Septemcastrensium, qui tot seculis etiam antequam in prouinciam à Traiano redigeretur Dacia, tractum eum incoluerint. Equidem uocantur Saxones ab accolis non ob aliam causam, nisi quod Saxonum legibus utuntur, ut quidam putant. Satis autem constat trans Germanicam siue sinistram Danubij ripam deportatos, si quis rem exactè perpendat. Nam Germani tam Maroboduum ipsum quam postea Catualdam ultra Danubium comitati fuerant in Noricum uel longius. Vnde ex prouincialium agris translati sunt ultra Danubium, proxime Sarmatas Iazyges & Dacos, & Vannio natione Quando subiecti. Porro confirmat opinionem nostram Plinius scribens libro quarto nat. hist. cap. xij. Iazyges Sarmatas & Dacos Pathissum amnem accolentes à Sueuis & regno Vanniano separari interlabente amne Amoro siue Duria. Verba illius hæc sunt à nobis sic emendata ac distincta, Campos, inquit, & plana Iazyges Sarmatæ, montes & saltus pulsi ab his Daci ad Pathissum amnem. Amorois siue Duria est, à Sueuis regnoque Vanniano dirimens eos. Hæc Plin. Vbi animaduertendum quod Marus siue Marisus fluuius ipsi Amorois dicitur. Et Sueuos illos uocat, Nam constat Maroboduum aliquot Sueuorum nationibus imperasse. Regnum autem Vannianum eleganter appellat à Vannio qui illis rex impositus est.

*Antiquitas
transsylvanorum*

MARCOMANNI IN ITALIAM

Iulius Capitolinus scribit, à M. Antonio Marcomannos in deditionem acceptos fuisse eo bello quod aduersum illos gestum est, plurimis in Italiam traductis. Porro reor eo tempore hæsisse quosdam inter Pœninas alpeis, ubi uallem aiunt adhuc esse quæ Marcomanna uocetur.

SUEVI IN PANNONIAM

Vannium Drusi Cæsaris beneficio Sueuorum, de quibus modo meminimus, regem, quum suis xxx. ann. præfuisset à Iubillio Hermundurorum rege pulsum, Claudius Cæsar una cum clientibus, & parte popularium suorum in Pannoniam datis agris recipi iussit. Quam rem elegantissime describit Tacitus historiæ Augustæ lib. duodecimo, cuius uerba apponere libet quod ad Germanicas res id pertineat. Per idem, inquit, tempus Vannius Sueuis à Druso Cæsare impositus, pellitur regno, prima imperij ætate clarus acceptusque popularibus. mox diuturnitatem in superbiam mutans, & odio accolarum, simul domesticis discordijs circumuentus. Autores fuere Iubillius Hermundurorum rex, & Vando ac Sydo sorore Vannij geniti. Nec Claudius quanquam sæpe oratus arma certantibus. Barbaris interposuit tutum Vannio per fugium promittens si pelleretur, scripsitque P. Attilio Hystro, qui Pannoniæ præsidebat, legionem ipsamque è prouincia lecta auxilia, pro ripa componeret subsidio uictis, & terrori aduersus uictores, ne fortuna elati nostram quoque partem turbarent. nam uis innumera Ligum aliarumque gentes adueniebant

amnis tergū ac latera circumluit, nec opib. Romanis, societate ualidiorum attriti, uiros tantum armaꝑ imperio ministrant, diu Germanicis bellis exerciti, mox per Britanniam gloria, transmissis illuc cohortib. quas ueteri instituto nobilissimi popularium regebant.

M A R C O M A N N I E T Q V A D I I N V A L E R I A M

M Arcomannos & Quados olim occupasse Valeriā quæ hodie Croatia dicitur, satis ex eo constat, quod auspicijs diui Augusti ex iisdē locis inter Danubiū & Drauū autore Rufo pulsi sunt. Quin & postea sæpe eam prouinciā repetierunt, quemadmodū infra narrabimus. Marcomannorum Rex partem superioris Pannoniæ per pactiōem obtinuit à Galieno Cæsare, quod ei filiam matrimonijs specie tradidisset, nomine Pipam, quam tamen ille concubinae loco semper habuit, Saloninam coniugem repudiare nolens. Fecit hoc Gallienus magis firmandæ pacis gratia cum Marcomannis quos ualde timebat.

C A R P I I N P A N N O N I A M

D iocletianus Cæsar Carpos in Pannoniam hoc est Valeriam traduxit, Autore Marcellino, qui sic scribit libro xxvij. Maximinus, inquit, reges quondā Romæ uicariā præfecturā, apud Sopianū Valeriæ oppidum obscurissimè natus est, patre tabulario Præsidialis officij orto à posteritate Carporū, quos antiq̃s excitos sedibus Diocletianus transtulit in Pannoniā.

S I C A M B R I I N G A L L I A M

F atetur ad Germanicum scribens Tiberius, consilio suo potius quàm uieffectum, ut Sicambri sese dederent. Hi fuere traiectioni in Galliā, & iuxta Menapios collocati. Quæ res facit ut illorū in descriptione Germaniæ non meminerit Tacitus, qui sub Traiano scripsit. In loca Sicambrorū arbitror immigrasse Chamauos & Angriuarios. Quod autē eorundē mentionem facit Ptolemæus, argumento est primam Germaniæ chorographiam uetustissimamꝑ quæ unquā Romam perlata sit usum fuisse, quū tamen Tacito recentior existat & aliquanto post scripserit nempe sub Antonino.

M A R C O M A N N I S I V E S V E V I, E T G O T T H O N E S, inter Marum & Cusum fluuios.

F lorentissimus ille Marcomannorum rex Maroboduus conspiratione suorum autore Catualda, quem Gothones exulem receperant, regno pulsus ad Tiberium Cæsare perfugit. Idem fecit paulo post Hermundurorum opibus eiectione Catualda. Barbari utrūꝑ comitati, ne quietas prouincias immixti turbarent, Danubium ultra inter flumina Marum & Cusum locantur, dato rege Vannio gentis Quadorum. Tacitus historiæ Augustæ libro secūdo, Marum & Cusum suspicor esse fluuios qui hodie Marisus & Chrysa dicuntur in Daciæ parte quæ hodie uulgo Transsylvania appellatur, ut fortassis apud Tacitum Crusus scribi debeat. Quæ si uera coniectura est,

Marus flu.

Cusus flu.

est.

est, cognoscere licebit antiquitatem Septemcastrésium, qui tot seculis etiam antequam in prouinciā à Traiano redigeretur Dacia, tractum eum incoluerint. Equidem uocantur Saxones ab accolis non ob aliam causam, nisi quod Saxonū legibus utuntur, ut quidam putant. Satis autē constat trans Germanicā siue sinistram Danubij ripam deportatos, si quis rem exactē perpendat. Nam Germani tam Maroboduū ipsum quā postea Catualdam ultra Danubiū comitati fuerant in Noricum uel longius. Vnde ex prouincialium agris translati sunt ultra Danubiū, proxime Sarmatas Iazyges & Dacos, & Vannio natione Quado subiecti. Porro confirmat opinionem nostrā Plinius scribens libro quarto nat. hist. cap. xij. Iazyges Sarmatas & Dacos Pathissum amnē accolentes à Sueuis & regno Vanniano separari interlabente amne Amoroī siue Duria. Verba illius hæc sunt à nobis sic emendata ac distincta, Campos, inquit, & plana Iazyges Sarmatæ, montes & saltus pulsī ab his Daci ad Pathissum amnē, Amorois siue Duria est, à Sueuis regnoq; Vanniano dirimens eos. Hæc Plin. Vbi animaduertendū quod Marus siue Marisus fluiuius ipsi Amorois dicit. Et Sueuos illos uocat, Nam constat Maroboduū aliquot Sueuorum nationibus imperasse. Regnum autem Vannianum eleganter appellat à Vannio qui illis rex impositus est.

*Antiquitas
transsoluar
norum*

MARCOMANNI IN ITALIAM

Iulius Capitolinus scribit, à M. Antonio Marcomannos in deditionem acceptos fuisse eo bello quod aduersum illos gestum est, plurimis in Italiam traductis. Porro reor eo tempore hæsisse quosdam inter Pœninas alpeis, ubi uallem aiunt adhuc esse quæ Marcomanna uocetur.

SUEVI IN PANNONIAM

Vannium Drusi Cæsaris beneficio Sueuorum, de quibus modo meminimus, regem, quum suis xxx. ann. præfuisset à Iubillio Hermundurorum rege pulsum, Claudius Cæsar una cum clientib. & parte popularium suorū in Pannoniā datis agris recipi iussit. Quam rem elegantissime describit Tacitus historiæ Augustæ lib. duodecimo, cuius uerba apponere libet quod ad Germanicas res id pertineat. Per idem, inquit, tempus Vannius Sueuis à Druso Cæsare impositus, pellitur regno, prima imperij ætate clarus acceptusq; popularibus. mox diuturnitatem in superbiam mutās, & odio accolarū, simul domesticis discordijs circumuentus. Autores fuere Iubillius Hermundurorū rex, & Vando ac Sydo sorore Vannij geniti. Nec Claudius quanquā sæpe oratus arma certantib. Barbaris interposuit tutū Vannio per fugium promittēs si pelleretur, scripsitq; P. Attilio Hystro, qui Pannoniæ præsidebat, legionem ipsaq; è prouinciā lecta auxilia, pro ripa componeret subsidio uictis, & terrori aduersus uictores, ne fortuna elati nostram quoq; partem turbarent. nam uis innumera Ligij aliæq; gentes ad-

uentabant fama ditis regni quod Vannius xxx. per annos prædationib. & uectigalib. auxerat. Ipsi manus propria pedites, eques è Sarmatis Iazigibus erat, impar multitudini hostium, eoq; castellis sese defensare, bellumq; ducere statuerat. Sed Iaziges obsidionis impatientes, & proximos per campos uagi, necessitudinem pugnae attulere, quia Ligius Hermunduruscq; illic ingruerant. Igitur digressus castellis Vannius, funditur prælio, quanquam reb. aduersis laudatus, quod & pugna manu capeffuit, & corpore aduerso uulnera excepit. Cæterum ad classem in Danubio opperientem perfugit. Secuti mox clientes, & acceptis agris in Pannonia locati sunt. Regnū Vando ac Sydo inter se partiti sunt egregia apud nos fide. subiectis suone anseruitij ingenio, dum adipiscerentur dominationes multa charitate, & maiore odio dum adepti sunt.

S V E V I I N H I S P A N I A M

S Veuī plerunq; magis transdanubianas prouincias uexabāt propter uiciniam. Vnde & iam olim Germanicus Cæsar Veteranos milites ex Vbijs in Rhetiam misit specie defendendæ prouinciæ, ob imminenteis Sueuos. Id quod de illis etiam Sueuis accipi potest qui prope Danubijs fontem habitabant. At tandem Rheno quoq; transgressi, sed longe maxima manu Gallias misere euastarūt, & Pyrenæis alpibus superatis omnia depopulantes in Gallecia postremo sedes fixerunt, ubi regnum nouum septimus Sueuici sanguinis rex administrauit. Et hoc nimirū est quod Orosius significat, quū inquit, Germani ultiores abraſa potiuntur Hispania. Quotiescunq; enim aliquis populus emigrarat, non emigrabat totus, & multi se ex uicinis nationib. adiungebant. Id factum sub Valeriano & Gallieno.

V A N D A L I I N H I S P A N I A M

H Onorij principatu Vandali in Hispaniam penetrarunt, iuxta fluuium, Hispalim Beticæ tractū occupant, qui ab ipsis olim Vandalia, ab Hispanis uulgo Vuandalusia appellatur. Inter Honorij Aug. & Gogidiscū Vandalorum ducem conuenit, ut occupatam Hispaniæ partem teneret cæteris incolis nihil incomodantes. Nec uero cōcessa Vandalis etiam triginta annorum præscriptio contra ueteres dominos. Autor Procopius. Vandali diuersa gens fuit à Vuinidis quos Sclauenos appellant. Tamen si fateor aliquot Vandalorum nationes in Scythiam olim immigrasse, fortassis à uicinis propulsas. In catalogo Germanicarum gentium apud Plinium Vandili primas obtinent.

C A T T H I E T A L A N I I N H I S P A N I A M

C A T T H I cum Alanis iuncti in Hispaniam prorupere, regno illic constituto quod uernacula lingua à consociatis nationibus occupatricib. hodie Cathaloniam uocat. Tamen si quidam à Gothis & Alanis deriuent. Cuius causa est quod minus noti sunt Catthi uulgo, quàm Gotthi. Possibile est Catthos à Francis uexatos aut pulsos Alanis illac in Gallias iter facientibus coniunxisse.

GERMANORVM QVORVNDAM SEPTENTRIONALIVM
 Orientaliumq; ex insulis & maritimis locis ac ultimis uersus
 Sarmatiam terris in mediam Germaniam
 emigrationes.

FRANCI IN LOCA TENCTERORVM ET PARTIM
 Catthorū usq; ad Moeni ripam & Salam fluuium.

QV AN QV AM non est nostri instituti gentes ipsas describere, nam hæc notitia ex Cæsare, Strabone, Mela, Ptolemæo, Plinio, historicisq; comparanda, Tamen hic quando de Francis dicendum, cōmittere non potui, quin de origine nobilissimæ gētis longe compertiora traderē quā à quoquam in hunc usq; diem prodita sciam. Nihil autē huc afferam quod non testimonijs autorum fide dignis sim comprobaturus. Neque enim Hunnibaldos & similes scriptores si dīs placet, sequar, quorum somnijs nihil inanius. Primum omnium, satis demirari nequeo ueterū istorum licentiā, qui quoties de origine rei cuiuspiam parum constaret, statim ad fabulas confugerint, fortassis in hoc Romanos & alias nationes imitati. Hinc est quod Francos nobis ex Troia deducunt. & de sæpe mutatis horum sedibus atq; extructa tandem Sicambria meras ineptias cōminiscuntur. Nec mirum si rudibus illis seculis olim ausi sunt talia cōfingere haud dubiè monachi, nam præter hos tum nemo norat literas. Hoc magis demiror, Gregoriū illū Turonensem non indoctum uirum, Annonium, & cæteros qui Francorum res describere sunt aggressi, easdem fabulas amplexos fuisse, quib. constare poterant omnia, nimirū uiuētib. apud Gallos ea tempestate qui à maioribus suis certissima acceperant. Sed hæc fuit illorum temporum infelicitas, ut obscure res traderēt. Sicquum Iornandem qui de Gothis scripsit, Paulū item Diaconū, & Luitprandum de Langobardis legimus, iuret quis fabulas ab illis narrari, ita parū explicant unde gentes suæ progressæ sint, & quas olim tenuerint sedes. Quo magis nunc nobis opera danda est, ut studiosos hic adiuuemus, ac simul ad alia quæreda extimulemus. Igitur Franci maritimus populus fuit, Oceani Septentrionalis littus colens iuxta Chaucos ut arbitror & Saxones. Potest autem fieri ut aut ex insula se effuderint in continenter, aut olim sua fortuna contenti & proinde ignobiliore, tandē bellis inclaruerint. Id quod & Catthis accidisse uidemus, qui primum obscuri, neq; enim horum meminit Ptolemæus, sub Domitiano & Traiano Cheruscis nobilissimæ genti præferebantur. Fuere autem apud Germanos multæ nationes, quæ tamen quod celebres minime essent, à scriptorib. non sunt commemoratæ: qui tantum insignia persequuntur præsertim de externis tractantes. In Panegyrico qui Constantino Aug. quem Magnum uulguſ uocat, de Frācis sic legimus. Quid loquar rursus, inquit Panegyristes, intimas

Franciae nationes, non iam ab his locis quæ olim Romani inuasferant, sed à proprijs ex origine sui sedibus, atq; ab ultimis Barbariæ littorib. auulsas, ut in desertis Galliæ regionib. collocatæ pacē Romani imperij cultu iuuaret, & arma delectu. Hæc ille. Proinde facile est uidere quæ nam propriæ Francorum sedes fuerint & quidem auitæ: siquidem non frustra addit Panegyristes, ex origine sui, siue ex originis suæ sedibus, nempe tractus littoralis Oceani Germanici. Hinc quū in Galliā itinere pedestri incurfare libuisset, præcipue Batauiā per Chaucos & Frisios infestabāt, & extrema Galliæ. Si significat hoc aperte Eumenius Rhetor in Augusto Cliuiensiū oppido scholis præfectus, in oratione quā pro ludī instauratione habuit ad Præsidentem Gallicanum. Aut hæc ipsa, inquit, quæ modo desinit esse Barbaria, non magis feritate Francorum uelut hausta defederat, quàm si eam circumfusa flumina & mare alluens operuisset. Id præcipue factum sub Constantio Aug. patre Constantini. Batauiæ liberationem omnes Panegyristæ Constantio ferunt acceptam, quorum unus ad Maximianum & Constantinum orans sic Constantij patris meminit, Multa ille, inquit, Francorum milia, qui Batauiam aliasq; cis Rhenū terras inuasferāt, interfecit, depulit, abduxit. Alius ad Constantinum rursus, Purgauit ille, inquit, Batauiam aduena hoste depulso. Tertius similiter ad Constantinū, de patre Cōstantio loquēs, Terrā Batauiam, inquit, sub ipso quondā alumno suo, à diuersis Francorū regum gentibus occupatā, omni hoste purgauit: nec contentus uicisse, ipsas, in Romanas transtulit nationes, ut nō solum arma sed & feritatem ponere cogerentur. Hoc nimirum est quod Panegyristes alibi dixit, Tuo inquit, Maximiane Aug. nutu, Neruiorum & Treuiorum arua iacentia lætus postliminio restitutus & receptus in leges Francus excoluit. Idem autor liberatæ semel Batauiæ laudem ad Maximianum Cæsare quem sibi collegam in imperio Diocletianus asciuerat, referre uidetur sic scribēs, Quanquam, inquit, illa regio diuinis expeditionib. tuis Cæsar uendicata atq; purgata, quā obliquis meatibus Scaldis interfuit (uulgo callidis mendose legit pro Scaldis) quamq; diuortio sui Rhenus amplectitur: penè, ut uerbi periculo loquar, terra non est: ita penitus aquis imbuta permaduit, ut nō solum qua manifestè palustris est, cedat ad nixum, & hauriat pressa uestigium, sed etiā ubi paulo uideat firmior pedū pulsu tentata quatitur, & sentire se procul mota pondus testetur. Ita ut res est subiacentib. innatat, & suspensa latè uacillat, ut merito quis duxerit, exercendum fuisse tali solo militem ad nauale certamen. Sed neq; illæ fraudes locorū, nec quæ plura inerāt perfugia sylvarum Barbaros tegere potuerunt, quo minus ditioni tuæ diuinitatis omnes sese dedere cogerentur, & cum coniugib. ac liberis cæteroq; examine necessitudinum ac rerum suarum, ad loca olim deserta transirent, ut quæ fortasse ipsi quondam deprædando uastauerant, culta redderēt seruiendō. Porro quod

Franci piraticam exercuerunt, satis arguit illos littus Oceani Germanici co-
luisse. Mamertinus ad Maximianum, sedati piratici belli gloriam quod
Franci gerebant, Diocletiano ascribit, Itidem hic, inquit, gens Chabionum
Herulorumq; deleta, & transrhenana uictoria edomitis oppressa Francis
bella Piratica Diocletianum uotorum compotem reddiderunt. De hac ui-
ctoria haud dubie Panegyristes ad Maximianum & Diocletianum alibi lo-
quitur, Quorum, inquit, ductu proximè quàm felicissimis uestris auspicijs ute-
rentur, lubrica illa fallaxq; gens Barbarorum, ut merebatur, affecta est. Non
alienum arbitror hoc loco referre, exiguum olim Francorum numerum quos
captos Probus Aug. in Pontum procul transtulerat, arreptis nauibus totam
ferè Europam circumuectos esse & Asiæ Libyæq; littoribus depopulatis per
Oceanum tandem ad suos reuertisse, Vnde Francorum admirabilem in pi-
raticis bellis audaciam colligere licet, id quod cum Saxonibus uicinis habue-
runt comune. Quam rem Panegyristes ad Maximianum Aug. eleganter
hijis uerbis commemorat, de Britannis loquens, Recursabat quippe, inquit, in
animos illa sub diuo Probo & paucorum ex Francis captiuorum incredibilis
audacia, & indigna felicitas, qui à Ponto usq; correptis nauib. Græciam Asiâq;
populati, nec impune plerisque Libyæ littoribus appulsi, ipsas postremo na-
ualibus, quondam uictorijs nobiles ceperant Syracusas, & immenso itinere per-
uecti, Oceanum quàm terras rupit, intrauerant, atq; ita euentu temeritatis, osten-
derant nihil esse clausum piraticæ desperationi, quod nauigijs pateret acces-
sus. Nec dubito quin de Francis intelligat quod idem Panegyristes paulo
superius commemorat, Statim itaq; Gallias, inquit, tuas Cæsar ueniendo ui-
cisti. Siquidem illa celeritas qua omnis ortus atq; aduentus tui nuncios præ-
uertisti, cepit oppressam Gessoriacensibus, muris pertinacem tunc errore mi-
sero manum piraticæ fructu, atq; illi soli mari fretis alluente, portus ade-
mit. Quæ uerba deprauatissime leguntur in uulgatis exemplaribus. Quin &
Nazarius ostendit Francos etiam Hispaniarum extrema uexasse, nimirum
piraticis incursionibus, quum sic loquitur ad Constantinum: Franci, inquit,
ipsi præter cæteros truces, quorum uis quum ad bellum efferuesceret, ultra ip-
sum Oceanum æstu furoris euecta, Hispaniarum etiam oras armis infestas ha-
bebat, ij igitur sub armis tuis ita conciderunt, ut deleri funditus possent, nisi
diuino instinctu quo regis omnia, quos ipse affecerat, conficiendos filio re-
seruasses. Vbi cogitandum quantum calamitatis Galliarum populis ad Oceanum
habitantibus, incursatione cotidiana attulerint Franci, à quibus, nec Hispaniæ
tutæ erant tanto distantes interuallo. Sed & Eutropius in Diocletiano re-
fert Francos & Saxones mare Gallicum infestasse, Per hæc, inquit, tempora
etiam Carausius, qui uilissimè natus, in Serenæ militiæ ordine famam egre-
giam fuerat consecutus, quum apud Bononiam per tractum Belgicæ & Are-
moricæ, pacandum mare accepisset, quod Franci & Saxones infestabant, mul-
tis

tis Barbaris sæpe captis, nec præda integra, aut Prouincialib. reddita, aut
 Imperatorib. missa, quū suspitio esse cœpisset, consultò ab eo admitti Bar-
 baros, ut transeuntes cum præda exciperet, atq; hac occasione ditaret se, à
 Maximiano iussus occidi, purpuram sumpsit, & Britannias occupauit. Gra-
 tulatur Panegyristes Maximiano Cæsari uictoriam de Francis. Enimuero
 Cæsar, inquit, inuicte tanta deorum immortalium tibi est addicta cōsensu
 uictoria, omnium quidem quos adortus fueris hostium, sed præcipuè Fran-
 corum, ut illi quoque milites uestri qui per errorem nebulosi, ut paulo ante
 dixi, maris abiuncti ad oppidū Londiniense peruenerāt, quicquid ex mer-
 cenaria illa multitudine Barbarorum prælio superfuerat, quum direpta ci-
 uitate fugam capeffere cogitarent, passim tota urbe confecerint, & nō solam
 Prouincialib. uestris in cæde hostium dederint salutem, sed etiam in specta-
 culo uoluptatem. Et addit, O uictoria multiiuga & innumerabilium trium-
 phorum, qua Britannia restitutæ, qua gentes Francorum penitus excisæ,
 qua multis præterea gentib. in coniuratione illius sceleris deprehēsis, impo-
 sita est necessitas obsequēdi. Mamertinus ad Maximianū & Diocletianū,
 Prætereo Francos, inquit, ad petendā pacē cum rege uenientes, Parthumq;
 uobis munerum miraculis blandientē. Iam Constantius utcunq; Francos
 compescuerat, sed quū digressus esset in illas prouincias & alijs bellis occu-
 paretur, obliti fœderum Franci, rursus in Galliam incursionem fecerunt.
 Itaq; Constantinus adhuc adulescens patrem imitatus, Francos depellere
 est aggressus, & affuit fortuna, Siquidem duos Francorū reges cepit, Asca-
 richū & Ragaysum qui primi sunt quorū apud idoneos autores fiat men-
 tio, nec illorum uitæ pepercit, sed in terrorem Francorum, diris excruciatos
 supplicijs trucidari iussit. Atq; hoc est quod Panegyristes ad Constantinū
 loquitur, Sciunt, inquit, posse Franci transiri Rhenū quos ad necē suam
 libenter admittas, sed nec uictoriā possunt sperare, nec ueniam. Quid ipsos
 maneat, ex regum suorum cruciatib. metiūtur, ideoq; tantum abest, ut am-
 nis illius transitum moliantur, magis ut cōempta pace desperent. Vbi est
 nunc illa ferocia? ubi semper infida mobilitas? Iam ne procul quidē Rhenū
 audetis accollere, & uix securi flumina interiora petitis. Contra hīc per in-
 terualla disposita magis ornant limitem castella, quā protegent. Arat il-
 lam terribilem aliquando ripam, inermis agricola, Tutò nostri greges flu-
 mine bicorni merfantur. Hæc est tua Constantine de Ascarici Regaysiq;
 supplicio cotidiana atq; æterna uictoria omnib. quondam secūdis prælijs
 anteponenda. Semel acie uincitur, sine fine documēto. Cladem suā quam-
 uis multi pereant, uulgus ignorat. Compendium est deuincendorum ho-
 stium, duces sustulisse. Idem Rhetor paulo ante Constantinum alloquens,
 Affecisti, inquit, pœna temeritatis reges ipsos Franciæ, qui per absentia pa-
 tris tui pacem uiolauerāt, nō dubitasti ultimis punire cruciatib. nihil ueritus
 gentis

gentis illius odia, & inexpiabiles iras. Hoc est quod Nazarius apud eundē principem uerba faciens dixit, Vt Herculem, inquit, ferunt tenerum adhuc atq; lactentē, duos angues manu elisisse, ut iam infantulo indoles futuri roboris immicaret, Sic tu Imperator in ipsis imperij tui cunabulis quasi geminos dracones necares, per sæuissimorum regū famosa supplicia ludebas. Genus supplicij quo Francorū reges affecit, explicat Eutropius sic scribens, Constantinus, inquit, in Gallijs & militum & prouincialium ingēti iam fauore regnabat, cæsis Francis, atq; Alemannis, captisq; eorum regib. quos etiam bestijs quum magnificum spectaculum innumeris parasset, obiecit. Ante modo nominatos Imp̃p. etiam Aurelianus Cæs. tum tribunus legionis sextæ Gallicanæ apud Magontiacū, Francos irruentes quū uagarentur per totam Galliam, sic afflixit, ut trecentos ex his captos, septingētis interceptis sub corona uendiderit. Vnde de eo facta est cantilena militaris, Mille Francos, mille Sarmatas, semel occidimus, Autor Vopiscus. Idem quoq; refert Francos à Probo Cæs. prostratos in inuijs paludib. Vnde acclamatum Romæ, Tu Francicus, tu Gotthicus. Ab eodem scriptū est, auru spices prædixisse ex Taciti familia nasciturum imperatorē, qui det Iudices Parthis ac Persis, qui Francos & Alemannos sub Romanis legib. habeat. Francos ferina uictitare solitos prodit Panegyristes, Trucem, inquit, Francum ferina sola carne distentum, qui uitam pro uictus sui uilitate contemnat, quantæ molis superare, uel capere. Cæterum & ad id tandem ueniamus, quod hoc loco dicendū est: Franci quum toties pedestribus incursionibus intrata Galliarū regio, non tam prædæ dulcedine quàm ubertate soli si sedes in ea figere liceret, prorsus allubesceret, relicto Oceano Germanico, ad Rhenū in Tenēteros iuxta Chamauos, ueteres illas Sicambrorū sedes, usq; ad Moenum anñem & Salam etiam Catthorum locis partim occupatis demigrarunt: nimirū habitaturi propius & cōmodius ad uexandā Galliam incursionibusq; cottidianis obruendam. Id quod sub Constantio factum arbitror. Et iam hæc loca propter emigrationes gentiū & excidia bellorum cultorib. destitui cœperant. A quo tempore relicta aliquantulū piratica terrestribus præcipuè bellis aduersum Prouinciales usi sunt. Hæc autem Francorum in hos tractus demigratio quibusdam ineruditis impostorib. ansam dedit, ut de Sicambria nescio qua cōstructa ampullosas nugas comminicerentur. Nec me fugit à ueterū Sicambrorum sedibus, quibus saltem proximi fuere Franci, ipsos etiam id nomen meruisse, quod illis nō ineleganter reperio tributum à semidoctis illius æui poetastris, quorum uersiculos historiographi recentes citant. Itaq; sicut Vbñ sinistram Rheni ripam, ita Franci dextram tenuerunt. Hinc Ausonius exhortans Rhenum ut Mosellam anñem libenter recipiat (fluit autem in Rhenum apud oppidū quod Confluentes uocant infra Bingium) sic canit,

Accedent uires quas Francia, quasq̃ Chamaues,
Germaniq̃ tremant, tum uerus habebere limes.

Et Claudianus Stiliconem effusè laudans, quod obsequentem haberet Germaniam, inquit,

Rhenumq̃ minacem

Cornib. infractis adeo mitescere cogis

Vt Salius iam rura colat, flexosq̃ Sicambri

In falcem curuent gladios, geminasq̃ uiator

Quum uideat ripas, quæ sit Romana requirat.

Vt iam trans fluuium non indignante Chayco

Pascat Belga pecus, mediumq̃ ingressa per Albim

Gallica Francorum montes armenta pererrent.

Porro Claudianus Salij nomine Francum intelligit, quamquam sciolum quispiam ausus est pro Salio substituere Sueuus quemadmodum in excusis codicib. legitur. Sed nos manu scripti uoluminis fidem sequimur nō hic tantum. Sic Ammianus lib. xvij. de Iuliano Cæsare loquens, Quib. inquit, paratis, petit primos omniū Francos, eos uidelicet quos consuetudo Salios appellauit, ausos olim in Romano solo apud Toxiandriam locum habitacula sibi figere prælicenter. Vna sanè præstās Francorū natio Salingos sua lingua hoc est Germanica die Saeling à Sala fluuio se nuncuparunt, unde condita ab ipsis colonia ad Mœni ripam postquam maritimam oram reliquerunt, Sæligunstadum est appellatum, hoc est Salingorum oppidum. Cæterum Toxiandria ad quam Francos sedes fixisse scribit Marcellinus non procul abest à Mosa amne sub Tungrorum oppido. Nam profligatis trans Rhenum Francis & Chamauis Iulianus Cæsar tres arces recta serie Mosæ fluuij supercilijs impositas quas subuerterant Franci, id temporis reparauit, pro tutela Prouincialium. Iam Franci dextrā Rheni sub Constantio Constantini Magni F. uicinam sibi ripam incolentes Coloniam Agrippinam ut à qua solo Rheno medio dirimerentur, quum alia bella Romanos exercitus in Oriente distinerent, post longam obsidionem ceperūt euastaruntq̃. Sed urbem postea Iulianus recepit firmata cum Francis pace. Prodit eam rem Marcellinus primam Iuliani noui Cæsaris militiam describens hijs uerbis, Deductus, inquit, Iulianus ab Augusto, uidelicet Cōstantio, usq̃ ad locum duab. columnis insignem qui Larmellum interiacet & Ticinum, itinerib. rectis Taurinos peruenit: ubi nuncio perculsus graui, qui nuper in comitatum Augusti perlatus de industria fiebatur, ne parata defluerent. Indicabat autem Coloniā Agrippinā ampli nominis urbem in secunda Germania, pertinaci Barbarorū obsidione reseratā, & magnis uirib. deletā. Ex hijs uerbis nesciat quis an de Francis intelligat, nisi infra aperte explicaret. Igitur Iulianus, inquit, Agrippinā ingressus, non ante motus est

exinde

exinde quàm Francorum regib. furore mitescente perterritis, pacē Reipub/
licæ firmaret interim profuturam, & urbē reciperet munitissimam. Non ita
diu post quum Iulianus illam memorabilē pugnam cum Alemānis apud
Argentoratum adornaret, rursus Franci Galliæ tractum qui ad Mosam
fluium est supra Iuliacū depopulati sunt. quare Iulianus Castellum oppi/
dum quod Mosa fluuius præterlabitur, obsedit quatuor & quinquaginta
dies hyemali tempore, nempe Decembri mense & Ianuario. Inediaq; fati/
gatos ad deditiōem tandem compulit, ac sese dedentes abduxit. Proinde
e Germania frustra suppetias ueniens ingens Francorum exercitus, quum
rem cognouisset, in sua retrocessit. Hoc factum describit Ammianus, men/
dosa lectione sic per nos restituta: Remos, inquit, Seuerus Magister equitū
per Agrippinā petens, & Iuliacū, Francorū ualidissimos cuneos M. sexcen/
tis uelitib. ut postea clauit, uacua præsidij loca uastantes offendit: hac op/
portunitate in scelus audaciam erigente, quod Cæsare in Alemannorū se/
cessib. occupato, nulloq; uetante, explere se posse præclara opportunitate
sunt arbitrati; sed metu iam reuersi exercitus munimentis duob. quæ olim
extructa sunt, occupatis, se quoad fieri poterat, tuebantur. Hac Iulianus rei
nouitate perculsus, & conijciens quorsum erumperet, si iisdem transisset in/
tractis, retento milite circumuallare disposuit Castellū oppidū quod Mosa
fluuius præterambit. Et ad usque quartum & quinquagesimum diem, De/
cembri scilicet & Ianuario mēse obsidionales tractæ sunt moræ, obstinatis
Barbarorum animis incredibili pertinaciā reluctatis. Tunc pertimescens so/
lertissimus Cæsar, ne obseruata nocte illum Barbari gelu uinctum amnem
peruaderent, cotidie à sole in uesperam flexo, adusq; lucis principium luso/
rijs nauibus discurrentes flumen ultro citroq; milites ordinauit, ut crustis ri/
parum diffractis, nullus ad erumpendi copiā facile perueniret. Hocq; com/
mentato, inedia, & uigilijs, & desperatione postremo lassati, sponte se pro/
pria dediderunt. Statimq; ad comitatum Augusti sunt missi aliquot exi/
mendo periculo. Multitudo Francorum egressa quum captos comperisset
& asportatos, nihil amplius ausa, repedauit ad sua castra. Hucusq; Marcelli/
nus. Apud eundem scriptorem in oratione quadam ad milites gloriatur Iu/
lianus Cæsar quod Francorum irruptiones fregerit. Nō omittendum hoc
loco Ansibarios illos quos Tacitus libro xij. historiæ Augustæ pulsos à
Chaucis, uacuos iuxta Frisiorum regionem agros insedisse scribit, sed inde
rursus eiectiones ab Auito inferioris Germaniæ legato, Francos fuisse. Vnde
colligere licet ueteres Francorū sedes Chaucis extitisse uicinas, imò uerius
Chaucorum gentē fuisse. Nam Chaucis immēsum terrarum insularumq;
spacium attribuunt autores. Ansibariorū reliquias, nam ipsam gentē exci/
sam Tacito prodente constat, aggressus est transito Rheno Iulianus, Sic
enim Ammianus scribit, In limitem, inquit, Germaniæ secūdæ est egressus.

omniūq; apparatu, quem flagitabat instans negociū, communitus, Toxan-
dro oppido propinquabat. Rheno deinde transmissso, regionem subito per-
uasit Francorum, quos Ansuarios uocant, incertorum hominum, licentius
etiam perscrutantium extrema Galliarū. Quos adortos subito nihil metuen-
teis hostile, nimumq; securos, quod scruposa amniū difficultate arcēte, nul-
lum ad suos pagos introisse meminērāt Principem, superauit negotio leui,
captisq; plurimis & occisis, oratibus alijs qui superfuere, pacem ex arbitrio
dedit, hoc prodesse possessorib. finitimis arbitratus. Hæc ille. Refert idem
scriptor Iulianum Cæsarem priusquā Alemannos inuaderet extructis hor-
reis quæ incensa erāt, ubi annona reponi posset à Britannis solita adduci,
septem ciuitates multo ante excisas recepisse cōmunisseq; nempe has, Ca-
stra Herculis, Quadriburgium, Vtricesium, & Nouesium, Bonnam, Ante-
nacum & Bingium. Quas ciuitates Germaniæ secundæ nemo alius indubiè
excidit, nisi Franci, propter situm gentis quæ indicauimus. Huc adde, quod
in charta prouinciali quam apud Chunradū Peutingerū amicū nostrum
Augustæ uidimus sub ultimis Impp. depictā & à Celte in quadam biblio-
theca repertam planè ueterem, ubi hæc oppida sic leguntur ab Ostijs Rheni
ascendendo, Caruo xiiij. Castra Herculis viij. Nouiomagus vi. Burgian-
tiū v. Colonia Traiana xxx. Vetera xiiij. Asciburgium xiiij. Nouesiū xvi.
Agrippina, supra Rhenum fluuium quem linea protracta designat in dex-
tro latere & à parte Germaniæ hoc uocabulum est ascriptum,

R A A N C I A
uersus ostia Rheni uero, hæc nomina leguntur, CHAMAVI QVI ELA
PRANCI. Itē CHAVCI. VAPLVARII. CHREPSTINI. Vnde
manifeste liquet quod nos hic astruimus, in Tencterorū loca qui Rheno
tantū ab Vbijs discernebantur ut Tacitus inquit, & testatur in cōmentarijs
Cæsar, demigrasse Francos. Afferam adhuc aliud testimoniū, In cœnobio
Diuitensi contra Agrippinam, uulgus Tuitiū uocat corruptè, quum murus
quidam dirueretur, reperta est tabula lapidea cum inscriptione, quæ doce-
bat Diuitense munimentum in terra Francorū ab Imp. Cæs. M. Val. Con-
stantino pro militibus illic in tutelam Galliarum collocandis esse erectum.
Cuius castelli mentionē alibi quoq; faciemus. Hanc rem narrat Rupertus
quem uulgò Tuitiensem appellant æditis in sacras literas cōmentarijs ne-
mini ignotus. Veteres istos Francorum terminos de quibus nūc loquimur,
nusquam exactius descriptos reperi, quàm in Chronicis quæ titulum abba-
tis Vrspergensis habent. In ijs scriptum est Saxones quum Carolum Ma-
gnum in Hispania abesse cognouissent, & transire Rhenum nō potuissent,
quicquid à Tuitio ciuitate usq; ad fluuium Mosellam uicorum uillarumq;
fuit, ferro & igni populosos esse. Nullū discrimen sexus aut ætatis ira hostis
fecerat, ut liquidò appareret eos non prædandī, sed ulciscendī se gratia ter-
minos

minos Francorum introisse. Hæc illic. Tu pro Mosella scribe Salam, & habebis totum tractū quem è Chaucis progressi Franci priusquā trans Rhenum in Galliam migrarunt, non paucis annis tenuere. Quid autem hic facit Mosella quum præcedat, quod Rhenum transire nequiverint, quod tamen facere sit opus si quis è Saxonia ad eum amnem accedere uelit. Nec omittendum quod Orosius scribit, Romanæ irruptionis excitatas per Stiliconem gentes, Alanorum, Sueuorum, Vandalorū, multasq; ex hīs alias, Francos protriuisse, Rhenum transisse, Gallias inuasisse, directoq; impetu Pyrenæum usq; peruenisse, cuius obice ad tempus repulsæ per circumiacentes prouincias effusæ fuerint. Vbi attendendum, quod inquit, Francos proterunt, Nam quum gentes illæ Transalbianæ cuperent in Galliam penetrare cgebantur transire Rhenum, quem illic Franci incolebant, quib. uerisimile est non usquequaq; placuisse quod septentrionales illæ nationes in Gallias irrumperent quas ipsi spe iam deuorauerant. nec uana spes fuit. Vnde inter illos natum bellum, non minus quā ex maleficio transeuntis, ut sit, exercitus. Haud aliter accipiendum, quum legimus Saxones eruptionem magna mole meditanteis in ipsis Francorū finibus à Valentiniano oppressos. Claudianus Franciam appellat fallacem. sed laudi datur hostem sefellisse. reges præterea à Romanis accipere solitam significat. Sic enim ad Stiliconem canit uerè poetam agens,

Prouincia missos

Expellet citius, fallax quā Francia reges
Quos dederis.

Id uero quod subdit magis ad historiam pertinet, captos uidelicet duos Francorū reges, tam ampla gens fuit, ut complures Principes haberet, Marcomerum uidelicet & Sonnonem, alterūq; exulasse apud Ethruscos, alterum dimissum ut exulis interim ditionē uexaret, à suis mox iugulatū. Verficuli hi sunt, sed incorrupti quum uulgo mendosissime legantur,

Acies non iam pulsare rebelles

Sed uindictis punire licet. Sub iudice nostro
Regia Romanus disquirat crimina carcer.
Marcomer Sonnoq; docet. quorum alter Ethruscum
Pertulit exilium, quum se promitteret alter
Exulis ultorem, iacuit mucrone suorum.
Res audi concire nouas, odioq; furentes,
Pacis, & ingenio scelerumq; cupidinae fratres.

Illud ad Stiliconem Vandalum adulantiū ab eodē illic dictū est, de dormitis Francis, & Alemannis quos Sueuos appellat. utrorumq; reges promissam cæsariem alebant, sed præcipue Francorum. unde dixit,
Crinigero flauentes uertice Reges.

Verficuli illi sunt huiusmodi,

Miramur rabidis hostem succumbere bellis,
 Quum solo terrore ruant. Non classica Francis
 Intulimus, iacueret tamen, non Marte Sueuos
 Contudimus, quæis iura damus, quis credere possit?
 Ante tubam nobis audax Germania seruit.
 Cedant Druse tui, cedant Traiane labores,
 Vestra manus dubio quicquid discrimine gessit,
 Transcurrens egit Stilico, totidemq; diebus
 Edomuit Rhenum, quot uos potuistis in annis:
 Quem ferro, alloquijs, quem uos cum milite, solus
 Impiger à primo descendes fluminis ortu
 Ad bifidos tractus, & iuncta paludibus ora
 Fulmineum perstrinxit iter. Ducis impetus undas
 Vincebat celeres, & pax à fonte profecta
 Cum Rheni crescebat aquis. Ingentia quondam

*Reges Fran-
 corū & Sue-
 norū, hoc est
 Alemannorū*

Nomina, crinigero flauentes uertice Reges
 Qui nec principibus, donis precibusq; uocati
 Paruerant, iussi properant, segniq; uerentur
 Offendisse mora, transuecti lintribus amnem
 Occursant ubicunq; uelis. Nec fama fefellit
 Iustitiæ, uidere pium, uidere fidelem.

*Germani hoc
 est Franci &
 Alemanni Ro-
 manis pacem
 uendebant*

Quem ueniens timuit, rediens Germanus amauit.
 Illi terribiles quib. ocia uendere semper
 Mos erat, & foeda requiem mercede pacisci,
 Natis obsidibus pacem tam supplice uultu
 Captiuoq; rogant, quàm si post terga reuincti
 Tarpeias pressis subeant ceruicibus arces

Porro Chaucorum nomine Claudianus Francos intelligit quibus olim
 erant non modo finitimi, sed etiam, quod Græci dicunt *ἡμιόβοι*, sicut per
 Sueuos, rursus Alemannos, quum inquit,

Tum forte decorus

Cum Stilicone gener pacem implorantibus ultro
 Germanis, responsa dabat legesq; Chaycis
 Arduus, & flauis signabat iura Sueuis.
 His tribuit leges, his obside foedera sancit
 Indicto, bellorum alios transcribit in usus
 Militet ut nostris detonsa Sicambria signis

Apud eundem Rhoma gratias agit Honorio Aug. ob oppressos Fran-
 cos & Alemannos: carmen sic habet,

Ante

Ante pedes humili Franco, tristiq; Sueuo
Perfruor, & nostrum uideo Germanice Rhenum.

Idem Galliã inducit quæ Stiliconẽ Vandalũ hijs uersiculis alloq̃atur,
Qui mihi Germanos solus Francosq; subegit,
Quur nondum legitur fastis; quur pagina tantum
Nescit adhuc nomen, quod iam numerare decebat;
Vsq; adeo ne leuis pacati gloria Rheni;

Honorium Cæsarem idem Poeta laudib. ornans, rursũ canit,
Ante ducem nostrum flauam sparsere Sicambri
Cæsariem, pauidoq; orantes murmure Franci
Procubiere solo. iuratur Honorius absens,
Imploratq; tuum supplex Alemannia nomen.

Sidonius Apollinaris Francos natatu ualuisse testatur, in Panegyrico
quodam de Auito sic scribens,

Tibi uincitur illic

Cursu Herulus, Chünus iaculis, Francusq; natatu
Sauromata clypeo, Salius pede, falce Gelonus.

In eodẽ carmine Septentrionales populos multos enũmerãs addit tandẽ,
Prorumpit Francus.

Idem Consentium Narbonensem celebrans qui legationib. obeyndis
clarus erat, sic canit,
Hinc si foedera soluerentur orbis,
Pacem te medio darent feroces,
Chunus, Sauromatæ, Getæ, Gelonus,
Tu Tuncrum, & Vachalim, Visurgin, Albim,
Francorum & penitissimas paludes
Intrares uenerantibus Sicambri,
Solis moribus inter arma tutus.

Porro militarunt etiam Franci sub signis Romanis. Nam Marcellinũs
libro xv. nominat Malarichum Framum & Syluanũ pedestris militiæ re/
ctorem, qui Cæsaris nomen usurpans sub Constantio Cõstantini F. inter/
emptus est apud Coloniam Agrippinam in sacello Christiano. Puto iam
satis constare ex tot autorum testimonijs, ubi primas sedes suas Franci ha/
buerint, quamq; regionem post inuaserint dextram Rheni ripam inhabi/
taturi. Constat præterea pueros putos Germanos fuisse, quod alio loco ma/
gis cõfirmabitur, ubi de lingua francorum disputabimus. Isti uero Barbari
nobilissimum in Gallijs regnũ constituerunt, quæ perpetua Germanorum
laus est, multisq; seculis tenuerunt, donec paulatim absorberentur. At inter
Gallos hodie ut quisq; procerũ plus Frãcici sanguinis à maioribus suis ha/
bet, ita regno fit propior. Et durat adhuc durabitq; inclytum Francorũ no/
men. Quem

men. Quem enim pudeat à tam strenua gente duxisse originē? Certe Romanis minus de sui initio gloriari licet. Sed nūc de præstantissima Alemanorum gente differamus.

ALEMANNI IN GERMANIAM INTER MENV
Rhenum, & Danubium iuxta syluam Martianam.

FRancorum origo nō multo plurib. hæcenus nota fuit, quàm est & Alemannorum. De nomine uero ut passim ineptiunt scriptores, dum alius à Lemanno lacu trahit prorsus alienam etymologiam, festiuam alius ab ala magna, quod pontifex quidam Romanus fecisse dicitur exhortaturus Germanos ad bellum contra Turcas. Nonnulli à Limmaha amne qui è lacu Turegiensi profluit, deducere sunt ausi. Sed omnium ineptissimus est Annius quidā in Berosum, autoris fabulosi, fabulosior interpret. nam quoties ille hircum mulget, iuxta prouerbium, hic cribrum supponit. Non nego tamen doctum fuisse qui nobis Berosum effluxit quisquis fuit. nam ita rem temperauit ut non cuius impostura statim suboleat. Is legerat apud Tacitum, Germanos dicere Herculem apud se fuisse, quare quum forte deesset nomen regis, ascripsit, apud Tuyscones regnat Hercules Alemannus, & hunc Teutanis filium facit. Annius nugis nugas cumulans Hebraicam etymologiam, si dijs placet, affert ex Talmutistarum arcanis literis, אלמאן enim alueum significare, & Mannum esse Rhenum. proinde dictos Alemannos, quod ad Rhenum habitent. O somnia. Nouum est Alemannorum nomen, & multo recentius quàm Germanorum. Auditum autem est primū, ut suspicor, sub Probo Aug. Fl. Vopiscus in uita Proculi. Nam Alemannos, inquit, qui tunc adhuc Germani dicebantur, non sine gloriæ splendore contriuit. Cuius causa, quia Germanorum nomen usitatus erat, Alemannorum uero nouum & ignotius, præsertim Prouincialibus. Itaque reperio longe antea Antonijū Caracallā Alemannici cognomen usurpasse, quod Alemanorum gentem uicissēt. & Claudium Cæsarem qui post Gallienum imperauit legimus innumeras Alemannorum cohortes nō procul Benaco lacu contudisse. Huius uocabuli etymologiam rectius explicat Asinius Quadratus, qui apud Agathiam, collectitiam gentem fuisse testatur, quam rem ipsum nomen præferat. Nec ideo ἀπὸ τοῦ ἀλῆμεναι deduci debet quod Græcis errare significat, perinde ac Alemanni sint, ἀλῆμονες. sed Germanica dictio est. Enimvero suspicor quum Germani illi Septentrionales ex magna parte Sueui Transalbiani cum aliquot ulterioribus nationibus, mutare sedes & opportunitiora ad deprædandas Romanorum prouincias occupare loca constituissent, nam illic præ multitudine potentissimorum populorum, hinc Francorum, illinc, Sueuorum, Quadorū & Marcomannorum uix ullus incursionem patebat aditus, imitati priores Germanos, qui transito Rheno primi sibi hoc nominis indiderunt, & ipsi nouo uocabulo se Alemannos appellauerunt, glo

runt, glorioso quidem nomine sed formidabili cōsanguineis populis ac miseris prouincialibus, nempe quod fortissimi bellatores essent & uiri omnes. Nam hæc est huius uocis germana interpretatio. Afferam huius rei simile exemplum. Nostra ætate militum manus in inferiori Germania se diabolos appellarunt, ad incutiendum terrorem ijs aduersum quos mittebantur. Vestes erant nigrae, hastæ nigrae, uultus ipsi nihilo candidiores. & certè multis iuxta nomen perniciē attulerūt, donec crebris bellis consumerentur. Non aliter ambitiosum hoc uocabulum collectæ Germanorum genti fortunamq; nouam tentaturæ placuit. Et hætenus de nomine. Porro Alemanni inter Moenum amnem, Danubium, Rhenum, & fontem Danubijsiue limitem qui Rhetiam ac Germaniā diuidit, nouas sedes fixerunt. non quod hanc latam Germaniæ partem ante non tenuerint Germani, ac partim Sueui, sed quod tum pauciores incolas haberet is tractus, & cōmodior esset illinc ad Rhetiam primam, hinc ad Maximam Sequanorum & Primam Germaniam incurstrandam opulentissimas prouincias: quod unū spectabant Alemanni. Quo nomine nihil ambigo prioribus cultoribus gratū fuisse consanguineorum suorum aduentum. Argumento nobis est illos à Septentrione uenisse, quod quū Gothi Burgundiones adhuc in suis sedibus agenteis excinderent, Alemanni profligatos restituere uoluerunt, non hoc facturi nisi aliquid uel amicitiae uel foederis inter ipsos intercessisset, ex ueterum fortassis sedium uicinia. Docet hoc quod dixi Mamertinus Panegyristes in Genethliaco ad Maximianū Aug. Gothi, inquit, Burgundiones penitus excindunt. Rursum pro uictis armantur Alemanni. Adde huc quod quum à Gothis eiekti Burgundiones, in Germania sedis inopes uagarentur, ad Alemannos tanquam amicos cōcessere. Sed quum potentē gentem recipere nollent, illi ui & ferro in Alemanniam non tamen citra damnum suum irrupere, & aliquot illic annis consedere, donec in Sequanos maturius transirent. Nam discordiam inter Alemannos & Burgundiones pepererat illa uiolenta irruptio. Colligere licet hoc ex Mamertino: Burgundiones, inquit, Alemannorum agros occupauere, sed sua quoq; clade quæsitos, Alemanni terras amisere, sed repetūt. Porro Martiana sylua siue Hercynia Alemannis tutū perfugiū erat aduersum Romanos insequenteis, quod aliquoties accidit. Narrauimus supra quū de statu ueteris Germaniæ loqueremur. Probū Germanos ultra Albim & Alemannos ultra Nicrum submouisse, emaculantes Vopisci locū & Aufonij carmen. Nec frustra Manlius Statianus apud Fl. Vopiscū in uita Probi, dixit, Testes Germani & Alemanni longè à Rheni submoti littoribus. Nam cōmuni Germanorū uocabulo, nationes cis Albim habitantes intelligit, Bructeros, Cheruscos, & Chattos. Per Alemānos aut innuīt eos q Martianas syluas incolebāt & accolebāt, quos Schuartzuualderos appellamus uulgo, quasi nigrae syluæ cultores, quod

f uernacula

uernacula simplicitas Martianam in Schuartzam, hoc est nigram detorse-
 rit. Ammianus de Iuliano Cæsare, Profecturus itaq; per Martianas sylvas
 uiasq; iunctas Histri fluminis ripis, inter subiecta uehementer incertus id
 uerebatur, ne contemptus, ut comitantibus paucis, multitudinē offenderet
 repugnantem. Erat autem tum Iulianus in Rauracis. Maximianus Hercu-
 leus regem quendam Alemannorum cepit, & per pontē Magonciacensem
 ingressus totam Alemanniam populando percurrit usq; ad traiectū Gun-
 tiensem, hoc est usq; ad pontem qui apud Guntzeburgum oppidum ho-
 dieq; seruetur. De qua re Panegyristes, Captus s. inquit, rex ferocissimæ na-
 tionis inter ipsas quas moliebatur insidias, & à ponte Rheni usq; ad Danu-
 bij transitū Guntensem deuastata atq; exhausta penitus Alemannia. Sic
 enim illic legendum, non, continensem. Idem ad eundem Maximianū pau-
 lo post, Nunc uero toto orbe terrarum, inquit, non modo quā Romanus li-
 mes fuerat uirtute uestra recepto, sed etiam quā hostilis edomito, quum to-
 ties proculcata esset Alemānia, toties obstricta Sarmatia, Vitungī, Quadi,
 Carpi, toties profligati, submittente se Gotho pace poscenda, supplicante
 per munera rege Persarum, urebat animos, quod nunc deniq; confitemur,
 una illa tanti imperij contumelia, coq; nobis intolerabilior uidebatur, quod
 gloriæ sola restabat. Hæc ille. Facilis erat Alemannis iam ad Martianā syl-
 uam confidentibus in Galliam interiorem per Rauracos uel Tribochos ir-
 ruptio. Proinde Constantius Cæsar pater Constantini Magni, prope Lin-
 gonas in Sequanis ingentem de Alemannis reportauit uictoriam princi-
 patu Diocletiani Aug. in eo conflictu grauiter uulneratus. Quam rem Eu-
 tropius hīs uerbis describit, Per idem tempus, inquit, à Constantio Cæ-
 sare (sic enim illic legendum, non, Cōstantino) in Gallia pugnatum est circa
 Lingonas, die una aduersam & secundā fortunā expertus est. Nam quum
 repente Barbaris ingruentib. intra ciuitatem esset coactus tam præcipiti ne-
 cessitate, ut clausis portis, per murum funibus tolleretur, uix quinque horis
 medijs aduentante exercitu, sexaginta ferè milia Alemannorum cecidit. Pa-
 negyristes ad Constantinum de patre Constantio loquens non modo hu-
 ius Lingonicæ uictoriæ meminit, sed & alterius apud Vindonissam quod
 Helueticorum oppidū fuit nunc exiguus uiculus, aduersum Alemannos ob-
 tentæ. Quid cōmemorem, inquit, Lingonicam uictoriam, & Imperatoris
 ipsius uulnere gloriosam? Quid Vindonissæ campos hostium strage com-
 pletos, sed adhuc ossibus opertos? Indicat Nazarius in Panegyrico suo,
 quasdam Germanorum gentes & in hīs Alemannos, primum sigillatim
 quamq;, deinde coniunctis uiribus contra Constantinum mouisse. Quid
 memorem, inquit, Bructeros, quid Chamauos? quid Cheruscos, Chabio-
 nes, Alemannos, Tubantes? bellicum strepunt nomina, & immanitas Bar-
 bariae in ipsis uocabulis adhibet horrorem. Hī omnes sigillatim, dein pa-
 riter at

uictoria Lin-
 gonica
 uictoria Vin-
 donissensis

riter armati,conspiratione foederatae societatis exarserant. Addit Nazarius collectum istarum gentium exercitū ab ipso Constantino duobus tantum comitato, sed priuato cultu confidenter aditum, fecisse eum uerba, spem illorum agitasse, & uersasse credulitatem (sic enim illic legendum) negasseque Constantinum esse praesentem. Quae res fecit ut Germani incuriosius agerent, faciliusque profligarentur. Nam Romanos propter absentiam Imperatoris contemnebant. Hic fuit astus Constantini aduersum Germanos. Imperiale fastigium praecipue debet Alemannis Constantinus. Siquidem quum in Britanniam ex Roma adiutus cursu publico profugisset, & tum forte pater ipsius Constantius illic uitam cum morte commutaret, praecipuus illi auctor fuit capeffendi imperij Rex Alemannorum Erocus qui in aula Constantij agebat. Id quod à Sexto Aurelio proditum est, de Constantino enim loquens, Mortuo patre cunctis, inquit, qui aderant adniventibus. sed praecipue Eroco Alemannorum Rege auxilij gratia Constantium comitato, imperium capit. Huius filius Constantius quum aduersum Gunomadum & Vodomarium fratres Alemannorum reges qui superiorem partem syluae Martianae tenebant contra Rauracos, bellum instituisset, propter deuastatam Galliam, & Romani milites pontem coniunctis nauibus in Rheno suspendissent, ita restiterunt Alemanni, ut hostes retrocedere cogerent. Quare tentarunt per uadum quod quidam ostenderat, Rhenum furtim transire. Sed illic uigilabant Alemanni. Mirum autem est quod tum à Constantio pacem orarunt, quam impetrare facillimum erat. putat Marcellinus aruspices dissuasisse pugnam. Eodem autore constat Alemannos apud Constantium meruisse, & quosdam ad summa honorum fastigia prouectos. nam Latinus (forte Altinus) domesticorum Comes fuit, Agilo tribunus stabuli, Scudilo, rector scutariorum. Hic tunc, inquit ille, uelut dextris suis gestantes rempublicam colebantur. Vnde Alemannorum signiferum legimus ad Persas discessisse quod ei parum conueniebat cum Iouiniano qui post Iulianum mortem imperium est adeptus. Paulo post rursus ob eandem causam Alemannis indixit bellum Constantius. Egressus tum in Rhetias quum ad Campos quos Cauinos uocant, uenisset, praemisit Arbetionem iussu ut ripam Brigantini lacus eme tiens, Alemannos si quos offendisset, mox inuaderet. At hic è latebris quibusdam exilientes, Romanos in fugam uerterunt. Ob quam uictoriam elati, circa munimenta Romanorum, quae ad Rhenum & lacum Brigantinum erant, ubi hodie Constantia uisitur, castellum siue munimentum id temporis contra Alemannos à Constantio conditum, superbè obambulantibus à coniicijs in illos non abstinabant. Sed quum praedis inhiaret dispersi, fugati sunt & ipsi à Romanis. Coactus est deinde Constantius Iulianum patruelem suum titulo Caesaris ornatum ad defensionem Galliarum mittere contra Alemannos & Francos qui propter absentiam Imperatoris longinquis distanti bellis

f 2 prouincias

prouincias subinde uexabant, sed præcipuè Gallias. Obsederant tum Augustodunū in Heduis Alemanni. Iulianus nouus Cæsar primo ueluti rudimento depulit illos, Liberauit & Trecaſſes, Senonasq̃. Postea per Decempagos (loci nomen est) in primam Germaniam profectus quam Alemāniam possidebant, ciuitates omnes à Barbaris uendicauit, primam omnium Brocomagum, uulgò Bromat hodie uocatur frigidus uicus infra Argentoratum, nam per tres Tabernas ut puto uenerat Iulianus, deinde Argentoratum, Tarbellos, Sebusianos, Nemetas, Vangionas, & Magonciacum. Digresso Senonas in hyberna Iuliano rursum cuncta uastabant Alemanni. Quare Barbatio cum xxv. milibus armatorū missus est ad Rauracos. Proximo loco Seuerus exercitum habebat. Nihilominus Alemanni inter hostium gemina castra feliciter in Galliam irruerunt, & Lugdunum depulati sunt. Forte legēdum apud Marcellinū, Ebredunum, quod oppidum non procul aberat à Rauracis. Verum quum redirēt onusti præda, ab equitibus Romanis partim male sunt accepti. Non tamen ausus fuit Barbatio illos aggredi, cum Bainobaude tribuno, & Valentiniano qui postea fuit imperator, equestrium turmarum rectoribus. Tantum uero terroris exercitus isti Romanorum Alemannis incusserunt, ut qui trans Rhenum sedes fixerant dum absunt diu Romani, domicilia sua alioqui ob difficultatē uiarum inaccessa cæsis etiam arboribus communirent, & multi diffidentes se tueri posse in insulas Rheni profugerent. Ad unam insulam scutis in modum alueorū suppositis, nando Romani milites peruenere. Trucidati ibi uiri mulieresq̃, nec ab infantium cæde temperatum. Eam insulam esse reor in qua cœnobium est hodie Benedictinorū quod Rheni augiam appellāt propè cataractas eius amnis infra Scheffhusium. Cæterum dum Romanus miles partim agrarijs stationibus occupatus est, ne uis inferretur illis qui frumētā colligebant, Alemanni Barbationem adoriuntur, & usq̃ ad Rauracos fugatum, captis caſonib. sarcinis iumentisq̃ spoliant. Quæ uictoria commouit octo reges Alemannorum, ut coniunctis uiribus Rhenum cum Iuliano pugnaturi transcenderēt. Apud Argentoratū fixere castra sua. Cæsar relictis tribus tabernis quod munimentum tum reparabat, Alemannis obuiā proficiscitur. Conseruntur manus. Equitum cuneos primū nostri dissecere. Sed pedites fortiter resistebant. Hos inclinatos, auxiliares Baraui restitunt. Itaq̃ uincūt Romani. Capitur ingēs ille & obesi corporis Chondomarius Alemannorū rex, qui cum Serapione eum exercitū duxerat. Is ab Iuliano primum missus ad comitatum Constantij Aug. tum apud Mediolanum agentis, sed ab illo Romam deductus, in Castris peregrinis quæ in monte sunt Cælio, morbo ueterni consumptus est. Iulianus occisorum corporibus humari iussis per Tres tabernas, ubi aliquandiu commoratus est, prædam omnē cum captiuis in Mediomatricos aduehendā curauit. Ipse mox cum exercitu

exercitu Magonciacum est profectus, & illic ponte transito, terras Aleman-
 norum intrauit. Qui pleni terroris ob cladē nuper acceptam, primū pacem
 petere uisi sunt, sed subito mutatis animis bellum indicebāt. Itaq; Iulianus
 astu cum illis agendum ratus, noctu manum militū nauigijs imposuit, ius-
 sitq; ut egressi tum ferro tum flammis omnia uastaret. Quum postero die
 fumum hinc inde uidissent Alemanni, perterriti, nam ingentem exercitum
 transisse suspicabantur, & equites Romani passim discursabant, trans Moe-
 num amnem (sic enim in Marcellino legendum, non, Rhenum) aufugerūt.
 Multū damni tum Alemannis illatū est. nā abacta pecora, uillae & domus
 ritu Romano constructae exustae sunt, frumenta asportata, abducti captiui.
 Iam ad decimum lapidem à Magonciaco in Alemanniam processerat mi-
 les Romanus, quum repertis semitis quae abiegno robore erāt obstructae,
 non tam ob inclemētiam cœli, præterierat enim æquinoctium autumnale,
 quàm ob uiæ difficultatē asperitatēq; progredi nequiuit. Et timebantur
 in secessib. auis hostium insidiæ. Cæterū nemine prodeunte rem egregiam
 Romani sunt aggressi. Marcus Vlpianus Traianus, is qui adoptatus à Nerua
 Cocceio, Traianus Nerua dictus est, quū Germaniam prouinciam admi-
 nistraret, nam agens Agrippinæ est adoptatus & Cæsar factus, omnia mu-
 nimēta ac castra quae olim Drusus Germanicus in ueteri Germania trans
 Rhenum sub Augusto construxerat, diligenter restituit, quædam à funda-
 mentis erexit. Atq; hoc est quod de eo prodit Eutropius, quum inquit, Vr-
 bes trans Rhenū in Germania reparauit. Is Traianus etiam in Germania
 quæ postea ceu docuimus Alemannia dicta est, non procul à Meno Rhe-
 noq; fluminibus arcem construxerat, dum Germanos persequitur, quam à
 suo nomine Traiani arcem appellauit aut Traianum. Fuit autem ille non
 minus uir fortis quàm, & laudis cupidus, quod uel solæ inscriptiones testen-
 tur quæ hodieq; in Dacia extant innumeræ, & Vlpia Traiana ciuitas eius
 prouinciæ sic nominata, ut hunc herbam parietariā nō infestillē uocarit io-
 cans Cōstantinus. Id munimentum partim à Germanis dirutū, partim ab
 ipsa uetustate consumptum quum reperissent in ista de qua nunc loquimur
 expeditione Romani milites, & nemo obliteret, iussu Iuliani primū tumul-
 tuariè repararunt, & defensores in eo collocarunt aduersus Alemannos, de-
 inde pace cum hostibus firmata accuratius munierunt, non solū tormentis
 muralib. sed & annona. Nam quum tres Alemannorū reges, ex hīs qui ui-
 etis apud Argentoratum suppetias miserant, tandem uenissent, ea condi-
 tione pacem obtinuerunt, ut nō minus fœdera quàm ipsum munimentum
 seruarēt illæsum, si opus esset frumenta afferrent, locumq; defenderent. Id
 munimentum esse cōiunctio quod hæc ætas Cronburgū uocat, quasi Tron-
 burgum, hoc est Traiani burgū, à Principe Catthorum superioribus annis
 occupatū, quod Martinus loci dominus Sickingh partes sequeretur. Porro
 non po

Castrū Tra-
 iani

non poterant quiescere nostri . nam Vithungi Alemannorum pars , quos possibile est Vuirtenbergensi ditioni dedisse nomen ab illis profectos qui Trebellio Pollioni Virtingi dicuntur , Italiae minantes , Rhetias misere deuastrabant , ita ut etiam oppida obsederent , quod prioribus incursionibus . non erat factum . Sed Barbatio magister peditum post Syluanum Francum , & Neuita praepositus equitum , cum ualida manu illos depulerunt . Sub Valentiniano tertio Vithungos rursus , in Rhetiam secundam quae Vindelicia prius dicta fuit , & in Noricum incurrasse constat , qui eosdem ab Auito repulso commemorat , hoc carmine ,

Iam post Vithungos , & Norica bella , subacto
Victor Vindelico .

Ceterum quum Iulianus Francos & Chamauos in Germania secunda compescuisset , supra Magonciacum ponte facto Rhenum transijt Alemannis iugum impositurus . Vbi Marcellus Seuerus adeo cognitam ante uirtutem Alemannorum timuit , ut extrema sit minatus indicibus uiarum qui praecedebant nisi iuraret se penitus iter ignorare . Hoc faciebat ne progredi cum exercitu cogeretur . Et tamen quum sic cunctaretur Romani , suapte sponte uenit Sunomarius Alemannorum rex , & cum Iuliano pacem iniit , redditis captiuis quos domi detinebat , & annonam mittere pollicitus . In Hortarii deinde regnum itum est per occultam semitam indicio captiui cuiusdam , nam uiae caelis arboribus intersepraerant . uici exusti , pecora abacta , homines interempti . Quod uidens Hortarius rex & ipse ueniam precaturus accurrit . Reddidit captiuos , & in usum reparandarum urbium quas in Germania prima Alemanni exciderant , materias & ligna subuehere iussus est . nec enim frumenta dare potuit , propter uastationem paulo ante factam & incendium . Reditum in hyberna . At quoniam nondum tota pacata erat Alemannia , nam adhuc sex reges hostes erant , Macrianus , Hariobaudus , Vadomarius , Varius , Vrsicinus & Versalpus , ineunte uere exploratorem Hariobaudem , Germanici sermonis peritum , specie legationis ad Hortarium regem iam pacatum misit . Quo reuerso quum totus exercitus Magonciaci collectus esset , noluit Iulianus illic ponte Rhenum transire , quanquam hoc faciendum Florentius & Lupicinus contenderent , ueritus ne foederatorum regum terrae uiolarentur , quando transitus militum citra maleficium non fuit . Et iam Sunomarium regem amicum Romanis cuius pagi ulterioribus Rheneripis adhærebant , Alemanni monuerant ne uenientem exercitum transire sineret . Quum uero negaret se solum hoc posse , magnis illi uiribus Magonciacum properant , ipsi ripas obseruaturi . Non placebat Iuliano consilium contexendi pontis , quod nollet periculo suos exponere . Verum noctu trecentos tantum milites ad hostilem ripam summo silentio nauibus transuehi iubet . Qui cum Alemannos transeundo fefellissent , ad ignes hostium tantum intentos

tentos, inciderunt adhuc ea nocte in reges, regaleis, & regulos quosdā quos Hortarius rex nihil de Romanorum traiectione sciēs ne quis id actū dolo putet, ad conuiuium uocatos, usq; ad tertiam uigiliam extētis epulis more gentili tenuerat. nec contingere ullo modo potuerūt, tenebrarū & equorum adiumento, quò dubius impetus trusit, abreptos. sic enim castiganda Marcellini uerba. quos autem ex seruis nacti sunt, occiderunt. Cognito Romanorum transitu, territi sunt reges, & qui pontem ne strueretur obseruabāt, domum reuolant suis rebus consulturi. Quo tempore, ponte constituto ceteræ cohortes sunt Rhenum transgressæ, Seruauit Hortario fidem miles nihil damni inferens. At secus actū in hostili terra. In regione Capellatiana, quæ à Palas nomen habet, cui hodie præest Comes hinc dictus Palatinus, castra sunt posita. nam expectabantur Macrianus & Hariobaudus germani fratres, & reges, qui pacem & foedus petitori ueniebant. Superuenit & Vadamarius rex contra Rauracos habitans limiti uicinus, hoc est, è regione uiculi, cui Augustæ nomen est, miliario supra Basileam, nō suam solum sed & Varij, Vrsicini, & Vestralpi sociorū regum causam acturus. Macriano & Hariobaudo data pax, & Vadamario q̄ pridē in clientelā à Constantio fuerat receptus. Absentib. regibus nihil responsum est. Sed paulo post in ipsorum fines immisis populatorib. didicerunt, proprijs legatis pacem esse seriò petendam. Quam omnes simili conditione obtinuerūt, ut uidelicet captiuos redderēt, quos crebris excursionibus abduxerāt. Atq; hinc fama nata celebris de Iuliano, quod Alemanniæ regna quædam prostrauisset, recepissetq; oppida Gallicana ante direpta à Barbaris & excisa, quos ipse tributarios fecerit & uestigaleis. Quæ res illi non mediocrem inuidiam conciliauit apud Constantium arrogantissimū principem, quem adeo non pudebat manifestæ uanitatis, ut Chonodomarium Alemannorū regem à se captū prædicaret, secq; stetisse inter signiferos: nam hæc in annaleis suos referri iussit, quum tamen nemo non sciret id horæ quum commissæ pugna est, quadragesima mansione fuisse Constantiū ab Argentorato diremptū. Is timens quod postea accidit, ut est nulla fides regni socijs, ne discederet è Gallijs Iulianus ueluti re confecta, monet occultè per literas Vadamarium Alemannorum regem ueterem clientem, qui, ceu diximus, è regione Augustæ Rauricæ Martianā syluam accolebat, ut dissimulans interim se esse hostem, nam nuperrimè cum Iuliano foedus sanxerat, quemadmodum mox retulimus, submitteret aliquos qui collimītia uicina popularentur. Itaq; uidens Iulianus tum Rhetiae confinia uastari, misit Libinonem quendā qui populatores arceret. Is non procul Sanctione oppido quod hodie Seccinagam dici puto diuo Fridolino nobile, nisi Vefontione legendū illic est, cum Alemannis confligens occubuit, ex suorum numero nō paucis desideratis, & ob ducis mortē mox in fugam uersis. Postea Vadamarius uaferrimus princeps

princeps coepit Iuliano suspectus esse, cui subolebat, illud autore Cōstantio factum. Sed aperta res est, quum paulo post scriba Vadomarij à stationarijs militibus comprehensus est literas ad Augustum perlaturus, in quib. & hoc inerat præter alia multa, Cæsar tuus disciplinam nō habet. Proinde Iulianus comprehendendi Vadomarij consilium inīit. Obsignatam schedam ob alia negocia quædam in Rauracos proficiscenti Philagriō cuidā tradit, iubens ne aperiret nisi cis Rhenum uiso Vadomario: nam in castra Romanorum uel apud Augustam Rauricā uel apud Confluētes, Vindonissam, Forum Tiberij, item alijs locis subinde trans Rhenum cōmeabat, nec tum quicquam mali suspicabatur. Forte contigit ut apud Præpositum militum utriq; in cœna accūberent, Philagrius inspectis prius literis, à conuiuiō Vadomarium capit, comitibus ipsius dimissis. Ad Cæsarem inde ductus est, & mox in Hispanias relegatus. Hic postea Phœnicen rexit Ducis nomine, missus ad Nicæam oppugnandam sub Valente. Ex regem Alemannorum uocat Ammianus, quod rex esse desisset, ut ætas ea dixit, Ex præfectū, Ex consulem, Ex quæstorem, Ex comitem. Sic enim eius uerba legēda sunt, Ad quam obsidendam, cum huiusmodi pugnarum peritis Vadomario missō duce Exrege Alemannorum, Valens Nicomediam pergit. Quid igitur mirum si Iulianus Cæsar post tot bella cum Alemannis gesta, apud Marcellinum milites pro concione alloquens sic gloriatur: Retexere superfluum, inquit, puto, quoties hyeme cruda, rigētīq; cœlo, quo tempore terræ ac maria opere Martio uacant, indomitos antea, cum iactura uirium suarum repulerimus Alemānos. Id sanè nec prætermitti debet nec taceri, quod quum prope Argentoratum illuxisset ille beatissimus dies, uelēs quodammodo Gallis perpetuam libertatem, inter confertissima tela me discurrente, uos uigore ususq; diuturnitate fundatī, uelut incitatos torrētes, hostes abruptis inundanteis superastis, ferro prostratos, uel fluminis profundo submersos, paucis relictis nostrorū, quorum exequias honestauimus celebri potius laude quàm luctu. Et in alia rursum oratione quam in Rauricis apud milites habuit per Martianas syluas profecturus ad Danubium, quod tutō licebat Vadomario rege iā capto: Arbitrio dei cœlestis, inquit, uobis inter ipsa iuuentæ rudimenta permixtus, irruptiones Allemannorū assiduas & Francorum, populandīq; uigentem licentiam fregi, uigoremq; comminui. Romanis agminibus quoties liberet Rhenum peruiū feci, cōtra murmura fremitus, gentiumq; ualidarū uiolentos excursus stando immobilis. Ammianus fautor pietatis Christianæ ridet Iulianum qui gaudēs opinionum dissidijs quæ inter Christianos erant, quod sic uidelicet impius homo discordem plebem minus timeret, exhortatus sit Episcopos intra palatiū ad se cū populo uocatos, ut ciuilibus discordijs consopitis, quisq; nullo uerante reginæ suæ seruiret intrepidus, exclamaritq; Audite me quem Alemanni audierunt

audierunt & Franci. Quibus uerbis allusit ad Plautinum illud in Stichio, Suus rex reginę placet, Sua cuiq; sponso spōsa. Item ad id quod ex Attilio Tullius citat, Suam cuiq; sponsam, mihi meam, Suum cuiq; amorem, mihi meum. Non tacuit Iuliani uictoriam de Alemannis apud Argentoratum Nazarius Panegyristes, addens causam offensi Constantij. Florentissimas quondam, inquit, antiquissimasq; urbes Barbari possidebant. Gallorū illa celebrata nobilitas aut ferro occiderat, aut immitib. addicta dominis seruebat. Porro alię quas à uastitate Barbarica terrarum interualla distulerant, Iudicum nomine à nefarijs latronib. obtinebant, ingenua indignè cruciantibus corpora, sic enim illic legendū. Nemo ab iniuriā liber, nemo intactus à contumelia, nisi qui crudelitatem prædonis precio mitigasset, ut iam Barbari desiderarētur, ut præoptaret à miseris fortuna captorum. In hoc statu Imperator noster Gallias nactus, minimum (sic enim legendū est) habuit aduersum hostē laboris atq; discriminis. Vna acie Germania uniuersa deleta est. Vno prælio debellatum. Sed emendatio morum iudiciorumq; correctio, & difficile luctamen & periculi plenum negociū fuit. Nam ut quisq; improbissimus erat, ita maximè Cæsaris rebus inimicus, uitandis legū pœnis de nouo scelere remedia quærebat. & quia defendere admissa flagitia non poterat, in autorem iuris (sic enim legendum) inuidiam congerebat. Et quū sancti Principis artes (sic scribendū) atq; instituta, falsarū opinionum uituperationem licentem (ita lego) submouerent, callido nocendi artificio accusatoriam dicitatem laudum titulis peragebant, in omnibus conuenticulis quasi per beniuolentiam illa iactātes, Iulianus Alemanniam domuit, Iulianus urbes Gallię ex fauillis & cinerib. excitauit. Illę prouincię obsessę, expugnataę, ferro igniq; uastataę, beatiores sunt hīs oppidis quę habet sine hoste Constantius. Æstates omnes in castris, hyemes in tribunalibus degit. Ita illi anni spacia diuisa sunt, ut aut Barbaros domitet, aut ciuib. iura restituat, perpetuum professus aut contra hostem, aut contra uitia certamen. De rebellante Alemannia rursusq; superata ac de profectione Iuliani per Martianam Alemānorum syluam in Illyricū, subdit Nazarius, Mitto cunctā, inquit, Barbariam aduersus uindictam Romanę libertatis in arma cōmotam, gentesq; recens uictas sed (ita namq; lego) aduersus iugū nuper impositū ceruice dubia contumaces, rediuiuo furore, nefandis stimulis excitatas, quę omnia, obstinatam & immobilem Principis tandem uicere patientiam. Itaq; quum in ipso molimine, oppressisset Alemanniam rebellantem, qui paulo ante inaudita regionum, fluuiorum, montium nomina exercitu uictore peragrauerat, per ultima ferarum gentiū regna, calcata regum capita superuolans, in medio Illyrici sinus apparuit. Quod autem dixit nefandis stimulis, intelligit de Vadomario ad rebellionem incitato per Constantium. Idem Nazarius Nepotianum & Syluanum Francū Imperialis

*Pugna Argen-
toratensis*

fastigij inuasores sub Cōstantio, negat æstate Alemannicū puluerē, hyeme pruinā Thraciæ intectis uerticibus perferre potuisse. Hactenus de Iuliani bellis aduersum Alemānos. Sub Valentiniano rursus in Gallias acerrimā incursionem Alemanni fecere. Cuius hæc fuit causa. Mos erat id temporis apud Romanos principes quarumlibet gentium legatos muneribus certi ualoris honorare. Miserant tum, incertum cuius rei gratia, ad comitatū Cæsaris legatos suos Alemanni, quibus minus datum est quā aliās exhiberi solebat, quare munera accepta propter uilitatem coram Imperiali procuratore frustra succensente in terram abiecerunt, durioribus etiā uerbis expostulante cum illis Vrsatio Magistro officiorum, quæ res eos longe commotiores reddidit. Reuersi domum contemptos se prædicāt, & à Cæsareis ministris contumeliosius acceptos. Dignatq; ea causa uisa est quam bello statim ulciscerentur. Igitur Dagalaiphum misit contra Alemannos Valentinianus, qui ingressus regionem illorum, parum hostes afflixit, copias suas cito reducere coactus. Agebat tum Parisijs Valentinianus, & libēter Constantinopolim abisset propter Procopium qui in Oriente res nouas moliebatur. Verum adeo Galli timebant Alemannos, ut rogarent etiā nobiles missis legatis ciuitates, ne se immanibus hostibus exponeret propugnatore carenteis. Itaq; precibus Gallorum uictus manere decreuit, plus semel publice profatus, hostem suum fratresq; solius esse Procopiū, Alemannos totius orbis Romani. Quæ uerba mendosissime leguntur apud Marcellinū, hoc modo, Hostem suum fratresq; solius esse Procopium Alemannico sit totius orbis Romani. Sic olim M. Aurelius Claudius prius Gothos persequendos censuit Reipublicæ hostes, quā Tyrannos qui soli Principi insidientur. Adhuc urebat Alemannorum animos uetus illa contumelia quam concoquere nō poterant, simul incitabat nouū damnum quod inferente Dagalaipho nuper perpeffi erant. Proinde Galliā exercitu ualidissimo rursus ingrediuntur. Sed hos affecutus Gratianus apud Argentuariā tum oppidum, nunc uicū agro Colmariensi finitimum (distat autem trib. miliarijs à Selestadio) magna strage deleuit, xxx. milibus profligatis. Cuius uictoriæ triumphum in carmine Mosella Ausonius cōmemorat, ultra Nicrū fluuiū Martianæ syluæ fugatos hostes canens ut supra citauimus. Post istam cladem acceptam aliquandiu se continuerunt. Pacatus tamen Panegyrista scribit Alemannos omnes in auias solitudines compulsos à Theodosio, ut Alemannicus merito dici possit, intelligit autē secessus Martiani nemoris. Redactum, inquit, ad paludes suas Scotū loquar, compulsus in solitudines auias omnis Alemannus & uterque Maurus occurrent. Claudianus ad Honorium de obsequio Alemannorum,

Imploratq; tuum supplex Alemannia nomen.

Idem in laudib. Stiliconis Vandili.

Rheni calcator & Istri

Qstentare

Ostentare suos prisco si more labores,
 Et gentes cuperet vulgo monstrare subactas,
 Certarent utroq; pares à cardine laurus,
 Hæc Alemannorum spolijs Australib. illa

Ditior exuvijs.

Scribit Eutropius, sub Valeriano & Gallieno Impp. Alemannos exhau-
 stis Gallijs etiam in Italiam transisse. Idẽ accidisse reperio sub Iulio Val.
 Maioriano qui Auito successit, quo tempore spoliatis Gallis quos Romani
 nomine Sidonius intelligit, per Alpeis & Cauinos Rhetia primæ campos
 prædando domum rediere. Sic enim est apud Sidonium,

Conscenderat alpeis

Rhetorumq; iugo per longa silentia ductus
 Romano exierat populato trux Alemannus,
 Perc; Caui dictos quondam de nomine campos,
 In prædam centum nouies dimiserat hostes.

Idem de Alemannorum incursione sub ingressum Attilæ in Galliam, fa-
 cta in partem Germaniæ primæ & Sequanos, ad Auitum,
 Ut primum ingesti pondus suscepit honoris,
 Legas qui ueniam poscant Alemanne furoris.

Cæterum ante quoq; diximus Sueuorum nomine sæpe significari Ale-
 mãnos, nõ apud Claudianũ modo sed & apud historicos. Sic Marcellinus
 de Constantio Constantini Magni F. quem rumor Alemannorũ in Rhe-
 tiam irrupentium Romam coegit relinquere, Cupiẽs itaq; inquit, augu-
 stissima omniũ sede morari diutius Imperator, ut ocio puriore frueretur &
 uoluptate, assiduis nuncijs terrebarur & certis, indicatibus Sueuos Rhetias
 incursare. Paulus Diaconus, in Mauritio. Iste, inquit, ex Sueuorum, hoc est,
 Alemannorum gente oriundus, inter Longobardos creuerat. Cuius causa
 est quod inter collectam Alemannorũ gentẽ complures & præcipue Sue-
 uorum nationes essent. Hæc; ad Danubiũ uergebant, quæ & hodieq; Sue-
 uos nominant. Eo uero loco ueteres etiam autores ponunt Sueuos. Accola-
 rum Martianæ syluæ uersus Rhenum uariis etiam inter se catalectus, ue-
 terum nationum diuersitatem arguit. Qui uero populi istos Alemãnorum
 tractus olim incoluerint in sequentibus ostendemus. Hoc postremo refe-
 rendũ, in charta itineraria illa quæ est apud Chunradum Peutingerũ, trãs
 Rhenum supra Tenedonem, Iuliomagum, Brigobannẽ, & Aras Flauias,
 nemus esse depictum cum arboribus & ascriptum maiusculis literis,

S Y L V A . M A R T I A N A

Et supra hæc uerba

A L E M A N N I A

In latere uero è regione Borbetomagi & Brocomagi, superadditum

S E D

Sed posuit in latere pictor ille quod trans syluam melius locasset, ni uer-
tisset angustia membranæ, & Germanica uelut aliena duxisset modice at-
tingenda, prouincias tantum describens.

BURGUNDIONES IN ALEMANNIAM ET IN RE-
gionem quæ Capellatium siue Palas dicitur.

C Plinius Burgundiones primi Germanorum generis, hoc est Vanda-
lici facit, eos inter ultimos Septentrionis populos referens. ut planè
uerustius nomen arbitrer, quàm quod primū Cæsaris Tyberijq; ætate na-
tum sit, à Burgis hoc est castellis limitū. quam opinionem secutus Orosius
innumeros qui subscriberent reperit. Agathias Græcus author Burgundio-
nes uocat, & Gothici generis esse tradit nimirum propter uicinitatē. Autor
est Mamertinus Panegyrista Burgundiones penitus à Gothis excisos, Ale-
mannorum agros inuitis illis proinde non citra sanguinem occupasse, qui
oppressis antea auxilio uenire uoluerint. Cæterū ignoraturi eramus quem
nam Alemanniæ tractum inuasissent Burgundiones, nisi Marcellinus hanc
rem explicuisset. Is de Iuliano Cæsare scribens qui reges quosdā Aleman-
norum castigaturus nolentes Romanum imperium agnoscere, primum na-
uigijs deinde ponte prope Magunciacū constructo, milites trans Rhenum
miserit, Quum uentū, inquit, fuisset ad regionē cui Capellatij uel Palas no-
men est, ubi terminales lapides Romanorū & Burgundionū cōfinia distin-
guebant, castra sunt posita. Quid hic faciūt lapides Romanorum, quū Ale-
mannia prouincia nō fuerit, nisi quod Probus Cæsar partē quæ cis Nierū
fluium est aliquot annis obsequentē habuit. Lego, ubi terminales lapides
Alemannorū & Burgundionū cōfinia distinguebāt. Nā uerisimile sit, Ale-
mannos quū aduenas Burgundiones ui repellere nō possent, quod tamen
tentatum est, tandem, ubi inter eos conuenisset, in sua regione sedes ponere
permisisse, sed limitibus distinctas, quæ res ad pacem populorum pertine-
bat. Obiter hinc animaduertere licet principem Palatinum non à palatio
Cæsaris uel ædificio illo quod in Rheno ostenditur, nomenclaturā suam
possidere, sed uetustissimā à regione esse natā appellationē. Innuit Apol-
linaris Burgundiones Belgicā uexasse, hoc est, ut arbitror, Germaniam pri-
mam, quum canit ad Auitum,

Belgam Burgundio quem trux
Presserat, absoluis uinctum.

Inter populos Septentrionales, idem Burgundiones commemorat in
eodem carmine, sic scribens,

Gepida trux sequitur, Scotum Burgundio cogit.

Et ad Iul. Val. Maiorianum,
Bellonothus, Rugus, Burgundio, Vesus, Alites.

Saxones

SAXONES IN LOCA SVEVORVM IVXTA ALBIM,
sed prius in ueterum Sicambrorum regionem
proxime Francos.

S Axonum non meminit Cornelius Tacitus sicut nec Francorum quod in-
celebres essent & obscuri, meminit Ptolemæus, qui tamen antiquiorem
chorographiam est sequutus, quod multis colligitur argumētis. Accolasq;
maris Germanici partim fuisse docet, sed potissimum insulares. Recenset
enim Saxonum insulas. Ita q; Frācis uicini fuere, eosdem mores & instituta
sequentes. Piratæ Franci quod supra docuimus, piratæ & Saxones. Tradi-
tum enim est in historijs Carausium quendam tractui Belgicæ & Armo-
ricæ tuendo præfuisse, quod Franci & Saxones maritimas Galliarum oras
infestarent Diocletiano principe. Piraticam Saxonum sauitiam uel ex eo
animaduertere licet, quod decimum quemq; captorum mactare solebant
piaculari quodam sacrificio priusquam soluerent in patriā redituri. Verum
præstat ipsius Apollinaris uerba ascribere, qui rem istam & piratarū Saxo-
num mores suo quidem stilo graphicè depingit ad Nammatum. Sed ecce
inquit, dum iam epistolam quæ diu garrit, claudere optarem, subitus à San-
tonis nuncius: cū quo dum tui obtentu aliquid sermocinanter extraximus,
constanter asseuerauit, nuper uos classicum in classe cecinisse, atq; inter offi-
cia nunc nautæ modo militis, litoribus Oceani curuis inerrare contra Saxo-
num pandos mioparones, quorum quot remiges uideris, totidē te cernere
putes archipiratas, ita simul omnes imperant, parent; docent, discunt latro-
cinari, ut nunc etiam ut quamplurimum caueas, causa subsit maxima mo-
nendi. Hostis est omni hoste truculētiore. Improuissus aggreditur, prouissus
elabitur, spernit obiectos, sternit incautos: si sequatur intercipit, si fugiat eua-
dit. Ad hoc, exercent illum naufragia, nō terrent. Est eis quædam cum discri-
minibus pelagi nō notitia solum, sed familiaritas. Namq; ipsa siqua tempe-
stas est, hinc securos efficit occupandos, hinc prospici uetat occupaturos, in
medio fluctuum scopulorumq; confragosorum, spe superuentus, læti peri-
clitantur. Præterea priusquam de continenti in patriam uela laxantes, ho-
stico mordaces ancoras uado uellant, mos est remeaturis, decimū quemq;
captorum per æquales & cruciarias pœnas plus ob hoc tristi quod supersti-
tioso ritu necare, subq; collectam turbam periturorū, mortis iniquitate for-
tis æquitatē dispergere. Talibus se ligant uotis (uulgò mendose legitur, Ta-
libus eligunt) uictimis soluunt. & per huiusmodi nō tam sacrificia purgati,
quàm sacrilegia polluti, religiosum putant cædis infaustę perpetratores, de
capite captius magis exigere tormenta quàm pretia. Quamobrem metuo
multa, suspicor uaria. Hactenus Sidonius. Idem multo feliciore in carmine,
in Hendecasyllabis ad Lampridium, sic Saxonum meminit de Burdegala
loquens ubi Theoderici regis Gothorum regia erat, ipse legatus,

Sed posuit in latere pictor ille quod trans syluam melius locasset, ni uer-
tisset angustia membranæ, & Germanica uelut aliena duxisset modice at-
tingenda, prouincias tantum describens.

BURGVNDIONES IN ALEMANNIAM ET IN RE-
gionem quæ Capellatium siue Palas dicitur.

C Plinius Burgundiones primi Germanorum generis, hoc est Vanda-
lici facit, eos inter ultimos Septentrionis populos referens. ut planè
uerustius nomen arbitrer, quàm quod primū Cæsaris Tyberijq; ætate na-
tum sit, à Burgis hoc est castellis limitū. quam opinionem secutus Orosius
innumeros qui subscriberent reperit. Agathias Græcus author Burguzio-
nes uocat, & Gothici generis esse tradit nimirum propter uicinitatē. Autor
est Mamertinus Panegyrista Burgundiones penitus à Gothis excisos, Ale-
mannorum agros inuitis illis proinde non citra sanguinem occupasse, qui
oppressis antea auxilio uenire uoluerint. Cæterū ignoraturi eramus quem
nam Alemanniæ tractum inuasissent Burgundiones, nisi Marcellinus hanc
rem explicuisset. Is de Iuliano Cæsare scribens qui reges quosdā Aleman-
norum castigaturus nolentes Romanum imperium agnoscere, primum na-
uigijs deinde ponte prope Magunciacū constructo, milites trans Rhenum
miserit, Quum uentū, inquit, fuisset ad regionē cui Capellatij uel Palas no-
men est, ubi terminales lapides Romanorū & Burgundionū cōfinia distin-
guebant, castra sunt posita. Quid hic faciūt lapides Romanorum, quū Ale-
mannia prouincia nō fuerit, nisi quod Probus Cæsar partē quæ cis Nicrū
fluium est aliquot annis obsequentē habuit. Lego, ubi terminales lapides
Alemannorū & Burgundionū cōfinia distinguebāt. Nā uerisimile sit, Ale-
mannos quū aduenas Burgundiones ui repellere nō possent, quod tamen
tentatum est, tandem, ubi inter eos conuenisset, in sua regione sedes ponere
permisisse, sed limitibus distinctas, quæ res ad pacem populorum pertine-
bat. Obiter hinc animaduertere licet principem Palatinum non à palatio
Cæsaris uel ædificio illo quod in Rheno ostenditur, nomenclaturā suam
possidere, sed uetustissimā à regione esse natā appellationē. Innuit Apol-
linaris Burgundiones Belgicā uexasse, hoc est, ut arbitror, Germaniā pri-
mam, quum canit ad Auitum,

Belgam Burgundio quem trux
Presserat, absoluis uinctum.

Inter populos Septentrionales, idem Burgundiones commemorat in
eodem carmine, sic scribens,

Gepida trux sequitur, Scotum Burgundio cogit.

Et ad Iul. Val. Maorianum,

Bellonothus, Rugus, Burgundio, Vesus, Alites.

Saxones

SAXONES IN LOCA SVEVORVM IUXTA ALBIM,
sed prius in ueterum Sicambrorum regionem
proxime Francos.

SAxonum non meminit Cornelius Tacitus sicut nec Francorum quod in-
celebres essent & obscuri, meminit Ptolemæus, qui tamen antiquiorem
chorographiam est sequutus, quod multis colligitur argumētis. Accolasq;
maris Germanici partim fuisse docet, sed potissimum insulares. Recenser
enim Saxonum insulas. Ita q; Frācis uicini fuere, eosdem mores & instituta
sequentes. Piratæ Franci quod supra docuimus, piratæ & Saxones. Tradi-
tum enim est in historijs Carausium quendam tractui Belgicæ & Armo-
ricæ tuendo præfuisse, quod Franci & Saxones maritimas Galliarum oras
infestarent Diocletiano principe. Piraticam Saxonum sæuitiam uel ex eo
animaduertere licet, quod decimum quemq; captorum mactare solebant
piaculari quodam sacrificio priusquam soluerent in patriā redituri. Verum
præstat ipsius Apollinaris uerba ascribere, qui rem istam & piratarū Saxo-
num mores suo quidem stilo graphicè depingit ad Nanniatium. Sed ecce
inquit, dum iam epistolam quæ diu garrit, claudere optarem, subitus à San-
tonis nuncius: cū quo dum tui obtentu aliquid sermocinanter extraximus,
constanter asseuerauit, nuper uos classicum in classe cecinisse, atq; inter offi-
cia nunc nautæ modo militis, litoribus Oceani curuis inerrare contra Saxo-
num pandos mioparones, quorum quot remiges uideris, totidē te cernere
putes archipiratas. ita simul omnes imperant, parent: docent, discunt latro-
cinari, ut nunc etiam ut quamplurimum caueas, causa subsit maxima mo-
nendi. Hostis est omni hoste truculētior. Improuisus aggreditur, prouisus
elabitur, spernit obiectos, sternit incautos: si sequatur intercipit, si fugiat eua-
dit. Ad hoc, exercent illum naufragia, nō terrent. Est eis quædam cum disci-
minibus pelagi nō notitia solum, sed familiaritas. Namq; ipsa siqua tempe-
stas est, hinc securos efficit occupandos, hinc prospici uetat occupaturos, in
medio fluctuum scopulorumq; confragosorum, spe superuentus, læti peri-
clitantur. Præterea priusquam de continenti in patriam uela laxantes, ho-
stico mordaces ancoras uado uellant, mos est remeaturis, decimū quemq;
captorum per æquales & cruciarias pœnas plus ob hoc tristi quod supersti-
tioso ritu necare, subq; collectam turbam periturorū, mortis iniquitate for-
tis æquitatē dispergere. Talibus se ligant uotis (uulgò mendose legitur, Ta-
libus eligunt) uictimis soluunt. & per huiusmodi nō tam sacrificia purgati,
quàm sacrilegia polluti, religiosum, putant cædis infastæ perpetratores, de
capite captius magis exigere tormenta quàm pretia. Quamobrem metuo
multa, suspicor uaria. Hactenus Sidonius. Idem multo felicior in carmine,
in Hendecasyllabis ad Lampridium, sic Saxonum meminit de Burdegala
loquens ubi Theoderici regis Gothorum regia erat, ipse legatus,

Istic Saxona cærulū uidemūs
Assuetum antè salo, solum timere.

Rursum in Panegyrico, quem in Auiti laudem scripsit, ait, dū primū
Attila, deinde Frāci & Alemanni, Germanias prouincias euerterēt & Bel-
gicam primam, populos Aremoricos timuisse Saxonum incursionem: usur-
pat autem sperare pro timere,

Quin & Aremeticus piratam Saxona tractus
Sperabat, cui pelle salum sulcare Britannum
Ludus, & assuto glaucum mare findere lembo.

Vbi obseruandum Saxones coriaceis linitibus olim usos. Atq; hic uenit
mihi in mētem Ascitarum Arabū, quib. ut Solinus scribit, è re nata datum
nomen. Nam bubulis utribus contabulatas crates superponunt, uectatq;
hoc ratis genere, prætereuntes infestant sagittis uenenatis. De Saxonib. ite-
rum Sidonius in eodem carmine,

Saxonis incursus cessat, Chattosq; palustri
Alligat Albis aqua.

Arbitror autem in Belgica extrema contra Britannia Saxoniciū littūs à
præsidio quod illic perpetuò Cæsares posteriores aduersum Saxones pira-
tas habuerūt, denominatū. Cuius præfecturæ mentio fit in libro de Magi-
stratib. Romanorum. Pacatus Panegyristes Theodosium laudat à debel-
latis Saxonibus, Attritā, inquit, pedestribus prælijs Batauiam referam:
Saxo consumptus bellis naualibus offeretur. Addit, Saxoniciū dici po-
tuisse, sicut & Sarmaticum, & Alemannicum. Apud Claudianum Roma
gratias Honorio refert,

Quantum te Principe possim
Non longinqua docent, domito quod Saxone, Themis
Mitior &c.

Porrò quū Saxones stimulet æmulatio quippe qui uiderent Francos
Alemannosq; mutatis sedibus, cottidianis Prouinciarum prædis ditari, de-
creuerunt & ipsi in Romanos fines incursionē facere. sed præuenit hoc Va-
lentinianus qui in Francorum finibus eos obtruit priusquam Rhenū tran-
sirent, mirum nī uolentib. adiuuantibusq; Francis, ut qui soli cuperent inua-
dere Galliam absq; socijs Saxonibus. Hoc est quod Paulus Diaconus re-
fert, Valentinianus, inquit, Saxones, gentem in Oceani littoribus & paludi-
bus inuijs sitam, uirtute atq; agilitate terribilē, in Romanos fines eruptio-
nem meditantem, in Francorū finibus oppressit: Porrò Saxones sic repulsi,
uacuas Sueuorum & aliarum nationum quæ se Alemannis demigratibus
pridem coniunxerant, sedes ad Albim occupāt, & ad Rhenum uergentem
regionem ubi hodie est Vuestphalia proxime Francos, ex insulis in conti-
nentem & ex ora littorali in terras interiores effusi. Postea quū sub Valen-
tiniano

ianiano tertio post Etij mortem Franci Belgicam utramq; & Germaniam secundā sui iuris fecissent, Saxones etiā partim Francorū & Chamauorum loca inuaserunt, ubi nūc sunt Vuestuali. Constare iam potest ex nostra demonstratione ubi Franci, ubi Alemanni, & Saxones, sedes suas post demigrationem habuerint. Quare facilimū nunc erit hoc præsidio diuum Hieronymum intelligere, quū in Hilarionis uita sic scribit, Inter Saxones, inquit, & Alemannos gens nō tam lata quā ualida, apud historicos Germania, nunc uero Francia uocatur. Nā ætate diui Hieronymi gentes istæ suas mutarant sedes, ceu nos exposuimus, sed nondum Rhenum transierant sui iuris facta Gallia, de Francis loquor & Alemannis, toties Etio repellēte. Sed tamen quod coeperāt Hieronymo iam sene, paulo post mortē eius abunde sunt consecutæ. Itaq; erāt Franci ad Rhenū & Mœnum, ad Albim à tergo Saxones, ultra Mœnū Alemanni, quare recte Francos locauit inter Saxones & Alemannos. Animaduertendum etiam tres istos populos fermē cunctas Germanorum nationes in se comprehendisse. Nam Alemānis Sueui, Cherusci, Chatti: Francis Chauci Chamauicq; similesq; populi immixti erant. Odoacrum Saxonem quem Hildericus Francorum rex Merouei F. Aureliam usq; persecutus est, insignem piratā fuisse conijcio. Vunnefridus Anglus cui postea Romæ Bonifacij nomen obtigit Latinū pro Barbarico, scribit in epistola ad Edoaldum Anglorum Principē, in antiqua Saxonia, ubi nulla sit Christi cognitio, si uirgo in paternā domo stuprata uel matrona fuerit adulterio polluta, strangulatā illam cremari, & supra sepulchri foueam suspendi uiolatorē, aut cingulotenus uestibus recisis flagellari, castis matronis oppidatim pungentibus donec interimant. Appellat autem hic antiquam Saxoniam quæ in Germania sita est, uelut Anglica Saxonia nō sit. Porro Saxones Francis confines fuisse Marcellinus autor est libro uigesimo septimo: Gallicanos uero tractus Franci & Saxones ijdem cōfines, quō quisq; erumpere potuit, terram uel mare prædis acerbis, intendijsq; & captiuorum funeribus omnium uiolabant.

*Saxones Francis
confinēs*

TORINGI ET MISNI IN CHERVSCOS

Bona pars Cheruscorum cum Alemannis discesserat. Itaque in horum sedes Toringi & Misni immigrarunt, populi Septentrionalis illius Germaniæ. Sanè Toringorum Apollinaris meminit inter gentes quæ sunt Attilam secutæ, Chunus, Bellonotus, Neurus, Bastarna, Toringus. Equos Toringos commendat Vegetius in opere de medicina ueterinaria. Scribit enim equos tribus usibus esse necessarios, prælijs uidelicet, circo, & sellis id est uestitioni. Atq; equorū Hunnicorū primā utilitatē esse ad bellū, propter patientiam laboris. Toringos & Burgundiones equos ad bellum aptos ob iniuriarum tolerantiam, tertio loco Phryges commendari, nō minus uelocitate quā continuatione cursus inuictos. quos ipse Frigiscos appellat.

lat. Vnde appareat fuisse eos dum in auitis sedibus degerent, Constantino poli notiores, ubi Vegetius librum illum conscripsit quantum conijcio. Proinde quod apud Paulum Diaconum legitur, de populis Attilæ subiectis, Fortissimæ nihilominus gentes, Marcomanni, Sueui, Quadi, præterea, Heruli, Turcilingi siue Tungri. Scribo, siue Turingi. Nā pro Turingis doctus quispiam cui nomen gentis notum nō erat, supposuit, siue Tungri. Horum enim crebrior fit in historijs præsertim Romanis mentio. Reperio Toringos Longobardis fuisse uicinos & affineis. Theodoricus Gothorū rex sororis suæ neptem Amalbergam Hermenfrido Toringorum regi in matrimonium collocauit, huius gentis amicitiam expetens. Extant in uarijs Casiodori scriptæ ad Hermenfredum epistolæ nomine Theodorici Vuisogothorum principis. Huc adde quod Franci tametsi felicissimi semper bellatores, multum tamen sudoris exhauserūt in subiugandis Toringis, dum neminem in consortiū regni Galliarum admittere uolūt. Vnde colligere licet Toringorum præstantiam. Tradunt annales Francorum, Hildericum patrem Lutuuichi quem Gallia Clodouicum appellat, quū à suis proscriptus esset, apud Bissinum Toringorum regem exulasse. Quæ res ueterē Toringorum ac Francorum amicitiam testatur. Hermenfridus nobilissimus Princeps uictus ad flumen quod Onestrut uocant, deinde ad colloquium amicum uocatus, Tolbiaci prope Coloniam Agrippinam de muro præcipitatus est à Theoderico Hildeberti Francorum regis fratre. Porro Misnos uerisimile est etiam à Septentrione uenisse.

HESSI IN CATHOS

Cattinliboci
Catthi Meliboci

ARbitror aduenam Hessorū nationem ex ulteriore Germania partim Catthorum ueterum sedes occupasse, qui uel bellis erāt absumpti, uel cum Alanis in Hispaniam, cum Alemannis in Marianam syluam, concesserant. Nam Catthos Meliboci montis accolæ remansisse, reliquias gentis, nomen nobis argumēto est. Siquidem pro Cattmelibocis hoc est Catthis Melibocis uernacula simplicitas Catzenelenbogios hodie eos uocat, ridicula sane appellatione si ad Germanicā etymologiam trahatur, significat enim cubitum felis. Subinde uero contingit ut g pro c usurpetur. Debet nobis gratiam Catthorū Melibocorū natio, quod nomen suum postliminiō mea industria receperit. Meliboci montis meminit Ptolemæus. Et est nunc facile uidere ubi sit: quādo Catthorum Melibocensiū ditio nemini ignota. Dī boni si docti uiri in hanc partem incumberent, quantū lucis afferri posset rebus antiquis: Hoc uerè esset illustrare Germaniam.

SLESII IN QUADOS

INdubium est hanc gentem alicunde ex remotiore Aquilonariis Germaniæ parte emerxisse, & Quadorum interiora partim loca tenere. Equidem Quados adhuc Danubiī ripæ prætexi contra Vindoboniam, quam trun-

cato uo

cato uocabulo Viennam appellamus, à uero non abhorret, & ex hijs quæ post dicturi sumus magis liquebit, tametsi nomen obsoluerit.

PRVSSII POMERANI ET LIVONII IN LOCA BUR-
gundionum, Toringorum, Misnorum & Hessorum.

Sicut in amnibus, aquis aquæ perpetuò succedunt, ita aliò digressarū gen-
trium agri uacui semper novos cultores inuenere. Mirè fecunda popu-
lorum parēs Aquilonaris Germaniæ regio. Maris germanici insulæ ut in-
numeræ sunt, ita populosissimæ. Ex illis igit̃ ultimis tractibus, Prussij quos
quidā Pruthenos & Borussios uocāt, & Liuronij, quorūdā Vandalorū, Bur-
gundionū, Toringorū, Misnorū, Hessorūq̃ uacuis terris sese superfudere.

DANI IN CIMBRICAM CHERSONESVM

DAnos ex insulis Oceani Germanici in Cimbrorum ueterum sedes ad-
uenisse satis cōstat. Ab hijs Nortmanni sunt progressi, nobiles illi ter-
ra maricq̃ Galliarum uastatores, sed exceptis Hungaris recentissimi. Dano-
rum exercitū sineis Mediomaticorum populantem deleuit Theodebertus
Theoderici regis F.

GERMANORVM COLLABENTIB. REBVS ROMA-
nis, in prouincias immigrationes.

GOTTHI IN ITALIAM ET MOX IN GALLIAM

GOTTHI multis annis Romanorū prouincias Mœsiam
Thraciamq̃ uexauere priusquam in Italiam proficisce-
rentur. Id factum Honorio demū Principe dum Stilico
Vandilus totū ferè Imperiū administrans, Gotthis quos
sibi deuincire parabat, nihil non permittit, Eucherio filio
fasces Imperiales uēdicaturus. Post Radagaisi copias de-
letas, ipsum ducem captum, superuenit Alaricus, agros ab Honorio petens
in quibus cum gente sua domicilium figeret. Datae sunt Gallia. Euntes eos
nec insidias ueritos adortus Saulus quidam Honorij præfectus bonam eo-
rum partem sua sponte cedentem profligauit. nam religio Gotthis utputa
Christianis erat arma tractare eo die qui Resurrectioni seruatoris nōstri
dicatus erat. Sed quum acceptum damnum eos cōmoueret, sumptis armis
Saulum in fugam uertūt, & ex amicis iam hostes facti ferro & igni uastant
omnia. Romam contendunt. urbem capiunt diripiuntq̃. Deinde Campa-
niam Brutiumq̃ depopulantur. Tum demū tempus fuit ut Barbaris fides
seruaretur. Igitur Valliæ Gothorum regi qui Alarico Consentia extincto
suffectus erat, Aquitaniam Galliæ prouinciam cum aliquot uicinis ciuitati-
bus habitandam Honorius concedit. Vnde Gotthiæ regnum in Gallia à
Gotthis constitutū, sicut & à Francis, Francia. Meminit Gotthiæ Sidonius
h ad Basil

ad Basilium episcopum, fortem eam appellans. Agite, inquit, quatenus hæc sit amicitiae cōcordia principalis, ut episcopali ordinatione præmissa, populos Galliarū quos limes Gotthiæ fortis incluserit, teneamus ex fide etsi non tenemus ex fœdere. Erat autem Sidonius, patre, auo, proauo & focero præfectorijs uiris clarus, priusquam Christo nomen daret Iudicis functus officio, tum Auernorum episcopus, quod oppidū adhuc Romanis erat subiectum. De quo populo sic ad Græcū episcopū scribit. Auerni, inquit, ij sunt qui uiribus proprijs hostium publicorū arma remorati sunt. Cui sæpe populo Gothus non fuit clauso intra moenia formidini, quum uicissim ipse fieret oppugnatoribus positus intra castra terrori. Idem ad Agretium Senonensem præfulem ait, de urbibus Aquitanie primæ solum oppidū Arupnum Romanis reliquum partib. bella fecisse. Idē ad Tonantiū Ferreolum præfectum prætorio Galliarum sub Valentiniano tertio, ceu suspicor, Prætermisit, inquit, regem Gotthiæ ferocissimum, inflexum affatu tuo melleo, graui, arguto, inusitato, & ab Arelatensium portis quem Etius nō potuisset prælio te prandio remouisse. Describit ad Auitum in panegyrico carmine Gotthiam, hīs uersiculis,

Gotthiæ Gal-
liæ descriptio

Iamq; ad populos & rura feroci
Tenta Getæ, protendit iter, quā pulsus ab æstu
Oceanus refluxum spargit per culta Garumnā
In flumen currente, mari, transcendit amarus
Blanda fluenta latex, fluuij q; impacta per alucum
Salsa peregrinum sibi nauigat unda profundum.

Gotthiæ ciuitates alio loco recēset, Burdegalam, Petrogorios, Rutenos, Lemouices, Gabalitanos, Helufanos, Vasates, Conuenas, Ausenseis. Nec tamen ut hominibus propagandæ semper ditionis est insita à natura cupiditas præscriptis ab imperatore limitibus erant cōtenti Gotthi, quin proximas terras insuaderent. Ad Auitum, Vel Gotthis, inquit, credito, qui sæpe numero etiam Septimaniam suam fastidiunt, uel renuunt (sic enim lego) modo inuidiosi huius anguli desolata proprietate potiantur. Sed fas est præfule deo, uobis inter eos & Rempublicā medijs, animo quietiora concipere. Quia etsi illi ueterū finij limitibus effractis, omni uel uirtute uel mole, possessionis turbidæ metas in Rhodanum Ligerimq; protermināt: uestra tamen autoritas pro dignitate sententiæ sic partem utramq; moderabitur, ut & nostra discat quid debeat negare, quum petitur, & poscere aduersa desinat quum negatur. Rursum ad Mamercum Claudianū Viennensem episcopum. Rumor est, inquit, Gotthos in Romanum solum castra mouisse. Huic semper irruptioni nos miseri Aruerni ianua sumus. Namq; eorū inimicorum hinc peculiaria fomenta, quia necdum terminos suos ab Oceano in Rhodanum Ligeris alueo limitauerunt, solam sub ope Christi moram de nostro

de nostro tantum obice patiuntur. Circumiectarum uero spacia tractumqꝫ regionum iampridem regni minacis importuna deuorauit impressio. Non siluit hoc Paulus Diaconus, Interea Gothi, inqꝫ, pacis placita perturbāt, & pleraqꝫ municipia uicina suis sedibus occupāt. De hac re Sidonius in Panegyrico Auiti, In Rhodanū proprios producere fines Theodoridæ fixū, nec erat pugnare necesse, Sed migrare Gethis. Porro Vuisigotthi isti erant, hoc est Occidentales Gotthi, quod hodie Germani dicerent Vuestgotthi, à Vuest uento. Ostrogotthorū enim regnū fuit in Italia. Hinc Apollinaris Vefos eos appellat, in Panegyrico carmine de laudibus Auiti, Hic iam disposito laxantes frena duello Veforum proceres.

Idem in Panegyrico Maioriani,

Bellonotus, Rugus, Burgundio, Vesus, Alites.

Theodoricū Vuisigotthorum regem idem cōmendat in Encomio Narbonensis oppidi, quod à Gotthis diu fuit obsessum oppugnatumqꝫ.

Hinc te Martius ille rector, atqꝫ

Magno patre prior, decus Getharum,

Romanæ columen salusqꝫ gentis

Theodoricus, amat, sibiqꝫ fidum

Aduersos probat antè per tumultus.

In Panegyrico ad Auitum quem modo citauimus, Theodoricus fatetur Auito se debere quod literis adolescens sit adhibitus,

Mihi Romula dudum

Per te iura placent, paruumqꝫ ediscere iussit.

Ad tua uerba pater, docili quo prisca Maronis

Carmine leniret Scythicos mihi pagina mores. Sic enim lego.

Extat huius autoris epistola ad Agricolam de moribus & statura Theoderici regis Visigothorum. Hæc gens è Gallia tandem in Hispaniam concessit. De Gotthis scripsere Procopius, Ablabius & Iornandes.

BURGUNDIONES IN SEQUANOR. ET HEDVORVM
prouinciā, ac Tractum Auenticensem.

SVb Theodosio Arcadij filio, quem Iuniorem uocāt, Burgundiones primi in Sequanos & Heduos è Germania transgressi sunt. Nam hos prope modum extruserūt Alemanni, qui suos agros in quibus illi uiolenter cōfederāt in Capellatio, hodie Palatini Comitatus ditio est circa Heidelbergā, assidue repetebant, quemadmodum scribit Mamertinus. Cæterum Nuithones quosum Tacitus meminit arbitror prius in Germaniam deinde in Maximā Sequanorum una cum Burgūdionibus transcendisse, à quibus tractus Auenticensis appellatur hodie Nuithlandia. Sed & eadem regionula Burgundiæ nomen habet, ut appareat Nuithones partem fuisse Bur-

h 2 gundionum

gundionum. illis namque se coniunxerant. Porro Burgundiones occupatis nouis sedibus insolescentes, & uicinas ciuitates cottidianis excursionibus uexantes, Etius aggressus est, & profligatis eorum copijs Regeq; Gunditario capto, pacem cum illis firmauit. Quamobrem auxilio uenere Etio cum Gothis aduersum Hunnos in Catalaunicis campis pugnaturus. Multo maximū uero fuit olim huius gentis in Gallijs imperium. Nam & partem uallis Pœninæ Sedunosq; & quam Sabaudiam uocant, præterea Lugdunū & Vienne & alias item ciuitates Burgundia complectebatur. Nec Gotthis conueniebat cum Burgundionibus, quorum erat potentia suspecta. Vnde perpetui materia belli. Significat hoc satis Apollinaris ad Felicem, de Auernis loquens, Oppidum siquidem nostrum, inquit, quasi quendā sui limitis oppositi obicem circumfusalū nobis gentium arma terrificant. Sic æmulorum sibi in medio positi populorum lachrymabilis præda, suspecti Burgundionibus, proximi Gotthis, nec impugnatum ira, nec propugnantum caremus inuidia. Idem ad Vincetium de Aruando Præfectorio lesæ maiestatis reo, literas interceptas fuisse scribit, quibus ille Theodorico Gotthorū regi suadebat, cum Burgundionibus iure gentiū Gallias diuidi debere. Quæ res declarat potentiam Burgundionum. At postquam & Franci in Galliā transiere, & deuictis Alemannis Romanos undiq; e ciuitatibus quas adhuc tenebant, eiecerunt, non destiterunt cum Burgundionibus belligerari multis seculis, donec uires eorum imminuerent, ut fuit mira Francorum felicitas. Proximis seculis ducatus esse cœpit, olim regnum. Nec possunt ipsi Franci negare Burgundionum potentiam, cum quibus tamen æternum discordāt ut de Catthis & Cheruscis scripsit Tacitus. Nam in annalibus Francorum hæc uerba leguntur: Burgundiones sequenti tempore, Sequanos, Allobroges prouinciāq; partim Narbonensem & Lugdunum occupauere. Arelate siquidem atque Aureliæ regni sui sedem aliquando posuerunt. Nam Otho quartus Germanus Imperator se Arelatensem regem appellauit, & possedit. Hæc illic.

FRANCI IN GERMANIAM SECVNDAM, ET
utriusq; Belgicæ partem.

S Idonius Apollinaris astringit Francos Germaniam primam Belgicāq; secundam id temporis uastasse dum Attila rex Hunnorum cum Gothis pugnaturus in Galliam interiorem proficiscitur. Eius uersiculi hi sunt in Panegyrico Auiti,

Et iam terrificis diffuderat Attila turmis
In campos se Belga tuos.

Deinde de Francis.

Francus Germanum primum Belgicāq; secundum
Sternebat. Id sic accidisse arbitror. Attila habebat in animo subuertere totum Romanum imperium adiutoribus, Gothis qui in Gallia habitabant.
Sed hoc

Sed hoc præsensit Etius unicum columen rerum Romanarum. Itaq; miser Auitum ad Gotthos suadurum ut Hunis resistat. Hoc enim Attilæ esse consilium ut in primis Romanorum vires excendantur, sed non quieturum, nisi paulo post & Gotthos ipsos penitus obterat. De monarchia namq; cogitare Attilam. Gotthus hijs auditis auxiliū Etio pollicetur. Dum hæc aguntur & legatos suos ad tentandum Gotthum missos opperitur Attila, simul animaturus eos quorum societatem ambiebat, & territurus Romanos, Belgicam Galliam miserè deuastat, hoc est, Germanias prouincias primam & secundam, & Belgicam primam, quas præcipuè maxima crudelitate populatus est. Nam nō frustra Attilam Rheni hostem appellat Sidonius in epistola ad Tonantium Ferreolum. Dixi præcipuè quod nō ignorem urbem Aurelianensem ab eodem obsessam, oppugnatam, irruptam, nec direptam ut ad Prosperum idem autor scribit. Vtinam uero nobis absoluisset Attilæ bellū Sidonius quod inchoarat scribere. Potuisset enim exacte omnia tradere, multarum rerum non tantum auritus sed etiā oculatus testis. Deinde post Attilam in interiorē Galliam digressum quicquid supererat quod ille non perdidisset, in proximis Rheno prouincijs hoc est in Germania prima atq; secunda, & Maxima Sequanorum, Franci & Alemanni Hunnum statim subsecuti prorsus euerterunt. Nihilominus tota uastatio, populatori Attilæ ascribitur. Tum Colonia Agrippina, Tungrorum oppidū, Nouesium, Vtricesium, Castra Herculis, Vetera, Asciburgium, Noviomagus, Antennacum, Bingium, Magonciacum, Borbetomagus, Sebusium, Saletio, Brocomagus, Argentoratum, Elcebus, Argentuaria, Augusta Rauricorū, Vindonissa, Forum Tyberij, Vitudurum, Auenticum, & multa alia oppida fuditur destructa sunt. Non diu post Etius auxiliantibus Gotthis profligauit Attilam apud Camalaunos. Et est uerisimile sic afflictum Hunnum fugientemq; nō multum temporis in prouincijs Romanis quæ ad Rhenum erāt, fuisse moratum, hostium insequentium timore sed cursim etiam alias terras transisse dum redit in Pannoniam. Francis tametsi prouincias nuper depopulati forent, nihilominus Etius ueniam dedit, & illorum auxilijs contra Hunnum usus est. Nam cogebat extrema necessitas ad multa cōiungere. Et incusserat etiam Barbaris timorem Attila præuidentibus futurum ut uictoriæ compoti nemo non seruire adigeretur. Accepta uigilantissimi Gallicarū tutoris Etij morte, qui toties Barbaros repressit alia mercede dignus quā ut à Valentiniano huius nominis tertio immeritò occideretur, Franci, quod felix esset ac faustum, transito Rheno Germaniam secundam cum utriusq; Belgicæ parte primum occupant nunquam amplius cessuri. Nam ita post Valentinianum labare cœpit in Occidente Romani imperij maiestas, ut paulo post sub Augustulo, Odoacre Herulo perturbante, tota concideret. Quod si Franci præscissent statim se Gallicarum aliquot prouin-

ciarum dominos futuros, mitius cum Germania secunda & Belgica prima
 fuisset actum. Et starent adhuc eximia Romanorum in prouincijs opera,
 quorum hodie ne tantillum quidem superest, quando omnia à fundamen-
 tis euerfa sunt à Francis & Alemannis, reditum Romanorū metuentibus,
 quod antè erant sæpe experti. Igit̃ Francis Germania secunda, & prima Bel-
 gica cum parte secundæ feliciter potiti, paulatim interiores Galliæ ciuitates
 subiugant. Nam insigniores urbes adhuc à præfectis Romanis tenebātur,
 ut Sueffio à Gillone & mox à Syagrio, Aurelia à Paulo, ab alijs aliæ. Sicq̃
 mira felicitate regnum suum Franci indies propagabant. Vix enim integrę
 Romanorum uires suffecissent ad resistēdum Burgundionibus antè trans-
 gressis, tum Francis istis, & qui sub idem tempus habitaturi transierāt Ale-
 mannis quemadmodum mox ostēdemus, ut nihil dicam de Vuifgotthis
 qui nec ipsi quiescebant. Cum Burgundionibus multis seculis contendere
 Franci de finibus. Alemannos ad Tolbiacum uicum in Vbijs superarunt,
 propagatis ad Pœninam usque uallem Franciæ limitibus, quantum ad di-
 tionem attinebat. Nam Alemanni qui Germaniam primam, Elcebensē
 tractum & Maximam Sequanorū occuparāt in ius & nomen Francorum
 concessere, quemadmodum mox de Alemannis dicturi latius commemo-
 rabimus. Enimuero Germania secunda & utriusq̃ Belgicæ pars ubi conse-
 dere Franci cum uxoribus & liberis appellata est Francia Teutonica, quod
 Franci Teutones essent hoc est Germani Teutoniceq̃ loquerentur. Idē no-
 men Germaniam primam postea complecti cœpit. Vnde legimus Spiram
 inter oppida Franciæ numeratā, intellige Teutonice siue Germanicæ. Vn-
 de & in hac Frācia præcipuas sedes habuerūt prisci Francorū reges omnes,
 & Carolus ipse Magnus ac huius nepotes. Declarant hoc regia ædificia,
 Aquense Palatium, Ingelheimum prope Magonciacum. Præterea Kirche-
 eimū inter Selestadium & Argentoratū uersus Vosagum. Rufacum su-
 pra Colmariā. Nam ut modo diximus, post uictoriā Tolbiacensem quic-
 quid prouinciarum Gallicarum occuparant Alemanni, totū id in ius Fran-
 corum transierat. Interior uero Gallia cuius dominium indies auctum est,
 Francia Romana dicebatur, quod homines Romanè ibi loquerentur, hoc
 est Gallicè. Hæc uocabula reperimus apud Luitprandum Ticinensem, qui
 sub Othone Primo scripsit. Teutonica Francia Austrasię quoq̃ nomen ha-
 buit. quod uocabulū Gallicani scribæ effinxerunt quum à Francis ipsis du-
 bio procul Ostrich uocaretur, id est, Orientale regnū. Sicut & Francia Ro-
 mana, hoc est Gallica, Vuestrich dicebatur id est Occidentale regnum. Pro
 Vuestria nescio an Galli Neustriam usurparint: à uentis hæc nomina sunt
 deducta. Nemo uero miretur quod dixi Alemanniam nouam & Eisrhenā
 nam, in nomen & ius Franciæ Germanicæ cessisse, quando post subiugatos
 Boieros & Saxones Francia Germanica totum regnum Germanicū com-
 plecti

plecti cœpit, quod hodie Romanum Imperiũ appellatur, propter titulum quem Germanorum reges habet. De Francis & Alemannis accipiendum quod diuus Hieronymus scribit, quum inquit, Remorum urbs præpotens, Ambiani, Attrebatæ, extremiq; hominum Morini, Tornacum, Nemetæ, Argentoratus, translati in Germaniam. Sanè per hoc quod dicit, translati in Germaniam, ostendit in hijs locis domicilium gentes istas fixisse. Postremæ duæ ciuitates ab Alemannis occupatæ sunt, priores omnes à Francis. Sed tamen Erius illos semel atq; iterũ repulit. Verum paulo post mortem diui Hieronymi solidam prouinciarum possessionem adepti sunt, trucidato per Valentinianum Etio, quemadmodum supra docuimus. Porro nemo putet à Romanis non tentatum ut Francos è Gallijs exturbarent, sed deerant iustæ uires. Maiorianus certè qui post Auitũ Imperio præfuit, adortus est cum patre suo Frācos apud uicem Helenam in Attrebatibus, nuptiale conuiuium agitanteis, & quia nec opinato super illos irruerat, in fugam uertit omneis. Quam rem Sidonius in Panegyrico Maioriani hijs uersibus celebrat,

Post tempore paruo

Pugnastis pariter Francis, quā Cloro patentes
 Atrebatum terras peruaferat. Hinc coeūtes
 Claudebant angusta uias, arcuq; subactum
 Vicum Helenam flumenq; simul sub tramite longo.
 Arcu suppositis trabibus transmiserat agger.
 Illic te posito, pugnabat ponte sub ipso
 Maiorianus eques. Fors ripæ colle propinquo
 Barbaricus resonabat hymeni, Scythicisq; choreis
 Nubebat flauo similis noua nupta marito.
 Hos ergo, ut perhibent, strauit. Crepitabat ad ictus
 Cassis & appositis hastarum uerbera thorax
 Arcebat squamis, donec conuersa fugatus
 Hostis terga dedit. Plaustris rutilare uideres
 Barbarici uaga festa thori, coniecta q; passim
 Fercula capturisq; dapes, cirrosq; madentes
 Ferre coronatos redolentia ferta lebetas.
 Illicet increfcit Mauors, thalamiq; refringit
 Plus ardens Bellona faces. Rapit esseda uictor
 Nubentemq; nurum.

Quæ de Francis prodit Agathias, de illis sunt accipienda post istam in Gallias migrationem, & Alemannis iam subiugatis.

Alemanni

ALEMANNI TRANS RHENVM IN GERMANIAM PRIMAM & partem Maximæ Sequanorum, hoc est Heluetiorū & Rauricorū ac in superiores ad Rhenu agros ac Turgauiam uallemq; Poeninam, & trans Danubium in Rhetiam primam.

NEc Alemanni cunctantur, posteriores minime latūri ubi de Imperio Galliarum diuidendo ageretur. Mors Etij certam & duraturam prouinciarum possessionem spondebat. Igitur ruinas urbium uerius quā urbes quas sæpe suis ipsi manibus, sed post Attilam funditus exciderant, occupare pergunt. Transgressi Rhenum Germaniam primam inuadunt, & Maximæ Sequanorum partem usq; ad Burgundiones, qui prius transcederant: item superiores ad Rhenum agros, & Turgauiam, ac uallem Poeninam, quam Valesiam uulgus nominat. Trans Danubium uero latissimam illam Rhetiam primam, & hanc antè sæpe tentatam, nunc tandem sibi uendicant. Nunquam florentiores fuere Alemannorum res quā eo tempore tam latè prolati ditionis suæ pomerijs. Inuidit Alemannis fortuna. Dum cogitant de summa rerum & exigendis è nouo Galliarum regno Francis, cum quibus ut adamatæ Galliæ riuilibus conuenire non poterat, inauspicatam pugnam cum Francis apud Tolbiacum in Vbijs quæ iam Francia Germanica erat, cōmiserūt. Victi illic Ludouico Francis imperante partim seruitute damnati sunt, cuius adhuc occurrunt uestigia. Alemannia cisrhena in ius & nomen Franciæ Germanicæ concessit. Quam rem alibi prosequemur. De uastatione prouinciarum sub aduentum Attilæ per Alemanos facta, sic Sidonius,

Rhenumq; ferox Alemanne bibebas

Romanis ripis, & utroq; superbus in agro

Vel ciuis uel uictor eras. Sic enim lego, nō, uel cunnus. Per hoc autem quod dicit, Romanis ripis bibisse, significat fuisse transgressum in Galliā, cuius ripæ erant Romanæ, quoniam prouincia Romanis parebat. Proinde in Rheno Gallica ripa modo Romana uocat, modo nostra à scriptoribus Italis, modo sinistra, sicut contraria ripa, hostilis appellatur, & Barbara, ac dextra. Claudianus,

geminascq; uiator

Quum uideat ripas, quæ sit Romana requirat.

Idem de Honorio,

Et hostileis, tanta est fiducia, ripas

Incomitatus adit.

Idem ad Manlium Theodorum,

Quoties doluit Rhenus quā Barbarus ibat

Quod te non geminis frueretur Iudice ripis.

In Danubio dextra ripa Romana erat, sinistra Barbarica. Sic de Iuliano Cæsare per Danubiū nauigante Mamertinus: Proh sancta diuinitas, quæ nauigationis

navigationis illius fuit pompa quum dexteriores indyti fluminis ripam, utriusque sexus, omnium ordinum, armatorum atque inermium perpetuus ordo prætexeret, Despicere ad laeuam in miserabilis preces genu nixa Barbaria. Quod uero dicit Sidonius, Vel ciuis uel uictor eras, Verissimum est. nam Alemanni in agro Germanico, hoc est suo, ciues erant, in Gallico uelut uictores agebant. Porro nunc licebit intelligere quid Urspergensis abbas qui ex uarijs autoribus Chronica sua cōsarcinauit, Alemanniam à Barioaria Lyco flumine dirimi scribat. Nā de Trāsdanubianis prouincijs Rhetiam primam tantum occuparunt Alemanni, cuius terminus est Lycus, separans hanc à Vindelicia siue Rhetia secūda. Atque ex hoc apparet eā Martianorum nemorum partem quæ ad Danubium uergit, Sueuos cum Hermunduris ueteribus cultoribus quorū in hoc tractu meminit Tacitus, qui sub Traiano scripsit, habitasse. Nam cōtra Rhetiam primam hī habitabāt, intra cuius splendidissimam coloniā ueluti amici fideique Romanis, benigne admittebantur eodem autore, nempe Augustam. Rhetia prima à Sueuis nouis cultoribus Sueuiæ nomen accepit. Apud historicos qui citra emigrationem istam scripserunt, præsertim uetustiores, & in diplomatis antiquis, Alemannia appellatur, quod Alemannorū pars, ceu supra diximus, Sueui fuerint. Hinc Turegum oppidū Sueuiæ uendicatur, quod Sueui, id est, Alemanni pagum Turgauensem possederint, in quo situm est Turegum. Reges Francorum in diplomatis ueterib. totam Alemanniam id est tam Rheticam quā Germanicam, uocabulo Ducatus Alemannici intelligūt. Carolus Magnus in diplomate quodā quod Volradus abbas Cœnobij Dionysiani quod non procul Lutetia Parisiorum abest, impetrauit de monasteriis annectendis, Similiter, inquit, in Ducatu Alemanniæ Cellā quæ uocatur Haubertinga cum rebus & mōcipijs ad se pertinentibus, & aliam cellam, nomine Ezilingam, & Adalungam cellam, similiter & Gamundiam. Fuerat autem Volradus ille quondā à sacris Caroli Magni nobili familia natus, cœnobiolaque ista de patrimonio suo in Alemannia hoc est Sueuiā instituerat. In literis Basilicæ martyrum Turegiensium, Ludouicus rex. Curtim, inquit, nostrā Turegum in Ducatu Alemannico in pago Turgauensi. In Lexico quod Isidori titulo circumfertur, in capite de uestibus gentium, ascriptum est, Alemannos esse sagatos.

QVADI IN PANNONIAM PRIMAM ET VALERIAM
AB Iulio Capitolino relatum est in literas, M. Antoninum Aug. Pannonias, Marcomannis, Sarmatis, Vandalis, simul etiam Quadis extinctis seruitio liberasse. Et Ammianus autor est Cōstantium Augustum Constantini F. quum diutius Romæ manere cuperet, ubi non fuerat antea, assiduis nuncijs territum & certis, indicantibus Sueuos Rhetias incurfare, Quadosque Valeriam (sic enim ibi legendum) & Sarmatas, latrocinandi peritissimum

ritissimum genus, superiorem Mœsiam & secūdā populari Pannoniam. Est autē eodem teste Valeria Pannoniæ pars inter Danubiū & Drauum, ad honorem Valeriæ Diocletiani filiæ, & instituta & cognominata. Hodie Croatiam appellamus. Alio loco, Cōstantio quiescētī, inquit, per hyemem apud Sirmium indicabant nunciī graues & crebri, permixtos Sarmatas & Quados uicinitate & similitudine morum concordēs, Pannonias Mœsiarumq̃ alteram cuneis incursare dispersis: quibus ad latrocinia magis quā aperto habilibus Marti hastæ sunt longiores, & loricae ex cornibus rasis & leuigatis plumarum specie, linteis indumentis intectæ, equorumq̃ plurimi ex usu castrati, ne aut foeminarum uisu exagitati cunctētur, aut in subsidijis ferocientes prodant hinnitu densiore uectores. Et per spacia discurrent amplissima sequentes alios, uel ipsi terga uertentes insidendo uelocibus equis & morigeris: trahentesq̃ singulos interdum & binos, uti permutatio uires foueat iumentorū, uigorq̃ ocio integretur alterno. Hactenus ille. Cōstantius Augustus ē Sirmio mouens post æquinoctium uernum, ponte ex nauibus factō Danubiū transit, uastataq̃ ea Sarmatiæ parte quæ secūdā prospectat Pannoniam & direpta, nonnullis hostium cæsis alijs in syluas profugiētibus, quum superuenissent ob rerum amissarum recuperationem Valeriani, hoc est, Valeriæ Pannonicæ cultores toties ab hostibus istis nihil non calamitatis perpeSSI, perrexit in regna Quadorum qui Sarmatis locorum confinijs & feritate iunctissimi sunt. Quadis sanguine regio ortus iuenis Zizais nomine pacem impetrauit, redditis prius captiuis & datis obsidibus. Quo exemplo motus Araharius Transgutulanorū Quadorumq̃ rex (sic enim legendū arbitror in Marcellino, nisi mauis transiustulanorum) & adhuc alius Sarmatarum rex qui parebat Arahario, ueniam petitiū uenerunt, quam tandem obtinuere. Post hos alijs multi reges pacē adepti sunt obsides ex intimis regni filios procerum offerentes. Vnde Quadorum regionis immensitatem colligere licet. nec enim frustra dixit Marcellinus, regna Quadorum. His rebus confectis in Germania, trans Danubiū redijt Constantius, nam pars Quadorum iuxta Brigetionem oppidum Pannoniæ primæ sedes fixerant, quos in fidē Augustus recepit, & in prouincia habitare permisit. Quam rem fideliter narrat Marcellinus superioribus historiam attexens. Hijs, inquit, in Barbarico gestis, Brigetionem castra cōmota sunt, ut etiam ibi belli Quadorum reliquias circa illos agitantium tractus lachrymæ uel sanguis exstingeret. Quorum Regalis Viduarij filius regis, & Agilimundus Subregalis, alijsq̃ optimates & Iudices uarijs populis præsidentes, uiso exercitu in gremio regni soli q̃ genitalis, sub gressibus iacuerunt, & adepti ueniā, iussa fecerūt, sobolem q̃ suam obsidatus pignore, & obsequuturi conditionib. impositis tradiderunt. Eductisq̃ mucronibus, quos pro numinib. colūt, iurauere se permāsuros in fide. Hæc ille. Apertius

penē

Quadorū ha
ste longæ
Loricæ ex cor
nib. rasis
Equi castrati,
Causæ castra
tionis
Discursus ue
locissimus.
Equos uacuos
post se trahūt

Quadi pernu
dos enses
iurant,

penè renarrat Marcellinus quod diximus, in epologo quo Constantius milites alloquitur, Còmunis, inquit, aditibus Rheticis, tutelaq; peruigili Galliarum securitate fundata, terrore nullo relicto post terga, uenimus in Pannoniam, textis pontis compagibus transgressi: obstinatis ad mortem animis conatos resistere Sarmatas absq; nostrorum dispendio strauimus, pariq; petulantia ruenteis in agmina nobilium legionum Quados Sarmatis adiumenta ferentes attriuimus: qui post erumposa dispendia inter discursus & repugnandi minaceis anhelitus, quid nostra ualeat uirtus experti, manus ad dimicandum aptatas, armorum abiecto munimine fune texto uinxerunt, restareq; solam salutem contemplantes in precibus, affusi sunt uestigijs Augusti clementis, cuius praelia sæpe còpererant exitus habuisse felices. Et hæc ille. Rursum Valentiniano principe Marcellinus idem autor est Quados Rhetias incurfasse, Gallias, inquit, Rhetiasq; simul Alemanni populabantur, Sarmatæ Pannonias, & Quadi Rhetias. Nisi quis ita legendum & distinguendum putet, Sarmatæ Pannonias & Quadi, Rhetiasq;. Iam hæc omnia nobis euidentissimum argumentum præstant, collabenti iam imperio, Quados in Pannoniam primam siue superiorē emigrasse, qui incolumi dum re Romana prope Brigitionē domiciliū figere fuerant ausi, quando Sextus quoq; Rufus Quados de locis Valeriæ quæ sint inter Danubiū & Drauum, auspicijs diui Augusti pulsos scribit, cuius rei supra meminimus. Proinde dubium mihi non est, eos qui hodie superiorē Pannoniā incolunt, quam Austriam Germani uocant, ipsissimos esse Quados. Iulius Capitolinus tradit M. Antonium Aug. post Marcomannicū illud bellū quod uerius Germanicum dici debebat, adhuc triennium postea cum Marcomannis, Hermunduris, Sarmatis & Quadis etiam belligeratum esse, ut non mirum sit eum exclamasse, fœtentium Iudæorum & subinde tumultuantium tædio còmotum, quū per Palæstinā iter faceret in Ægyptum proficiscens, O Marcomanni, ò Quadi, ò Sarmatæ, tandē alio uobis inertiore inueni.

MARCOMANNI CVM NARISCIS ET HERMVNDVRIS
in Noricum & Rhetiam secundam, quæ & Vindelicia.

BOIOS illos priscos qui in Italiā olim ex Gallia transcenderant cum alijs quibusdam nationib. iam uictores Consule Marcello oppresso, Furius alter Consul ad unum ferè occidit. Iterū à Scipione manus alia Boiorū detur. Eam uero Boiorum partē quæ in Hercynio nemore confederat, unde adhuc loco Boiohemi nomen, inclytus, ille Marcomannorum populus eiecit, qui trans Danubium pulsi quū Noreiam frustra oppugnassent, errore uago tandē ad Heluetios delati sunt excidium Galliarū meditāteis. Verba Cæsaris sunt, Boiosq; qui trans Rhenum, inquit, incoluerant, & in agrum Noricum transierant, Noreiamq; oppugnarant, receptos ad se socios sibi asciscunt. Dicit eos in agrum Noricum transisse, Noreiamq; oppugnasse,

i 2 non autem

non autem expugnasse, ne quis domicilium eos in Norico fixisse putet. Vicit Heluetios Cæsar cū uniuerso cōmilitio. Boios in finibus Heduatorum collocauit. Horum meminit postea Tacitus in Historia Augusta. Nullus uero scriptorum ueterum de hijs ullam amplius facit in Germania mentionem. Nec uerisimile est fertilissimos in Heduis agros unquā eos deseruisse. Iam collabente imperio Romano, num putamus Quados, Marcomannos, Nariscos, Hermunduros & Alemannorum Sueuos qui ripam Danubijs tenebant, Gallicam gentem in consortium admissuros fuisse, gentem inquā ualidissimæ Marcomannorum nationi inuisam, & olim ab ipsis eiectā. Quod si quis ex Aquilonari tractu hunc populum deducere uelit, mirū est ab omnibus ignoratos. Neq; Sidonius inter Septentrionales nationes horū meminit, neq; Claudianus nec quispiam alius. Præterea quū Gallica gens fuerit, Gallico sermone est usa, quem facile retinere potuit quum Hercynij nemoris saltu undiq; includeretur, quemadmodū & hodie Sclauini Bohemi faciunt. Postremo gentium origines plerūq; sunt fabulosæ: de Francis, Scotis, Sclauinis Bohemis, & alijs item populis quæ figmenta afferunt, in proprijs illorum annalibus: ut non sim hic cuilibet auctori facile crediturus, nisi testimonijs utenti. Quare expeditissimum uidetur dicere, Marcomannos cum proximis Nariscis, & Hermundurorū parte, Danubium transgressos, Noricum & Vindeliciam id est Rhetiam secundā cum alpibus occupasse. Sed unde Boierorum nomen? Dicam quid ego coniiciam. Marcomannos qui Boiohemum incolebant suspicor à loco Boieros, id est non Boios sed boicos esse dictos. Vnde etiamnum Boioariorū nomen & ditio cis Danubium. Certè ausim iurare Marcomannorum linguā esse qua Noricū ætitur hodie & Rhetia secunda, & quicquid est illorū tractuum alpibus uicinum. Hoc quod dixi fortasse nō omnibus persuasero. nec de hac re sum sollicitus. Noluī tamen studiosos celare mentē meam. Quia uero Nariscorum antè meminimus, libet hic monere, esse deprauatum in Capitolino uocabulum in uita Marci Antonini. Nā ubi uulgo legitur, Marcomanni, Varistæ, Hermunduri, & Quadi, scribendum Marcomanni, Narisci, Hermunduri, & Quadi. Fuere uero Hermunduris finitimi Narisci. Porro Tib. Cæsar aggressurus Marcomannos, iussit Sentium Saturninum per Catthos excisis continentib. Herciniæ syluis, legiones Boiohemum ducere. Id enim regioni quam Marcomanni incolebant, nomen est. Ipse à Carnunto, qui locus Norici regni proximus erat, mouit. Auctor Velleius. Tandem Druso res in Germania gerente, Marcomannorū rex Maroboduus Catualda persequente, quum à suis undiq; desertus esset, transgressus Danubium quā Noricam prouinciā præfluit, ad Tiberium Cæsare se contulit in Italiā. Triumum etiā in Carnunto consumpsit M. Antoninus aduersus Marcomannos beligerans. Hæc propterea citauī, ut appareat cōmoditas situs, & solitus transitus à Marcomannis in Noricum.

VICTOPHALI IN DACIAM

DAcī montibus inhærent. Quoties concretus Danubiūs uinxerat ripas, decurrere solebant & uicina populari. Visum est Cæsari Augusto gentem aditu difficillimam submouere. Misso igitur Lentulo ultra ulteriorem repulit ripā, citrà præsidia constituit. Sic tunc Dacia nō uicta, sed summtota atq; dilata est. Florus ex Liuiō. Daciam postea Decibalo rege iterū uictō Traianus Aug. prouinciā fecit, idēq; in solo Barbarico. De ea re extat uetus illic inscriptio, sed proximis annis effossa.

IOVI STATORI

HERCVLI VICTORI. M. VLP. NERVA

TRAIANVS CAESAR, VICTO DECEBALO

DOMITA DACIA, VOTVM SOLVIT.

ASPICE ROMVLE PATER, GAUDETE QVIRITES,

VESTRA ISTA EST GLORIA

Proinde Traianus urbes in Dacia condidit, & deduxit colonias. Sane Zarmizam illā inclutam, ubi Decebalus sedē suam habuerat, in Vlpianam Traianam coloniam mutato nomine conuertit. Ei rei testimonio est uetus lapis huiusmodi uerbis illic insculptus.

I. O. M.

ROMVLO PARENTI, MARTI AVXILIATORI.

FELICIBVS AVSPICIIS CAESARIS

DIVI NERVAE TRAIANI

AVGVSTI CONDITA

COLONIA

DACICA ZARMIZ

PER

M. SCAVRIANVM

EIVS PROPR.

Quineriam in noua prouinciæ tutelam fornicatum pontem in Danubio fecit operis admirandī. Is habebat uiginti pilas lapideas altas centum & quinquaginta pedes, latas sexaginta, distāteis inter se centū & septuaginta pedibus. Diuersum ueritus Adrianus Aug. ne Barbaris pateret aditus per pontem ad depopulandas Moesias, quicquid structurarum eminebat supra aquam, demolitus est. Nec inscriptione pons caruit, sanè perquam eleganti, nempe hac,

PROVIDENTIA AVG.

VERE PONTIFICIS, VIRTVS ROMANA

QVID NON DOMET? SVB IVGVN ECCE

RAPITVR ET DANVVIVS.

Studiosus autē admodū fuit huiusmodi monumentorum Traianus ad propagandam nominis sui memoriā. Itaq; quū Decebali thesauros subter uada amnis Sargetiæ defossos, per indicium captiui cuiusdā reperisset, saxū cū huiusmodi epigramate erigendū curauit, cuius Taurinus quoq; meminit.

IOVI INVENTORI, DITI PATRI, TERRAE MATRI,
DETECTIS DACIAE THESAURIS
CAESAR NERVA TRAIANVS
AVG.

SAC.

P.

Dacia prouincia amissa est imperante Gallieno, Gotthorum nationib. illam occupantibus. Nam de Dacia sic meminit Eutropius, qui historiam suam Valenti Augusto dicauit, Daciã, inquit, Decibalo uicto subegit. Prouincia trans Danubium facta, in hijs agris quos nũc Taiphali, nunc Victophali & Teruigi habent. Porro Teruigos & Taiphalos esse Gotthorũ populos Mamertinus Panegyrista docet. Itẽq; Teruigi, inquit, pars alia Gotthorũ adiuncta manu Taiphalorũ, aduersum Vandalos Gipedesq; concurrunt. Ammianus refert seruos Sarmatarũ quũ hæc gens cum Constantio Aug. pacem firmaret, ad Victobalos longius discretos confugisse. Castiga Capitolini locum in uita M. Antonini, ubi legitur in enumeratione gentium quæ Marcomannico bello nomen dederãt, Et Burei, hi aliq; cum Victuali Sosibes. Tu scribe, Et Buri, Taiphaliq; cũ Victophalis. Cæterum Imp. Aurelianus quod Romanorum colonorũ supererat, trans Danubium reduxit, & in Mœsiæ regionibus duas Dacias constituit, Ripensem & Mediterraneã, quas ante cõmemorauimus inter prouincias Romanas.

HERVLI, ET RVGI, IN ITALIAM.

Res Romana tendens ad interitum misere fluctuabat in Italia, Anthemium socerum Ricimere perimente, & nunc post Olymbrium & Libेरium Glycerio, nunc Nepote patricio, sibi certatim Imperij titulum uendicante, quum Odoacer à populandis agris nomen habens ingentibus Herulorum copijs Turcilingorum quoque siue Scyrorũ auxiliaria manu, è Pannoniæ extremis finibus per Noricum in Italiam contendit. Obuiumq; in Liguria factũ Orestem qui tum pulso Nepote Imperator dictus erat, primũ retrocedere coegit, mox Ticini moenibus inclusum cepit, & adductum Placentiæ capite truncauit. Tum expugnatis urbibus, & si quæ fortius restitissent euerfis, breui totam sibi subdidit Italiam, & se regẽ appellauit. Quare motus Augustulus Orestæ F. Imperialem purpuram abiecit. Mox in urbem uenit Odoacer, tenuitq; xliij. ann. Italiam. Sed tandem à Theodorico Ostrogothorum rege, qui Italiam à Zenone Græco Imperatore hac conditione impetrauerat, non tamen absq; longis multisq; certaminibus iugulatus est. Sub hæc Rugi Ticinum, Gotthorũ sedem qui tunc erant digressi, uicinumq; tractum, non minus quàm biennium uastant. Docet Sidonius Herulos esse Germanici maris incolas quum de regia Theodorici Vuisogothorum regis apud Burdegalam scribens, canit,
Hic glaucis Herulus genis uagatur,
Imos Oceani colens recessus,

Algofo

Algoſo prope concolor profundo.

Velocitatem alibi tribuit Herulis, quum inquit, Tibi uincitur illic
Cursu Herulus, Chunus iaculis, Francusq; natatu.

Nam aiunt Herulos tantū campeſtribus indutos olim ſolitos pugnare.
Vicini fuere Longobardis. Rugos uero pugnaciū titulo ornat, Septen/
trionaleis populos deſcribens,

Pugnacem Rugum comitante Gelono,
Gepida trux ſequitur. Et alibi,
Bellonotus, Rugus, Burgundio, Veſus, Alites.

Eorum regio Rugilandia dicta fuit

LANGOBARDI IN PANNONIAM ET DEIN IN ITALIAM

LAngobardos inter Sueuorum gentes refert Tacitus, & nobilitate cæ/
teris antecellere dicit: Velleius Germana feritate ferocioreſ eſſe ſcribit,
nec ita procul ponit à Chaucis cis Albim, ut mirer ex terreſtribus aut litto/
ralibus inſulares factos. Sed forte fuere propulſi à Francis ſiue alijs genti/
bus. Ptolemæus Rheno proximos facit. Dñ boni quæ fuit illis gētibus mu/
tandarum ſedium libido? Quod autem Germanico ſermone fuerint uſi, de/
clarat, quod uiuariū piſcium qualamam uocant à ſcaturigine. Sic enim ego
legendum reor, Deinde quod pateram Schalam appellant. Nam in ge/
ſtis Langobardorum narratur Alboinus ex craneo Chynimundi Gepi/
darum regis ſchalam feciſſe. Aiunt & Vuinilis fuiſſe nomen, & de Scandi/
nauia in Scoringam, Maringam, Gotthlandiam, Rugilandia, & poſt pro/
fligatos Herulos in Pannoniam eos transcendiſſe. Hos tum Narſes mu/
neribus & beneficijs ſibi conciliauit, cogitans hanc gentem uſui ſibi poſſe
eſſe in opprimendis Gotthis, quod id tēporis agi ſciebat, propter inſolentiā
illorum in Italia prorsus intolerabilem. Nam malo nodo malus quæren/
dus erat cuneus, iuxta prouerbiū. Odoacarem Herulum delerāt Gotthi, ad
hos opprimēdos alia natione forti opus erat. Itaq; paulo poſt Langobar/
dorum auxiliariſ copijs quos iam ſœderatos habebat Narſes Gotthos
cum rege Totila ſelici prælio obtriuuit. Remiſitq; eos omneis qui ſuppetias
uenerant cum præda luculentisq; ſtipendijs in Pannoniam, operam ſuam
in poſterum pollicenteis. Excis ſ Gotthis quum ob partā Reipublicæ quie/
tem duces militares quorum quæſtus eſt ex diuturnis bellis, Narſetē odiſſe
cœpiſſent, aggrediuntur hominem uarijs calumnijs apud Iuſtinianū Aug.
& Sophiam eius uxore traducere, partim de auaricia, partim de ambitione
eum inſimulantes. Quæ res credidi principis animū, ut omnes deteriora
pronis auribus accipimus, à Narſete prorsus alienauit. Mittitur igitur Lon/
ginus qui Italiam gubernet, illo in ordinē redacto. Nec abſtinuit ab intem/
peſtiuo contumelioſoq; ioco Sophia Auguſta, ridens hominem quod ex/
ectus eſſet: mādat enim illi ut domū redeat & penſa puellarum in gynecio
diſpenſet.

dispenset. cui renunciari iussit Narses, iocum tristi ioco referiens, Talem se telam exorsurum, quam ipsa finire nequiret. Proinde Langobardos missis hornis fructibus quibus uulgus alliceretur, cum coniugibus ac liberis in Italiam uocat pro Pannonia possidendam regionem fertilissimā opulentissimamq̃. Hos deinde Græci Imperatores opera Francorum opprimere frustra conati sunt, donec Pipinum & Carolum Magnum ad hanc rem quærelæ Romanorum Pontificum extimulassent. Tandiu regnarunt in Italia. Licet hic uidere Germanos semper Germanorum uiribus ex Italia depulso. Tantū cæteræ nationes ingenio præualēt. Herulos profligauere Ostrogothi, Langobardi Ostrogothos, Langobardos Franci.

SCOTI ET PICTI, AC ACTACOTTI, IN BRITANNIAM

Ammianus libro xxvi. gesta sub Valentiniano describēs, Hoc, inquit, tempore, uelut per uniuersum orbem Romanum, bellicum canentibus buccinis, extitere euentus sæuissimi. Limites sibi proximos persultabant, Galliasq̃ Rhetiasq̃ simul Alemanni populabantur, Sarmatæ Pannonias, & Quadi Rhetias; Saxones, & Scoti, & Actacotti, Britannos erumnis uexare cōtinuis. Armoricaq̃ aliæ gentes Aphricam solito acrius incurfant, & Thracias diripiebant prædarii globi Gotthorum, Persarū rex manus Armenijs iniectabat, eosq̃ in suam ditionē ex integro uocare. Hactenus ille. Habes hic paucis uerbis, Prouinciarum Romanarum sortem uelut in tabella depictam. Notæ uero sunt incursiones fermē omnes ex superioribus. Nunc propter Saxones, Scotos, & Actacottos tantū citauimus. Ammianus rursus libro xxvij. Illud tamen, inquit, sufficiet dici, quod hoc tempore Picti in duas gentes diuisi, Calidonas & Vecturionas, deniq̃ Actacotti bellicosa hominum natio, & Scotti per diuersa uagantes multa populabantur. Panegyristes ad Maximianum Aug. Ad hoc, inquit, natio etiam tum rudis & solis Britannia Pictis modo & Hybernis assueta hostibus ad huc seminudis, facile Romanis armis signisq̃ cesserunt. Pacatus ad Theodosium, Attritam pedestribus prælijs Batauiam referā? Saxo consumptus bellis naualibus offeretur. Redactum ad paludes suas Scotū loquar? compulsus in solitudines auias, omnis Alemannus & uterq̃ Maurus occurrēt. Autor est Beda à Maximo Tyranno non solum legionibus, sed & iuuentute habito ibi militum delectu spoliata Britanniam. Quæ res mouerit transmarinas gētes sæuissimas Scotos à Circio, Pictos ab Aquilone, ut destitutam insulam obruerent. Quam sic uastatā direptamq̃, multos annos uexauere. Semel tamen atq̃ iterū à legionib. Romanis repulsi sunt, primū inter duo maria è cespitibus terreo muro, deinde quū rursū hostis irruisset, saxeo opposito, additis meridiano mari per interualla turribus. Sed post discessum legionariorū, redit hostis & solito crudelius sæuit. Scribunt Britanni in hunc modum Etio.

ETIO VIRO ILLVSTRI AC PATRITIO, III CON

suli, gemitus Britannorum.

Repellunt Barbari ad mare, repellit mare ad Barbaros. Inter hæc oriuntur duo genera funerum, aut iugulamur, aut mergimur. Nullam ab eo opem sentire. Tandem fame coacti sunt se Pictis dedere, qui extremam insulae partem occuparunt. Reuertuntur & Scoti Britanniamque tractu domicilium figunt. Post istos, superuenerunt Angli. Saxonum erat natio, ad tuendam regionem & eiciendos hostes promissa mercede euocati, quemadmodum proximo loco narrabitur. Claudianus de gentibus, quæ Britannias uexabant, ad Honorium Aug. canit, Romam loquentem inducens,

Quantum te principe possim,

Non longinqua docent, domito quod Saxone Tethis

Mitior, aut fracto securâ Britannia Picto,

Ante pedes humili Franco, tristisque Sueuo

Perfruor. Idem alibi de auro Honorij,

Ille leucis Mauros, nec falso nomine Pictos

Edomuit, Scotumque uago mucrone secutus

Fregit Hyperboreas remis audacibus undas. Idem de eodem alibi,

Ille Caledonijs posuit qui castra pruinis,

Qui medios Libyæ sub casside pertulit æstus,

Ferribilis Mauro, debellatorque Britanni

Littoris, ac pariter Boreæ uastator & Austri.

Quid rigor æternus, cœli quid sidera prosunt,

Ignotumque fretum: maduerunt Saxone fuso

Orcades, incaluit Pictorum sanguine Thule.

Scotorum cumulos fleuit glacialis Hyberne.

Apud eundem Britannia de Stilicone Vandilo loquitur,

Inde Caledonio uelata Britannia monstro,

Ferro picta genas, cuius uestigia uerrit

Cæculus Oceanique æstum mentitur amictus,

Me quoque uicinis pereuntem gentibus, inquit,

Muniuit Stilico, totam quam Scotus Hybernâ

Mouit, & infesto spumauit remige Tethys,

Illius effectum curis, ne bella timerem

Scotica, ne Pictum tremere, ne littore toto

Prospicerem dubijs uenturum Saxona uentis.

Idem rursum ad Stiliconem,

Venit & extremis legio prætenta Britannis,

Quæ Scoto dat frena truci, ferroque notatas

Perlegit exanimis Picto moriente figuras.

k Qui po

Qui postremi uersiculi melius intelligentur, & quod ex eodem supra citauimus, Nec falso nomine Pictos, si de Pictis ex Isidori lexico gentis morem ascripserimus. Apud quē sic legendū arbitror, Nec abest à Pictorū corpore minutis opifex acus pūctis. Hæc expressos natiui graminis succos includit, ut has ad sui specimen cicatrices ferat pictis artubus maculosa nobilitas.

Meminit rursus harum gentium Claudianus de patre Serenæ loquēs quæ Palladio nupserat,

Regnorum tractat numeros, cuneosq; recenset.

Sparfas Imperij uires constringit in unum

Depositum, quæ Sarmaticis custodia ripis

Quæ sacuis obiecta Getis. Quæ Saxona frenat

Vel Scotum regio.

Meminit & Sidonius Apollinaris in Panegyrico carmine quod de laudibus Auiti scripsit. Fulgentib. armis

Tot maria intraui duce te, longeq; remotas

Sole sub occiduo gentes. Victricia Cæsar

Signa Caledonios transuexit adusq; Britannos.

Fuderit & quanquam Scotum & cum Saxone Pictum,

Hostes quæsiuit, quem iam natura uerabat

Quærere plus homines.

Significat Prudentius, Scotos in prælijs uti canibus solitos, quum aduersum Sabellianos canit,

Semifer & Scotus sentit, cane milite peior.

Potuit illis etiam esse canū usus in inuestigandis hominibus, quum syluas & alios secessus sese metu hostium abdebant. Nam erāt piratæ Scoti.

In Isidori lexico legimus, Horrent & malis tecti cum latrantibus linguis Scoti. Scribo, Horrent heteromallis tecti. Vt accipias pro uestibus altera tantum partem uillosis.

*Heteromalla
Scotorum.*

ANGLI SAXONES IN BRITANNIAM

Britanni tot iam annis à piratis uexati, quū nulla superesset spes ullius à Romanis auxiliij, iamq; hostes insulæ partem occupassent, cogitant de Saxonibus conducendis, quorum præsidio occupatores istos Actacotos, Pictos & Scotos exturbare possent. Aduchitur igitur cum innumera multitudo per legatos accitus Vortigernus Anglorū, hoc nationi nomen erat, regulus. Iamq; uictoriam aduersum hostes sperabāt, nec infeliciter res procedebat, quum à defensoribus amœnæ insulæ & diuitis amore captis, consilium occultum initur de inuadendo illius imperio. Prætexunt itaq; stipendia non soluta, sicq; nato tumultu, facillime summa rerum periciuntur, ciuib. oppressis. Verum cum aduenis qui tamen propemodum erāt istis consanguinei, diuturnum bellum gestum est. Annales Anglorum extant, indigena

indigenā Beda autore. Vunnefridus Anglus qui Bonifacius Romæ transf-
nominatus est, Archiepiscopus Magonciacensis postea ac Martyr, in epī-
stola ad Zachariā pontificē Rom. Angliā uocat Transmarinā Saxoniam.

*Anglia, trans-
marina Saxo-
nia*

BRITANNI IN GALLIAM

QUoniam assiduis Pictorum, Scotorum, & Saxonum incursionibus con-
citeretur Britānia, ingens ueterum incolarū numerus in oppositum
Armoricum Galliae tractum nauigauit, & multo quietiori loco sedes fixit.
Sic autem in Galliam transgressi sunt, ut olim Galli in Britanniam autore
Tacito. Hos quidam discriminis causa mutilato nomine Britones uocant.
Retinēt etiamnum linguam suam antiquam Britannicā, quemadmodum
Sclauini Bohemi & Poloni, suam apud Germanos. Meminit horum Sido-
nius, loquens de Aruando læsæ maiestatis reo, cuius forent interceptæ literę
ad Theodoricū Vuisogothorū regem inter alia suadentes, Britannos su-
per Ligerim sitos impugnari debere. Rursum meminit, quum Ríochamo
quendam cōmendat, cuius mancipia Britannis clam sollicitantibus erāt ab-
ducta. Gallis incōmodasse Britannos indicant Leges Francorū, in quibus
aduenæ recipi iubentur, à Nortmannis uel Britannis oppressi. Contra hos
& Hildericus Francorum rex Luitharij F. bella gessit.

NORTMANNI IN GALLIAM

Nortmanni Danorū pars fuere, sic dicti quod Septentrionales homi-
nes essent. nam Nort lingua Germanica Septentrionem significat &
man uirum. Horū piratarū nomen ultimis Magni Caroli annis primum
auditū est, quū Frisia ac proximis insulis euastatis ductu Gotefridi regis,
etiā Aquis Palatio celeberrimo minarentur. Et fortè perrexissent ni suo-
rum manu Gotefridus cecidisset. Gallias non minus quā annos quadra-
ginta uexauere. In Germaniam superiorē aduerso Rheno nauigijs delati,
quā sacra, quā prophana depopulantes omnia, per Lotharingiam in Cam-
paniam Catalaunensem incurfarunt, occiso Mediomatricorū antistite
Saillo. Sub Carolo Simplicē quū in Neustriam quam ego Vuestricham
appellatam suspicor irruissent magna classe Nortmāni, per ostiū Sequanæ
fluminis sæpe conati irrumperē, dedenteis se Rothomagensis in fidem ac-
cipiunt: deinde per Ligerim amnem, Naneten urbem expugnant, mox An-
degauiam incendunt, Turonum destruunt, & totam Aquitaniam depopu-
lantur. Alia manus Sequana aduerso uecta Parisiensem agrū, & Senonen-
sem uastant, postremo ē Burgundia per Ararim in Aruernos excursionem
faciunt. Vix unquam similem sæuitiam uel à Francis uel ab Alemannis ho-
stib. est expecta Gallia, quum adhuc inter Prouincias Romanas numera-
retur. Quæ res Carolum Galliarum regem mouit, ut Franconem Rotho-
magensem præfulem ad Nortmannorum ducem cui Rolloni nomen erat,
mitteret, persuasurum illi, Christianam pietatem amplecteretur, habiturus

uxorem regiam filiam Gillam, & totā Neustriam cum Britannis super Ligirim dotali titulo possessurus. Placere Barbaro conditiones. Tinctus est sacris aquis, Robertiq; uocabulo nominatus pro Rollone, duxit uxore, & donatā regionē à nouæ gentis appellatione Nortmāniam uocauit. In præfatione quadam de Meldensi synodo quæ An. salutis D. CCC. XLV. Charoli uero regis an. sexto celebrata est, sic legit in Legibus Francorū quas Au segisus abbas comportauit, Quia diuinas, inquiunt, iussiones, nō est secuta obedientia, dedit dominus ab Aquilone, unde iuxta Prophetā pandetur malum, dignos meritis nostris Apostolos, crudeleis uidelicet & immanissimos Christianitatis persecutores Nortmannos, qui Parisios usq; ueniētes, quod iussit dominus, monstraerunt. Theodebrechtus Theoderici regis F. Ludcuichi quem Galli Clodouem appellant, Nepos, Danos Mediomaticorum agrum incurfanteis deuicit. Tum Nortmannorum nomen nondum forte natum erat.

VITAE SAXONES IN HELVETIOS

VNde sit natum Suitensium uocabulū à multis quæri scio. Nam quæ rationes à quibusdam afferuntur, nasutioribus non satisfaciunt. Ego nodum hunc feliciter, ni fallor, expediam. In populosissima Saxonū gente, & Vitarum natio fuit. horū pars, quam ob causam nescio, mutatis sedibus in Heluetijs consedit proximè Tigurinos, quorum hodie pagus mutilato uocabulo Vri dicitur. Nam Turegum à Turo fluuio nomen habet, quasi Turgauiensis tractus extremitas aut angulus. Maior pars cum Anglis in Britanniam ante fuerat transgressa. Nec ab re cæteris quoq; hæc indita appellatio, uel Subsylvanis, uel Lucernatibus, tametsi unī pago, cuius caput Kilchgassium, peculiaris, Suiteros ipsi uocāt. S literam adiecit amans sibili lingua uulgaris. Adiuuat nostram opinionem, quod ipsi Suitenses, à maioribus acceptum, tradunt, à Suitis Germanici maris incolis originem se ducere, quos ingens orta fames domicilium mutare coegerit. Hos peritiores interpretantur Suedos, quorum hodie fama celebris. At Beda docet, inter Saxones regionem Vitarum esse desertam, nimirū propter istam emigrationem, de qua nunc agimus, & quod antè pars illorum cum Anglis in Britanniam transcenderit. Afferit autem tres fortissimos Germaniæ populos fuisse, Saxones, Anglos, & Vuitas. Enimuero magna fuit Heluetiorum ueterum in bellis fortitudo. Sed posteaquam Prouinciales facti sunt, paci magis studuerunt. Innuīt hoc satis in historia Augusta Tacitus, Heluetij, inquit, Gallica gens, olim armis uirisq; , mox mēmorā nominis clara. Sic enim illic legendum, non, soli in armis. Nam aduerbium, mox, ad olim refertur. Cæterū noui isti incolæ tantum sibi laudis intra ducentos annos perperere, tot triumphis, tot adoreis sunt insignes, ut ueteres illos non æquent modo sed longè superent.

SAXONES IN GERMANIAM SECVNDAM

QVum Saxones rebellandi finem non facerent, Carolus Magnus ad decem milia Albingorum, hoc est, eorum qui utramq; ripam Albis fluuij colebant, in Brabantiam, Flandriam, & uicina loca traduxit. Vnde regionibus illis adhuc ea uirorū proceritas, qualē à Langobardis etiamnum referunt Insubres. Tum accessione nouorum habitatorū frequentior facta, Germania secunda. Equidem facile adducor ut credam ob portuum cōmoditatem urbes istas quas illic ætas nostra maximas uidet, ē modicis uicis ad istam uiuendam amplitudinē opulentiamq; intra quingentorū annorum spacium paulatim peruenisse. Nam in historijs mediæ ætatis pagi Ganda uensis mentionem fieri uideo, sicut & Flandriensis, ac Mempiscī, uici Munræ, Anduuerparum, Ostburgi ciuitatis in littore Oceani sitæ, præterea portus Gandauensis, nec non Brugenſis, sed & Tornacensis, & eius cui Einhama nomen est.

VNGARI IN PANNONIAM SECVNDAM

HVnnos qui & Auares, extractis nouem Hagis hoc est circulis in Pannonia habitanteis octennali bello Carolus Magnus edomuit, exciditq; prorsus. Horum uero nationem unam cui Vgrorum & Vngarorum nomen, nam multos secum ē Scythia populos eduxerant Hunni, uelut nihil nocituram illis extinctis, submouit tantum, & uallo quodam obstruxit. Verum quum Arnulfus Cæsar bellum gereret aduersus Zuentenbaldum Marauanensium Sclauinorum principem, in Care periculū facturum quem admodū Græcis est in prouerbio, submotā istam Hunnicarū reliquiarum gentem quæ tot annis quieuerat, in subsidium reſeratis aditibus euocat. Et uictoriam quidem de Zuentenbaldo reportauit Vngarorum auxilijs, sed quem hostem regnare præstitisset, illis non excitis. Siquidem post eam Imperatori nauatam operam, rursus ad depopulandum orbem animati maiorum suorum exemplo, & iam uia patebant, assiduus uastationibus, Baiariam, Alemanniam, Saxoniam & utramq; Franciā exhauſerūt, in Pannonia secūda fixis sedibus, donec diuus Henricus Aug. eius nominis secundus, regi ferocissimæ nationis sororem Gisela in matrimoniū collocaret, Christianis sacris prius initiato, cui Stephani uocabulum inditum. Porro fuerant submoti intra angustias quasdam, quales erant angustiae Thracias dirimentes & Daciam, quarum Marcellinus meminit libro uigesimo septimo. Vbi quidam sic conantur legere, Cuius in summitate occidentali, montibus præruptæ densitatis, Verorum patescunt angustiae, Thracias dirimentes & Daciam. Talia quoque fuerunt claustra Suecunnorum apud eundem autorem, aut eadem fortassis. Inde Claustrini dicti.

PRISCO Tarquinio Romæ regnante, Celtarū, quæ pars Galliæ tertia est, penes Bituriges summa imperij fuit. Hī regem Celtico dabant. Ambigatus is fuit, uirtute fortu-
naq; quum sua tum publica præpollens, quod in imperio eius Gallia adeo frugū hominumq; fertilis fuit, ut abundans multitudo uix regi uideretur posse: hic magno natu
ipse iam exonerare prægrauate turba regnū cupiens, Bellouesum ac Sigo-
uesum sororis filios, impigros iuuenes, missurū se esse in quas dī dedissent augurijs sedes, ostendit, quantum ipsi uellent numerum hominum excirēt,
ne qua gens arcere aduenienteis posset. Tum Sigoueso sortibus dati Her-
cyni saltus, Liuius lib. v. ab urbe condita.

TECTOSAGES EODEM.

FVit antea tempus quum Germanos Galli uirtute superarent, & ultro bella inferrēt, ac propter hominum multitudinem, agriq; inopiā trans Rhenum colonias mitterent. Itaq; ea, quæ fertilissima sunt Germaniæ loca circum Hercyniam syluam (quam Eratostheni, & quibusdam Græcis fama notam esse uideo) quam illi Orcyniam appellant uulgo, Tectosages occupa-
runt atq; ibi confederunt. Quæ gens ad hoc tempus hīs sedibus se continet, summāq; habet iustitiæ, & bellicę laudis opinionē. Nunc quod in eadem inopia, egestate, patientiaq; Germani permanent, eodē uictu & cultu corporis utuntur, Gallis autem propinquitas, & transmarinarum rerum notitia, multa ad copiam atq; usus largitur, paulatim assuefacti superari, inul-
tisq; uicti prælijs, ne se quidem ipsi cum illis uirtute comparāt. Cæsar commentariorum libro vi. Istam Tectosagum gentē arbitror Nicri ripam ac-
coluisse, quo loco uetusta adhuc arx uisit quæ Decensibus postea ducibus nomen dedit. Ea Teck appellat uulgo, quę prima Tectosagū est syllaba.

HELVETII IN GERMANIAM

VAlidiores olim Gallorum res fuisse summus autorū diuus Iulius tradit. Eoq; credibile est, etiam Gallos in Germaniā transgressos. Quantum enim amnis obstabat, quo minus, ut quæque gens eualuerat, occuparet permutaretq; sedes promiscuas adhuc, & nulla regnorum potentia diuisas. Igitur inter Hercyniam syluam, Rhenumq; & Moenim amnes, Helueti incolunt. Tacitus in de situ Germaniæ. Hic Ptolemæus Eremum Heluetiorum constituit.

BOII IN GERMANIAM

DE Heluetijs ita locutus Tacitus, subdēs, Vltiora Boij, inquit, Gallica utraq; gens, tenuere. Manet adhuc Boiemi nomen, significatq; loci ueterem memoriā, quamuis mutatis cultoribus. Vbi sciendū non sic Tacito uel Hel-

uel Heluetios uel Boios dici Gallos, quemadmodū uetustissimi Græcorum autores, quos Diodorus Siculus, Herodotus, Aristoteles, & historici cæteri sequuntur, Celtarum nomen usurpant, quod promiscuè quum Germanis tum Gallis accommodant. Nam non solum istæ nostræ & uicinæ nostris regiones priscis illis Græcis ignotæ fuere, sed & Italia atque adeo Roma ipsa parum cognita extitit, id quod Iosephus aduersum Appionem abunde testatur, cuius nobis copiam superioribus annis fecit Ioan. à Lasco Polonus Græcum exemplar impertitus. Nam Latine sic uersum imò peruersum habemus, ut nullus intelligere possit. Quo magis appareat nothum & subdititium esse libellum qui Berosi illius Chaldæi & Manethonis titulo circumfertur. At Tacitus qui sub Vespasiano militauit in Germanijs Prouincijs, & sub Traiano ad scribendum se contulit, ut sit nobis uerissimile, ac Liuius hoc paulo uetustior, distinctè de populis loquuntur, neminem appellâtes Gallum, nisi qui institutis, sermone, moribus deniq; Gallus dici mereatur. Proinde satis admirari non possum ambitiosos illos Germanorum dilaudatores, qui etiam Senonum Gallorum speciosos triumphos, studeant uendicare Germaniæ, hoc tantum prætextu, quod Celtarum uocabulum amplum sit, & quod Sennonum Sueuorum meminerint Chorographi. Satis laudum habet Germania, quantū ad bellicam gloriam attinet, etiam si suas Gallis nulli suffuremur. Quin potius Liuius credendum, quī libro quinto ab urbe condita, Celtarum, inquit, quæ pars Galliæ tertia est, penes Bituriges summa imperij fuit. hī regē Celtico dabāt. Ambigatus is fuit. Vide quam exacte rem distinguat. Postea de Beloueso Ambigati nepote loquens, quē auunculus in Italiam missurus erat, Is, inquit, quod eius ex populis abundabat, Bituriges, Aruernos, Senones, Heduos, Ambarros, Carnutes, Aulercos exciuit. Mox de transitu cæterorū Gallorū in Italiā subiungēs, Deinde Boij, inquit, Lingonesq; transgressi, quum iam inter Padum atque alpeis omnia tenerentur, Pado ratib. traiecto non Etruscos modo sed etiam Umbros agro pellunt. Intra Apenninum tamen sese tenuere. Tum Senones recentissimi aduenarum ab Vfente flumine usq; ad Athesim sineis habuere. Hæc Liuius. Igitur Senones eos qui Romam ceperunt, nemo Germanos esse putet, nemo Boios, tametsi hī trans Rhenum confederūt, mediū fermè Germaniæ tractum incolentes, quem Hercynius saltus circumqua; oblepit. A quibus regio, Boiohemi nomē accepit. Hos, ut alio loco narrauimus, illinc potentissimus ille Marcomannorum populus depulit paulo ante aduentum Iulij Cæsaris, quæ fuit illis causa uel necessitas potius in Noricum transeundi, & cum Heluetijs exitibus iungendæ societatis. Atq; hoc est quod Tacitus refert, de mutatis cultoribus. Exponens enim seipsum infra Præcipua Marcomannorū, inquit, gloria uiresq;, atq; ipsa etiā sedes pulsas olim Boijs uirtute parsa. Quod uero manere dixit Boiemi nomen, satis indicare queat

queat Marcomannos nō in locum solum, sed etiam in appellationem successisse. quos ego Boieros inde dictos, suspicor in Noricū & secundā Rhetiam una cum Nariscis & Hermundurorū parte transgressos. Si quis enim hodie earum prouinciārum aliquem incolam ē uulgo medio roget, cuiās sit, Boierum se esse dicet, non Bauarum, non Boioarium, quorum prius ab imperitis natum est, à nasutioribus alterum. Tamen si inter Boierum & Boioarium parum interest. Non minus autem hallucinari puto, qui illud ab Auaribus deducāt, quā qui hoc à Boijs Gallis. Vtrique enim populi iam olim euanuerē. Sed de hoc supra satis testati sumus mentem nostram. Strabo libro septimo Bubiēmū Maroboduī regiam uocat, quod Tacitus Boiēmū, & melius Boiohemum Paterculus. De qua re lib. tertio fusi⁹ differemus.

G O T H I N I I N G E R M A N I A M

GOthinos Gallica, Olos Pannonica lingua coarguit non esse Germanos, & quod tributa patiuntur. Partem tributorum Sarmatæ, partem Quadi ut alienigenis imponunt. Gothini quō magis pudeat, & ferrum exfodiunt. Tacitus in de situ moribusq; Germanorū. Præcipuum argumentum Tacitus ducit à lingua Gallica. Vel hic locus satis reprehēdat errorem eorum, qui putant Germanorū & Gallorum olim eandem fuisse linguam. Apud Tacitum lib. xx. historię Augustæ, Tencteri suadent Vbijs qui nuper in corpus nomenq; Germaniæ redierāt, ut instituta cultumq; patrium resumant. Nihil addunt de lingua. Nam hæc difficulter & sero dediscitur, non mutanda nisi populum ipsum excindi contingat, quod Langobardis accidit in Italia, aut temporum prolixitate paulatim absorberi, quod Burgundionibus & alijs gentib. euenisse satis manifestum est.

O S I I N G E R M A N I A M

EX Taciti uerbis quæ mox citauimus, constare potest, Olos in Germaniam ē Pannonia uenisse. Vbi rursum à lingua sumpto argumento rem probat. Significat autem Pannonios diuersum à Germanis habuisse sermonem. Porro bilingueis illos extitisse reor, propter linguam suam ueterem ac propriam de qua Tacitus loquitur, & prouincialē siue Romanam, quam mixtam sunt qui uocent. De quo fortassis alibi disputabitur.

S C L A V I N I I N B O I O H E M V M E T R E G I O N E M
quæ Morauia appellatur

INter Mimos Publianos nobilis uersiculus extat, Ab alio expectes, alteri quod feceris, qua sententiā nihil uerius. Fit autē plerunq; ut quod alijs intulimus, ipsi perferre etiā cogamur. Germani Romanorū prouincias uicinas perpetuis incursionibus exhauserūt, deinde totas occuparūt, quēadmodū ex hijs quæ diximus supra, liquidō cōstat. Interim superuenere quæ Germaniam ipsam miseris modis uexarēt, & in fertilissimis regionibus domiciliū figerēt nuncq; excutiēdi, nēpe Sclauini quos ab occupato Boiohemo uulgus Bohemos appellat, & q se Polonos à planis cāpis uocant, ut de Velatabis

& Aua

& Auaribus fileā. An nō habet hic elegantissimū illud Persij carmen locū,
Cædinus, inq̃ uicem præbemus crura sagittis.

Porro Sclauinorum gens, ut arbitror, sub Mauritio Cæsare primum in-
notuit, quum legati illorū cum cytharis ad Caianum Auarū Principem
proficiscentes à Cæsarianis militibus sunt intercepti, & mox Heracleam ab
Imperatore missi. Subornante autem Caiano quū Thraciam inuasissent,
& omnia igni ferroq̃ deuastantes usq̃ ad Longos muros quos uocāt Con-
stantinopoli uicinos peruenissent, missus contra illos Commentiolus cum
exercitu, maximas horū copias partim deleuit, partim repressit. Aduersum
hos etiam Mauritio Principe semel atq̃ iterum destinatus Priscus Prætor
nunc ne Danubium transirent cohibuit, nūc ipse transmissio fluuio feliciter
cum illis pugnauit, Musatio rege eorū capto, opimaq̃ præda ablata. Sunt
autem Sclauini, sic enim Græci illos appellant quos nos uulgo Sclauos uo-
camus, Scythicæ originis, quorū patriæ lōginquitas uel ex eo colligi potest,
quod qui eius gentis legati Caianum Auarū regem adibant, quum à sa-
tellitibus Mauriti Cæsaris, ut diximus, intercepti, rogarent quamdiu fuisset
in itinere, decem & octo menses aiebant se peregrè consumpsisse. Ex
Transdanubiana Barbaria uenisse Sclauinos docet Suidas quum inquit,
σκληρωτέρῃ ἔθνεϊ, ἢ πέραθεν τοῦ Ἰσθμοῦ. Hī finitimis Barbaris Auaribus & alijs
quum sæpe uenissent auxilio, terræ melioris occupandæ gratia tandem po-
pulariter Danubium transeuntes, quanquam antè crebro per Imperatores
repressi quum idem tentarent, tandem languescantibus Imperij uiribus in
Illyrico confederunt. Parsq̃ horum una deinde Boiohemiam occupauit, &
regionem proximam quam à Marauaha fluuio Marauaniā appellāt, nam
Boiæ Marcomanni cum Nariscis & Hermunduris iam pridem in Nori-
cum & Vindeliciam transierant.

SCLAVINI IN REGIONEM VISTVLANAM

quæ hodie Polonia appellatur.

Altera Sclauinorum pars longius profecta, in deserta Vandalorū re-
gione circa Vistulam amnem & Sarmatiæ cōfinia sedes suas fixit, &
eum tractum nouo Poloniæ uocabulo donauit.

VENEDI SCLAVINI IN GERMANIAM

Venedi Sclauinorum natio passim habitant in agris Saxonum & To-
ringorum. urbibus carēt. Vunnefridus Anglus qui postea Bonifacius
appellatus est & Archiepiscopus Magonciaci factus, in epistola ad Edoal-
dum Anglorū Principem, tradit Vuedos foedissimū genus hominū, hunc
habere morem, ut marito mortuo mulier se in rogam cremandam præcipi-
tet. Porro quos alij Sclauinos appellant, Germani Vuilcos uocabant. Ipsi
se Velatabos nominabant, & Vuinidas. Varias autem nationes compre-
hendit Sclauinorum nomen, Heuellos, Sorabos, & similes

Rerum Germanicarum libri primi, Finis.

BEATI RHENANI SE

LESTADIENSIS RERVM GERMANICARVM

LIBER SECVNDVS.

FRANCORVM ADVERSVM ALEMANNOS
uictoria. Apud Tolbiacum.

HACTENVS gentium aliquot Germanicarum primum mutatas tantum sedes, Deinde etiam in Romanas prouincias trās Rhenū & Danubiū emigrationes explicauimus, nunc quid nostris acciderit postea, quāue fortuna sint usi tum Franci tum Alemanni paucis perstringemus. Hijs adiecturi nonnulla ad illustrandam antiquitatem pertinentia de moribus, lingua, cultuq; quorundā populorum. Igitur Franci & Alemanni quamdiu intra ueteris Germaniæ limites mansere, pacem utrinq; seruauerunt. Menus fluuius horum fincis interlabens dirimebat. Verum posteaquam prouincias Romanorum extinctis Imperij uiribus occuparunt, Franci Germaniam secundam & utriusq; Belgicæ partem, primam Germaniam & Rauracos cum Heluctijs Alemanni, graues inter illos simultates ex æmulatione sunt exortæ, dum alteruter populus alterius potentiam incrementem reformidat. Nec defuisse credo qui frigidam, quod aiunt, suffunderent, quibus publicè & priuatim expedire uidebatur, alterutram gentem excindi. In horum numero præcipui erāt Romanorū magistratus, qui insignes aliquot in Gallijs urbes adhuc defendebant, nondū amissa spe restituēdi imperij Romani. Burgundiones & Gothi clanculum ad pugnam incitabant. Haud aliter olim inter Pœnos & Romanos de summa rerum certatum est. Igitur Alemanni nihil territi infelibus pugnis cum Hildericho rege habitis, uide mirabilē gentis audaciam, priores non modo laceessere bellum, sed etiam in medium illud nouū Francorum regnum, nempè in secundam Germaniam, Tolbiacum usque qui Vbiorum uicus est, progredi instructis cohortibus sunt ausi. Vbi tanto periculo Francorum pugnatum est, ut nihil superfuerit Ludouico regi quem Galli Clodoueum appellant, nisi ad diuinam opem confugere, cuius tum præcipua cura, ceu quidam inquit, quum salutis spes nulla est. Itaq; promittit se Christianæ pietati nomen daturum, ad quā Gothildis uxor Burgundionica, frustra toties illū adhortata fuerat, si de periculoso hoste uictoriam reportare contingat. Affuit statim inuocanti ex animo, Christi numen. Vidisses ibi labentes Francos rursus erigi, uersos in fugam ad pugnam redire, conglobari dispersos, quid multa, totas acies in prælium restitui. Versa uice fatigatos

fatigatos Alemannos fortuna destituit. Terga uertunt, & innumera millia à Francis occisione occidunt. Eo die cecidit uniuersa gloria & libertas Alemannorū. Neq; enim destitit persequi uictor quàm latè patet nomen Alemannicum, non solum Germaniam primam, cum Elcebenſi tractu, parteq; Maximæ Sequanorum, sed etiam traiecto Rheno ueterem Alemanniam, & trans Danubium Rhetiam primam penetrans, nec usquā conquiescens donec partim ferro partim seruitute totam Alemannorum gentem perdomuisset. Quæ Francorum incredibilis sæuitia fecit ut aliquamulti ex Alemannis trans Alpeis ad Theodoricum Ostrogotthorū regē perfugerent. Quos ille tuendos suscipiēs, epistolam deprecatoriā scripsit ad Luduichum Francum, cultiorem mehercule sententijs quàm uerbis, extat autem in Varijs, apud Cassiodorum, nos partem apponemus, quæ nobis seruit.

LVDVICO REGI FRANCORVM, THEODORICVS REX

Gloriosa quidem uestre uirtutis affinitate gratulamur, quod gentem Francorum prisca ætate residem feliciter in noua prælia concitastis, & Alemannicos populos causis fortiorib; inclinatos, uictrici dextera subdidistis. Sed quoniam semper in autoribus perfidiæ, irreuerabilis uidetur excessus, quin etiam primariorū plectibilis, pro culpa enim debet esse uindicta, motus uestros in fessas reliquias temperate, quia iure gratiæ merentur euadere, quos ad parentum uestrorum defensionem respicitis confugisse. Esto illis remissus, qui nostris finibus cælatur exterriti. Memorabilis triumphus est, ALEMANNVM acerrimum sic expauisse, ut tibi eum cogas de uitæ munere supplicare. Sufficiat illum regem cum gentis cecidisse superbia. Sufficiat innumerabilem nationem, partim ferro, partim seruitio subiugatam. Nam si cum reliquis configis, adhuc cunctos superasse nō crederis. Accipe in talib; causis frequenter expertum. Illa mihi feliciter bella prouenerūt, quæ moderato fine peracta sunt. Is enim uincit assidue, qui nouit omnia temperare, dum iucunda prosperitas illi potius blanditur, qui austeritate nimia non rigescit. Cede itaq; suauiter genio nostro, quod sibi gentilitas cōmuni remittere cōsuevit exemplo. Sic enim fit, ut & meis petitionibus satisfecisse uideamini, nec sitis solliciti ex illa parte quam ad nos cognoscitis pertinere. Et quæ sequuntur. Significat autem ultima clausula, se non tam ex officio fortassis & amicitia, quàm foedere cogi, ut exules Alemānos restituat, si ille nolit à persequendo desistere. Siquidem apertè testatur Agathias Græcus autor, extitisse Gotthorū clientes Alemannos, quibus erant tributarij. Fuit uero Luduichi gener Theodericus. Humanitatē itaq; considera quam Alemannis oppressis Ostrogotthi præstiteret. Porro tanti fuit Luduicho uicisse bellicosissimam gentē, ut non detrectaret doctrina Christianæ pietatis imbutus, baptismo tingi, Remigio sacrorum antistite. Nam uictoriam Superis planè ferebat acceptam. Exemplum regis, procures æmulati sunt, &

ccepit Francia paulatim tota Christiana fieri. Nam plurimis Gallorū Christus ignotus non erat, quippe Prouincialibus.

STATVS ALEMANNIAE POST EAM VICTORIAM

Hinc seruitus nata, quæ tam frequens occurrit apud Alemannos. quum Alemannos dico Prouincias etiam intelligo occupatas ab illis. Equidem rectè cōiiciunt Iureconsulti, seruitutem nostratiū à bello habuisse initium. Sed hoc illud bellum est quod maioribus nostris pristinā libertatem ademit: nō quod tota gens fuerit seruitute damnata, sed quod bonam partem sic Frāci deiecerint, ne resumere possent arma, ne se in libertatē autam uendicare. Nec enim frustra scripsit in literis suis Theodoricus, multo maximam gentis partem, quum ferro tum seruitio subiugatam. Sanè hoc Francis summo studio fuit, ut Alemannos premerent, quorum rebellionē summo opere extimescebant. quid autem possint pauciores liberi inter innumeros seruos. Atque adeo fuit multis admissis poena constituta, seruitus. Hī serui Fiskales, & simpliciter Fiscalini uocabātur, quod res & corpus Fisco Regis cecisset, unde & regijs seruis nomē. Erāt insuper Ecclesiastici serui, quos ipse Rex, aut Dux, aut Comes monasterio donasset. Hinc uidemus abbates nostrates adhuc talia mancipia possidere ex liberalitate Francorū Principum. Hinc illæ pensitationes originem habent, quibus multos scimus obnoxios, ut mortuo patrefamilias præstantissimum iumentū è stabulo procurator abbatis abducatur, uel uestium pretiosissimam auferat. Quidā etiam in illo recenti Christianismo res suas ecclesiæ donabāt, & rursus agros aut domum in beneficii modum recipiebant ad uitæ suæ tempus, non citra tamen pensitationem. nec filius post mortem patris aut hæres uendicare sic donata poterat. Hī coloni ecclesiastici dicebantur. Erant & regiī coloni. Si qua libera puella colono regio uel ecclesiastico nupsisset, nullā agri paterni partem accipiebat, propter inæquale coniugium. extat hoc in legibus Alemannorū. Tum regnū quod olim in cōplureis reges diuisum erat quem admodum ex Ammiano licet intelligere, uersum est in Ducatū. In hoc Romanos imitati sunt Franci, nam illi Prouinciarum rectores, Duces appellabant, id quod ex libro Magistratuum Romanorū satis liquet. Vnde Formula Ducatus Rhetiarum apud Cassiodorū in Varijs. Deligebant autem Ducē ex nobili familia. Sic Boieris Agilolfingorum antiqua gens diu Duces dedit. E qua Vuelphones prodiisse suspicor, quos Ottho Frisingēsis ab Aldulfo cognominat. Vbi quidam putāt legendū ab Altdorpio. Hoc autē priuilegium habebat ea familia à priuilegijs Francorū regibus, ut si quis fidus regno prudensq; ex eadem progenitus cōpertus fuisset, nō aliunde quisquam ascisceretur in Ducem. Testatur hoc in legibus Boioariorum ipse legislator Theodoricus. Nec tantam potestatem habebat Dux, quantā hodie uidemus habere. Siquidem per sæpe se tantum Duces militū nominabant, quem

bāt, quemadmodū in uetustissimo diplomate apud diuū Leodegariū Lucernatē scriptū est, Ego Vuighardus, & frater meus Ruopertus Dux militum regis Ludeuici, & quæ sequuntur. Fuit autem is Ruopertus Alemanniæ Dux siue Sueuiæ. Ergo primā dignationē sub Francis in Alemannia habebat, Dux, proximā Comites. Regiones ipsæ per Centenas distinctæ erant, unde Centenarij nomen. Is magistratus Centenæ præsidebat. Comiti subiectus. Proximè Heidelbergam adhuc apparet Centenæ uestigium in aliquot pagis, & mansit uocabulum. Nam Franci in gubernanda plebe Romanorum consuetudinem in Gallijs repertam etiam ad alios populos una cum ipsis uocabulis transtulerunt. Ludeuichus rex. Volumus, inquit, atq; iubemus ut missi nostri diligenter inquirent, quot Liberi homines in singulis Comitatus, maneant. Hinc uero ea diligentia & ratio examinetur per singulas Centenas, ut ueraciter sciant illos atq; describant qui in Exercitalem ire possunt expeditionem. Hæc illic. Nam quæ de Centenarijs apud Germanos scribit Tacitus, nō sunt huc trahēda. Nec Duci Vicarius deerat, nec Comiti. Qui in consilium adhibebantur, Ratzenburgij sunt appellati Germanica dictione. Nouū Francorū imperium etiam cultū Christiani nominis in Alemāniā inuexit. Nam, ut ante diximus, Ludeuichus quem Clodouēum appellāt, iam Christo nomen dederat. Nec inauditum erat sacratissimæ religionis nomen in Gallijs & Germanijs prouincijs, sicut nec in cæteris prouincijs, uidelicet utraq; Rhetia, Norico & Pannonijs. Nā de Materno qui hic diui Petri iussu doctrinam Euangelicam primus enunciauerit, nō puto prorsus inanem esse famam. Apud Hellum uicum tribus milliarijs à Selestadio distantem adhuc conditorium ostenditur, in quo iacuerit mortuus aliquandiu, sed mox uitæ restitutus, ut adhuc Treueros Agrippinēseisq; erudit. De tempore dubito, de re ipsa satis certus. Irenæus namq; uetustissimus inter scriptores Christianos, qui saltim extent, proximusq; temporibus Apostolorū, nam auditor Polycarpi illius fuit cum Ioanne Euangelista uersati, satis indicat Germaniam ad Christum cito conuersam, eam uidelicet quæ prouincia fuit, & in primā & secūdā diuiditur, sic scribens in primo libro aduersus hæreses. Nam etsi, inquit, in mundo loquelæ dissimiles sunt, sed tamen uirtus traditionis una & eadē est. Et neque hæ quæ in Germania sunt fundatæ, ecclesiæ aliter credunt aut aliter tradūt, Neq; hæ quæ in Hiberis, neq; hæ quæ in Celtis, neq; hæ quæ in Oriente, neq; hæ quæ in Ægypto, neq; hæ quæ in Libya, neque hæ quæ in medio mundi sunt constitutæ. Sed sicut sol creaturæ dei uniuerso mundo unus & idem est, sic & lumen prædicatio ueritatis ubique lucet, & illuminat omnes homines qui uolunt ad cognitionem ueritatis uenire. Hactenus Irenæi uerba retulimus. In Rhetia prima apud Augustā, habes Afram, Largionem & cæteros, In Norico ripensi Florianum. Quorum supplicia satis declarant

Christianam ibi pietatem pullulasse, non ita diu post Apostolorum tempora. Sic enim Rhetos Narcissus docuit, ut Seruatus Tungros & Vtricensis quos Traiectenses dicimus, Beatus Agaunensis. Sanè de Magoniaco nota est diui Hieronymi sententia, qui nobilem quondam ciuitatem captam atq; subuersam scribit, de Francorum & Alemannorum in Galliam immigrationibus loquens, & in ecclesia multa hominum millia trucidata. Per hoc enim significat multos illic Christianos occubuisse. At in ipsam Germaniam quam ego discriminis causa, ueterem appello, nemo facile fuisset admissus, qui contra receptas gentium superstitiones aliquid se dicturum foret pollicitus. Rudiores enim erant, quam qui noua doctrina caperentur, aut à delirijs auocari possent. Sic tum deo uisum est, qui gratiam hominibus impertitur pro uoluntate sua. Prouinciales prius amplexi sunt Christum, utputa ciuiliores, & linguam callentes Romanam: qua diuini uerbi præcones utebantur, ex urbe Roma si non ab Apostolis certè ab Apostolicis uiris summissi. Nam Occidentalia ista regna Christi cognitionem Romanæ sedi debent. Prouincialibus immixti prius Burgundiones, nam maturius Rhenum transgressi sunt, posterius Franci instigante Gothilde Burgundionica Ludeuichi uxore, Christum adorare coeperunt, Ab hijs Alemanni, & qui post hos à Francis deuicti sunt, ut Toringi, Boioarii, Saxones, Sclauini, Nortmanni. Postremo, Hessi, Frisij, & cæteri religionem susceperunt. Nam apud Magunciacum Vunefridus Anglus qui & Bonifacius, Amandus, Florentius, & Arbogastus apud Argentoratum, apud Augiam Maiorem Gallus & Pirminus, instauratores dici debent non autores primarij Christianæ religionis. Sed ne quis de Alemannis me putet hæc fingere, Agathie uerba ascribam, uel potius interpretis: nihil autem nouit is autor ut homo Græcus de conflictu Tolbiacensi: Sed tantum scribit Alemannos à Gothis quibus tributarij erant, quod tamen ego minime credo, propter bella difficillima quæ in Italia gerebant, dimissos, & postea à Francis susceptos. Scilicet Alemanni fortissimi Germanorum elatissimiq; sua sponte se Francis, quibus non modo pares, sed etiã superiores esse uolebant, submisissent. Sic itaq; Alemannorum gentem, inquit, per Gotthos dimissam Theodibertus in ditionem accepit, Quo mortuo, ut supra iam diximus, ad Theodebaldum filium, cum cæteris & hijs simul in potestatem cesserunt. Huic genti legitima quædam & patria sunt instituta. Siquidem in rebus publicis administrandis & magistratibus, Francorum politiam sectantur & leges. In hijs tamen quæ ad religionem ac deum spectant, ab hijs longe dissentiunt, nimirum qui arbores quasdam adorent præpitientq; nec secus & fluminum aquas, collesq; & saltus, quibus perinde ac religiose id agant, equos & boves & infinita huiusmodi pecora defectis ceruicibus immolant. Sed cum Francis assidua conuersatio maximè hijs in modum conducit, & ornamentum plurimum

plurimum affert, ad seipſ cottidie trahit, qui sui compotes sint. Et spero fore ut non longo post temporis interuallo, istorum peruictura sit pertinaciam. Hactenus interpretes. Attendendum uero quod dicit ab Alemannis arbores & saltus adorari. Sic narrat Tacitus Sueuos in syluam quãdam stato tempore coire, & alterius nemoris meminit in Oceani insula. Sed & de Germanis omnibus generatim loquens, Lucos inquit, ac nemora consecrant, deorumq; nominibus appellant secretũ illud quod sola reuerentia uident. Item de Sacerdotibus, Effigiesq; & signa quãdam detracta lucis in prælium ferunt. Porro quod ait Francorum politiam ab Alemannis receptam, hoc arguit iam subiugatos fuisse. Sic & riparijs & Boieris præscriptæ leges. At difficile fuit deliria superstitionum relinquere. Metu poenarum erant adigendi. Nam extat lex non feriant die dominico perpetuam interminans seruitutem. Antiquiores Alemanniæ Duces non reperio quàm duos fratres huius nationis Leutharium & Buccelinum, quos Agathias Leutharim & Bultinum appellat. Misit hos Theouualdus rex Luitmeri F. quem Galli Clodomirum uocant, cum septuaginta duob. millibus Alemannorũ & Francorum in Italiam pro Gotthorum subsidio quos Narses delere parabat. Nã legatos miserant in Franciam Gotthi. Campania ab hijs uastata est, Apulia, & Calabria. Parcebant templis Franci, iam Christiani. Secus agebant Alemanni sacrosanctæ religionis adhuc expertes, ne à loculis quidẽ mortuorũ uiolandis manus abstinendo. Leutharius cum opima præda domum rediens in tractu Venetiæ periit. Buccelinus ab Aligerno Gotthorum Duce quorum propugnandorum gratia in Italiam uenerat, & Sinduuale Herulorũ præfecto, qui Narsedis partes adiuuabant, occisus est. Erant in exercitu uates Alemannicæ, quæ prædicebant incipiendi prælii tempus, & euentum. Autor Agathias. Talem fatidicarum mulierũ apud Germanos, meminit Tacitus, & Cæsar lib. primo cõmentariorũ. Porro Carolus Martellus Luitfridũ Alemanniæ Ducem rebellantẽ profligauit, Sueuis denuo subiugatis.

FRANCORVM CVM BVRGVNDIONIBVS BELLVM,
ET VICTORIA.

GVndeualdus Burgundionũ rex, ille Liguriæ populator dum Ostrogothorum Herulos Italici regni possessores exturbantium armis sursum atq; deorsum omnia miscetur, à Ludeuuicho Francorum rege profligatus in campo, obsessus post & deditus, annuo tributo promisso liber dimissus est. Luitmerus qui & Clodomirus Ludouuichi F. in Sigismundum qui post Gundeualdi patris mortem Burgundionum regnum suscepit, mouit, & fugatũ affecutus, interiectis aliquot diebus una cum liberis iugulatum in puteũ abiecit. Huius crudelitatis causa fuit, quod ipse Gundeualdus neptis suæ Gothildis quæ Ludeuuicho nupserat, parentes sustulisset, sicq; regnũ usurpasset. At Clodomirus postea cum Gundomaro Burgundione

dione congregiens, qui regnum ad se trahebat, interfectus est, cognitus hostibus à promissa cæsarie cum cecidisset, nam hoc Francorū regum insigne erat cæteris omnibus attonsis. Burgundiones abscisum Clodomiri caput Francis ostendentes, tantam illis incussere formidinem, ut acceptis conditionibus qui daturi uenerant discederent. Huius pugnae meminit Agathias. Non diu post Luitharius & Hildebertus cæsum fratrem ulturi cū magnis copijs in Burgundiam profisciscuntur, Gundomarum cum uxore capiunt, toto Burgundiæ regno potiti. Cæterum in annalib. Francorum relatum est. Burgundiam centum & xxx. ann. paruissse Francis, sed ætate Henrici regis ad Chunradū Augustū respicere cœpissse, sicq; diuisam, ut regionis partem quæ Campaniæ est uicina, Franci, quæ ad Vesontionem adiacet, Germani sibi uendicent. Hæc diuisio bellorum seminarium fuit. De latissimis Burgundiæ finibus monuimus supra. Nā Aureliam & Ligeris partem, sed totum fere Rhodanum complectebatur. Vnde diui Mauritiij cœnobium Agau-nense, proximè Octodorum, à Sigismundi Burgundionū regis fratre, ex-structū est, nam illuc usq; & longius multo Burgundiæ regnū protendebat.

FRANCORVM ADVERSVS TORINGOS
bellum & uictoria.

Hirminfridum Toringorū regē cui Theoderici regis Ostrogotthorum Hex Almafrida sorore neptis Amalberga nupta erat, Hildebertus Ludeuichi, q & Clodouicus, F. ad Onestrotū amnē fudit castrisq; exiit, mox Tolbiacum qui uicus Vbiorum est per blanditias ad se uocatū, de pergula mœnium in qua colloquentes obambulabant, nimis securū hospitem præcipitat, uniuerso Toringiæ regno potitus, postquā Hirminfridi liberos trucidasset. De hac re longam historiam narrat abbas Vrspergensis, belli causam exprimens. Eodem autore sororem Theoderici Francorum regis Irminfrido fuisse coniugem apparet, forte post mortem alterius, de qua ante meminimus. Is uero scriptor omnia refert ad Theodoricum qui fuit Hildeberti frater germanus. Toringi postea cum Saxonibus ductu Ludeuichi prouinciarum Orientalium regis, Carolū cui Calui cognomen fuit, in ipsis Rheni ripis castrametatum, in fœdam fugam relictis impedimentis & rebus omnibus, uerterunt.

FRANCORVM ADVERSVS SAXONAS DIV
tinum bellum, & uictoria.

Cum hac gente Franci multis sæculis bella gesserunt. Luitharius Hildeberti frater, Ludeuichi F. domitos à se Saxones, quum promissum tributum, id erat quingentorum boum, non persoluerent, bello repetēs, absq; gloria sed non absq; damno, Sueffionem rediit. In hos quum post aliquot temporum interualla, Dagobertus alterius Luitharij F. mouisset, transito Rheno, cōmissa pugna graue uulnus accepit in capite animosus adolescēs, sed tamen

sed tamen euasit. Ea re pater Luitharius, accepta filio suppetias uenit. Berchtoldum Saxonum principem obtruncat in fuga comprehensum, & penetrata regione, uastatisq; cunctis, mares pueros omneis occidit, quos gladio suo reperit longioreis. Sub Carolo Martello rebellarunt. Pipinus eos huc adegit, ut singulis quibusq; annis trecentos equos uelut tributū penderent. Sed edomandæ gentis uera laus Carolo Magno Pipini F. reseruabatur. Is tandem xxxiij anno hoc bellum confecit, quo nullum neq; difficilius neque longius unquam à Frācis gestum est. Transtulit decem milia Saxonū cum uxoribus & liberis in Germaniam inferiorem, hoc est in Flandriam & Brabantia ex magna parte. Columnā uero lignēā illā quam sub diuo positam gentiliter adorabant, euertit. Irminsul ab illis appellabatur. Et Vuitikindus Saxonū princeps Christianā pietatē professus est, susceptore Carolo Aug. salutaribus aquis ablatus, plebe ducis exemplum haud segniter æmulante.

FRANCORVM ADVERSVS FRISIOS VICTORIA

Frisij Gallias incurfabāt. Quare Carolus Martellus rex expeditione nauali Radbotonem ducē eorū adortus, uictoriā de hostibus reportauit.

FRANCORVM ADVERSVS BAIOARIOS VICTORIA

Baiuarios olim à Francis fuisse subiugatos, Theodoricus Francorū rex Ludeuichi F. argumento nobis est. Nā is leges ei genti dedit. In quibus Agilolfingorum familia celebri elogio ornatur. In Baiuarios, fortasse tumultuantes, legimus Carolum Martellum mouisse. Sed Tassilonem rebellantem uxoris instigatione, cui dolebat pater regno pulsus & exul nempe Desiderius Langobardorum rex, & promiserant auxilia Auares proximi, Carolus Magnus facile compescuit. Læsæ maiestatis reus Dux cum Theodone F. quem obsidem Carolo dederat, in monasteriū mutato cultu detrusus est, & prouincia aliquandiu per Comites tantū administrata.

FRANCORVM ADVERSVS LANGOBARDOS VICTORIA

Pipinus Hilderico deiecto Francorum rex, hortatu Stephani Romani Pontificis contra Hastulfum Langobardorum regem trans alpes profectus est, & tandiu Papiæ illum obsedit, donec obsides quadraginta daret non dimittendos nisi Romano præfuli foret satisfactū. Anno euoluto quū nihil eorum præstitisset quæ fuerat pollicitus, iterum à Pipino obsessus est, & Exarchatu Rauennate spoliatus. Huius filium Desiderium Carolus Pipini F. in deditionem receptum post longam obsidionē, exulare iussit, eius quoq; filio Adalgiso extra Italiā summoto. Tum Italiæ rex datus Pipinus quem ex Hildigarde Sueua Carolus Magnus susceperat.

FRANCORVM DE SCLAVINIS VICTORIA

Sclauinos quos hodie Bohemos, Polonos, & Vuendos hoc est Venedos appellamus, qui totam Germaniam turbabant, una tantum expeditione domuit Carolus Magnus, ductu Caroli filij, sed nō sine Saxonum auxilijs.

auxilijs. In Toringiâ irrupisse Sclauini Dagoberto principe leguntur. Henricus, secundus Germaniarû rex qui Chonrado Franco successit, Sclauinos Bohemos tributarios regno Germanico fecit, quod hodie Romanum Imperium appellatur.

STATVS GALLIARVM ET GERMANIARVM
sub Francis regibus & Impp.

OMnia redundabant seruis, ut diximus supra, tam fiscalinis siue regijs quàm ecclesiasticis. Proinde tædio seruitutis multi monasticâ uitam profitebant. Vnde lex extat eatenus hoc fieri permittēs, ne pagi iustis cultoribus destituantur. Erant & Tabularij siue chartularij, libertorum genus. In hos ius habebat ecclesia. Sed Fiscalini priuilegijs ecclesiasticos uincebāt. Nam liber homo habens uxorem Fiscalinam regiam, aut mulier libera habens Fiscalinum maritum, nihilo deterioris conditionis hoc nomine efficiebatur. Quin ipsi nobiles & ciues habebant mancipia, unde de coniuratione seruorum in Flandris, Menpisco, & cæteris ad mare locis facta, meminerūt leges Francorum. Vnicuiq; ferè ciuitati Comes præsidebat. Is uelut aduocatum quendam episcopi agere cogeatur, nominatur aliquando Iudex Fiscalis. Centenarios à Centenis dictos, quarû ante meminimus, Vicarios, & Scabinos sub se habebat. Erāt præterea Comites ad custodiâ maritimam, item ad Marcam tuendâ deputati, quos hodie Marchiones uocamus, Germanicè Marcgrafioſ. Nobiles beneficijs regijs ornabātur, & Alodijs. Hæc proprij iuris erant, fortasse Germanico uocabulo sic dicta quod familiæ uelut coagmentata sint & cōiuncta, hoc est, inseparabilia à familia, ein Anglod. Vnde plerumq; negligebantur beneficia regia, Alodia curabātur. quæ res ædita lege prohibetur. Diuites interdum colonis agros locabant sub reditu Tertiarum. Proscriptio xxx. annorum robur habebat. Ciuitates quædam Romanis legibus utebantur. Ipsi Franci nunc Salicam legem, nunc Romanam, nunc Gombetam præferebant. Salici Franci maius priuilegium habebant. Nam hîj solidum xij. denariorum pro multa soluebant. Si Frisius aut Saxo offendisset Salicum Francum, xl. denariorum solido multabatur. Res ecclesiarum in beneficijs ex liberalitate regia possidebant nobiles, etiam dominicas decimas quæ ad sacella regia pertinebant, diuersas à Parochianis. Sed aduersus hunc abusum nō desinebant clamare episcopi. Vel libero homini non licebat sese addicere monasterio, nisi consulto principe. Nam quidam hoc faciebant non studio pietatis, sed ut pericula bellorum & ciuiliū functionum molestias euitarent, quidam, quod opibus pollerent, à callidis monachis circumueniebantur, illos uelut piscem in nassam pëllicientibus. Quam ob causam legitimis testibus opus erat si quis aliquid ecclesiæ donare uoluisset. In puniendis facinorosis multo clementiores fuerant, quàm hodie sumus. Illis enim etiam tonderi pœna erat. Deseruissē exercitū inter capitalia

capitalia numerabatur. Id flagitium Franci uocabāt Herischlitz quasi dicas exercitus scissionē. Vtebantur iudicio aquæ frigidæ, aquæ feruentis, nouem uomerum candentium, & examine Sanctæ Crucis, quæ omnia post prohibita fuere. Saxonum deuictorum auxilijs multa gesta sunt. Si in remotas regiones proficiscendum erat, puta Hispaniam aut Auariam quæ Noricum ab alpibus contingebat, quinque Saxones sextum instruebant. Si contra Sclauinos Bohemos, duo tertium instructum mittebant. Si in Sorabos, omnes uenire cogebantur. Sic sex Frisij tenuiores septimum armabant. Sed infinitum esset omnia persequi. Volumen legum Francicarum in uetustis bibliothecis extat. Ex quo nos unam aut alteram adhuc apponemus.

LEGES ALIQVOT FRANCORVM

Mendici per regiones uagari non permittuntur. Suos pauperes quæque ciuitas alito. Illis nisi manibus operentur, nullus quicquam dato.

Mangones uagabundi & Cotiones qui imposturis homines ludunt, coercetor. Mangonum adhuc nomē & res apud Germanos manet, die Mengen.

Nemo pluris uendito aut emito quam sagum optimum & duplum xx solidis. Simplex, x. Vilius aut minoris. Roccum Martrinum seu Lutrimum optimum xxx. solidis. Sismulinum optimum x solidis. Qui secus faxit, xl solidis multator, & delatori xx. solidos exsoluito. Hæc lex satis declarat quæ lingua sint usi Franci. Gaudebant autem pellibus.

Facinorosus oculum pro prima culpa perdit, culpam iterans nasum truncator, Tertio deprehensus capitalem poenam luito.

Qui faidam deserere noluerit, ad regem mittitor. Faidam uocabant Franci similitudinem apertam, qua unus aliquis uni uel pluribus bellum denunciat. Ab hac Gallicani scribæ Faidosum appellant qui faidam exercet. Germanis notum nimis uocabulum est.

Nemo, militiæ, socium suum aut quemlibet alium ad potandum inuitato. Quod si quis ebrius repertus fuerit, eiectus quoad culpam agnoscat, aquam bibito.

Ad regem uel in bellum proficiscens aut rediens, a uectigali quod Strasturam uocant, immunis esto. Strasturam Germani hodie, & Vuesturam appellant.

De rebus quæ ad uictum pertinent, nisi quis huiusmodi negotiationem exerceat, & de Saumis, nullus teloneum pendito. Hac immunitate & qui sacra loca adeunt, gaudento. Saumarum nomine clitellaria iumenta intelligunt.

PIETAS FRANCORVM ET DE TEMPLIS AC hospitalibus Scotorum.

Studium suum erga Christianam religionem uix alia re magis declarauerunt prisci Francorum reges, quam quod insignia templa Christo Opt. Max. passim dicarunt, adiunctis cœnobijs & sodalitijs quæ ueluti seminaria quædam essent ac præsidia religionis, ut si ferarum nationum incursionibus contigisset nos opprimi, superessent qui pietatem extinctam restituerent. Itaque post Tolbiacensem uictoriam Christianis mysterijs nuper initiatus

rex Ludeſuichus qui & Clodoueus, nihil prius habuit, quàm apud Argenteratum oppidum Alemannorum populatione ſæpius ante uexatum, ſed ſuperiori tempore ſub Attilanicam irruptionem funditus euerſum, diuæ Virgini matri templum extruere. Sic enim iactat fama. Nec dubito quin Magonciaci idem fecerit. Nam ſcribit diuus Hieronymus Magonciacum quondam nobilem ciuitatem captam atq; ſubuerſam, quod Alemannis patratum arbitror, Francis Agrippinam & Tungros potius aggreſſis. quanquã Magonciacum gentis utriuſq; cõfinia aſpectabat. Quis uero credidiſſet futurum, ut quod tanta rabie erant demoliti, tanto ruſum ardore reſtituerent. Iam ipſa templa cœnobialia anſam præſtitere reædificandis oppidis. Verbi gratia, Multis annis habitatum eſt in ruinis ueteris Argenterati, & locus à palatiolo regis qui ibi nõnunquam agebat, nam iam erat uicus, aut à prædio, Kunigeshofen dictus. Verum monaſterium ipſum nonnihil diſtante ædificatum loco, cui cupiebat optimus quiſq; ædes habere coniunctiſſimas, muniti cœpit & muro claudi. Itaq; ex oppidulo cœnobiali, nam cœnobiũ poſterior pars erat, cõtractis eò uicis proximis tanta poſteriori tempore eſt urbs conſtituta. Eadem ratione nunc propius Rhenum uiſitur Magonciacum, quod olim pluſculum diſtabat. Idem accidiſſe Spiræ conijcio, quem ego locum à Romanis militibus ad Pirum olim uocitatum ſuſpicio. Nam Neomagus Nemetum, ni fallor, fuit, ubi diui Germani templum aliquando ſtegit. Igitur occasione cœnobiorum in Germanijs prouincijs oppida iſta fieri cœpta. Cæterum non minorem laudem meruere p̃ij reges extructis xenodochijs ampliſſimis in Gallia quæ luculento reditu donarũt. Sed & ea tempeſtate Scoti monachi multa xenodochia paſſim erexere, locupletiorũ hominum auxilijs, qui res ſuas in rem tam ſanctam non grauati cõmunicabant. Huius generis diuerſorium fuit apud diuum Thomam Argenterati, multiq; inde ad epiſcopi munus aſciti ſunt. Extat in uolumine legum Francicarum, caput Meldeniſis ſynodi, quo rex admonetur, ut hoſpitalibus tam regijs quàm Scoticis proſpiciat, quorũ res in longe aliũ uſum ab improbis hominibus uertantur. Huc pertinet quod Dagobertus rex nouas diœceſeis epiſcoporum inſtituit, ut Argenteratensem, quum Mediomatricorũ ditio olim ad Rhenum uſq; protenderetur, & Conſtantiensem, quam à Vindoniſſa antè nomen habuiſſe ſunt qui tradũt, ubi primũ ea ſedes fuerit. Sanè repperi in quodam uetuiſto codice qui de cõcilijs antiquis Galliarũ tractat, inter ſubſcribẽtes, ſic annotatum Babulcus epiſcopus Vindoniſſenſis. Item Conſtãtius epiſcopus Octodurenſis, quæ tamen ſedes hodie nõ eſt Octodori quod uulgo Martenacum appellatur, ſed in oppido Sedunorum. Nec inſtituit modo, ſed & prouentibus & prædijs exornauit. Nam quod hodie Ruuahenſi tractu fruitur Argenteratensis antiſtes, Dagoberti munus eſt. Manthatum uernacula lingua Franci uocabãt, à mannis hõc eſt clientibus ſue bene

sive beneficiarijs qui illic agros colebant. Neq; enim Romanè Franci loquebantur, ut Munus datum interpretari debeamus, ceu multi fecere. Constantiensi sedì prædia sua & tributū sive uectigal quod in uico Colmariensi dotis nomine possidebat, liberaliter largita est Berthrada regina. Cuius filius Carolus cognomento Magnus ueterū beneficētiā longe uicit. Nam quum octauo demum anno bellū Hunnicum perfecisset, thesauris Caiani principis potitus, quos ea gens id temporis in Pannonia habitans, ex toto urbe spoliato cōuexerat, nec unquam opimiorē prædam nactos Francos legimus, in primis pium existimauit episcopalibus cœnobijs, & cæteris monasterijs bonam acquisitarum opum partē decidere. Hinc illæ diuitiæ templi Magonciacensis, ubi crux ex auro solido fuit nomine Benna pondere mille & ducentarū marcarū, cui uersiculus huiusmodi inscriptus uisebatur. Auri sexcentas habet hæc crux aurea libras.

Constituunt autem libram duæ marcæ. Fuerūt illic insuper duo calices aurei, quorū minor decē & octo marcas auri optimi habebat, maior longe plureis, adhæc ansatus utrimq; & tam supernè quā internè gemmis pretiosissimis exornatus, crassitudine digitali, altitudine ulnæ, non multum dissimilis mortario, capiebatq; uini festarium dimidiatum. Sed longum esset ornamenta cætera recensere, puta pallas pretiosissimas quarum altera centum, altera sexaginta marcis æstimabatur, præterea Grues argenteas quæ pro maxima ara stantes fumū reddebant, item thuribula ac acerras & cola argentea pro uino propter sacrificium. Verum primus thesaurum istū imminuit Rudolfus Clobelouchus frater ducis Zeringensis, quem Arnaldo cæso populus Magonciacensis substituit, dū regalibus, ut uocant, suscipiendis & pallio redimēdo quærit pecuniam. nam Bennæ, crucifixi nomen est, alterum brachium abstulit. Porro facile est perspectu, tam immensam auri uim à priuatis donatoribus non uenisse, sed à magnis principibus, in primis autem à Carolo Magno, postquam Hunnorum opibus potitus est. Cæterū episcopaleis sedes etiam in Metropoliticas curarunt prouehēdas Franci ueteres. Sic Magunciacum ad hoc fastigiū peruenit, sic Agrippina, quum Vunefridum Anglum in agro Londinensi natum qui Romæ Bonifacius transnominatus est, ad instaurandum in Germanijs Christianū cultū, Francorū principibus, & episcopis Alemanniæ, id est, Augustano, Constantiensi, Curienti & Romano antistes cōmendaret. Siquidē ad Bonifacium eum scribens Zacharias pontifex, De ciuitate, inquit, illa quæ nuper Agrippina uocabatur, nūc uero Colonia, iuxta Francorū petitionem, Metropolim confirmamus. Sic idem Christianismi instaurator apud Germanos, fauentibus Francis & assentiente duce Odilone, treis adhuc in Boioaria cōstituit episcopos, quum antea fuisset unicus, nomine Vnulo. diuisitq; prouinciā in quatuor partes, quo facilius Christianum uiuendi morē populus

pulus acciperet, & Paganismi reliquias abſceret. Apud Erphesurdiam quoque tum ruſticanam ſed ethnicam urbem idem epiſcopalē ſedem inſtituiſſe ſe ſcribit in epiſtola gratulatoria ad Zachariam pontificem recēs electum. Fuerat autem iſ à Gregorio ſecūdo miſſus in Germaniam, ut populos quosdam antea Chriſtianos ſed in paganifmum paulatim relabenteis, ſalubri doctrina ad puritatē Chriſtianifmi reduceret, quales erāt Toringi, Boioarij, quales Friſij, q, ut Gregorij ſecūdi uerbis utar, ueluti ſub religione Chriſtiana, idolorum cultui ſeruiebant, à Vuigbrodo per Sergium pontificem illuc miſſo paulo ante primum conuerſi: quosdā nihildum de Chriſto edoctos noſtræ doctrina religionis imbueret, ut Saxones, & Friſiorum ac Toringorum aliquam partē. Hic eſt ille Bonifacius qui rogatus an liceret ligneis calicibus ſacrificare, reſpondit, olim aureos ſacerdotes ligneis uacuulis liſſe, nunc uerſauice ligneos aureis uti. Cuius dicti memorabilis, in Decretis canonicis fit mentio, ſed uerbis inuerſis.

DIUTURNITAS VETERVM FRANCORVM

FRanci qui in Gallias à Germania tranſcenderunt, diutiſſimè regnū adminiſtrauere, quū Gallicum tum Germanicū, per duas familias, unam Merouingorum, alterā Carlingorum. Priori initium dedit Meroueus, quem ego Meruuihū Germanico uocabulo nominatū fuiſſe conſicio, nam ſic ex Ludeuuiho nobis Galli Chlodoueuum fecerūt. Eſt autem Mer idem quod Maier. Inde Merouingi uernacula deriuatione, quemadmodum à Sala Salingi, ab Harelo Harlingi, quorum olim fuit Briſacum, & ab Albi fluuio, Albingi. Nota eſt gens Nordalbingorum. Eadem forma à Carolo Carlingi dicti ſunt, qui à Pipino & Carolo Magno deſcendere.

GERMANICVM REGNVM.

Verum quum Carlingorum ſtirps defeciſſet, Ludouico Arnulfi F. ſine liberis inſuncto, Germanicæ Franciæ populus, & Saxones, Otho nem Luitholdi F. Saxoniæ ducem in regem eligere uoluerunt Germanicarum prouinciārum, hoc eſt, Germanica utentium lingua, quæ tamen ante nunc uni & eidem Gallicum regnum & Germanicum ſimul adminiſtranti paruerant, nunc proprium habuerant regem, ſed ex Carlingorum genere, hoc eſt, Germanici ſanguinis. Ideo uero regē deligere ſtatuērāt, quod Francis Germanicis iam plane in Gallia abſorptis, parum decorū cenſebant imperio Gallicano ſubdi. Sed iſ Otho diadema regni Germanici noluit ſuſcipere, propter ſenium iam ingraueſcens. Indicauit tamen quiſnam regno foret præficiendus, nempè Chunradum Orientalium Francorum ducem. Iſ quū ſeptem annis regnaſſet, & ſentiret inſtare mortem, præterito fratre germano Eberhardo, ſuaſit Francis & Saxonibus, ut Henricum Saxonum & Toringorum Ducem, Othonis F. Luitholdi nepotem, moderandis regni habenis admouerent. Hunc quum ab archiepiſcopo Magonciacenſi Heri-
gero ad

gero ad unctionem & coronam Aquis suscipiendā inuitaretur, respondisse ferunt, Abunde sibi sufficere quod fauentibus superis & sciscente populo rex esset cōstitutus, hac gloria maiores suos superaturo quam primus in familiam suam inferret. Alius eas pompas captaret nempe præstantior. Se enim tanto honore parum dignū. Mouit deinde in Rudolfum Alemāniæ ducem, & Arnoldum ducem Boioariæ, quorum uterq; libenter Germanici regni fastigium inuasisset, Sed facili negotio uicti sunt, se suaq; omnia Henrico subiicientes. Quū hæc fieri uiderent ciuitates quædam in Gallijs, quæ non seruiebant, sed tantum certis conditionibus agnoscebant Francos, de quarum numero præcipua fuit Arelas, cum circumiacentibus oppidis, Genoua ad Lacum Lemannum, in Sequanis Visontio, Tullum in Leucis, in Neruijs Tornacū, & similes, ad Germanicū imperiū respicere cœperunt, sic suæ libertatis compotes permansuræ. Nam complusculæ ciuitates Romanis præfectis usæ, Visogothis & Burgūdionibus pertinacissime restiterunt, ut boni consulerent Barbari quod certis pactis & foederibus haberent obnoxias. Vnde regnum Arelatense natum, cuius se Cancellarium scribit antistes Treuironum, unus è Septemuiris quibus Imperatoris deligendi cōmissa cura. Arelatēsis regni pars fuit Sabaudia. Proinde ei tractui primū Comitem oriundum è Saxonia dedit Imp. Cæs. Otho. A quo familia ista Ducum descendit, quem titulū Sigismundo Cæsari debent. Verum Carolus Lucelburgius eius nominis quartus Imperator, quū aliquando Lutetiam Parisiorum uenisset ad Carolum Galliarū monarcham comite filio suo Romanorū rege Venceslao, magnificeq; & benigne fuisset exceptus, si filium regis Vicariū Imperialem in regno Arelatensi instituit, & aliquot castellis donauit. Sic enim in annalibus Gallorum proditū est. Porro duo isti Germanici regni monarchæ Chunradus & Henricus, primi per Franciam Germanicam & totā Germaniā regnarūt. Sanè Chunradus apud Aquasgrani, quam primariā regni sedem cis alpes Carolus Magnus instituerat, unctus est & coronatus ab archiepiscopo Magonciacensi. Henricus eā rem neglexit, ut ante diximus.

ROMANVM IMPERIVM.

HVius Henrici filius Otho rex est ab Saxonibus & Francis Germanis electus, ut patri uita functo succederet. Hūc enim ex Mathilde genitū priusquā regia gubernacula capefferet, quod primogenitus esset & uirtute excelleret, nam Mundi amor dictus est, cæteris filijs prætulit. Vinctus est apud Aquas ab Hildiberto Magonciacensi præsule. Pugnavit uero cū Ungaris feliciter in campis Lyci fluuij nō procul Augusta, treisq; deuictorum hostium duces laqueo strangulauit. Terminos Germanici regni promoturus, in Burgundiam profectus est, & regem cum regno in suam accepit potestatem. Ad præces Gozelini Leucorum antistitis oppidum Tullum eua-

statum

statum cum templo restituit. In Saxonia argēti fodinas aperuit. Hugonem ducem nescio an Capetus sit qui Galliarum regnum usurpauit, missis legatis iridentem Germanos ut qui septem Saxonica tela uno haustu se deglutire posse iactaret, & de copiarum multitudine quantam Otho nunquā uidisset, insolenter gloriantem, una expeditione compescuit. Nam illi referri iusserat, tantum se numerum stramentitiorū galerorum adducturū quantum nec ille uidisset unquam. Vtebantur autem Saxones pileis huiusmodi textilibus, cuius rei quoq; Ratherius Veronensis meminit. In eo exercitu solus abbas Corbeiensis cum tribus cliētibus, laneo capitis tectus fuit. Tandem in Italiam iuit Otho, non solū Ioannis Romani pontificis, & aliorum episcoporum, sed & prophanorum principum & aliquot ciuitatū, querelis ac supplicibus literis euocatus. Ibiq; Berengarium qui sua tyrānide premebat Italos, biennio obsessum, cepit, & cum uxore Vuilla Adelbertoq; filio Babenbergam abduxit. ubi regulus ille exul mortuus est, & monumētum habet. Ducem Beneuentanum subegit, Græcis è Calabria & Apulia exturbatis. Italiæ liberator Otho iam Magnus, Langobardorum regno Germanis uendicato, progressus Romam, à summo pontifice Imperialē unctionem & benedictionem accepit, & Augustus appellatus est. Hinc Germanicum regnum, Romani imperij nomen sortitum.

STATVS GERMANIAE SVB IMPERATORIB.

Saxonibus, & ijs qui hos insequuti sunt.

Primus sub ueteribus Frācis liberæ potestatis dux fuit in Saxonia Henricus Othonis pater q postea Germanico regno præfuit, ceu diximus. Idq; eam ob causam ut Sclauinos arceret, diligentius autem custodiuntur quæ propria sunt. Nec hoc ius cuiquam aliorum præsidum concessum est. At sub Saxonibus libertatem naēti sunt non solusq; prouinciarum gubernatores, sed & ciuitates ipsæ. Nam ut quæq; plus bonorū quæ ad regnum pertinebant, habuit, ita maturius & facilius ad libertatē peruenit. Verbi gratia, Selestadij uestigal quod in ponte & portu fluminis Elli soluitur, id olim propter frequentissimam nauigationem non fuit contemnendum, partim ad res regni spectabat, erant & alij hic reditus eodem pertinētes. Nihilominus allodia hoc est prædia propria possidebant Comites quidā à ueterib. Francis donata, possidebant & alia iura, quæ postea dotium coniugalium nomine in Comitum Hohenstaufenium dominium uenerūt, quos duces Sueuorum posterior ætas uidit. Ab his ad Cœnobialem præpositū diuæ Fidei. Sed tamen bona regni uicerunt, ut solida libertate sit donatus uicus, qui iam olim inter quatuor Romani uicōs imperij annumeratur. Idē de cæteris oppidis accipiendum. Proinde ciuitates istis seculis mirum in modum creuere, & munimentis alijs super alia firmiores factæ. Proximis autem annis ciuilitatis & literarum ornamenta accesserunt. Libet hoc loco referre pa-

cis con

is conuentionem ab Elsatia proceribus & ciuitatibus olim initam. Nam ueterem esse uel hoc arguit quod Leonis Romani pontificis hic fit mentio, qui Comitum Dagespurgensium familia fuit progenitus. Vnde cognoscere licebit eius temporis statum qui sanè licentiosorum hominum turbis nō caruit. Sed iam apponemus ipsam pacis formulam rudi illius seculi stilo per scriptam. Notū sit omnibus pacem cupientibus, qualiter Alsatienses cum suis primatibus subnotatam Pacis æditionem, iuxta conprouincialium suorum decretum coniurauere, & coniuratam perpetuo, prout homini licet, in hunc modum confirmauere. P A C E M uero præcipue & semper & ubiq; omnibus ecclesijs, & earum atrijs, pacem Clericis omnibus & sceminis, mercatoribus, uenatoribus, & causa orationis transeuntibus, & agricolis dum operantur in agris, uel ad agrum exeuntibus, uel redeuntibus. Huius autem conditionis obseruantiam in dies & in tempora consideratè distributam, à uespera scilicet quartæ feriæ usq; ad ortum solis feriæ secundæ, & in legitimis uigilijs, & in canonizatis sanctorum festiuitatibus, & in quatuor ieiuniorum temporibus, & ab Aduentu domini usq; ad octauam Epiphaniæ, & à Septuagesima usq; ad Octauam Pentecostes, ita iureiurando sanxere, ut nullus in huius cōditionis termino arma ferat, exceptis necessariò transeuntibus, exclusis omnibus publicis regiæ maiestatis hostibus. Quicunq; autem in prænominatis diebus & temporibus aliquem suum coniuratorem, aut rapina, aut incēdio, aut captiuitate, aut aliqua temeraria præsumptione infra curtis aut domus ipsius conseptum aut cōclaue inuaserit, aut aliquem ad sanguinis effusionē temere percusserit, Liber capitali summa puniatur, Seruus autem manu priuetur. Si quis huius conditionis reum occultauerit, uel occultatum aufugere fecerit, ipse rei damnationi subiaceat. Et quisquis furore uel aliqua hostili occasione coniuratores suos iniuste acclamauerit, uel temere euocauerit, & liber & seruus præfata damnatione puniatur. Et si quis aliqua intentione quasi reus acclamatus fuerit, & ipse innocentia suæ expurgationem appellauerit, liber uel personatus seruiens, si infra patriam est, post vii dierum inducias cum totidem suæ comparitatis testibus: Plebeius autem & minoris testimoniū rusticus, Aquæ frigidæ se expurget iudicio. Si quis sicii i. aut duorum pretij furtum aut prædam fecerit, corium cum capillis perdat. Si secundo uel tanti uel quinque sictorum furtum uel rapinam fecerit, manu priuetur. Si tertio, absq; omni dubietate suspendatur. Si autem publica Imperatoris expeditione aut conditionali excitati fuerint acclamatione, tribus diebus proprio pergant uictu. Si autem iter prolixius fuerit, caballorum tantum cibaria, & ad uescendum sumant necessaria, & nihil præter herbam, olera, poma, ligna, & quæ ad uenatoria pertinent exercitia tollere præsumant. Equi autem admissarii, quod uulgariter Stuoct uocatur, & uineæ, & legetes, sub hac pacis conditione perpetuo permaneant.

Coniuratorem uocat, huius iuramenti fœdere coniungitur. Eidem

Imperiales, Alsatici

n nisi forte

nisi forte aliquis ad pascendum equum suum in transeundo indigeat, sumat quod in pascendo sufficiat, in uia tamen publicè. Quod quisque ante huius conditionis decretum aliquo uel proprietatis uel regiminis iure possedit, & nunc eodem iure possideat. Si quis autem sese ab huius pacis sacramento subduxerit, aut iurasse falsò confessus fuerit, prænotato testiū numero, prædictoq; testimoniū iudicio, si infra huius decreti terminum conuersari uoluerit, affirmet. Et si affirmare noluerit, uel aliqua occasione cōtradixerit, aut Conditionali legi subiaceat, aut discedens discedat. Summopere aut omni bus huius decreti inuigilandum est & prouidendum autoribus, ne quid in hac conditione temere agatur & sine discretione. Ad huius sacramentum iuniores semper inducantur, uel etiam cogant, hoc attendētes, quia quanto iuniores, tanto negligentiores. Et ne tam utile tamq; sacrosanctæ pacis decretum odiose negligatur, à sacerdotibus diligenter caueatur, & quia LEO NIS papæ banno sancitum est, cunctis dominicis diebus constanter doceat. Et semper in quartæ feriæ uespera, dei pacis aduentus, ut oportet, cum sonitu campanarum publicè indicetur.

Leo IX qui
ante Bruno à
Dagispurgo
Comes

BVRGVNDIONES RELICTIS GALLIS GERMANICO se regno coniungunt.

QUum uiderent ueteres Francos iam absorptos esse, & rem ad Gallos redisse, Germanico regno, quod & Romanum dicebatur, ob eam nuper causam institutò, Burgundiones se coniunxerunt, Germani Germanis. Ac pridem Otho Magnus Arelatense regnum & Burgundiam in fidem acceperat. Verum interiectis aliquot annis Rudolphus Burgūdīæ rex iam uitam cum morte cōmutaturus, coronam suam ad Chunradū Aug. huius nominis primum, misit. Vnde Germanis certum in Burgundiam & Arelatense regnum ius. Siquidem Arelate quondam Burgundionū regia fuit.

FRANCORVM NOMEN APVD CICERONEM NON extare deprauatumq; esse foedè locum.

APud M. Ciceronem epistolarum libro xiiij. quas ad Pomponiū Atticū scripsit abstrusis sensis & ænigmatis plenas, in æditione uulgata sic legitur, Redeo ad Theobassos, Sueuos, Francones. Est aut eius epistolæ initium, Pridie Iduum Fundis accepi tuas literas cœnans. Quare plerique eruditorū hoc loco freti tradunt Francones à Cicerone nominatos. Equidē mihi perpensis Tullij uerbis quum uiderem eum de Germanis agere qui in Galliam ante Iulij Cæsaris aduentum transissent, suspitio nasci cœpit, totum locum esse deprauatum. Quis enim Theobassorū nomen unquam aut audiuit aut legit? Et quid Sueui in Gallia faciunt adeo procul à Rheno distit? Itaq; uolumen manu scriptum requiro quod ex Laurisheinensi bibliotheca Ioan. Sichardus noster nuperrime attulerat. In eo mera portenta uerborum scripta reperi, in hunc modum, Redeo adtebassos scacuas Fran-
gones.

gones. Cœpi deinde literarum ductus scrupulosius rimari, deprehendiq; germanam Ciceronis lectionē hanc esse, Redeo ad Betaſios, Atuas, Vangiones. Quid seduxerit scribā non pigeret me referre, nisi lectori molestum id futurum putarem, nec respondent ueteribus notulis, formulæ typographorum. Iam ut melius Ciceronis mens intelligatur, operæ præciū est ascribere uerba quæ præcedunt. Ea sunt huiusmodi. Idem Balbus meliora de Gallia xxi die literas habebat, Germanos, illasq; nationes re audita de Cæsare, legatos misisse ad Aurelium, qui est præpositus ab Hircio, se, quod imperatum esset, esse facturos. Quid quæris? Omnia plena pacis, aliter ac mihi Caluena dixerat. Hucusq; Cicero. Nec prorsus uanum fuit quod ad Balbum perscriptum erat, hinc nato rumore, quod Remi qui proximi Galliæ ex Belgis sunt, ad Cæsare legatos Iccium & Antebrogium primos ciuitatis suæ miserant, qui dicerent se suaq; omnia in fidem atq; potestatem populi Ro. permittere. Verum hoc Remi tantū fecere, cæteri Belgæ nō item. Multo minus Germani illi qui ripas Rheni incolebāt, id est, Triboci, Nemetes, Vangiones, & hijs propinqui, uidelicet, Sebusiani, Betaſij, Atuæ, & similes. Nam de hijs Germanis loquitur Cicero qui in Gallia confederant. Redeo, inquit, ad Betaſios, Atuas, Vangiones. hos tu existimas cōfidere se illa habituros stantibus nobis, in quibus plus putarunt uirtutis quā experti sunt: pacis isti scilicet amatores, & non latrocinij autores. Hactenus rursus Tullius. Sunt autem Betaſij populi Germaniæ secundæ non procul ab amne Mosa habitantes. Horum meminit Tacitus libro xx Hist. Augustæ, Accepta peditum, inquit, equitumq; modica manu, nihil apud Batauos ausus quidam Neruiorum Betaſiorumq; in arma traxit. Rursus eodem libro paulo post, Occupatisq; Sunicis & iuuentute eorum per cohortes composita, quo minus ultra pergeret, Claudius Labeo Betaſiorū, Tungrorumq; & Neruiorum tumultuaria manu restitit, fretus loco, quia pontē Mosæ fluminis anteceperat. Plinius libro iij Hist. Nat. Tungri, inquit, Rinuci, Frisibones, Betaſi. Tamenſi illic pro Rinuci scribendum, Sunici. Cæterū Atuæ sunt, quos Cæsar Aduaticos appellat, Cimbrorū Teutonorumq; soboles. In Antonini itinerario legimus, Aduacum Tungrorum, ut Atuacū sit tractum ab Atuis pro oppido, quod Ptolemæus Atuatucum appellat. Vangiones uero notiores sunt quā ut indicari debeant, quorum caput est Borbetomagus, quod Germani Vuormaciam nominant, quasi dicas Bormagum siue Vormagiam. Accipit autē Cicero Vangiones pro omnibus Germanis qui ripas Rheni incolebant, sicut Betaſios & Atuas pro nationibus ulterioribus. Recteq; colligit non statim sese Cæsari dedituros, quin potius fortiter repugnaturus. Id quod iterum atq; iterum ab illis factum est. Cupiebant enim occupatarum regionum expulsis Romanis & Gallis liberam possessionem retinere. Sed fortuna Romanis fauit. Igitur Francorum non

factam Ciceroni mentionem sed Vangionum, & pro Theobassis & Sueruis Betasios ac Atuas reponendū satis nunc puto liquere ex hijs quæ diximus. Nec uero Francones ullus idoneus autor uocauit, sed tantū Francos. nam hoc discriminis causa à recentioribus inuentum. Porro Franconofurd scriptum reperimus, & in uerso Euangeliorū codice sæpe Franconon in genitio pluratio, quod hodie scriberemus Francken. Quando aut Franco- rum nomen orbī primum innotuerit diximus libro præcedenti. In gratiam deniq; studiosorum, hoc addere libet, eum locum in epistola Ciceronis ad Atticum quem nos restitui- mus, hæc uerba proximè præcedere, Tua tamen *ὑπὸ νύμῳ* nausea iam plane abiit. mihi quidem ex tuis literis tum lætanti ita uidebatur. Quæ sic legi debent, quemadmodum uolumen manu scriptū testatur, Tua tamen *ὑπὸ νύμῳ* nausea iam ne planè abit? mihi quidem ex tuis literis coniectanti ita uidebatur. Sed innumeris erratis scatent Ciceronis scripta, quæ tamen propter diuinam illius copiā ac ubertatem non sentiuntur. Id quod & in Liuianis Decadibus accidit, Hoc uelut auctario lector candide fruitor.

SPECIES, CVLTVS, ET ARMATVRA VETERVM
FRANCORVM.

C Sollius Apollinaris Sidonius, uir clarissimus, & multis honoribus sub Maioriano & Anthemio Cæsaribus perfunctus, dum adhuc ethnicus esset: postea religionem Christianam amplexus, & Aruernorū factus episcopus sua liberalitate quatuor inopū millia famis tēpore fouit, eius Apollinaris nepos qui Præfectus aliquando fuit Prætorio Galliarū. Is inquam Sidonius irruptionis Francorum & Burgundionum in Gallias non solū auritus, sed quod maius est, oculatus testis, nam Remigij Remensis cōtemporaneus fuit, formā, cultū, & dexteritatē bellicā ac constantiā Francorū, elegantissime describit in Panegyrico quī Iul. Val. Maioriano dictus est. Quæ carmina libet hinc apponere declaratura qualis nam fuerit gens Francorū.

S P E C I E S.

Hic quoq; monstra domat, rutili quib. arce cerebri
Ad frontem coma tracta iacet, nudataq; ceruix
Setarum per damna nitet, cum lumine glauco
Albet aquosa acies, ac nutibus undiq; rasis
Pro barba tenues perarantur pectine cristæ.

Quod uero dicit, Nudataq; ceruix Setarum per dā. nitet. accipiendum de uulgo. Nam solus rex cæsariem promittebat. Quam rem Agathius annotauit libro primo, cuius uerba sunt huiusmodi, Fas non erat, inquit, Francorum regibus comam tondere, sed à pueris intonsi manēt, atq; adeo ut à tergo hijs defluant crines. nam à fronte discriminati utrinque feruntur. Nec sanè Turcarū more Barbarorumq; impexi & squalidi sordidioresq; capilli hijs sunt, uel aliās calamistrati & indecenter perplexi, sed uaria hijs superina-
fundunt

fundunt unguenta, & diligenter pectendo expoliunt. Idc̃ proinde præcipuum & regium decus constitutum est, solis ut regibus permittatur. Nam subditi circumtonsi sunt omnes, nec prolixior hijs coma concedit̃. Hæc ille. Porro morem hunc usque ad Petri Langobardi Parisiorum antistitis tempora aiunt durasse, quem is uelut indecentē & ineptū tollendū persuaserit.

CVLTVS FRANCORVM

Strictius assutæ uestes procera coercent
Membra uirū. patet ijs artato tegmine poples,
Latus & angustam suspendit balteus aluum.

Nimirum hoc est quod Tacitus de Germanis prodit, Locupletissimi, inquit, ueste distinguuntur non fluitante sicut Sarmatæ ac Parthi, sed stricta & singulos artus exprimente.

AGILITAS FRANCORVM IN TRACTANDIS ARMIS.

Excussisse citas uastum per inane bipennes,
Et plagæ præscisse locum, clipeosq̃ rotare
Ludus, & intortas præcedere saltibus hastas,
Inq̃ hostem uenisse prius, puerilibus annis
Est belli maturus amor.

*Has bipennes
de Gotthis lo
quens, secures
missiles ap-
pellat*

CONSTANTIA IN PRAELIIS.

Si forte premantur
Seu numero seu sorte loci, mors obruit illos
Non timor, inuicti perstant, animoq̃ supersunt
Iam prope post animam.

ARMATURA FRANCORVM

A Gathias libro secundo de Francis loquēs, Huic nationi, inquit, tenuis est & neglectior armatura, & quæ non uaria ad ornatū indigeat opificum arte, nisi eorum qui ea utuntur, si quid forte, ut sit, corrumpatur. Non enim thoraces hī uel ocreas norūt, plerisq̃ in bello detecta sunt capita, per pauci casside operati armis decernunt, sed pectore nudato & tergis ad infimos renes, amiculo præterea lineo partim, partim è corio succincti, & tibias contegunt. Equis haudquaquam utuntur præter paucos admodum, ut qui patrio more pedestri in pugna coaluerūt, itaq̃ exerciti egregie sunt. Ensis à femore leuo, ex latere scutum dependet, Arcus, funda, & tormenta eiusmodi cætera, tela saxaue torquentia, insueta hijs sunt. Sed dolabras secures uel ancipites gestant, & breuia pro patria cōsuetudine tela, quæ ipsi Ancones, ut diximus uocant, & quibus res magnas quum opus est gerunt, ac tunc præsertim quum pede collato decertant, aut in hostem incurrunt.

ANCONIS DESCRIPTIO

ains Frenckischen hackens.

H Vius teli pars maior ferro obducta est, ita ut ex hasta parum aliquid præter capulum totum uix proferatur. In superiori autem parte circa

u ; ferri

ferri aciem ipsam, recuruae extant utrimque tanquam hami, laminulae quaedam coarctatae peracutaeque, & ad ipsius teli partem inferiorem deuerunt. Id teli genus in ipso congressu emittunt, ita ut si altius forte inheferit corpori, subeat mox, uti par est, & acies ipsa hamata. unde nec qui uulnus exceperit, nec alius quispiam queat id telum auellere, Urget nanque recurua acies illa, ceruice latius herens, doloresque affert acerbiores atque adeo, etsi non alias hostis letali sit uulnere ictus, ex eo tamen emoritur. Quod si impactum clipeo telum id fuerit, ex eo mox pendulum heret, & circumfertur, per solūque trahitur. Vnde ea est Francorum consuetudo, ut ubi affixum scuto telum id uiderint, impetu facto ac pede capulo conculcato, hostis scutum umbone quassatum perfringant. Quo fit ut & gestantis manu depressa, caput illi nudetur & pectus. Hoc pacto hostem quis nactus nulla parte munitum siue frontem securi percutiat, siue gulam ferro traiciat, confestim obtruncat. Haec tenus Agathiani interpretis uerba retulimus. De Gotthis agens Apollinaris uidetur lanceae uncatæ nomine Anconem innuere, ein Hocken.

G O T T H O R V M C U L T V S

Sidonius in Panegyrico Auiti, Gotthicū cultum huius uersibus describit, ubi de senatu Gotthorum loquitur,

Squalent uestes, ac sordida macro
Linthea pinguescunt tergo, nec tangere possunt
Altatae suram pelles, ac poplite nudo
Peronem pauper nodus suspendit equinum.

A pellibus quas gestabant, pelliti dicuntur. Sidonius in Panegyrico
Maioriani, Sub iudice nostro
Pellitus rauum praconem suscipit hostis.

Idem in epistola quadam cultum Gotthicum graphicè depingit, ubi Sigismeri iuuenis regij nuptialis pompa describitur, quam subdemus.

S I D O N I V S D O M I T I O S V O S A L V T E M

TV cui frequenter arma, & armatos inspicere iocundum est, quam uoluptatem putamus mente conciperes, si Sigismere regium iuuenē ritu atque cultu gentilitio ornatum, utpote sponsum seu petito rem, praetorium socii expetere uidisses? Illum quidem equus phaleris comptus, imò equi radiantibus gemmis onusti antecedeabant uel etiam subsequēbātur, quum tamen hic magis sibi decorus conspiciebatur, quod praecursoribus suis siue pedisequis pedes & ipse medius incessit, flammeus croco, rutilus auro, lacteus serico. Tum cultu tanto, coma rubore cuti concolor. Regulorum quoque sociorumque comitantum forma & in pace ferribilis. Quorū pedes primi, perone setoso talos adusque uinciebant. Genua, crura, suraeque sine tegmine. Praeter haec uestis alta, stricta, uersicolor, uix appropinquans poplitibus exertis. Manicae sola brachiorum principia uelantes. Viridantia saga limbis marginata

ginata pūniceis. Penduli ex humero baltei, uel gladij balteis supercurrentibus strinxerant clausa bullatis latera renonibus. Eo quo comebant ornatu muniebantur, lanceis uncatis, securibusq; missilibus dextræ infertæ, clypeis leuam partem adumbrantibus. quorum lux in orbibus niuea, fulua in umbrionibus, ita censum prodebat ut studium. Cuncta prorsus huiusmodi, ut in actione thalamorum non appareret minor Martis pompa q̃ Veneris.

Rursum Theodoricum Vuifogothorū regem in epistola ad Agricola describens, Si forma quærat, inquit, corpore exacto, longissimis breuior, procerior eminentiorq; mediocribus. Capitis apex rotundus. In patulum à planicie frontis uerticem, cæsaries refuga crispatur. Ceruix non sedet nervis. Geminos orbes hispidus superciliorum coronat arcus. Si uero cilia flectantur, ad malas medias palpebrarum margo prope peruenit. Aurium le gulæ, sicut mos gentis est, crinium superiacentium flagellis operiuntur. Nasus uenustissime incuruus. Labia subtilia, nec dilatatis oris angulis ampliata. Pilis intra narium antra fruticantibus cottidiana succissio. Barba cōcauis hirta temporibus, quam in subdita uultus parte surgentem stirpitus tonsor assiduus, genas adusq; forficibus euellit. Isidorus in corpore propria gentiū insignia recensens, Granos & Cinnabar Gotthorum annotauit.

BURGVNDIONVM SPECIES ET MÔRES

EXtat apud Apollinarem Sidonium Hendecasyllabon epigramma ad Catulinum scriptum, quo se excusat quod incultius Epithalamium miserit de Rurichj Hiberiæq; nuptijs, nimirū inter Burgundiones uersans homines Barbaros, uoraces, & immodicè proceros. Nam septipedes uocat, à pede Romano quod notum est mensuræ genus. Vt & alibi quum canit,

Hic Burgundio septipes frequenter
Flexo poplite supplicat quietem

Proinde clarum est, hoc carmen tum à Sidonio conscriptum, quū in Galliam primum transissent Burgundiones, nō solum Sequanorum tractu, sed etiam penitioribus terris occupatis, ceu fuscè supra docuimus. Sed audiantur uersiculi Sidoniani,

Quid me, etsi ualeam, parare carmen
Fescenninicolæ iubes Diones,
Inter crinigeras situm cateruas,
Et Germanica uerba sustinentem,
Laudantem terrico subinde uultu
Quod Burgundio cantat esculentus
Infundens acido comam butyro.

Sic Iulianus Aug. ait se uidisse Germanos inamœnè quidem canentes, sed mire placentes sibi, more cantorum quorum quanto quisq; molestior auditorio, tanto sibi suauior. Verba illius in oratione cui titulus *Ἀντιοχικὸς*

ἡμισαπῶγων, hæc sunt, ἠθιασάμην τι καὶ τοῦ ὑπὸ τὸν ῥῆνον βαρβαρῶνα, ἀγρία μοῖ
 μέλα λεία πεποιμμένα παπλήσια τοῖς κρωγμοῖς ἢ τῶν τραχὺ βοώντων ὀρνίθων, εὐφραίν
 νομῶντες ἐρ τοῖς μέλεσιν. εἶναι γὰρ οἶμαι συμβαίνει τοῖς φαύλοισιν πῶν μασικῶν, λυπηροῖς μὲν
 τοῖς θεάτροις, φνῶσα δ' αὐτοῖς ἡδύσοις. Pergit Sidonius in carmine suo.

Vis dicam tibi quid poema frangat:

Ex hoc Barbaricis abacta plectris

Spernit semipedem stilum Thalia,

Septipedes Ex quo septipedes uidet patronos.

Burgundiones Felices oculos tuos & aures,

Felicemq; libet uocare nasum,

Cui non allia sordidæq; cepæ,

Apparatus Ruçant mane nouo decem apparatus.

Burgundionū Quem non ut uetulum patris parentem

Nutricisq; uirum die nec orto

Gigātes Bur- Tot tantiq; petunt simul gigantes,

gundiones Quot uix Alcinoi culina ferret.

Culina Al-

cinoi

Idem in epistola ad Syagrium scribit Burgundiones æque corporibus
 ac sensu rigidos esse indolatilesq;.

S A X O N V M S P E C I E S

S Axonum morem in tondendis crinibus, non multum dissimile consue-
 tudini Francorū quibus etiam olim uicini fuere, describit Apollinaris in
 carmine quod ad Lampridium misit ex aula Theoderici regis Vuisogot-
 thorum ad Burdegalam. Versiculi de Saxonibus hī sunt,

Istic Saxona cærum uidemus

Assuetum ante salo, solum timere.

Culus uerticis extimas per oras

Non contenta suos tenere morsus

Altat lamina marginem comarum.

Et sic crinibus ad cutem recisiss,

Decrescit caput, abditurq; uultus.

Sic enim legendum, non additurq; uultus. Et subiungit exemplum.

Sic tonso occipiti senex Sicamber,

Postquam uictus es, elicis retrorsum

Ceruicem ad ueterem nouos capillos.

De quo Sicambrorū more rursum alibi Sidonius ad Maorianū Cæsare,

Sic ripæ duplicis tumore fracto

Detonsus Vachalim bibat Sicamber

H V N N O R V M F O R M A A C M O R E S

H Vnnos, quod omnes testantur, Barbarorum barbarissimos turpissi-
 mosq; in Panegyrico quem Anthemio Cæsari dicauit Sidonius ex-
 acte depingit, hīs uersibus,

Quod

Quod bellum non parua manus, neq; carcere fracto
 Ad gladiaturam tu Spartace uincte parasti,
 Sed Scythicæ uaga turba plagæ, feritatis abundans,
 Dira, rapax, uehemens, ipsis quoq; gentibus illic
 Barbara Barbaricis, cuius dux Hormidac atq;
 Hunnus erat, quis tale solum esse inibiq; genusq;
 Credat? Hyperboreis Tanais quâ uallibus actus
 Riphæa de caute cadit, iacet axe sub Vrsæ
 Gens animis membrisq; minax, ita uultibus ipsis
 Infantum suus horror inest. Confurgit in arcum
 Massa rotunda caput, geminis sub fronte cauernis
 Visus adest oculis albentibus, acta cerebri
 In cameram uix ad refugos lux peruenit orbes,
 Non tamen exclusos. Nam fornice non spaciofo
 Magna uident spacia, & maiorem luminis usum
 Perspicua in puteis compensant puncta profundis.
 Tum ne per malas excrescat fistula duplex,
 Contundit teneras circumdata fascia nares,
 Ut galeis cedant. Sic propter prælia natos
 Maternus deformat amor, quia tensa genarum
 Non interiecto fit latior area naso.
 Cætera pars est pulchra. Viris stant pectora uasta,
 Insignes humeri, succincta sub ilibus alius.
 Forma quidem pediti media est, procera sed extat
 Si cernas equites, sic longi sæpe putantur
 Si sedeant. Vix matre carens si constitit infans,
 Mox præbet dorsum sonipes. Cognata reare
 Membra uiris, ita semper equo seu fixus, adhæret,
 Rector cornipedum tergo. Gens altera fertur
 Hæc habet & teretes arcus, & spicula cordi.
 Terribiles certæq; manus, iaculisq; ferenda
 Motis fixa sudes, & non peccante sub ictu
 Edoctus peccare furor, gens ista repente
 Erumpens, solidumq; rotis transuecta per Histrum,
 Venerat, & sectas inciderat orbita lymphas.

Porro duritiem huius gentis uel ex eo colligere queas, quod infantulos
 suos primodie excarnificant. Nam genas eorum nouacula discindunt, ut
 priusquam lac degustet, ad tolerantiam uulnerum initientur. Quæ res facit
 ut non barbescant, ob crebros cicatricum in facie sulcos. Quod si infans plo-
 rasset, occidebatur uelut adulterinus atq; degenerans. Hinc Apollinaris in

Auiti Panegyrico indubie Hunnos innuit, quum inquit,
Vulnera uel si quis pangit, cui flecte perire est,
Ac ferro perarasse genas, uultuq; minaci
Rubra cicatricum uestigia defodisse.

Claudianus in Rufinum libro primo sic describit Hunnos.

Est genus extremos Scythiæ uergentis in ortus
Trans gelidum Tanaim, quo non deformius ullum
Arctos alit, tristes habitus obscenaq; uisu
Corpora, mens duro nunquam cessura labori.
Præda cibus uitanda Ceres, fratresq; secare
Ludus, & occisos pulchrum iurare parentes.
Nec plus Nubigenas duplex natura biformeis
Cognatis aptauit equis. Acerrima nullo
Ordine mobilitas, insperatiq; recursus.

Idem in laudem Manlij Theodori, Non uaga Hunnorum feritas, s. te
terruit. Alludit autem ad id quod modo citatis carminibus dictum est in fi
ne, uidelicet, Acerrima nullo Ordine mobilitas. Sic Sidonius uagā turbam
dixit, nam equites erant perniciosissimi. Turpeis alibi uocat Hunnos Claudia
nus sic scribens,

Iam formidata tyranni
Tempestas subeunda mihi, qui forte nephandas
Iam parat insidias, qui nos aut turpibus Hunis
Aut implacatis famulos præstabit Alanis

Cæterum ex multis nationibus quas Hunni secum in cōmilitium traxe
rant, soli supersunt Vgri siue Vngari, Pannoniam secundam incolentes, ut
antè diximus, nec ipsi admodum proceri si cum Sclauinis Bohemis aut Po
lonis comparentur. Nam in historijs legimus, Hunnos statura quidē exi
guos, sed argutis motibus expeditos fuisse, & ad equitandum promptissi
mos, scapulis latis, & ad arcus sagittasq; paratis, firmisq; ceruicibus. Quin
etiam multos scissis illis & nigris uultibus in congressu terruerūt. Siquidem
potius informis quædam mola erat, quàm facies, habebatq; uerius puncta
quædam quàm lumina. Subiecerunt primū sibi inter multas gentes, etiam
Alanos, ac Ostrogotthos, sed hī se separauere ab illis, sui rursum iuris facti.

FRANCI GERMANICA SVNT VSI LINGVA

V Eteres Francos qui transitō Rheno nobilissimum istud in Gallijs re
gnum constituerunt, & per duas familias priorem Merouingorū, po
steriorem Carolingorum nō Galliam solum sed & Germaniā postea non
paucis seculis rexere, Germanica usos fuisse lingua, quū innumera alia ar
gumenta probant, tum uero manifestè conuincit Liber ille insignis Euange
liorū Francicè hoc est Germanicè uersus, quē nos nuper dum comitia Ro
mani imperij Carolus Cæsar celebraret apud Augustā Rhētiæ superioris,
Fruxini

Fruxini in Vindelicis, quam hodie Frisingam appellāt, in bibliotheca diui Corbiniani obiter reperimus. nam Liuianarū Decadum gratia fuimus illuc profecti. Eius codicis hic est titulus, Liber Euangeliorum in Teodiscam linguam uersus. Constat autem ex richmis totus. Atq; ut antiquitatē eius tralationis non ignores, deprehēdi librum excriptum abhinc annos fermē sexcentos, ut tum compositum credam quum Christo primum Franci nomen dedere. In fine enim ascriptum erat, Vualdo me fieri iussit. Sigefridus presbyter scripsi. Numeratur autem inter Frisingēseis episcopos Vualdo, ni fallor, decimus. Habet ipsum opus elegantissimam præfationem, cuius hoc est initium, nulla litera mutata,

Nu uuil ich scriban unser heil
Euangeliono deil,
So uuir nu hiar bigunnon
In Frenkisga zungun.

Qui Germanicē callet, satis intelligit ista uerba, nisi quod hodie paulo aliter scribimus & proferimus, non addentes alicubi tot uocales, alicubi plures adijcientes. nec bigunnen uerbum pro incipere familiare est omnibus Germanis. Item paulo post.

Hiar hores io zi guate
Vuaz got imo gebiete
Thaz uuir imo hiar sungun
In frenkisga zungun.
Nu freuues sihes alle
So uuerfo uuola uuolle.
Ioh uuer si hold in muate
Francono thute.

Item Paulo post comparantur Franci Romanis animositate, nunquam hoc negaturis Græcis.

Sie sint so sama kuani
Selpso thio Romani.
Nu darf man thaz ouch redino.
Thaz kriachi nith es uuidaron.

Item alio loco prædicantur ad arma prompti, & uiri fortes omnes. Nam hoc significat thegan Francis. unde Deganberti siue Dagoberti nomen & Degenhardi.

Zi uuafane snelle
So sint thio thegan alle.

Nec libet plura addere. nam ista satis euincunt, quod fortassis apud nonnullos controuersum esse poterat. Hoc omittere nequeo, uolumen istud egregium esse thesaurum antiquitatis. Solebat olim Maximilianus Cæsar

proposita

proposita mercede suos prouocare ad quærenda uel diplomata quæ ante quingentos essent annos conscripta. nam tantum Latini sermonis usus apud Germanos in conficiendis tabulis receptus fuit. id quod cum cæteris nationibus comune habuimus. Ab annis tamen centum & quinquaginta secus apud nos factum uidemus. Sic ungaricus sermo nostra ætate primum scribi coepit. Itaque si quis monstrasset duntaxat talem codicem, non indonatus abisset. nam princeps fuit liberalissimus. Huius generis Psalterium uidimus apud Ioannem Huttichium nostrum Argentorati. Perpetua uero laus Francorum ueterum qui sacros libros in suam, hoc est Germanicam linguam uertendos curarint, quod nuper à Theologis quibusdam improbatum scimus. Huc pertinet quod Luitharius Francorum rex periclitanti in Saxonibus filio Dagoberto opem ferens quum ad Visurgim amnem uenisset, & detracta galea nudasset caput iam prorsus canum, nam agnosci cupiebat quo sui præsentia timorem hostibus incuteret, Berchtoldus Saxonum princeps rege statim agnito, ò uetulum, inquit, & canum iumentum adesne hic. Qua uerborum contumelia sic est commotus Luitharius, ut non expectatis copijs suis quas præcesserat, cum cohortibus filij fluuium transiret, & conuiciatorum inuaderet, ac in fugam uersum tandem obtruncaret. Igitur Saxonum sermo linguæ Francorum affinis esse debuit, alioqui qui potuisset commoueri Luitharius, si conuicium non intellexisset? Nam in annalibus Francorum expressum est, illum Barbara uoce inclamasse. Vulgo quoque notum est Carolum Magnum duodecim mensibus uocabula iuxta propriam linguam imposuisse. Nam Ianuariū appellauit Vintermonat, Februariū, Hornung, Martiū, Lentzmonat, Aprilē, Ostermonat, Maium, Vunnemonat. Et sic de cæteris. Porro Romanus & Prouincialis sermo quo etiamnum interior utitur Gallia, complusculas dictiones ab ista Germanica Francorum lingua mutuatus est, quas hodieque retinet. Eas enumerare longum sit.

BURGUNDIONVM POPVLARIS SERMO
PVIT GERMANICVS

Sidonius Apollinaris ridet Syagrium quendam Gallum, quod homo Prouincialis, & Consulis pronepos, ac insignis poetæ semine natus, atque egregie literis excultus ipse, tamen Germanicam Burgundionum linguam addidicisset. Hoc illi interprete utebantur, si quas forte Latinas literas uel à Cæsaribus uel à ciuitatum Prouincialium præfectis accepissent. Et consilijs etiam sanctioribus adhibebant. Proinde festiuè nouum Burgundionum Solonem illum appellat, & nouum Amphionem in citharis sed trichordibus temperandis. Id quod dicit propter trium linguarum peritiā, Germanicæ, patriæ, hoc est prouincialis, & Latinæ. Sed libet epistolam ipsam ascribere.

SIDONIVS SYAGRIO SVO SALVTEM

Quum sis Consulis pronepos, idque per uirilem successionem, quanquam id ad causam subiiciendam minus attinet: quum sis igitur è semine Poetæ

Poeta cui proculdubio statuas dederūt literæ, si trabeæ nō dedissent, quod etiā nunc auctoris culta uersibus uerba testantur, à quo studia posterorū, ne parum quidem, quippe in hac parte, degenerauerunt: immane narratu est, quantū stupeam sermonis te Germanici notitiā tanta facilitate rapuisse. Atqui pueritiā tuā competentē scholis liberalibus meminī imbutā, & sæpenumero acriter eloquenterq; declamasse coram oratore, satis habeo compertum. Atq; hæc quum ita sint, uelim dicas unde subito hauserunt pectora tua euphoniā gentis alienæ, ut modo mihi post ferulas lectionis Maronianæ, postq; desudatā uaricosi Arpinatis abundantīā loquacitatēq;, quasi de ilario uetere nouus falco prorumpas? Æstimari minime potest, quanto mihi cæterisq; sit risui quoties audio quod te præsentē formidet facere linguæ suæ Barbarus Barbarissimū. Astupet tibi epistolas interpretanti racitus Germanorū senatus, & negocijs mutuis arbitrū te disceptatoremq; desumit. Nouus Burgundionum Solon in legibus differendis, nouus Amphion in citharis sed trichordibus temperandis, amaris, frequentaris, expecteris. Oblectas, adhiberis, eligeris. Decernis, audiris. Et quanquā æquē corporibus ac sensu rigidi sint, indolatilesq;, amplectuntur in te pariter & discunt, sermonem patriū, cor Latinum. Restat hoc unum uir facetissime, ut nihilo segnius, uel quū uacabit aliquid lectioni operē impēdas, custodiasq; hoc, prout elegantissimus es, temperamentum, ut ista tibi lingua teneatur ne ridearis, illa exerceatur ut rideas. Hactenus Sidonius. Idem ad Catullinum, quem locum & ante citauimus.

Germanicus
sermo

Euphonia gē
tis alienæ

Germanorū
senatus
Nouus Burgū
dionū Solon

Inter crinigeras situm cateruas

Et Germanica uerba sustinentem,

Laudantem tetrico subinde uultu

Quod Burgundio cantat esculentus   Infundens acido comam butyro?

LANGOBARDI GERMANICA LINGVA VSI

EXtant leges Langobardorum quæ manifestè declarant eam gentem usam sermone Germanico. Fuere uero nobilissimi Germanorū Lāgobardi. In legibus quia uocabula nostræ linguæ sunt passim inserta, uideas Iuris interpretes Italos se miserè torquentes, & tandem omnibus tentatis neq; cælum attingere, neq; terram iuxta prouerbiū. In Græcis & Hebraicis, consulendi sunt earum linguarum periti. In Langobardicis erant adhibendi Germani. Diximus supra de Schala Langobardorū uocabulo pro patera, ac qualama pro scaturigine & piscium uiuario. Opinor Bardunuuigum urbem illam ab Henrico Leone euersam Langobardorū retulisse nomen, & sedes illorum ueteres indicasse. Nam Augusti Tiberisq; principatu illic habitauerunt, uel attestante Velleio, qui cis Albim positos docet Langobardos à Rheno ueniēti, Chaucisq; uicinos facit. Postea fortassis in insulas Germanici maris concesserunt pulsi ab aliqua ualidiore gente.

TRansdanubianæ prouincię Rhetia prima & secūda, Noricū, ac Pannonia prima & secunda, atq; cisrhenanæ prouincię, Rhetia primæ pars, pars Maximæ Sequanorum, Germania prima atq; secunda, postquā à Romanis subactę sunt, sermonem Romanū omnes acceperunt. Nam studio fuit Romanis, ut Prouinciales Romane addiscerent, quo per linguę præfidiū obsequentiores & fauentiores haberent nationes. quę enim inter dissimilis linguę homines amicitia coalescere queat? Similē rem aliquando moliri in Insubribus dicebatur Ludouicus Gallorum rex Francisci qui nunc regnat, socer. Nec tantum de uulgari lingua solliciti erant Romani, sed & Latinā tradi prouincialibus curarūt, unde municipales illę scholę apud Visontionem & Lugdunum, & illa apud Cliuium in Germania secunda, cui præfuit Eumenius Rhetor. Hoc enim pacto feritatem animorum paulatim abstergebant. Vocabatur hæc lingua Romana. Proinde quidā Galli se Romanos etiamnum uocāt, quum propter ueterē ditionem, tum multo magis ob uernaculum sermonem quem adhuc retinent. Fl. Vopiscus etiam Latinam appellat, quum ait Apolloniū illum Tyancum Aureliano Cæsari recipienti se in tentoriū ea forma qua uidetur subito astitisse, atq; hæc Latine, ut homo Pannonius intelligeret, uerba dixisse: Aureliane si uis uincere, nihil est quod de ciuium meorū nece cogites. Fuit autem Aurelianus natione Pannonius, apud Sirmiū ortus. Et utebantur Romano sermone Pannoniæ, quippe Prouincię. Sane Velleius de bellis loquens à Tiberio Cæsare gestis adhuc Augusto superstite, Pannonios scribit non solum disciplinæ sed & Romanæ linguę notitiā habuisse. Intelligit autem disciplinam militarem. Verba illius hæc sunt, In omnibus autem, inquit, Pannonijs non disciplinæ tantummodo, sed linguę quoq; notitia Romanæ, plerisque etiam literarum usus; & familiaris animorum erat exercitatio. Porro Rhetos, Noricos, & Pannonios, quamlibet gentem proprium habuisse sermonem à Germanico diuersum, nemo dubitare debet. Heluetij Gallicè loquebantur & Raurici, Mediomatriciq;. Verū Tribocos qui in Mediomatricorum tractu confederunt, ubi hodie est Elsatia, Nemetes, Vangiones, Vbios, Tungros, Betaſios & similes populos qui è Germania transgressi in Galliam Rheno propinquos agros occupauere, libenter crediderim bis lingueis fuisse. Certe eos qui ipsam Rheni ripam colebant, nihil ambigo Germanicū sermonē retinuisse propter assidua cum transrhenanis Germanis cōmercia. Hinc Margā pro Medulla apud Plinium legimus, in Belgico habitantium Germanorum uocabulum. Tametsi dictiones quædam etiam diuersissimis populis cōmunes nonnunquam existunt. Vnde etiā Hebraicas uoces reperias in nostrate sermone. Nam puto hodie linguas omnes nonnihil esse mixtas, & puram nullā. Admonet me hic locus ut uocabulum

utriq; Germaniæ tam Prouinciâli quàm postea ueteri fortassis olim commune, restituâ apud C. Pliniû. Is enim naturalis historiæ libro xv cap. xxv de Cerasorû generibus loquens, Principatus, inquit, Duracinis, quæ Campania Pliniana appellat, In Belgica uero Lusitanis. In ripis etiam Rheni. Tertius ijs colos è nigro ac rubetî uiridicq; similis maturescantibus semper. Minus quinquennio est, quod prodire quæ uocât laurea, nō ingrata amaritudinis, insitæ in lauro. Porro contuli in hoc capite uulgatam æditionem cum manu descripto codice, mihiq; uisus sum hanc è qualibuscunque uestigijs & mendis eruisse lectionem. Principatus Duracinis, quæ Campania Pliniana appellat, in Belgica uero Lusitanis, in ripis etiâ Rheni Cersis. Iis colos è nigro ac rubenti uiridicq; similis maturescantibus iuniperinis. Subaudi, baccis. Quinquennium est, quod prodire. Et quæ sequuntur. Id uero Kerforum uocabulum adhuc apud Germanos durat, à Prouincialibus indubie mutuò sumptum. nam ut arbor ipsa, sic quoq; fructus nomen Germanis peregrinum est. Ausonius Burdegalensis Mosellam amnē Belgicæ primæ quam olim, ut conijcio, diuidebat à prima Germania, describens, & tractum eum miris extollens laudibus, tandem ab eo quoq; commendat, quod Romano sermone utatur, sic autem canit,
 Æmula te Latia decorat facundia linguæ.

Vocat ut uides Prouincialem sermonem, æmulum Latinæ linguæ. Verum hodie Mosellana regio cis Mediomatricos Germanicam linguam recepit, postquàm esse prouincia desijt Germanis terras istas occupantibus. Porro non modo linguam Prouinciales mutabant, sed instituta quoque & cultum. Alioqui Tencteri non dicerent apud Tacitum Vbijs in corpus nomenq; Germaniæ redeuntibus, Instituta cultumq; patrium resumite.

GALLORVM VETVS LINGVA

Sermo quo peculiariter Gallia fuit usa priusquam in Prouinciæ formam redigeretur à Romanis, prorsum putatur abolitus. Nō secus suum amiserit & Hispaniæ. O miram Romanorû dexteritatē, & indicibilē felicitatem. Et non miretur quis eripi potuisse Romanis prouincias quæ non minus Romanæ erant quàm ipsa Roma. Sed habent regna suas periodos. Cæterum non desunt qui putent ueterem Gallorum linguam non absimilem fuisse Britannorum catalecto, quos Anglia Vualos uocat. Nā in uita Agricolæ Tacitus de Britannis agens, In uniuersum tamen, inquit, æstimanti, Gallos uicinum solum occupasse credibile est. Eorum sacra, deprehendas superstitutionū persuasione. Sermo haud multum diuersus. Hæc ille. Equidem satis constat prouincialem Gallorum sermonem, ex peculiari illa uetericq; lingua multas adhuc habere uoces immixtas, ex Germanica quam Franci intulere, quamminimū sed tamen aliquid. Autor est Iulius Cæsar, Belgas, Aquitanos, & Celtas, lingua, institutis, legibus inter se differre. Ausonius de Narbonensi Gallia,

Quis

Quis memoret portusq; tuos, montesq;, lacusq;?

Quis populos uarios discrimine uestis & oris?

Porro diuus Hieronymus quā Galatarū linguā Treuericā similem esse dicit, indubiē de ueteri lingua sentit. Sed hāc diuersitatē sustulere Romani. Porro ueterē Gallorum linguam diuersam à sermone Germanico fuisse, satis indicat Cæsar, quū scribit Ariouistum ex longinqua consuetudine non nihil Gallicæ linguæ percepisse. Eius uerba sunt Cōmentariorum libro primo, Cōmodissimū uisum est M. Valeriū Procillū C. Valerij Caburi filium summa uirtute & humanitate adolescentē, cuius pater à C. Valerio Flacco ciuitate donatus erat, & propter fidem, & propter linguæ Gallicæ scientiā, qua multa iam Ariouistus longinqua consuetudine, & quod in eo peccandi Germanis causa nō esset, ad eum mittere, & M. Titium, qui hospitio Ariouisti usus erat.

G E R M A N O R V M L I N G U A

Sermo Germanicus longe lateq; fusus est. Habet tamen sua idiomata. Gaudet uocibus primigenijs monosyllabis, ac nōnulla à Prouinciali lingua mutuatus est. Olim nō scribebat, ut diximus. p̄inde nihil nostratiū dictionū temere reperias in uetustis spectationibus aut libris, exceptis codicibus illis Francicē uersis quorū ante memini. Vnicū duntaxat apud Pliniū occurrit uici uocabulum germanē Germanicū, nam etymologiā habet nostræ linguæ. Verum ita deprauatū est ut à nemine hactenus sit intellectū. Hermolaus em̄ ibi frustra sudauit, è Ptolemæo nomina quædā oppidorū citans. Est aut̄ locus apud Plin. lib. ix. cap. xv. in hæc uerba, Silurus grassat̄ ubicunq; est omne animal appetēs, equos innatantes sæpe demergēs, præcipuē in Mœno Germaniæ amne propter Lisboū, & in Danubio. Deprehēdi uero è uestigijs manuscripti codicis, sed deprauatissimi legendū, præcipue in Mœno Germaniæ amne pro Erlisborni, & in Danubio. Est autē Erlisbornis, sic em̄ inflectit Plinius, uicus ille in ripa Mœni fluij situs q̄ hodie Erlenbrunnē dicit̄, tantundē Germanis significans, ac si dicas Alnorū fontē. Dixereq; Mœni ueteres accolæ bornen sicut Saxones & Elsatici mei pronunciat̄ pro fonte, nō brunnen cæterorū Germanorū more. Apud Erlisbornim etiamnū traiectus est, & uadosus locus pro equis abluēdis & potu reficiendis: quos illic Plinij tēpestare qui sub Vespasiano, ni fallor, militauit in Germania puincia. Siluri pisces magni demergebāt, à qua nō ita multū abest is uicus. Suspicio aut̄ Plinium apud Magonciacū agentem, hanc rem cognouisse. Sic uero dictū pro Erlisborni, ut dicimus pro rostris, & pro templo. Porro Germanorū litoraliū quos uetustas Vuigeuonas appellauit, & Insulariū, lingua mollior, ut Francorū ueterū q̄ Cauchorū pars fuere, Saxo nū, Phrisiorumq;, ac Scotorū & Danorū. Mediterraneorū uero id est Heriuonū durior, ut Sueuorū, Quadorū, Marcomannorū, & Hermundurorū, quos in transdanubianis hodie regionibus Pānonia primā, Norico & Rhetia utraq; loquentes audimus.

Libri secundi finis.

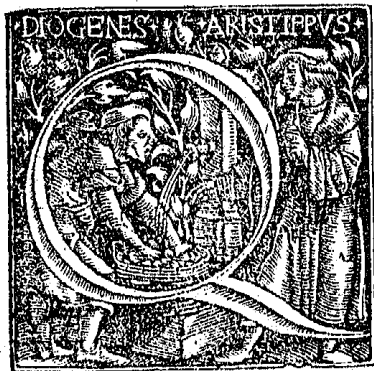

BEATI RHENANI SE

LESTADIENSIS RERVM GERMANICARVM

LIBER TERTIVS.

C. PLINII SECVNDI CAPVT XIII. EX LIBRO
quarto repurgatum à mendis atq; explicatum.

VANDO hoc tertio volumine quædam de populis & oppidis dicturi sumus apud diuersos obseruata scriptores, operæ precium & ad rerū Germanicarū illustrationem in primis conducibile uideatur à Plinio feliciter auspicari, quo loco Germanorum genera quinque recenset. Nā arbitror multis iam seculis à nullo mortaliū ibidē uerba Plinij intellecta, quæ tamen ab omnibus scriptoribus tum ueteribus tum nouis nusquam non inculcantur. In causa est quod illic sunt uocabula quæ Germanicæ linguæ scientiam requirant. Itaque non miror hæc à nullo exterorum deprehensa. Alia autem insunt errata quæ miror castigatores omnes fefellisse. Sed apponemus ipsa Plinij uerba quemadmodum uulgo leguntur.

CAPVT XIII.

Rhetix prope unius maiore latitudine, sane circa excessū eius subactæ. Nam Germania multis postea annis nec tota percognita est. Si coniectare permittitur, haud multum oræ deerit Græcorum opinioni, & longitudinis ab Agrippa traditæ. Genera Germanorum v. Vindelici, quorū pars Burgundiones, Varini, Carini, Guttones. Alterum genus Ingæuones, quorum pars Cimbri, Teutoni, à Cauchorum gente. Proximi autem Rheno Istæuones, quorum pars Cimbri mediterranei: Hermiōnes, quorū Sueui, Hermunduri, Catthi, Cherusci. Quinta pars Peucini, Basterne, supradictis contermini Dacis. Amnes clari in Oceanum defluunt, Guttallus, Vistillus siue Vistula, Albis, Visurgis, Amisus, Rhenus, Mosa. Introrsus uero, nulli inferius nobilitate, Hercynium iugum prætenditur. Hactenus Plinius.

Primum non magnopere me hoc offenderet, quod tota perīodus usque ad ista uerba, Genera Germ. v. eius oscitantia qui Plinium in capitā secuit huc fuit inepte translata, adijcienda præcedētibus, si mendis careret. Nam hæc clausula, Si cōiectare permittitur, haud multum oræ deerit Græcorum opinioni, & longitudinis ab Agrippa traditæ, nullo sensu dicitur imò contrario. Siquidem paulo ante dixit haud explicabilem esse Germaniæ mensuram propter immodicam prudentium discordiam, ubi lego tradentium. Et interpretās hoc, ait, Græcos & quosdam Latinos xxv milium passuum

p oram

oram Germaniæ tradere, Agrippam cum Rhetia & Norico longitudinem DCLXXXVI. M. passuum, latitudinem CCLXVIII. M. Itaque maxima discordia est inter Græcos & Agrippā. Cur igitur Plinius hic nō multum oræ Græcorum opinioni deesse dicit? Locus haud uacat mendis. Euestigijs exemplaris manu scripti, sed deprauatissimi uisus mihi sum hāc eruisse lectionē, Nam Germania multis postea annis nec tota percognita est. Coniectare permittitur. Ut multum absit Græcorum opinio à longitudine ab Agrippa tradita, Aut, ut multū detraxerit G. opinio. Sequitur, **GERMANORVM V. VINDELICI.** Quid hic faciūt Vindelici qui Prouinciales fuere subiecti Romanis, nam Rhetiam secundam inhabitauerunt. Scribendum, Vandili. Nam Cor. Tacitus inter Germanicæ gentis appellationes & uera ac antiqua nomina Vandalios siue Vandilos recenset. Hī fuere Germanorum ultimi uersus Gothos & Gepidas, à quibus postea sunt in Scythiam propulsi quemadmodū ex Procopio liquet. Nam Vandalos Gotthi miris modis exagitarunt, ut Burgundiones Vandalorum nationem, in Alemanniam ire coegerint, qui in Sequanos postea sunt transgressi, quemadmodum libro primo fuse demonstraui. Hinc apparet illorum fœda hallucinatio Vandalos nobis ex Vuinidīs, hoc est Germanos ex Sclauinis Scythiis facientium. Ita quibusdam nō labor, non animus deest, sed iudiciū. Vandili quibusdā etiam Vindili dicuntur. Porro quos Plinius hic Gyttones appellat, Tacitus libro secūdo Hist. Aug. uocat Gotones. Scribit enim Catualdam nobilem iuuenem ui Marobodui profugum, ad Gotones uenisse. Videlicet ex Marcomannis ad extremam Germaniam concesserat, in Gotones Vandalorum nationem. In libello de situ & moribus Germ. Trans Lygios, inquit, Gothones regnant. Nec sunt Gotones pro Gotthis accipiendi. Quin ipsi Procopio non habeo fidem Vandalios Gotthicæ nationis faciēti, nisi nationes horū aliquot à Gotthis subiectas intelligamus, quibus ut uicinis permixti fuere. Sed circa Mæotidē con-
sedisse constat, à Gotthis pulsos ut arbitror. Cæterum amplum fuit Gothorum & Getarū nomen apud ueteres. Nam orbis descriptio facta Theodosio Cæsare iubente, docet Germaniam omnemq; Gotthiā ad Huiſtiam amnem usq; extendi, qui Dacorū etiā Alanorumq; sit terminus. Tibiscum intelligo. Sequitur, **ALTERVM GENVS INGAEVONES.** Quidam scribunt Ingenones. Sed neutrum recte. Nam Germanica dictio est, quemadmodum ostendā, innuens eos qui sinus maris accolant. Itaq; sciendum Vuic siue Vuig lingua Saxorū & eorum Germanorū qui circa mare habitāt, significare sinum maris aut fluuiū, quod superior Germania Vuog appellat, & uuonen est habitare. Vnde Vuigeuones dicti qui sinus maris incolerent, quos una atq; altera litera omīssa, nā geminatis nos gaudemus. Romani Vigeuones appellarunt. Hos scribæ etymologiam uocabuli ignorantes

rantes in Ingeuones uerterunt, pro ui nobis in depingentes qui lapsus in ue-
 teribus scripturis creber est. Proinde satis liquet Vigeuones scribendū. Hoc
 etiam ipsi populi probant, Quorum, inquit, pars Cimbri, Teutoni. Notum
 enim est istos Septentrionalis Oceani sinus accoluisse. Sequitur, **A C A V**
CHORVM GENTE. Tu repone, Ac Chaucorum gētes. Nam Tacitus
 ait Cauchos à Frisij incipientes, partē littoris occupare. Sed & insulas inco-
 luere Cauchi. Quare sunt inter Vigeuones numerandi. Nec sine causa dicit
 Plinius Cauchorum gentes, populi magnitudinem ostensurus, quem Ta-
 citus asserit immensum terrarum spatium nō tenere tantum, sed & implere.
 Ex hīs Cauchis Franci prodire sine dubio, nam Cauchorū nobilissimam
 gentem Francos fuisse reor. Igitur olim Franci Vuigeuones erant. Tacitus,
 Proximi, inquit, Oceano Vigeuones, sic enim legendum. Plinius noster ca-
 pite præcedenti de Septentrionali Oceano loquens, Incipit, inquit, inde cla-
 rior aperiri fama ab gente Ingæuonum quæ est prima. Inde Germaniæ
 Seuo mons, ibi immensus, nec Riphæis iugis minor. Quæ uerba sic legi di-
 stinguicq; debēt. Incipit deinde, subaudi Septentrionalis Oceanus, clariore
 aperiri fama ab gente Vigeuonum quæ est prima. Inde Germania, Mons
 Seuo ibi immensus. &c. Transcripsit hunc locum Solinus, Mons, inquit,
 Seuo ipse ingens, nec Riphæis minor collibus, initiū Germaniæ facit. Hūc
 Ingæuones tenent, à quib. primis post Scythas nomen Germanicum con-
 surgit. In manu scripto Plinij codice legitur, Mons Eho. Sequit, **P R O X I**
M I A V T E M R H E N O I S T A E V O N E S. Præcipuum Germanorum
 regnum fuit ad Oceanum Septentrionalem. Illic enim Teutonorum sedes
 indytæ gentis quibus ipse Tuiscon olim imperasse uideatur. Hī igitur eos
 qui ad Rhenū & Danubium habitabant tanquā ultimos, & remotissimos
 cultores, Isteuones uocarunt, quod superior Germania durius loquēs, die
 vfferstenuuoner diceret. Ac attendendū hic fieri respectum ad maritimos
 illos & insulares populos. Tacitus cæteros scribit Istauges uocari, hoc est,
 qui mediū nō sunt neq; Oceano proximi. Sequitur, **Q V O R V M P A R S**
C I M B R I. Quid hic nobis delirat Plinius, Cimbro Isteuonibus annume-
 rans quos antè Vigeuones esse dixit? Hanc ob causam omnes legunt Cim-
 bri mediterranei, de quibus suaue est legere uarias autorum recentium con-
 iecturas quo loco ponendi sint nescientium. Nec animaduertunt quū Ista-
 uones plane ripenses sint, nihil cum hīs conuenire mediterraneos uel Cim-
 bros, uel alios quosuis. Ingens hic mendū est & locus pessimè deprauatus.
 Tu sic castiga, Quorum pars Sicambri. Et colon adde, nam hic sententiæ fi-
 nis est. Sequitur, **M E D I T E R R A N E I H E R M I O N E S.** Tacitus, Me-
 dij, inq, Hermiones. Dicti sunt Hernuones mediterranei Germaniæ po-
 puli inter Rhenum & Danubium habitātes: Nam Her Septentrionalium
 Germanorum lingua terram significat, nos hic addimus literam t, uel d. di-

cimus enim Herd, appellaturi istos mediterraneos Herduuoner. Facillimū uero fuit Heruones siue Hernuones in Hermiones uel Herminones per errorem mutare. Scribit Pomponius Mela ultra Cimbros & Teutonos ultimos Germaniæ esse Herminones. Nec dubium est inter Cimbros Vigeuones & Quados Isteuones ad Danubium, Heruones extitisse, nam illis priscis admodum temporibus Vandalorum gentes fuisse locatas arbitror, proximè Peucinos & Bastarnas qui Dacis contermini sunt. Iam Vigeuonibus & Frisj debent accenseri, Isteuonibus post Sicambros in Galliā traductos, Tencteri, Vsiptj, Bructeri, Chamaui, & Angriuarij, ac priusquam Rhenum transirent olim Vbiij. Tandem uero Frāci quoq; è Vigeuonibus facti sunt Isteuones occupatis ad Rhenum locis, quemadmodum ostendimus libro primo; Saxonesq; postea Isteuones propter Westphaliā, & Heriuones propter interiores regiones, qui prius Vigeuones fuerāt. Cæterum quod Tacitus tradit Manno Tuisconis filio tres filios assignari, è quorū nominibus isti populi sic fuerint appellati, intellige Mannum in hāc formam testamentum condidisse. Maximo natu Vigeuones, hoc est, littorales insularesq; populi parēto. Minimus natu Heriuonibus, hoc est, mediterraneis imperato. Medium inter hos, Isteuones, hoc est, ripas Rheni Danubijq; accolentes regem habento. A subiectis quisq; populis nomen accipito. Sequitur, VISTILLVS SIVE VISTULA ALBIS. Quid discriminis est inter Vistillum & Vistulam, ut uocem reperat Plinius, nihil certe. Locus est uitiatu. Tu repone, Vistillus, Sueuus, Albis. Errori causam dedit prior syllaba sequentis dictionis quā ineptè bis scripsit librarius, alius transpositis eius syllabæ literis legit Sueuila, alius emēdauit, Siue Vistula. Sueui fluij meminit Ptolemæus. Quidā hodie Zuenum uocari putāt. Sequitur, NULLI INFERIUS NOBILITATE. Hic leue erratum est, sed tamen de hoc lectorem admonere uoluimus, ut totum caput perpurgatū habeat. Itaq; scribendum, Nullo inferius nobilitate, Hercynium iugum præ tenditur. Porro uidere facile est quantus labor sit emēdare Pliniū & quàm res necessaria, ut pessime de literis mereantur, qui hoc agenteis non solum rident sed & conuicijs proscindunt.

DE DIOECESIBVS EPISCOPALIBVS

Romanorum magistratuum diœceseis, sic enim etiam illi uocarūt quas Administrationes dicere possumus, apud Christianos episcopi, imitatione Ethnicorū gubernandas susceperūt. Vnde uolumen Præfecturarum Romanarum enumerat Vicarium diœceseos Asiā, Vicarium diœceseos Ponticæ, & Vicarium diœceseos Thraciarū. Sic uir illustris Præfectus prætorio Italiæ multas diœceses sub se habet. Nec pauciores præfectus prætorio Galliarum. Cōstat autem primū in Græcia floruisse Christianismum, unde & hoc nomen est mutuata antiquitas. Sed ut appareat quomodo prophanam Romanorū ditionem ecclesiastica ditio propemodū sit æmulata, rem

lata, rem exemplo manifestabimus. Raurici siue exteriores Sequani præter magistratum Rauricensis Augustæ Præsidentem Maximæ Sequanorum olim agnoscebant, qui apud Vefontionē habitabat. Et hodie Rauricis Sequanisq; cis montanis omnibus à Vocetio mōte usq; ad riuū Eckenbachū Sequanorum Tribonorumq; siue Germaniæ primæ discriminatorem qui miliario supra Selestadium uisitur, Basiliēsis antistes præest, archiepiscopo Vefontino subiectus. Simili pacto Tribonos siue Tribocos ab Eckenbachō riuo terminali Saletionem usq; regit Argentoratensis præsul, antiqua Tribonorū oppida summū, Elcebum aut huius ruinas potius, & infimum, Brocomagum sub se habens, ab Argentorato uero quod etiam olim Tribonorum caput fuit, nomen sortitus, nō secus ac Comes ille militaris apud Romanos, cuius meminimus supra ac in sequentibus sæpe mentionem faciemus. Dixi non sine causa, propemodum, quod fines alicubi uariatos uideam. Nam non dubito quin Comes Argentoratensis totā Tribonorum regionem siue Germaniæ primæ partem quæ ad Sequanos cis montanos, Leucos, & Mediomatricos olim pertinebat, sub se habuerit. Siquidē Marcellinus Ararim scribit inter Germaniam primam fluentem Sanconnā uocari, quem fluuium constat in Lotharingia in extremitate Vosaginarū alpium oriri in diocesi Leucorum siue Tullensi. Proinde cernis hic fines mutatos. Neq; em̄ libuit Francorū regi Dagoberto Mediomatricorū & Leucorū ecclesias occupatis iam finibus prorsus spoliare. Idq; etiā in alijs diocesis accidit, de uariatione finū loquor, sed hæc demonstrare nimis longum esset. Nemetes Spirensi episcopo parēt, Vangiones Borbetomagensi siue Wormaciensi, Magunciacensis territorij homines, Magunciacensi, Vbiij, Agrippinēsi, Neruij quondā Nouimagēsi tantū, unde Nouimagum Neruiorū caput fuisse colligo, nūc etiā Tornacēsi, Treuiri Treuirensi, Mediomatrici, Mediomatricēsi quē nūc Metēsem uocāt, Remi Remēsi. & sic de alijs. Acrursum sicut Comes Argentoratēsis, Præfectus miligū apud Nemetas, & Præfectus militum apud Vangionas, Ducē Magunciacensem agnoscebant, & Consularē ipsum, sic hodie Præsules istarū urbium Archiepiscopo Magunciacensi subiecti sunt. Et priusquā cōstituerentur, id quod sub Francorum regibus Dagoberto & Pipino factum arbitror, illæ ecclesiæ dubio procul in diocesi Magunciacensis præsulis erant. Sic Lugduni in Lugdunensi prima, Rotomagi in Lugdunēsi secunda, Turonorum in tertia, Senonum in quarta, Treuironum in Belgica prima, Remorum in secunda, Biturigum in Aquitanica prima, Burdegalensium in secunda, Narbonensium item in Narbonensi prima, & Aquensium in secunda, antistites, propter ciuitatum ueterem primatū, Metropoles enim sunt, suæ quisq; regionis episcopis imperant. Atque hoc est quod Lucius papa dicit apud Gratianum, dist. lxx. Vrbes, inquit, & loca in quibus primates præsidere debent,

non à modernis sed multis ante aduentū Christi statutæ sunt temporibus, quorū Primatus etiam pro maioribus negocijs appellabāt. Hæc ille. Quod autem de primarijs Flaminibus ibidem ex Clemente refert, minus placet. Vides igitur, ut opinor, quemadmodum ecclesiasticæ diœceses, prophanas Romanorum diœceseis imitatæ sint. Porro quū etiam transrhenana Germania ad Christi religionem conuerteretur, magna facta est accessio diœcesis Magonciacensi è Francis & uicinis aduenis gentibus: Vuormaciēsi, Spirensi, & Argentoratenſi, ex Alemannis qui serius Christianismum sunt amplexi, nō nisi inducti per Francos, ceu tradit Agathias, sed tamen ante gentes istas aduenas quarū mox meminimus, nisi uelimus dicere Magunciacensem antistitem Alemannorum aliquā cuiuslibet ecclesiæ partem adieciſſe, nam arbitror Alemannos ad religionē nostram longe antea fuisse conuersos priusquā Argentorati sedes episcopalis erigeretur. Cuius rei supra mentio nobis facta est. Basiliēsis ecclesia Rauricis & Sequanis suis cōtenta mansit, nec quenquam externum populum sub suam recepit ditionem. At Constantiensis quæ Vindonissensi successisse putat, propterea quod olim Rhetia primæ fuerit attributa, eam ob causam magis ad Italiā quā Galliam pertinens, præter magnā Rhetia primæ portionem, etiam neophytis Alemannis insigniter aucta est. Ecclesia Augustana Rhetia primæ uetustissima est, quod docēt martyres, qui illic ob professionem Christiani nominis occubuerunt. Etenim, ut supra quoq; diximus, Prouinciæ Romanorum, ut Gallia, quibus etiam cisrhenana Germania annumerata quondā est, Pannonia, Noricum, & Rhetia, statim Christi doctrinam acceperūt, quemadmodum Italia. Non quod regiones totæ Christianismum publice amplecterentur, sed quod priuatim sacratissimæ religioni complures nomen darent. Soli Germani, & pertinaciuscule quidē Alemanni in paganismo perstabant. Porro Franci Christiani facti, quod post illorum in cisrhenanam Germaniam & penitiorem Galliam immigrationem accidit, etiā Alemannorum gentem sibi subiectam paulatim Christianis sacris imbuendam curarunt, uelut ex Agathia liquere potest. Proinde quoniam Francorū reges Alemannis imperabant, qui diu antea Rhetiam primam quæ Lico fluuiο, Alpibus, & Danubio terminat, occupauerant, uerisimile est doctores Christianæ religionis, ad illos ex Magunciacο fuisse transmissos. Nam quis non credat Alemannos quum tantopere abhorrerent à Christianismo, sæuisse etiam in Christianos quoscunq; in Rhetia reperissent. Hoc itaq; pacto ecclesia Augustana Rhetia primæ uidetur sub ditionem uenisse Magunciacensis episcopi. Id quod de Curiensi quoq; ecclesia sentiendum, Nam de recentioribus, Vuirtzburgensi, Eistetenſi, & Babingerſensi, res satis constat. Nam omnino Francorum regibus Alemanni Christianismum debent, & ab Alemannis occupatæ regiones, in quibus si nō nouum & qui illic antea non fuisset

non fuisset, induxerūt, saltem instaurarūt extinctum, atq; rudem ac tenuem ad incrementa solida prouexere. Nec hoc omittendum, uideri tum Magunciacensem ecclesiam tum Agrippinensem, priusquā Metropoles fierent, id quod diui Bonifacij tempestate factum est, sub Treuerensi fuisse. nam hoc nobis præminetia loci planè persuadet.

EXPOSITVS ET EMENDATVS APVD CAESAREM

locus de ortu syluæ Herciniæ, ubi uulgò legitur, oriri id nemus à Nemetum & Tauracorum finibus.

C Julius Cæsar Cōmentariorum libro sexto de Hercynia sylua loquens, Oritur, inquit, ab Heluetiorum, & Nemetum, & Tauracorū finibus, rectaq; fluminis Danubij regione pertinet ad fines Dacorū, & Anartium. Sed quid hic Nemetes faciunt, quos hodie pro Spirensis diœceseos cultoribus omnes accipiūt, & quidem rectè. Qui uero sunt isti Tauraci, siue ut in sincerioribus codicibus legitur, Tauriaci? Cur autem ab Heluetijs statim ad Nemetas transilit Cæsar, populos intermedios omittens, Rauracos, Sequanos, Tribocos siue Mediomatricos, qui potius erat nominandi? An memoria lapsus dicere uolumus? Crede mihi lector, locus iste mēdo non caret apud Cæsarem. Ego scribo pro Nemetum, Venetum. Sunt autē Venetes Rhetiae populi sui parte ad inferiorē lacum pertinentes, à quibus Venetus dictus est. Pomponius Mela: Rhenus ab Alpibus decidens, propè à capite duos lacus efficit, Venetū & Acromū. Istos Venetes arbitror apud Plinium dici Vennotes & Venonetes, ubi recensentur in inscriptione illa Trophæi Alpium, apud Cl. Ptolemæum in descriptione Rhetiae Vennonetes. Vnicæ uero literæ inuersio nobis istum errorem peperit. Ex Nenetum enim doctus aliquis fecit Nemetum. Porro nomine Tauriacorum accipio, Turgauos. Siquidem, suspicor Taurum siue Tauriam fluuium illum fuisse dictum, quem hæc ætas Turum uocat, à quo Turgauia uocabulum quam uideo tam latè protensam olim ut Turegum etiam, complecteretur, ab amne quoq; Turo siue Turgauia nominatum, nimirū quod Tauriaci tractus uelut angulus & extremitas esset, ut primo libro docuimus. Turegum aut in Turgauensi pago situm sub administratione Ducis Alemanniæ, docet diploma Ludeuichi regis Francorum. nam ab Alemannis Tauriacus tractus totus occupatus est cum uicinis regionibus, ut supra tradidimus. Nec uero me latet Tauracos à quibusdam autoribus usurpari pro Rauracis. Cæterum Acromi lacus alterius nomenclaturam, ut arbitror, refert uiculus ille in lacū excurrrens, quem uernaculus sermo Romershorn appellat, quasi dicas Acromi cornu siue promontorium. Videtur autē Hercynium nemus ætate Iulij Cæsaris ad lacum Venetū usq; pertinuisse, priusquam uidelicet inter Alemanniam & Rhetia superiorē limes constitueretur eo tractu ubi hodie Tuieliam arcē & Cregia uidemus, indubiè munimenta Romanorū.

Iuliomagum

Iuliomagum uersus, quod ego corrupte Pfullendorff dici cōficio, & Brigobannem, ad fontem Danubij declinando. Nam ea loca Romani repurgari curarunt, syluæ parte recisa.

MARTIANA SYLVA

Martianam syluam uocauere Romani superiorē partem Hercynij nemoris, quam uernaculo sermone Germani den Schuuartzuuald appellant, hoc est, si quis interpretationē requirat, nigram syluā. Sed dubium est an à Marte uernaculū istud nomen sit deductum olim, quandoquidē à Germanis lucos & nemora cōsecrari consueſſe, deorūq; nominibus appellari secretum illud quod sola reuerentiā uidebāt, Tacitus tradit, An potius, quæ mihi probatur opinio, Orczuuald hoc est Hercyniū nemus, addita littera s, mutatum sit à nouis cultoribus Alemannis in Schuuartzuuald. Solet enim uulgus incognitas uoces detorquere in aliquod forte significatū quamlibet absurdum. Nam Mars, ut arbitror, apud Germanos suum habet nomen. Ammianus libro xxi. de Iuliano Cæsare loquens, Profecturus itaque per Martianas syluas, uiasq; iunctas Histri fluminis ripis. De Martiana sylua meminimus in Alemannis libro primo.

ORCYNHEIM.

Quam syluam Græci Latiniq; Hercyniam uocant, Germani ueteres appellabāt Orcyniam autore Iulio Cæsare. Proinde quod oppidum sermo uernaculus Pfortzheim nominat, Orcynheim fuit dictum ab Orcynio nemore, in cuius mediotullio situm est. Sicut Boiohemum à Boijs. Nam quæ de Phorcyde Phrygiæ narrantur, ad librum Luciani pertinent, cui ille titulum fecit ἡ δὲ ἰσορία. Porro Orcynium nemus, quæ postea Martiana sylua dici cœpit, Iulianus Augustus perlustrauit, ex Rauracis ad Danubiū profectus, ubi hæc ætas Vlmam conditam uidet. Itaq; meminit huius nemoris alicubi citante Suida, in hæc uerba, πρὸς τὴν ἐρκαῖαν ὕλην ἐθέμενον. καὶ εἰ δὲ ἐγὼ χρεῖμα θησαύισον, ἰδοὺ γούνοι δαρεῶν ἐγὼ ἐγυῶμαι μήτε ὄφθαι τι οὐδ' ἔμ, μή δ' ὅσα ποτὶς ἡμεῖς ἴσμεν ἐν τῇ ξωμαίῳ, ἀλλ' εἴτε τὰ θετταλικά τέμπεκ δ' ὀσβατα νομίζῃ τις, εἴτε τὰ ἐν διεμοπύλαις, εἴτε τὴν μέγαρον καὶ διωλύσιον ταῦτον, ἐλάχιον ἔσω χαλεπὸν τῆς ἔνεκα πρὸς τὴν ἐρκαῖαν τῶνομα. Quorum uerborum hæc est sententia, Ad syluam Hercyniam accurrimus, Ac uidi ego rem insigniter mirificam. Ecce enim confidenti animo tibi polliceor, neq; te tale nemus uidisse, neq; quantum ego sanè nouerim, in Romano orbe extare. Verū siue quis putet Tempe quæ in Thessalia sunt, siue syluas Thermopylis proximas, aut uastum illud & ingentem Taurum, plurimum incommoditatis ad iter habere, minimum sanè fuerit quantum ad difficultatem asperitatemq; attinet, si cōparatio fiat cum sylua cui Hercyniæ nomen est.

N I C E R.

Nicer amnis est quem uulgus eruditorum hodie Neccharum appellat. Oritur in Martiana sylua. Panegyristes ad Constantinū Magnum, Sed

Sed pulchrum, inquit, tibi uidetur, & reuera pulcherrimum est, ut Rhenus ille non solum superioribus locis, ubi aut latitudine uadosus, aut uicinia fontis exiguus, sed & ibi nouo ponte calcetur, ubi totus est, ubi iam plurimos hausit amnes, quos hic noster ingens fluuius, & Barbarus Nicer, & Moenus inuexit. Loquitur autē de ponte Agrippinensi. Ausonius in Mosella. Hostibus exactis Nicrum super & Lupondum.

Fl. Vopiscus in uita Probi Cæsaris, de Germanis agens, Et quum iam in nostra ripa, inquit, imò per omnes Gallias securi uagarentur, cæsis propè quadringentis millibus, qui Romanum occupauerant solum, reliquos ultra Nicrum fluuium & Albim remouit. Sic enim utrobique legendum docuimus capite De statu Germaniæ ueteris libro primo.

D A N U B I U S.

MArtianus Capella satis innuit Danubium à monte Abnoua ubi fontem habet, nomen inuenisse, quū inquit, Hister fluuius ortus in Germania de cacumine montis ad nouem sexaginta amnes assumens, etiam Danubius uocitatur. Tu scribe, de cacumine montis Abnouæ, nam librarij uitium est. Nec curandum Abnoba scribatur an Abnoua, pro b enim u scimus usurpari. Germani D litera articuli loco addita dicebant Daunou pro die Abnau, Romani Danubiū. Equidem Germanicum Abnouæ uocabulum collem terrenum & campum pascuum quem nostrates augiam uocāt, potius insinuat quàm montē syluosum. Et tali loco Danubij fons est. Proinde Tacitus molle & clementer æditum montis Abnobæ iugum asserit. Cæterum Herodotus ex ciuitate Pyrrhene Danubium fluere scribit & è Celtis. Alludit uero uernaculum tractus Porienſis uocabulum ad Pyrrhenem. Ac Celtarum, appellatione more ueterum autorū Hecataei uidelicet, Phylarchi, Hermippi, & Diodori Siculi, Germanos intelligere oportet. Illius uerba Græca hæc sunt, Ἰσθμῶς τε καὶ ποταμὸς ἀρξάμενος ἐκ Κελτῶν ἐκ πυρρηνῆς πόλιος ῥέει, μέσσω χιζῶν πρὸς εὐρώπην. id est, Siquidē & Danubius fluuius initio sumpto è Celtis & Pyrrhene ciuitate fluit, mediam secans Europam. Marcellinus libro xxiij. Amnis uero Danubius, inquit, oriens prope Rauracos montes, limitibus Rheticis per latiore orbem protentus, ac sexaginta nauigabileis penè recipiens fluuios, septem ostijs per hoc Scythicum latus erumpit in mare. Hæc ille. Tam propinquus autem fuit limiti Rhetici Germaniæ que Danubij fons, ut quidam dixerint Danubium oriri in Rhetia. Claudianus,

Sublimis in Arcton

Prominet Hercyniæ confinis Rhetia syluæ
Quæ se Danubij iactat Rhenicq; parentem.

q Nomina

Nomina fluuiorum Germanica pleraq; in aha desinunt, ut in sylua Martiana, Kuntzaha, Schiltaha, Vuolfaha. In saltu Vofagi, Lebraha, Andelaha, Haselaha. Apud Ruuacum, Ruuaha, quæ nomen oppido & arcis dedit. Suartzaha apud Cœnobium eiusdem appellationis in tractu Badensi. Proxime Augustam in Rhetia prima, Vuertaha qui Virido olim dictus est, ac sub nemore Bohemico, Marauaha. Huius quoque desinentiæ fuisse credo fluuiū quem lacus Turegiensis emittit. Fæaha in suburbio Selestadiensi, sed mutato prius nomine, Ello amni miscetur.

GERMANICAE LOCORVM APPELLATIONES QVAEDAM

Apud Germanos uicis & arcibus nomina plerumque familiæ nobiles indiderunt, ut Quendelingi in Saxonia Quendelingeburgo. Tubingi, Reutelingi, Ezelingi, Geppingi, Geiselingi in Alemannia memoriam suā reliquere uicis constructis, quæ hodie oppida uidemus. Nordlingi in Nordgauia habitâtes, unde & nomen nacti sunt, conlatis domicilijs Nordlingen oppidū constituerunt. Et sic de multis alijs. Non aliter oppidulū Selestadio proximū hodie Gemar dictum, in diplomate Caroli Magni quo Lebrahensis cœnobij institutionem à Volrado factā, approbat, nominatur Gamaringa, à nobili aliqua gente Gamaringorū. Arbitror uero Colmariam primū Colmaringā appellatam à Colmaringis. Nam hac terminatione gaudebant olim Franci & Alemanni, imò Germani omnes.

IVHONVM CIVITAS APVD TACITVM

COR. Tacitus in ipso calce libri decimitertij Historiæ Augustæ, Sed ciuitas Iuhonum, inquit, socia nobis malo improuiso afflictæ est. Nam ignes terra æditi, uillas, arua, uicos, passim corripiebāt, Ferebanturq; in ipsa conditæ nuper coloniæ mœnia. Neque extingui poterant. Non si hymbres caderent, non si fluuiialibus aquis, aut quo alio humore niterentur, donec inopia remedijs, & ira cladis, agrestes quidam eminus saxa iacere. dein residentibus flammis propius suggesti, ictu fustiū, alijsq; uerberibus, ut feras absterrebant. Postremo tegmina corpori direpta iniiciunt, quanto magis prophana usu & uiliori polluta, tanto magis oppressura ignes. Hactenus Tacitus. Ciuitatem hic usurpat, quod & Cæsar subinde facit, pro toto agro omniq; ditione. Coloniam pro oppido ciuitatis. Verbi gratia, si Respublica Selestadiensis uicos circumquaq; sitos pleno iure possideret, omnes illorum habitatores essent de ciuitate Selestadiensi, sed non de oppido. Hoc obiter annotare placuit, ut sciatur inter ciuitatem & oppidum differentia. Suspiciatus aliquando sum ciuitatem istam Iuhonum in Nordgauia fuisse, & coloniam ipsam esse quod illic oppidum hæc ætas Ala uocat, propterea quod sciebam Hermunduros semper fauisse Romanis, & apud illud municipium

cipium Romani imperij subterraneos muros extare longissimo spatio ueritatem admirandam arguenteis. Et iactatur uulgo oppidum Alahense primum libertatem nactum. Sed postquam in mentem mihi uenit Tacitum eius ciuitatis libro quoque secundo meminisse, de Germanico Cæsare loquentem qui in Chaucorum terram tempestate maris tandem delatus, nihilominus post insignem eam in mari cladem acceptam, in Chattos & Marfos exercitum duxerit, re felicissimè gesta, apprehendi Inhionum ciuitatem esse Frisij & Chaucis propinquam circa amnem Amisiam. Verba Taciti eo loco sunt hæc, Reductus inde Inhiona miles. Tametsi in æditionibus uulgatis scriptum est, in Hiona diuisis dictionibus, ac asteriscus appositus, arbitrante Beroaldo legendum, in hyberna. Cæterū apparet apud Inhionas militum statua fuisse & hybernacula.

PALAS SIVE CAPELLATIVM REGIONIS NOMEN
unde Palatini Comitiss appellatio.

EA regio quam hodie uernacula lingua Pfaltziā, indoctè Palatinatum uocamus, olim Capellati uel Palas nomen habuit. Am. Marcellinus libro xviij. Quum uentum fuisset ad regionem cui Capellati uel Palas nomen est. Ab hac itaque prisca uoce Palatini uocabulum descendit, & non à palatio uel imperatoris, uel regis Francorum. nam sunt qui Palatinum esse putant, qui à Francis olim Maior domus fuerit appellatus. Iulianus Cæsar post Argentoratensem pugnam qua Alemannorum copias penitus deleuit, quum suspicaretur eam gentem tanto amissorum damno ciuium affectam, minime quieturam, sed aliquid ausuram hostile, ut cæteris quoque terrorem incuteret recenti etiamnum nuper acceptæ cladis memoria, Margunciaci per pontem illic constitutum transire uoluit. Obstant Alemanni pontem obseruantes. At Iulianus noctu trecentos milites usuarijs nauibus quadraginta impositos, adeo tacitos transire Rhenū iubet, ut etiam remi suspenderentur. Hic quum Reges & Regales, sunt autem Regales Regum filij, & Regulos, ab Hortarij Regis conuiuio iam multa nocte uenientes, in fugam uertissent, & è seruis qui pedibus illos sequebantur quosdam occidissent, tandem cognouere Alemanni transisse Romanos, & metu perculsi quem nocturnum tempus augebat, diffugiunt. Mox ponte constrato, per Hortarij regna Iuliano fauentis transitum est in terras infestorum regum. Quibus hostiliter tractatis, uentum est ad regionem cui Capellati uel Palas nomen est. Vbi Macriano & Hariobaudo, Vadomario, Vrio, Vrsicino, & Versalpo Alemannorum regibus pacem obsecrantibus, pax est concessa. In hæc fermè uerba Am. Marcellinus libro xviij. Et meminimus nos in Alemannis libro primo. Palatinæ ditioni imperat hodie clarissimus princeps Ludouicus ex familia Bauariæ ducum, cuius partem obtinet ad Danubium. Vnde Comitiss illinc, hinc uero Ducis habet titulum.

tulum. Huius Herois gloriæ non parua facta est accessio superioribus annis profligato Francisco Siccingio nobilissimo illo equite. quam rem confecit non absque Theseis suis, hoc est, Archiepiscopo Treuirensi Richardo Griphendoio, & Philippo Catthorum Principe, expeditionis eius & fœderis consortibus.

TRAIANI BVRGVM, TRANBV RG.

HODIE CRONBV RG.

MVnimentum illud quod in Alemannorum solo conditum Traianus dum Germaniam prouinciã procuraret, suo nomine uoluit appellari, reparatum à Iuliano Cæsare, locato ibi præsidio, suspicor esse ex descriptione Marcellini, Cronburgum prope Francofordiam. Huius quoque meminimus in Alemannis. Traianæ meminit Ptolemæus prope Magoniacum, sed in parte diuersa.

BVDORIS.

BVdorim potius credam esse Durlacum, quàm Heidelbergam, quod ueteris nominis partem referat. Et præ se fert alioqui mirandam antiquitatem Durlacum. In causa potest esse, quod quicquid inter Rhenum est & Nicrum, uelut in Prouinciæ formam redactum aliquot annos Romanis paruit. Hinc tantum uetustatis reperias non solum in Nicri litore, sed in intermedijs etiam locis. Vnde manauit illa apud Vuaibilingam inscriptio, **CLODIVS HOC FECIT VXORI SVAE.** Nec de Francorum rege debet intelligi, quod præfectus aliquis Romanus posuit. Sed uulgius historicorum nescio cuius familiæ cum Francis affinitatem hoc argumento persuadere conatur. Hinc apud Ettelingam tabula lapidea fuit reperta, cui Neptunus erat insculptus, quam nos Sebusij uidimus, quò Maximilianus Cæsar afferri suo sumptu iusserat. Hodie possidet insignis ille Baro Ioan. Jacobus à Morspurgo Præfectus Cæsareus apud Hagenoiam.

SALINGOSTADI VM.

ASalo fluuiio Salingi dicti Franci in ripa amnis Moeni nominatum à se Salingostadium oppidum construxerunt. Hos Romani Salios appellarunt, ut ex Marcellino liquet qui hac utitur uoce. Gallicani scribæ Salicos dixerunt, & Legē eorū Salicā. De hoc mentionē fecimus in Francis.

FRANCOFORDIA.

HVnc traiectum Moeni fluminis Franci possidebant, à quo oppido nomen datum per eam occasionem nato. Sed cogitandum an in huius quoq; ripa amnis oppida sita Schueinsfurdia & Ochsenfurdia, à Sueuis & Fosis populis potius sint dicta, quàm à significatarum bestiarum transitu, uel conditorum cognominibus.

CATTIMELIBOCI.

CAtteleboci quos hodie Germani Catzenelebogios uocant, de quo uocabulo mirari quis possit qui ueram etymologiam ignoret, Catthi sunt Melibocum montem cuius Ptolemæus meminit, accolentes. Annotauimus & hoc in Hessis libro primo.

BOIEMVM TACITO, VELLEIO BOIOHEMVM,

Bubiemum siue Buiemum Straboni, pro loco. Pto/
lemæo Bemî, gens ipsa.

FAbula est quod uernaculi Sclauinorum Bohemorum annales producit de regionis eius uocabulo, propterea uidelicet appellatam Bohemiam, quod Sclauini hac uoce eis uaticinium significante, ex nuper occupatis Illyrici finibus quum ea prouincia non omnis caperet, in medios istos Orcyniæ syluæ saltus transgressi ob repertam illic fatidicam mulierem nomine Libyssam, huiusmodi nomenclaturam regioni indiderint. Nam Cornelius Tacitus in libro de situ moribusque Germanorum, ualidioribus olim Gallorum rebus existentibus diuo Iulio teste, etiam Gallos in Germaniam transcendisse docens, de Boijs Gallica gente dat exemplum, quos scribit ulteriora Hercyniæ syluæ tenuisse: mansisse sua quoque tempestate, hoc est, Fl. Vespasiano Principe, Boiemî nomen, & significare loci ueterem memoriam, quamuis mutatis cultoribus. Id quod ipse exponit paulo post in eodem libello, Marcomannos tradens pulsus Boijs Boiohemum occupasse, quum inquit, Præcipua Marcomannorum gloria uiresque, atque ipsa etiam sedes pulsus olim Bois uirtute parta. At Velleius Paterculus antiquior scriptor ut qui sub Tiberio Cæsare Præfectus equitum fuerit in Germania, regioni quam Maroboduus Marcomannorum rex incolebat, Boiohemo nomen fuisse dicit. Maroboduo namque duce Marcomannos excitos sedibus suis, quæ magis ad Danubium uergebant, atque in interiora refugeeis, incinctos Hercyniæ syluæ campos inhabitasse, eo magis etiam timendos, quod quum Germaniam ad læuam & in fronte, Pannoniam ad dextram, à tergo sedium suarum haberent Noricos, tanquam in omnis semper uenturi, ab omnibus timebantur. Sic nobis Bohemiam Marcomannorum sedem describit Velleius, quam in hoc Maroboduus occupauit, ut auocata procul à Romanis in Danubij ripis perpetua præsidia agentibus gente sua potentiora quidem arma uitaret, sua autem faceret potentissima. Nactus sane Bohemiam Maroboduus, finitimos omnis puta Catthos, Cheruscos, Bructeros, & ab altera parte uersus Danubium Hermunduros, Quados, & uicinas Sueuorum nationes, aut bello domuit, aut conditionibus iuris sui fecit. Sed & Strabo qui sub Augusto & Tiberio floruit, Bohemiam signanter describit, ostendens à Maroboduo sua ætate occupatam. Sic autem inquit

tem inquit libro septimo, ἐν ταντῇ δέσιν καὶ ὁ ἐρκαῖος δρυμὸς, καὶ τὰ ἥν σουκνωρ
 ἔδνη, τὰ μὲν οἰκοῦντα ἐνδ' αὖ τῷ δρυμὶ καθάπερ τὰ ἥν κολδούλωρ, ἐν οἷς ἐστὶ καὶ τὸ
 βουβίεμον τὸ τῷ μαροβόδῳ βασιλείῳ, εἰς δὲ ἐκείνους τόπους, ἄλλας τὲ μετανέσκει παλαιοί,
 οἱ δὲ οἱ τοὺς ὁμοειδῆς ἑαυτοῖς μαρκομμάνους. ἐπέειχ' ὅτι τοῖς πράγμασι μὴ οὐκ ἔστι δῖδόντα
 μετὰ πλὴν ἐκ ῥώμης ἐπάνοδος. νέος γάρ ἦν ἐνθάδε, καὶ εὐεργετῆτο ὑπὸ τῷ σεβαστῷ. ἐπεὶ
 νεολώρ δὲ ἐδυνάστευσε καὶ κατεκτήσατο πρὸς οἷς εἶπορ, λούρας τὲ μέγα ἔδνος καὶ ῥόμους
 καὶ βόρνας καὶ μαγίλωνας καὶ σιβινούς, καὶ ἥν σόκνωρ αὐτῇ μέγα ἔδνος σέμνονας.
 Quæ uerba sic possunt Latine reddi. In hac (s. Germaniæ regione) est etiam
 Hercynium nemus & Sueuorum nationes, partim sanè habitantes intra
 nemus quemadmodum Coldulorum gentes. In quibus extat & Bubi-
 emum Marobudi regia. In quem ille locum quum alios complureis tradu-
 xit, tum etiam populareis suos Marcomannos. Siquidem hic quum antè
 priuatus fuisset, post reditum ex urbe Roma, rebus administrandis præfe-
 ctus est. adolescens enim illic uixit, & beneficijs ornatus est ab Augusto.
 Reuersus autem in patriam regnare cœpit, & præter gentes quas nomina-
 ui (uidelicet Marcomannos, Coldulos, & quos alios in Boiohemum tran-
 stulit) etiam Luios magnam gentem, & Zunos, Butones, Mugilones, Sibi-
 nos, & ipsorum Sueuorum populosam nationem, Semnones, imperio suo
 adiecit. Porro deprauatus est, nec hic tantum, Asulanicus codex Græcus, in
 quo βουιάσμον legitur. Emendatius exemplar habuit Guarinus Veronensis
 Strabonis interpres, qui Bubiemum uertit. Quanquam fortassis βουίεμον le-
 gendum fuerat. sed fieri potest ut ipse Strabo Germanicam dictionem sic
 corruerit, ut sunt in peregrinis etiã in Latinis incuriosiores Græci. Et alio-
 qui quælibet natio suo more externa profert. Rursus de Bohemia loquitur
 Strabo, quum paulo post inquit, ὁ δὲ ἐρκαῖος δρυμὸς πυκνόπερος τε ἐστὶ καὶ
 μεγαλόδενδρος ἐν χωρίοις ἐρυμνοῖς κύκλῳ πρὸς ἡμισφαιρίῳ μέγαν. ἐν μέσῳ δὲ ἴδρυται
 χώρα καλῶς οἰκοῦνται διασπέρη, περὶ ἧς εἰρήκαμεν. Hoc est. Hercynium ne-
 mus admodum densum est, & in locis desertis eximiae magnitudinis arbor-
 ribus præditum, ambitum magnum complectens. In medietate uero collo-
 cata est regio quæ commode inhabitari potest, de qua locuti iam sumus.
 Porro Ptolemæus in hoc tractu Bemus ponit, concisum uocabulum usura-
 pans, qui etiam uulgo nostrati mos est. Nec uero Græci in medijs dictioni-
 bus nisi per illas suas duplices, uocalibus aspirant, Latinis etiam spiritum
 subinde respuentibus, unde Tacitus Boiemum nominauit, nō Boihemum.
 Cæterum urgentibus Marcomannis apparet Boios celsisse priusquam rer-
 rum potiretur Maroboduus. Nā sub Augusto præfectum habenis regni
 Strabo tradit. At exules Boij cum Heluetijs aduersum Iulium Cæsarem
 longe antea pugnauerant. Diximus uero supra uideri nobis Marcoman-
 nos cum uicinis nationibus puta Nariscis & Hermunduris à uetustis Boi-
 iorum Gal-

iorum Gallorum sedibus nomen sibi Boierorum induisse, qui postea Noricum & Rhetiam secundam occuparint cum alpibus usque ad Athesim amnem.

PYRENAEVS HODIE GERMANIAE MONS

Inter alpes Rheticas Pyrenaeus mons est, quem occupata Rhetia Germani Prennerum uocant. Plinius Cæcilius in Panegyrico quæ dixit Traiano Cæsari: Germaniamque, inquit, quum plurimæ gentes ac propè infinita uastitas interiacentis soli, tum Pyrenaeus, Alpes, immensique alij montes nisi hijs compararentur, muniunt dirimuntque. Huius montis Dionysius in carmine suo de situ orbis mentionem facit. Nam exorsus à Septentrione Germaniam describere, sic canit,

τοῖς δ' ἐπὶ πυρηνναίου ὄρος, καὶ δώματα κελτῶν

Ἀρχόδι πηγῶν καλλιγόνος ἑριδανοῖο. Hoc est,

Pyrrhenes sequitur mons, Post hunc est Celtica tellus
Eridani fontis contingens rauca fluentia.

Nomine Celtarum Gallos Togatos intelligit, qui Italici Cisalpini sunt. Huius Pyrenæi meminit poeta quoque Bassus in epigrammate quodam quod in laudem Germanici Cæsaris scripsit, cuius cum Germanis pugnas quos ipse uocabulo Celtarum innuit ueterum more Græcorum, Pyrenæum istum ait aspexisse. Retulit id carmen in primum librum Epigrammatum Maximus Planudes. Sunt autem huiusmodi uersiculi,

ὄρεα πυρηνναῖα, καὶ βαθύαγες ἄλπεες

αἱ εἰνὺς προχοῆς ἐγγὺς ἀποβλέπτει,

μάστιγες δακτύλων, γερμανικὸς δὲ ἀνέταλιν

ἄσφαπῶν κελτῶν παλὺν ἐνυάλιον.

Saxa Pyrenæi, & depressæ uallibus Alpes

Quæ Rheni fontes haud procul aspiciatis,

Vidistis radios, Cæsar Germanicus ædit

Quos cum Teutonibus fulgure belligerans.

Pyrenæis montibus nomen inditum aiunt à crebris fulminum ignibus.

CAMPI CAVINI IN RHETIA PRIMA

DE campis Cauinis mentionem facit Sidonius in Panegyrico Iulij Valerij Maiorani Cæsaris, hijs uersibus,

Conscenderat alpes

Rhetorumque iugo per longa silentia ductus

Romano exierat populato trux Alemannus,

Perque Caui quondam dictos de nomine campos

In prædam centum nouies dimiserat hostes.

Ammianus Marcel. libro xv. De Constantio Augusto loquens, qui pagis Alemannicis bellum indixerat, ex Insucribus in Rhetiam primam moriens, Ad quem, inquit, procinctum, Imperator egressus in Rhetias, camposque

poscū uenit Cauinos. Cogitandum autē an oppidū Rhetiae primae quod Caufburen hodie uocant, ab Cauinis istis campis habeat nomen, uel quasi Cauinus fons dictū, uel potius à rusticis ædibus Cauinorū Camporū sic appellatū, de Cauinis campis obiter meminimus in Alemannis lib. primo.

A R B O R F E L I X.

ARbor felix oppidulum est in ripa lacus Acromi situm, quem ueteres Brigantinum dixere, medio ferè loco inter Brigantium & Constantiam. Hodie sermo uernaculus Arbon appellat. Vnde monachi diui Galli qui nobis aliquot diuorum uitas conscripsere, uetustatis ignari, Arbonam dixere. Meminit Arboris felicitis Antoninus in Itinerario. Liber Praefectarum Romanarum ostēdit Tribunum cohortis Herculeae Pannoniorum aliquando statua sua habuisse, Arbore, sub dispositione uiri spectabilis Ducis Rhetiae primae & secundae. Sic apud Brigantiam siue Confluentes praesidium agitabat, Praefectus numeri Barbariciorum.

F I N E S.

IN ripa Turi siue Tauriae fluij castellum extat, Ad fines à Romanis appellatum. Hodie Germani uocant Pfin. Nec frustra nomen habuit, uelut limes fortassis inter Rhetiam primam & tractum Tauriacum. Mentio fit huius & Antonino.

C O N S T A N T I A.

SCribit Marcellinus Sequanam prope Castra Cōstantia fundi in mare. Quo loco hodie Constantiam urbem episcopale uidemus attributam Nortmanniae. Non aliter Constantia nostra ad effluentē ex Acromo lacu Rhenum & Veneto sese immergētem sita, à castris Constantijs originem habet, quae Constantius illic exaedificauit pro militum praesidijs aduersum Alemannorum incursiones excubantium. Vnde conijcere licet, limitē illum Rhetiae & Alemanniae nō ita procul abfuisse à Constantia. Hic statua militum erant, hic hyberpacula. Quum Ammianus scribit Alemannos Arbetione Romanarum copiarum duce fugato sublati animis ferocibus, incēdentes cottidie prope Munimenta Romana strictis mucronibus discursisse, frendendo minas tumidas intendētes, istum indubie locum significat, ubi Constantiam hodie cernimus. Nam in mandatis hoc ab imperatore Constantio acceperat Arbetio, ut margines lacus Brigantini legeret. Huc aiunt episcopalem sedem ex Vindonissa translata. De qua re diximus supra. Tabula lapidea uetus, in qua mentio fit Impp. C. Aurel. Val. Diocletiani, & M. Aur. Val. Maximiani, & Val. Constantij, & Gal. Val. Caes. uidetur ex Vituduro oppido propinquo Constantiam aduecta. Fuit is Constantius pater Constantini Magni. Extat epistola Leonardi Arctini qua Constantiam accurate describit ad Nicolaum.

INSVLA LACVS VENETI, ID EST BRI-
GANTINI INFERIORIS

Lacus Venetus insulā habet quæ Maior augia à Chronographis monachis uocatur. Sermo uernaculus Diuitem appellat. Cœnobio Benedictinorum antiquissimo ornat. In hac Tiberius Cæsar aliquādo castra habuit cū Vindelicis bellū gerens autore Strabone, cuius hæc sunt uerba libro VII. Is habet, inquit, insulā qua uelut arce ad inuadēdos Vindelicos comodissime usus in naualibus pugnis Tiberius. Et addit paulo post, Ceterum, inquit, Tiberius à lacu unius diei progressus iter, Istri fontes aspexit.

FORVM TIBERII ET GAVNODORVM

Eo durante bello Tiberius in uico Heluetiorum nō procul à ripa Rheni hyemabat, cui Forum Tiberij nomen obuēnit, quod illic suis etiam ius redderet. Germani Tribunal Cæsaris sua lingua uocant. Ab hoc crediderim non multum abfuisse Heluetiorum alterū oppidum Ptolemæo Gai nodurum appellatum. Sanè Zurtzaci nomen non penitus abludit, sic dictum Alemannis pro Duraco. Gaunum autem uetere Gallorum lingua qua sunt usi Heluetij, saxum significat. Vnde Agauno uocabulū inditum in Octodurenſi tractu. Monendum id duxi, quo certius inuestigari locus queat. Nam propter cataractas Rheni libenter id nomē Louſenbergo tribuerem. Sed sunt & superiores cataractæ.

SCHEFHVSIVM

Nouum oppidum est Scheffhusium, à domibus nauicatorū nomen habens. Nā illic olim traiectus Rheni fuit, ubi pontē hodie uidemus.

CASTELLVM THERMARVM AC THER-
MAE HELVETICAE

Cor. Tacitus lib. XVII hystoriæ Augustæ de Cæcina agens, qui Vitellianarū partium, cū Germanicis legionibus propiore transitu nempe Pœninis iugis in Italiam festinabat, Fabio Valente per Cottianas Alpes & per Galliam ingrediente, sic scribit, Irritauerant, inquit, turbidum ingenium Heluetij Gallica gens, olim armis uirisq; (sic enim legendum est) mox memoria nominis clara, de cæde Galbæ ignari, & Vitellij imperium abnuentes. Initium bello fuit auaritia ac festinatio undeicesimæ legionis. Rapuerant pecuniam missam in stipendium castelli, quod olim Heluetij suis militibus ac stipendijs tuebatur. Aegrè id passi Heluetij, interceptis epistolis, quæ nomine Germanici exercitus ad Pannonicas legiones ferebantur, centurionem & quosdam militum in custodia retinebant. Cæcina belli audus, proximam quamq; culpam, antequam poeniteret, ultum ibat. Mota properè castra. Vastati agri. Direptus longa pace in modum Municipij extructus locus, ameno salubrium aquarum usu frequens. Haftenus Tacitus. Arbitror castellū id, cuius hic fit mentio, Badenſem arcem esse, quam ampliolem olim fuisse, uestigia murorum arguunt, antiquitatem erutis il-

*à Scapba dictum
Zurich. 1791. Scapba
Lauterburg*

*Castelli Ther-
marum anti-
quitas*

lic tabulis lapideis & inscriptis commonstrantibus, cuius rei fidem nobis facit Felix Hemmerlinus Turegionensis in libello de Thermis. Hodie præter speculam in monte sitam parum superest. Alemannos puto, quum Maximam Sequanorum occuparent, aut paulo prioribus incursionibus ita uastasse. Porro locus quem in Municipij modum extructum, id temporis direptum à militibus Cecinæ tradit, uicū reor fuisse qui à Thermis ipsis per accliuem monticulū usq; ad Castellum ipsum pertinuerit. Hodie uidemus oppidū arcī coniunctum, sed non minus quàm ea tempestate peramceno salubrium illarum aquarū usu frequens. Nam diuersoria habet elegantissima, populū comem. Agnoscit hoc tempore uetustiorum octo pagorum communem Aristocratiam, quolibet biennio nouum præfectum per uices substituentiū. Proinde Castellū Thermarū dici poterit. Debemus Tacito, quod illius simulq; Thermarū antiquitatem agnoscimus, quas quidā proximis seculis à pastore pecorum inuentas credit. Sed tamen fieri potest, ut aliquam multis annis intermisso illarum usu latuerint prorsus ignoratæ.

V O C E C I V S M O N S

HEluctij propter uastatos agros, ut diximus, uicū thermarū direptum cōmoti in Cæcinam & Vitellium, lecto Claudio Seucro duce statuerant legioni resistere. Sed quū cogitarēt exitiosum aduersus ueteranos esse præliū, & intutam obsidionem Castelli dilapsis uetustate incenibus, nō aui si tentare fortunā, arma abiecerunt inter Cæcinæ exercitum & Rhæticas cohortes in medio uagabundi. Magna pars sauciij aut palantes in Voccium perfugere, unde depulsi, consectantibusq; Germanis ac Rhætis per syluas atq; in ipsis latebris trucidati. In hāc fermē sententiā Tacitus scribit. Vocerū montē, ni fallor, hodie Germanicus sermo nominat den Boetzberg, B pro V usurpās. Iurassi pars est. Infamis ob lamas & uoragines quas præsertim pluuio tēpore transire sit difficillimū, adeo terra mollis est & uliginosa. Habet adhærētē in imo uicū quē Vocciū uulgus appellat, uersus Rauracos

V I N D O N I S S A

VIndonissa nobilis olim fuit legionum hybernaculis. Tacitus hist. Augustæ lib. xx: Hyberna subuersa cremataq; ijs tantū relictis quæ Magonciaci ac Vindonissæ sita sunt. Paulo post eodē libro, Atq; interim, inquit, una & xx legio Vindonissa, Sextilius Felix cū auxiliarijs cohortibus per Rhetiā irrupere. Porro sita fuit ad amnem Ruzam, ubi Arulam recipit. Habuitq; magnā cōmoditatē à duobus illis nauigabilib. fluuijs duos traiectus sortita, ac alterā quoq; Ruzæ fluuij ripā ædificijs olim complexa. Hanc Alemanni in Maximā Sequanorū irruentes, ante sæpius uexatā primū destruxerunt sub ruinā Romani imperij. Porrigebat uersus Habispurgum arcem, quod nihil miri sit si à Vindonissa quoq; nomē habeat. Ferūt hic episcopalem sedem fuisse, quæ postea Cōstantiā, proxima ciuitas erat, traducta sit, per Hunnorū, ut arbitror incursionē, denuo omnibus euastatis

ut uix hodie pagi nomen mereatur. Duos episcopos Vindonissenses in antiquis concilijs reperio, Gammatium in Lugdunensi, in Epaonensi Bubulcum. Possibile est dioeceseos Vindonissensis partem usque ad Turi fluvij ripas per tingentem, qui Rhetiae, ni fallor, & Maximae Sequanorum limes fuit, episcopo Constantiensi Rhetiae primae, qui magnam Alemanniae portionem, magnam Rhetiae primae possidet, attributam, alteram partem Lausannensi. Nam apparet in Helvetijs Auentico gentis capite excepto nullam civitatem fuisse celebriorem. In campis Vindonissae uersus arcem Habispurgiā Val. Constantius Constantini Magni pater numerosas Alemannorum copias deleuit. Vnde Panegyristes clamat, Quid, inquit, comemorem Lingonicam uictoriam, & Imperatoris ipsius uulnere gloriosam? Quid Vindonissae campos hostium strage completos, & adhuc ossibus opertos? In libro prouinciarum Gallicarum, annumeratur Vindonissa castris Maximae Sequanorum, hoc est oppidis uulgaribus, & quae episcopum non habent. In hunc enim sensum Decreta Pontificum castris nomenclaturam usurpant.

VALLIS POENINA

VAllem Poeninam satis constat eam esse quam hodie priore uocabulo seruat Vallesiam dicimus. Regio est Helvetijs hoc tempore foederata, cuius caput Sedunum olim Octodorus erat. Sed uastato Octodoro sedes episcopalis e Veragris in ciuitatem Sedunensem est translata, quemadmodum modo de Vindonissa factum meminimus. Nam tempore eodem & Octodorum floruit, & Vindonissa. Cuius rei euident argumentum est, quod in ipsius concilijs utriusque ecclesiae episcopos affuisse reperi. Nam in uetusto quodam codice post decreta Lugdunensis synodi in catalogo subscribentium antistitem sic legitur, Rufus episcopus ecclesiae Octodurensium. In Epaonensi concilio sic, Constantius episcopus ciuitatis Octodorensis. Et praecedit, Orbicinus episcopus ecclesiae Vesontiensis. Considera quod multis ab hinc saeculis synodi istae celebratae sint. nam Vesontinus tamen metropolitanus episcopus se tantum nominat, non archiepiscopus. Nec fit illic Lausannensis episcopi mentio, quem non dum, ut uidetur, habebat ea ecclesia, Vesontinae tantum parens. Sed libet Octodori & Agauni descriptionem ex uita diui Mauritijs paucis recensere.

OCTODORI DESCRIPTIO

Maximianus Caesar ad comprimendam Bagaudarum factionem in Gallias properans, ad Alpium Poeninarum aditum uenit. Transmeantibus iter Alpium post arduam & horrendam uiam, subito equalis loci campestris occurrit grata planities. Quo in loco oppidum factum est, quod Octodorus nomen accepit. Circa, quod irrigua fluminibus prata atque agrorum fertilis cultura porrigitur. Deinde Rhodani fluminis ualidus cursus offertur. Qui more suo leniter fluens regionis ipsius prata grata amoenitate commendat.

AGAUNI DESCRIPTIO

Thebea legio praeteriens Octodorum oppidum, ad locum cui Agauni nomen est celeriter properauit, ut duodecim millium spacio ab Octodoro sepa-

rata, necessitatē cōmittendi sacrilegium præteriret. Agaunū accolę interpretatione Gallici sermonis saxum dicūt. Quo in loco ita uastis rupibus, Rhodani fluminis cursus artatur, ut transeundi facultate subtracta, constratis pontibus uiam fieri itineris necessitas imperaret. Undiq; tamen imminentibus saxis paruus quidem, sed amœnus irriguus fontibus campus includitur. Vbi fessi milites legionis Thebææ post laborem tanti itineris, resederant. Ibi postea iussu Maximiani bis decimati sunt, & omnes tandem reliqui simul iugulati, quū ipse princeps apud Octodorum interim esset, quod duodecim milliū spatio distat ab Agauno. Deinde post multos annos ab ista cæde, Theodorus Octodorensis siue Sedunensis episcopus, ut cōiicio, nam historia uocat illius loci episcopum, ego intelligo territoriū, basilicam Agauni construxit, quæ uastæ nunc adiuncta est rupi. Proinde liquere potest Agaunense monasteriū nō esse id quod quidā hodie Octodorense uocandum censent, nec Agaunū & Octodorum eiusdem esse loci uocabula, quū duodecim milliū interuallo inter se distent, & Octodorū, ut supra didicimus, in plano campo sitū sit, contra autē Agaunū rupibus undiq; cingatur ac saxis iuxta Rhodanū. Porro quū istam Agauni descriptionem lego, uenit mihi in mentē Loufenbergi, quod oppidum in confinio Rauricorum & Heluetiorū positum non sine causa arbitror Ptolemæo Gaunodurū dictum, ut & supra attigimus. Nam arx quam habet, munimentū provinciæ fuit aduersum Germanos transrhenanos. Describit Octodorū Iulius Cæsar in initio tertij libri Commentariorū, Galba secundis, inquit, aliquot prælijs factis, castellisq; cōpluribus eorū expugnatis, missis ad eum undiq; legatis, obsidibusq; datis, & pace facta, constituit cohortes duas in Nantuatibus (sic enim legendū est) collocare, & ipse cū reliquis eius legionis cohortibus, in uico Veragrorū, qui appellatur Octodorus, hyemare. Qui uicus positus in ualle non magna, adiecta planicie, altissimis montibus undiq; continetur. Quū hic dēas in partes flumine diuideretur, alterā partem eius uici Gallis ad hyemandū cōcessit, alteram uacuā ab ijs relictā cohortibus attribuit. Hæc Cæsar. Octodorū Alemanni qui in Vallem Pœninam immigrarunt, hodie Martenachum appellant. Peninas alpeis Cæsar Summas uocat, hoc est partē illarū hoc donat nomine, quū scribit se Seruium Galbā cū legione duodecima, & parte equitatus in Nantuates, Veragros Sedunosq; misisse, qui à finibus Allobrogum & lacu Lemano & flumine Rhodano ad summas alpes pertinent. Vnde Antoninus in Itinerario suo inter Augustā Prætoriam & Octodorū Summi-Pœnini meminit. Idem Alpem summā alibi ponit in Alpibus maritimis. Tacitus Pœsina iuga nominat, tradens Cæcinam per superiorem Germaniā & Heluetios, propiore itinere in Italiā transcendisse, cōtra longiore Fab. Valentem, nempe per Galliā & Cottianas alpeis. Veniebant autē ex Vbijs. Illius uerba hæc sunt lib. xviij. Ingens, inquit, uiribus opibusq; Vtellijs, duos duces duo itinera

nēra bello destinavit. Fabius Valens allicere, uel si abnuerent uastare Gallias, & Cottianis alpihus Italiam irrumperē, Cæcina propiore transitu Pœninis iugis digredi iussus. Rursum paulopost. In alpe Graia ipse paululum conctatus, num Rhætici iugis in Noricum flecteret, sed reputans Noricos incerta uictoriæ præmia cessuros, Pœnino itinere subsignanū militem & graue legionū agmen, hybernis adhuc niuibz, traduxit. Hactenus Tacitus. Catalogus quo prouincię Gallicę recensentur cum ciuitatibus episcopalibus, ciuitatē Vallengium, id est Octodorū alpihus Pœninis attribuit, Graijs Tarentasiam. Cæterum Vallem Pœninam, Rhætiam, & Vindeliciam à Q. Cæcilio Cisiaco Septitio Prolegato, simul fuisse gubernatas inscriptio docet quę Veronę extat apud diuum Florianū, huiusmodi uerbis,

Q. CAECILIO CISIACO SEPTITIO PICA CAICILIANO PROCVR. AVGVSTOR. ET PROLEG. PROVINTIAI RAITIAI ET VINDELIC. ET VALLIS PœNIN. AVGVRI FLAMINI DIVI AVG. ET ROMAI C. LIGVRIVS L. F. VOL. ASPER. D. CON. I. CR. IN GENVOR.

Sed tamē re exactius perpenſa, malim hoc accipere de Valle Pœnina quę fontibus Athesis & Oeni uicina est. Nā scio quā longē porrigantur Alpes quę Pœninæ uocari scriptoribus solent. Et Vallis Pœnina de qua nos agimus, magis ad Galliam pertinuit, Alpium Pœninarum Præsidi subiecta, qui Præfecto prætorio Galliarum parebat. Verum Rhetia erant iuris Italici. Rhodanum ex Pœninis alpihus oriri Marcellinus autor est.

AVENTICVM HELVETIORVM

AVenticum caput Heluetiorum fuisse tradit Tacitus quum de Heluetijs à Cæcina Vitellioq; profligatis loquens, Multa hominū, inquit, millia cæsa, multa sub corona uenūdata. Quumq; direptis omnibus Auenticum gentis caput iusto agmine peteret, missi qui dederent ciuitatē. Hæc ille. Liber prouinciarum Gallicarum, in prouincia Maxima Sequanorum ciuitatem Heluetiorum recenset, cui additum, id est Auenticum. Ego Vindonissam ciuitatibus Maxima Sequanorum potius annumerauero, Castris Auenticum attribuens. Nemo uero miretur Ptolemæum Sequanis Auenticum assignare. Siquidem is Romanorum administrationem respexit, qua non solū Auenticū, sed tota Heluetiorū regio Maxima Sequanorum annumerata Præsidem Vesontionensem agnoscebat. Sicut adhuc facit quantum ad forū ecclesiasticū attinet, nisi quod Vindonissensis dioceseos pars Constantia Rhetica est attributa, ceu supra meminimus. Vuilerij in Heluetijs extat inscriptio, qua Auenticenses incolæ T. Tertio Seuero ob eius erga se merita donū se posuisse testant. Ibidē Donatus exactor tributōrū in Heluetijs, elogiū habet. Inscriptiones quę inter ruinas Auentici reperiunt, nō uisum est apponere. Subditū id hodie Friburgensium ditio-
ni. Auenticensis pagi deſtati ab Alemānis Oudarius semilatinus autor

mētionē facit, quē in hīstoria sua Paulus Æmilius inter primos secutus est.

N V I T H O N V M R E G I O

Burgūdiones Vandalici generis autore Plinio, quid uetat credere quā meliores agros quæsitū irēt, rapuisse secū Nuithones, quorū nisi apud Tacitū nulla amplius memoria, qui trāsgressi cū illis in Sequanos, citra Iurā cōsederint in Heluetijs ubi hodie Bernā & Friburgū oppida cultiss. cernimus. Nā is tractus hodie Nuithlādia appellat, & Minor Burgūdia. Meminimus de hac re in Burgūdionib. lib. I. De origine uulgatæ istius appellationis, multæ cōiecturæ sunt, inter quas fortasse & hæc nostra locū habebit.

V E R B I G E N V S H E L V E T I O R V M P A G V S

A P V D C A E S A R E M

IVI. Cæsar lib. I. Cōmentariorū suorum, de deditiōe Heluetiorū loquutus, Dum ea conquiruntur, & conferuntur, inquit, nocte intermissa circiter hominū millia sex eius pagi, qui Verbigenus appellat, siue timore perterriti, ne armis traditis supplicio afficerentur, siue spe salutis inducti, quod in tanta multitudine deditiorū suā fugam aut occultari, aut omnino ignorari posse existimarent, prima nocte ex castris Heluetiorū egressi, ad Rhenum finesq; Germanorū contenderunt. Huc usq; Cæsar. Dubiū est apud eruditos quisnam iste Verbigenus pagus, aut ubi fuerit. Dicam coniecturam meā. Suspicio scribendū, Vrbienus, ad uernaculā fortassis ueterū Heluetiorū linguam. Alioqui malletm Vrbinus. Est autē Vrba antiquissimum oppidū Heluetiorū, in illa, ceu posterior ætas uocare cœpit, Cisiurana Burgundia, non minus uetustatis præ se ferens ruinis ædificiorū quā ipsum Auenticum. Agnoscit hodie ciuitatem Friburgensem. Inter lacum Lauſannum, hoc est Lemanium & Aroricam Vrba Antonino ponitur.

S A L O D O R V M

Antiquitas Salodori in confesso est. Iacet in ripā Arulæ fluuij, qui Argauia nomē dedit. Meminit eius Antoninus. Salodori ferūt Vrfum & Victorem ex Thebæa legione pro Christo suppliciū ultimū sustinuisse.

A V G V S T A R A U R I C O R V M

RAuricorū ueterum & Sequanorū Cismontanorum loca tenēt hodie, Alemanni qui à tempore collapsi imperij Romani diocesim Basiliensem incolūt, hoc est à monte Vocacio incipiendo, Vricgauiam quæ Rauricorū nomen refert, primorib. duabus literis ablatis, Cisgauia, Sungauia, & Elfatia superiorem. Siquidē Rauricos & Sequanos Cismontanos à Tribonis siue Tribocis fossa illa terminatis diuidit miliario supra Selestadiū, per quā riuus fluit quē uocant Eckenbachū. Sanè Ptolemæus inter Rauricorū oppida Augustā Rauricū recenset ac Argentuariā, quā addidit ideo quod Sequanis paruerit, quibus Raurici iuxta Prouinciā à Romanis institutā gubernationē sunt unā cū Heluetijs accensiti. Est autē Argētuarīa uicus ille quē hodie Horburgū quasi Argburgū dicimus, pxime Colmariā quæ trib. miliarijs à Selestadio distat. Augusta uero Rauricorū inclyta illa quondā
urbs

urbs, nūc ad miserū uicū, imò uix uici nomine dignū, redacta est, primū per bellicā hostilemq; uolentiā excisa, deinde per iniuriā temporū paulatim tota consumpta, adeo ut propemodū nihil supra terrā appareat, quod priscā magnificentiā indicet. Quin ipsos Rauricos indicat Cēsar Heluetiorū exemplo, omnia sua oppida uicosq; & quicquid edificiorū habebāt exussisse. At sub terra, mirū dictū, q̄ plena muris ac rudēib. omnia. Visuntur adhuc in colle nō procul à molendino geminæ structuræ causæ ex silicibus quadratis cōpositæ hemicycli figura, quas cuiā usui ueteres ædificarint, nemo diuinare potest, quū nec cisternæ fuerint pro cōseruanda aqua, nec apta quarūlibet rerū receptacula, multo uero minus ad propugnandū ualuerint. Subterranearū ruinarū uestigia passim apparent Liechtstallū usq; ubi puto speculam fuisse Romanorū in monte. Vnde cōicere possumus Augustæ magnitudinē, tum quā amplis suburbij cincta fuerit. Nihil autē admirabilius q̄ fornices subterranei toto, fermē spacio quod modo diximus, è quadratis lapidibus extructi. Vulgus diuerticula Romanorū fuisse credit per quæ ueluti cuniculos quosdā, hostilem illi uim metuentes, uel longa obsidione fatigati, sese subducere cōsueuerint. Verisimilius est aquæductus fuisse, nō quidem aquæ fontanæ, cuius illic, ut est montiū natura, crebræ sunt ubiq; scaturigines, sed fluuialis potius quæ sordes ciuitatis ablueret. in quē usum Basilea plurimas sub terra testudines habet, quæ res ad mundiciem urbis in primis conducit. neq; enim Argentorato quicq; aliud magis officit, q̄ quod huiusmodi egestorij structuris caret. Venit mihi ruinas illas contemplanti in mentē aliquando Romanorū Aquæductuū, de quibus Procopius, Romanæ, inquit, aquæductus quatuordecim sunt, cocto ex latere per priscos homines illos ædificati, ea latitudine ac simul profunditate, ut equester uir aliquis, ipso cū equo pereos supernè euadere liberius queat. Hæc ille. Iactat autē uulgus mirabilem fabulā, esse uidelicet hic gazophylaciū quoddā sub terra quod magnā auri uim contineat à Romanis ibi depositam, ad quem locum ijs cryptis perueniatur. Hanc cameram ferrea ianua claudi, cane per uigili tuente, qui in eos qui propius suggesti fuerint, rictum uelut deuoraturus diducat. Itaq; nullus adhuc cōpertus est tam audax, qui cum hac bella congrēdi sustinuerit. Ac proximis annis, non narro fabulā, quum quidam extrema paupertate laboraret, & omnibus tentatis etiam ad mediocrem uitæ sustentationem nihil suppeteret, erat autem uxor alenda cū liberis, & annona magno uendebatur, nec opificiū ipse nouerat, statuit secum experiri fortunam, satius esse ducens semel occumbere, quā tantam miseriam quotidie perpeti, cui nullū uideret remediū. Proinde huius thesauri potiundi spe testudines illas subterraneas penitissime solus ingressus diu quidem in ipsis errauit. Quum uero prope gazophylaciū accessisset, ut ipsi uidebatur, conspectis illic humanis ossibus quæ discerptos aliquando homines

homines fortassis similia ausos indicabāt, & uisis nescio quibus spectris, ita statim subito quodā pauore exanimatus est miser, ut diu iacuerit mortuo similis. Tandem uix sibi redditus aliquātulum, lento gradu uiribus corporis omnibus destitutus crepsit, domum reuersus, postridie mortuus est. Credi derim ego, imaginationem illorū terriculamentorū ante cōceptam, misero tantum metum inuexisse. Quanquā etiam secretarum artium periti negāt se unquā penetrare potuisse, quamlibet magnis incantamentis instructos. Sed ijs rebus nulla adhibenda fides. Inueniuntur passim in agro Rauricensi nomismata ærea, nonnunquam etiam argentea ac aurea, atq; gemmæ si gnatoriæ. Nec dubitarim quin longe plura reperirentur, nisi locus esset desertus, & ædificia subterranea partim uepres, partim agri frugiferi contegerent. Augustam Rauricorum hodie Germanica lingua Augst appellat. uicina est Rinseldiæ, cuius arcem à Basiliensibus ab hinc annos plus minus quinquaginta demolitam Rauricorum propugnaculum fuisse crediderim. Attinetq; ad ditionem Austriæ ducis. Eius magnitudo uix conijci potest, quod paucis locis terra aperiat, eruentorum duntaxat è muris lapidum gratia, quibus tamen non magnopere opus habent hodie Raurici, quippe qui in tuguriolis degunt argillaceis & stramentitijs. Quod si hic essent qui ædificarent, & pro fundamentis ædium locandis terram altè effoderent, haud dubie mira uetustatis argumenta scrutantibus occurrerent, & uideri posset quousq; fuisset protenta. Fidem tamen mihi faciunt aquæductus illi subterranei, de quibus dixi, separatam aliquantulum à Rheno, quod in alijs etiā ueteribus urbibus obseruare licet, Lichtstallum uersus fuisse porrectam. Habuit autem indubiè munimentum Rheno flumini immixrens. Sanè extant adhuc in contraria ripa arcis ualidissimæ uestigia, qua se primum aduersus Germanos, deinde contra Alemannos aduenam gentem tutati sunt Romani. Quin etiam Vuallenburgū quod uocant oppidulum ad excisam illam uisum an dem Houenstein situm, Rauricorum propugnaculum fuisse reor ac uallum. Vnde nominis origo. Magis enim hoc placet, quàm quod ab Alemannis postea sic sit appellatum, qui Italos lingua sua Vualos uocant, quorum hic præsidia semper erāt. Nam Augusta Rauricorum, colonia fuit Romanorum. Hucq; deduxit eam orator ille clarissimus L. Munatius Plancus, uir Consularis ac Prætorius, M. T. Ciceronis discipulus, qui Lugdunum item coloniam traduxit, quemadmodum indicat inscriptio uetus, quæ Caietæ uisitur sic habens,

L. MUNATIVS L. F. L. N. L. PRONEP. PLANCVS.
COS. CENS. IMP. VIIVIR EPVL. TRIUMPH. EX
RHAETIS ABDEM SATVRNꝰ FECIT DE MANV/
BIIS. AGROS DIVISIT IN ITALIA BENEVENTꝰ.
IN GALLIA COLONIAS DEDVXIT LVGDVNVM
ET RAVRICAM.

Vnde

Vnde etiam antiquitatem Rauricorū colligere licet. Siquidem necesse est oppidum stetisse, quod colonia fuerit deducta. Neque enim idem est urbem condere, & condere coloniam. Conditur urbs dum extruitur ubi ante non erat. Conditur colonia, dum missis colonis occupatur. Fuit autem Augusta Rauricorum colonia militaris ab Augusto sic cognominata, cuius auspicijs res gesta est, qualem Græci uocant *στρατις*, quod illis *στρατός* sit, quem nos augustum dicimus. Porro destruxerūt Augustam Rauricorum haud dubie primum Alemanni, quibus tandem sub Valentiniano eius nominis tertio Theodosij iunioris successore cōtigit, quod ante toties maximis etiā periculis frustra tentauerant, nempe ut Germaniā primam cum Elcebenſi regione, & Rauricensem tractum ac Heluetiorum terras tum occuparent, tum pacifice possiderent, id quod illis nunquā ante contigerat. Nā quamquam in Ripensem Galliam sæpe transgressi sunt, & ad tempus in ea habitarunt, non fuit tamen hoc illis perpetuum & stabile. Equidem Gallia ripensis quæ utranq; Germaniam & Rauricos Heluetiosq; continet, Romanis paruit usq; ad hoc tempus. Siquidē Germania prima & secunda Conſulares habebant, ac Maxima Sequanorū siue Prouincia Sequanici in qua præter Sequanos ipsos & Vesontios Raurici sunt & Heluetij, regebatur à Præside. Præterea tractum Argētoratensem, hoc est Tribonorū regionem, quorū oppida sunt Argentoratū, Brocomagus, & Elcēbus, pro quo hodie Slecestadiū habemus, unde totā prouinciā postea Elges uernacula simplicitas appellauit, quidā Alsatiā uocare ausi sunt, Comes Argentoratensis, uir spectabilis administrabat nomine Romanorū. Et item uir spectabilis Dux Magonciacēsis sub sua dispositione habebat Præfectos militū, apud Saletionē, apud Tabernas, apud Vicū Iulium, apud Nemetas, apud Altā ripam, apud Vangionas, apud Magonciacum, apud Bingiū, apud Bodo brigam, apud Confluentes, & apud Antonacum. Itaq; quū primum Alemanni labēte iam imperio Romano, dictas regiones ad Gallicā Rheni ripam uergentes inuassissent, quicquid erat munimētorū, & quicquid erat urbium exciderunt, ueriti ne si redintegratis uiribus reuerterent Romani, & ipsos depellerent quod ante sepissime contigerat, recuperatis arcibus & oppidis terras eas rursus facerent inexpugnabiles. Tum igitur Cōcordia, munimentum Romanorum, & alterū cui Tribonis nomen fuit, in tractu Argentoratēsi, Argentoratū, Saletio, Brocomagus, Elcēbus, Argētuaria, Vindonissa, Forū Tiberij, Auenticiū, & ista nostra Augusta, sed & interiores aliquot urbes, ut Diuodorū in Mediomatricis, Tullum & Nasū in Leucis, & similes euerſæ sunt, præcipuam tamē uiolentiā hīs expertis quæ in ripa Rheni uel proximis Rheno locis sitæ erāt, quo ipsis per uim Romanorū repulſis facilius in futurū esset transitus. Quāquam si quis à Burgundionibus, & forte Nuithonibus quorū Tacitus meminit, euerſam putet Augustā Rau-

ricorum, Vindonissam, & Auenticū, nolim ei magnopere refragari. Nam Burgundiones autore Plinio originis Vandalicæ, ex Alemannia, ubi paucis annis precario confederant, primi fermè Barbarorum transito Rheno Sequanorum interiorum, & eorum Helueticorum qui Iuræ monti propinquiore sunt loca occupauere.

B A S I L E A

Non desunt qui tradant Augustam Rauricam ab Vngaris fuisse deletam, & Basileam ab Henrico Germanorum rege, qui Othonis primi pater fuit, conditam & templis exornatā abhinc annos sexcentos & amplius aliquanto. Quorū prius nō inficior ut siquæ superfuerint reliquæ Augustæ Rauricorū, eæ sint ab Vngaris consumptæ, quos docet Regino Pruniensis & Luitprandus Ticinensis, Germaniā, Italiā, Baioariam, Alemanniam, & Galliam ipsam, crebro plusquā hostiliter uexasse. Quod imprudentiæ Arnulphi Imperatoris debet, qui truculentissimæ genti primus in nostras regiones aditum patefecerit, quū huius opera aduersus Zuentebaldum Marauanorū Principem subigendū uteretur. Et sit mētio castri Rauricensis in libro Prouinciarū Gallicarū, ubi ciuitates & castra Maximæ Sequanorū recensentur. Alterum non credo. Nec enim qui uel moenibus cingit oppidū, uel ampliat, aut ædibus sacris exornat, statim conditor dici meretur. Nam sic Vuolphelinus Cæsareus præfectus tum Selestadij, tū Colmarie extructor foret, qui utrūq; uicū muro circūdedit. Et Vuerthrada regina Caroli Magni mater, Salodori, Colmarie, Cōstantiæq; esset autor, quātū templis de prouētibus prospexit. Ac Himelgardis Sueuiæ Duxissa Selestadij extructrix dici deberet, propterea quod illic templū in honorem dominici sepulchri curarit ædificandū, quod postea diuæ Fidei uirgini dictum est. Nec magis conditoris nomen meretur, qui priuilegijs donat. Ego longe aliam opinionem de Basilea habeo. Nam puto Basileam dictam, non ~~ἐκ τῆ βασιλείας~~, quod à rege Henrico condita sit, sed à traiectu quem lingua Romanensis, hoc est Gallica passum uocat. Vnde etiam Bassella Mosellanica quam uulgo Passel appellamus, sibi nomen uendicauit, ut sit dicta Basilea quasi Passilea. Traiectum enim hoc loco fuisse uerisimile est etiamdum stante Augusta, quod hic propter uallem per quam torrens è Birsā ductus fuit, ripa sit humilior, & ob multas causas ad transitum aptissima, apud Augustam autem prorsus abrupta. Proinde consentaneum est hic transmittere solitos, quibus cum Rauricis res esset, ut Germanorum, Tacito teste, & dubio procul postea Alemannorum, in ripa tantum commercium. Huc facit, quod in Rinone perpetuum præsidium habebat Dux Sequanici tractus, non tam ob defensionem provincie, quam ad tuendum istum præcipuè traiectum, ad quem locus ille rectā respondet, Antiquam uillam exiguum uiculum attingens, & nunc prorsus syluescens

syluescens retento tamen nomine. Et quia munimento opus habebat traiectus aduersum Germanos, & mox Alemannos, ideo duo propugnacula erexere Romani, quorum fundamentis turres istas duas impositas credo quas hodie uidemus, alteram in capite pontis, alteram paulo inferius à sale hodie nomen habentem quod in ea asseruatur. Iam post triumphabundam illam Alemannorū in Galliam immigrationē, primū domus utrinque ædificatæ sunt nauiculariorū & pandochiorum, initium futuræ duobus oppidis. Mox uero locus frequentior fieri cœpit, ut etiā mercatores illic habitarent. nā circa traiectus omnis generis hominū turba confluere solet. Nec alia res pluribus oppidis originē dedit, ut Scheshusiae ad Rhenū à nauta rum casis sic appellatæ, Vlmæ apud Danubiū, Heidelbergæ apud Nicrū, Selestadio apud Ellum fluuium, & innumeris alijs. Quāto uero magis minui cœpit Augusta, tanto Basilea auctior indies facta est, noui populi qui nuper ex Germaniæ finibus Rhenum transierat, noua ciuitas, quū illam omnes fugerent uelut inauspicatam, & semirutam, hāc autē propter multas comoditates non solū traiectus ipsius, sed & facilioris omnium rerum importationis, & melioris agri uicinīā, omnes adamarent. Si quid igitur post multa excidia miseræ Augustæ superfuit, hoc totum uelut colonia quædā Basileam cōmigravit. Hinc nos in Munati Planci memoriā, & illustrationem Basileæ Alemannorū coloniæ, huiusmodi inscriptionem cōposuimus, quæ in foro frumentario sub imagine Munati legitur.

à scaphis quas ibi nautæ fabricauerunt.

L. Munatio Planco, ciui Romano, uiro Cōsulari & Prætorio, oratoriq; ac M. Ciceronis discipulo, qui post deuictos Rhetos, æde Saturni de manubijs extructa, non modo Lugdunum, sed & Rauricam coloniam deduxit, quæ Augusta fuit appellata, ab Octauio Augusto tum rerum potiente. S. P. Q. Basiliensis tamen Alemannorum transducti coloni subactis ac depulsis Rauricis, amore tamen uirtutis quæ etiam in hoste uenerationem meretur, uetustissimo tractus huius illustratori, culpa temporum prorsus abolitam memoriam postliminio renouarunt.

Anno M. D. XXVIII.

Porro opinionis meæ argumentū est, quod senes indigenæ narrare solent, ita à maioribus suis edocti, ubi hodie Basilea est, olim nihil fuisse nisi traiectum Rheni duabus istis turribus quæ etiamnum uisuntur, cōmunitū. Et addunt, eam uiam quæ à Rheno ducit ad forum piscariū, ab institoribus illic habitantibus inuenisse nomen, adhuc antiquioribus notum, quæ uetus loci celebritas, confirmat eam urbis partem cæteris antiquiorē. Proinde quæ Basileā dictā putāt quod regia ciuitas sit, me nō habebūt *ὁμοῖον*. Ostendimus enim modo quænam fuerit illius origo. Ac indubiū est eo nomine uocatū locū priusq; aliquid extructum esset, quod regiū dici mereret.

Nec mos erat Romanis Græcicas oppidis siue munimentis à se conditi-
tis appellationes indere, multo minus Alemannis. Concordiam apud Tri-
bonos agnoscimus Romanorū opus, agnoscimus Tabernas, Vicū Iulium,
Altam ripam, & quod ijs omnibus Basileæ uicinius est Tiberij forum. Nisi
concedere uelimus eos qui huic loco uocabulum primi imposuere, fuisse
diuinos, ut qui præscierint exorituram ibi posterioribus sæculis ciuitatem,
quæ regia nomenclatura digna foret. Nam si quis hodie Basileam contem-
pletur, an non regiam uocabit? quando ea est uiarum mundicies, ac ædium
in commune æqualis ordo, quarundam etiam magnificentia atque amoe-
nitas, præsertim quibus à tergo uiridarium est diui Petri, & Prædicato-
rum coenobium, amplas areas & hortos elegantissimos habentibus, &
quæ Rhenum aspectant, ut etiam ijs qui Italiam uiderunt, placere possit.
nisi quod hypocaustorum usus multos offendit non assuetos, & pandor-
chiorum sordes, id quod cum tota Germania commune habet. Cœli ra-
ra, quædam ac grata temperies. Ciues, humani. Templorum satis magnus
numerus. Episcopale reparatum olim fuit à diuo Henrico Augusto, quum
terramotu concidisset, siue ut quidam uolunt, post Vngaricam uastatio-
nem, multisquæ donarijs ab eodem condecoratum, adeo semper Basileæ
bene uoluerunt Henrici. Inter quæ eminet lamina illa aurea ligneæ tabulæ
adhærens septem millibus florenorum æstimata, qua ipse priuatim in la-
rario suo quum uiueret usus est. Vnde & tutelareis diuos refert quos ille
præcipuè coluit, nempe quatuor angelos, Michaëlem, Gabrielem, Rapha-
elem, Urielem, & Benedictum, ac in horum medio stantem Christum,
cuius pedibus ipse cum uxore Cunigunde aduoluitur. Apud diuum Pe-
trum sacerdotum sodalitiū est, quod collegiū appellant. Martini pha-
rum parochiale est duntaxat. Leonardi uero etiam Canonicos instituti di-
ui Augustini habet quos regulareis cognominant. Ii Ezelinum canonicum
episcopalis templi suū iactant autorem. Ego per similem occasionem in-
stitutos puto, quemadmodum eos qui in monte Turegiensi degunt, à Tu-
regiensibus canonicis, & eos qui apud diui Arbogasti uiuunt ab Argen-
toratensibus coenobiticam uitam deserentibus natos prædicant. Parochia
diui Vdalrici uicina est ædi episcopali, Albani uero & Ioannis suū quæ-
que suburbium claudit. Illic Benedictinorum quos Hasenburgius Basi-
liensis episcopus acciuit, hic uero Ioannitarum domicilium. Prædicatores
in suburbio diui Ioannis amplissimum possident coenobium, ædificijs mul-
tis ac spaciosissimis hortis, præsertim autem Græca bibliotheca spectabi-
le. Ea potiti sunt post mortē Ioannis prius Argensis episcopi, deinde Car-
dinalis Ragusini, qui in synodo Basiliensi in obeundis negocijs nō postre-
mas tulit. Franciscani ad mœnia ueteris urbis habitāt insignes amplissimo
tēplo, quem locum Ezelinus Præpositus illis dedit. Augustinianis post hos
receptis

receptis locum præbuit senatus Basiliensis, cui adhuc plus cæteris obnoxij sunt. Cœnobia puellaria maius oppidum duo habet, & minus item duo præter monasterium Cartusienſiũ & Parochiale diui Theodori templum exaduerſo ſitum. Vbi hodie Cartuſia eſt, aiunt magnificam olim domum ſteſſiſſe quę epiſcopi fuerit Baſilienſis, quum illi id oppidum adhuc pareret. quod aliquando pignori datum Duci Auſtrię propter ſtipendia non ſoluta, ſenatus Baſilienſis redemit. Academia quo minus floreat, in cauſa eſt prouentuum tenuitas, & nimia gymnaſiorũ in Germania multitudo. Præſtaret eſſe pauciora, & frequentia. Vrbs ipſa abhinc annos plus minus ducentos ampliata eſt, & ſuburbia nouo muro latiffime circundata. Huic magnum decus nec minus commodi concilium attulit œcumenicum hic prope modum decem & octo annis celebratum. Illuſtrat etiã hodie typographorum ſolertia ac diligentia, quorum facile princeps Ioannes Frobenius. Quod ſi quis ſiue uiridarium diui Petri contempletur tum amplum, tum ob arborum copiam elegantiffimũ, cuius pars olim humanis ludæis ſeruirt, ſeu pontem duo oppida coniungentem, & ad proſpectum in amnem conuenienter accommodatum, facile fatebitur etiã cum amœniſſimis urbibus certare poſſe Baſileam. Si uero ſalubris cœli dotem expendat, procul dubio, palmã dabit. Igitur qui talem ciuitatem βασιλειαν, hoc eſt reginam uel regiam domum ludens uocarit, non multum aberrabit. Abſurdior eſt illorum opinio qui à baſiliſco hic reperto nomen traxiſſe uolunt, propterea quod uident nonnunquam appingi baſiliſcum qui inſignia urbis teneat. Nam non conſiderant hoc fuiſſe ſolenne plerique ciuitatibus, ut inſignia affingerent ad ſuum quęque nomen in propria lingua alludentes. Sic Florentia præfert Florentiam, Colmaria clauam, Schaffuſia arietem. Id quod hodie paſſim fit ab ijs qui natalibus reſtituunt à Cæſare, dum imagines ſiue inſignia affingunt quę Princeps approbet. Sic inuenimus nuper in antiquis picturis Oliueriũ illũ quo familiariter uſus eſt Carolus Magnus, pro inſignibus habuiſſe puellã quę oliuę ramuſculum in manu ferret, uelut ab oliua ferẽda nomẽ haberet. Magis ferendi ſunt qui à Baſilio quodã Romano duce cõditã & appellatã cõmemorant. Nã in antiquis codicibus ubique per ſcribit Baſilia, nõ per e, quemadmodũ etiã indicat liber Prouinciãrum & urbium Graiarũ, Poeninarum, ac Gallicarũ, quẽ uel ob hoc liquet nõ eſſe uetiſti autoris, quod ciuitatẽ Baſilienſiũ inter ciuitates Maxime Sequanorũ reſenſeat, cuius nec Ptolemęus, nec Antoninus Aug. in Itinerario ſuo fecerint mentionẽ, ut quę tũ Auguſtæ Rauricę fuerit annumerata, cuius erat traiectus & pars. Sed creſcebat Baſilea, ac ab habitatoribus indies magis atque magis frequentabaſ, Auguſta Vindoniſſa quę euaneſcebant, quas tamẽ liber ille inter caſtra reſenſet, hoc eſt oppida minuta, uerum non liquet quo tempore ſit conſcriptus. Et inſulciuntur etiã antiquis interdum recentia,

dum libri describuntur. Itaq; Basileæ primum episcopū præsedisse tradunt. Pantulum eum quem historia diuæ Vrsulæ narrat cum illa uirginū sodalitate Romam profectū, & redeūtes Agrippinā usq; fuisse prosequutū, ibiq; unacum illo puellarum examine ab inimicis Christianæ religionis trucidatum. Id quoniam sine testimonijs dicitur, quibus refragari nō liceat, nescio an apud omneis fidem mereatur. Verisimile est hunc Pantulum è Vesonione Basileam destinatū, ut nouæ ecclesiæ præesset. Quanquā apud Rauricam quoq; nihil dubito fuisse Christianos aliquos. Siquidem Galliarum prouinciæ citius Christianismum sunt amplexæ. Cæterum quæadmodum prophana potestas apud Sequanos & Vesonionem erat, cui Raurici Heluetiq; parebant, habebant enim Præsidem & Ducem, de quo supra disseruimus, ita etiam ecclesiastica autoritas illic primatū obtinuit. Mallem ego dicere Rauricensiū episcopū fuisse Pantulū, si modo eo tempore Romam profecta est Vrsula quod illius historia indicat, nasutioribus parū satisfaciens. Neq; enim putant, ut de alijs taceamus, Francos & Alemannos facile passuros fuisse, ut aduerso Rheno opera equorum usæ Basileam nauigarent, quum illi in ripam Gallicam semper oculos intentos haberent prædegratia. Quod si dicamus iam ad Christū fuisse conuersas istas gentes quæ transissent pridem in Gallias, adhuc uix credat aliquis homines assuetos militiæ potuisse prorsus ab iniurijs manus abstinere. Ostenduntur adhuc Basileæ gradus quibus ad templum ascenderit quod à diuo Martino nūc cognominant, tum, ut uidetur, si non episcopale, certe primariū, & fortassis unicum. Nam Burgum quod hodie uocant ubi ædes episcopalis extructa cernitur, nihil aliud fuit quàm locus præsidio recipiendo idoneus, ad tuerendum traiectum. Post Pantulum Basiliēsis sedes multis seculis uacauit usq; ad tempora Caroli Magni, aut circiter. Nam catalogus episcoporum Basiliensium primū recenset Vualamum qui tāto interuallo Pantulum sit subsequutus. Ego meo fretus iudicio malim dicere Basiliensem tractū in Vesoninæ ecclesiæ diocesi siue administratione fuisse, donec iuxta sanctionem quæ in uolumine legum Francicarū extat, in hunc sensum, Singulæ ciuitates suos episcopos habento, propriū episcopum acceperit. Sic olim Argentoratensis ecclesia sub Mediomatricensi fuit. Sed iam satis de Basilea disputatum est. Nos hic, ut in cæteris, ingenue nostram opinionem aperuimus. In nullius certe præiudiciū. Liberum esto cuiq; sentire quod libet. Quid enim stultius quàm de ijs rebus friuole digladiari, quæ non certis testimonijs, sed solis coniecturis nituntur. Verum nos ad Rauricos nostros reuertamur, quandoquidem magis nobis animus est antiquitatem excutere q̃ noua stilo persequi. Raurici fuerunt sub Præsede Prouinciæ Maximæ Sequanorū, quemadmodum & Heluetij. Docet id nos uolumen de magistratibus Romanis, & liber Prouinciæ ac urbium Gallicanarum modo citatus

tatus à nobis, qui sic habet, Prouincia, Maxima Sequanorum, Ciuitas Metrop. Vefontiensium, Ciuitas Equestrium, id est Nouidunus, Ciuitas Eluetiorum, id est Auenticum, Ciuitas Basiliensium, Castrum Vindonissense, Castrum Ebrudunense, Castrum Argentariense, Castrum Rauracense. Erat autem Præses Maximæ Sequanorum sub dispositione uiri spectabilis Vicarij septem Prouinciarum. Sed & uirum illustrem Præfectum prætorio Galliarum hæc Maximæ Sequanorum diocesis agnoscebat. Habebat præterea Ducem militarem uirum spectabilem, sub cuius dispositione Batauienses milites erant apud Olinonem, qui locus subductus aliquantulum est à traiectu Basiliensi, ne pueris quidē ignotus. Proinde etiamnum Basiliensis ecclesia Vefontiensis tanquam metropolitane subiecta est, euidentissimo argumento, pertinuisse quondam Rauricos ad Sequanorum ditionem. Hoc postremo obseruandum, Rauricos nunc pro gente ipsa, nunc pro loco usurpari. Posteriores enim Mediomatricos dixerunt pro Diuoduro Mediomatricorum, Treuiros pro Augusta Treuiorum, Parisios pro Lutetia Parisiorum, Morinos pro Taruana Morinorum. Et sic de alijs.

O L I N O

Olinonem hodie Basilienses uocant Holé. nam amant aspirationes Germani. Protenditur uersus uicum Altschulerium. Ibi non solum nomismata Romana reperiunt, sed & sepulchra ac sarcophagi. Vulgi comentum est illic habitasse regem. Olinonis supra plus semel meminimus.

D I T T A S I V M

Ptolemæus inter oppida Sequanorum ponit Dittasium. Cogitandum an Hasenbourgum Sequanorum arx Tulingis proxima hinc nomen habeat, sic dicta, quasi Tasenbourg. Siquidem Germani non desinunt externas uoces torquere, donec detorta significant sibi aliquid. Vidi insignia aliquando Comitum Hasenbùrgensiū, qui nunc sunt extincti, nec leporem habebant. Est in eo tractu uicus quoque Tachsfelden, non abludens à Dittasio.

C A M B E T I S

Cambetis quam Antoninus Aug. indicans iter à Mediolano per alpes Poeninas Magonciacum, post Augustam Rauricorum proximo loco ponit, pagus est ad nemus Rauricorum situs quā ad Rhenū uergit contra tergum montis Susenhardi, adhuc ueterem nomenclaturā etiā apud Alemanos seruans. nam Cæmps appellatur. Estque Cambetis maior ac minor. Illa cis rhenana, hæc trans Rhenū sita Præsidiorum loca fuerunt aduersum Germanos. Supra maiorem Cambeten & in ipso uico mira uestigia murorum subterraneorum apparent. Videtur autem sic dicta, si modo à Romanis inditum nomen est, quod illic Campi Raurici incipiāt se pandere, quos Alemanni noui incolæ, die Hart appellarunt propterea quod steriliores sint. Sed tamen non ignoramus Cambodunū, & similes appellationes. Ille campi usque ad montem Brisiacū porrigunt, à Sungauis Raurico tantum nemore dirempti.

dirempti. Quid autem uetat Campos Rauricos & syluam Rauricam dicere eo modo quo Marcellinus Rauricos mōtes uocauit? Tametsi Cæsar Sequanicos potius appellasset, positurus etiā Basileā in Sequanis, quorū uocabulū in Sungauos detortū ab Alemannis uideri queat. Sunt enim Sungauī, Sequani Campestrēs, siue exteriores. Nam interiores Sequani montana loca ac ualles incolunt. Vnde Sequanorū inuia dixit Ausonius. Inter Cambeten & Argentuariā ponit Antoninus Aug. Stabula, ac in Rauricis siue potius cāpis istis Sequanicis alicubi Arialbimiū & Vrancos haud dubie Rauricorū siue Sequanorū inferiorū loca, tamen quia nō semper rectū iter sequitur, sed oppidorum commemorationis gratia à regia uia sæpe declinat, difficile sit, ista ut pleraq; alia certò indicare.

A R I A L B I M I V M

Non possum tamen omittere quin de Arialbimio dicam cōiecturam meam. Id uidetur mihi esse exiguus ille uicus, qui in Sequanicis campis rectā contra traiectum Nouoburgensem iacet, proxime pagum qui ab Otomaro nomen possidet. Illic enim tantum uetustatis indiciorum reperire est, ut nō liceat palum insigere terræ quin aliquid occurrat. Porrigebatur aut usq; ad publicā illā in campis uiam quā altam uocant. Nam agri illi ruinas tegunt, ubi subsidens quoq; terra sarcophagos lapideos sæpe demonstrat. Alicubi in Antonini Itinerario legitur Artalbinnum. Alemanni Pantzenheimū appellarunt.

M O N S B R I S I A C V S

Montem Brisiacum uocat Antoninus Aug. oppidū quod hodie Brisacum appellamus. Is aut nullas trās Rhēnā urbes cōmemorat in Itinerario suo, sed tātū Prouinciāleis, puta Rauricas, Germanicas Germaniæ primæ & secundæ, Rhæticas & Pannonicas, & aliarū Prouinciārum Romanis subiectarū. Vnde & titulus libello factus, Itinerariū prouinciārum omnium. Quare uel hoc argumēto liquet aluē Rhēni hic mutatū, qui ab altera parte quondā prætercurrebat oppidū quū adhuc in Gallica ripa staret. Cuius rei indicium est adhuc eius loci humilitas per quem olim Rhēnus fluxit. Hinc inundante fluuio nō secus ac stagnū quoddā siue lacus, aquis repleri solet. Præterea aliquatenus Basiliensi episcopo, obnoxius est etiā Mons Brisiacus, propter nescio quā annuā pensitatiunculā. Nā quando olim Galliæ dubio procul accensebatur, hoc est Rauricorū siue Sequanorū inferiorū tractui, cui dubiū esse possit, ad Basiliensem olim diocēsim id oppidū pertinuisse. Luitprandus Ticinēsis, qui sub Henrico Germaniarū rege uixit, & huius filio Othone primo, Montem Brisiacum Alsatiæ tribuit, & insulam Rhēni fuisse docet, quanquam uocabulum quod prouinciæ est, per errorem oppido assignat, ut homo Italus & in Germania quidem uersatus, sed nescius linguæ. Sic enim scribit libro quarto. Est, inquit, in Alsatiæ partibus castellum Brisechgauue patrio uocabulo nūcupatum, quod & Rhēnus in modum

in modum insulæ cingens, & naturalis ipsa loci asperitas munit. Hæc ille. Ergo Montē Brisacum Rhenus illinc circumdedit. Proinde ualidissimum haud dubie fuit Romanorum munimentum, hinc aduersus Alemannos Rauricorum siue Sequanorum ac Tribonorum prouincias assidue propugnantium. Montem Brisacum obsedit olim Otho Germaniarum rex, postea Augustus, eius nominis primus, quum Eberhardus Comes illum occupasset, & Ellatiam ac circumiacentes regiones nouo Principi fauentes, hostiliter uexaret. Is conspirauerat contra Othonem Henrico patri in regno succedentem, cum Henrico iuniore regis fratre, & Gisleberto Lotharingorum Duce: Memorabilis in ea obsidione uox Othonis audita est. Nam quum Friderici Magunciensis archiepiscopi consilio, destituisent illum episcopi complures, & principes, Comes quidam in ea expeditione militans, ratus se nactum opportunitatem etiam quiduis à rege impetrandi cui in hoc rerum statu non uideretur negligendus, subornat qui Lauresheimensis monasterij prouentus, id est in diœcesi Vangionum circa montanā trans Rhenum uiam tum opulentissimam, ipsum expetere nunciēt. Otho statim rem sentiens, mentem meam illi, inquit, coram ipse exponam. Id quum precatores homini renunciaissent, statim ad regem aduolat, putans negocium ex animi sententia succellurum. Hic pius ac magnanimus princeps, audiente turba astantium, Obedire magis, inquit, deo oportet quàm hominibus. Docet autem Christi doctrina, quod sanctum est, nō esse dandum canibus. Id quod sanè facerem, si quæ sacerdotibus & pauperum alimoniam dicata sunt, tibi homini prophano largirer. Proinde quando prorsus, iniqua est hæc petitio tua, scias nihil unquam ex me tibi sperandum. Inuitum retinere nolo. Si libet, ad desertores transi. His uerbis pudefactus Comes, ad pedes regis prouolutus est, & illicitæ postulationis ueniam orauit. Othonibus semper negocium fuit cum Monte Brisiaco. Siquidē quum Otho huius nominis quartus, qui Philippo Cæsari successit, illic ageret, & aulici per domos singulas, ut sit, à ciuibus hospitio recepti, intemperantius se gererent, quod huic hominum generi non est insolitum, oppidani invito consilio suos quisque hospites domi per insidias trucidant. Qui effugerant extra ædes uiso periculo unā cum ipso Cæsare ex oppido sunt proturbati. Poterant Brisiacenses uideri iura hospitij fregisse, nisi filiarum & uxorū pudicitia bonis uiris uita propria charior esset. Hoc annotatū reperi in Chronici monasterij Senoniensis. Seruat Mons Brisiacus inclytorum illorum martyrum Geruasij & Prothasij reliquias, eò perlatus ē Mediolano, quum Fridericus Aeneobarbus ex Italia domitis Insubribus uictor rediret. Arcem Brisiacensem, in cuius area Maximilianus Aug. elegantissimā domum proximis annis extruendam curauit, Berchtoldus Zarigenis, Dux Cisiuranae Burgundiae in qua tam Friburgum quàm Berna censentur, ædificauit, quemad-

quemadmodum epigramma docet saxo incisum. Porrò Montē Brislacū esse uocandum non Brisacum, docet Brisigauorum appellatio, de quibus mox dicetur. Olim Montem Brisiacum Harelungi possidebant. Vuenceslaus Cæsar, ni fallor, Caroli quarti F. Montem Brisacū, Schifhusium, Nouum burgum, ac Rinsfeldiam oppida libera atq; ad regnum Germanicum siue imperium Romanum pertinentia, Austriaco Duci pro mutuo sumpta pecunia pignori dedit.

B R I S I G A V I.

PArs Alemannorum quum Germaniam transrhenanam occupasset, uicinam Monti Brislico terram, Brisigauiam appellauit. Ipsi Brisigau dicti. Hī in Seniores & Iuniores diuisi, sub Romanis signis meruerunt, quemadmodū indicat liber Præfecturarum Romanarū. Nam inter sexaginta quinque Auxilia Palatina numerantur & Brisigauui quum Seniores tum Iuniores. Intra Italiam sub uiro Spectabili Comite Italiæ Brisigauui iuniores militabant. Seniores uero sub Comite Hispaniæ intra Hispanias. Et Iunioribus quidem caput humanum hispida barba ac capillitio per floccos sursum uerso præditum, insignium uice fuit. Senioribus, circulares lineæ coloribus distinctæ.

R V F A C V M.

HOc Elsatice superioris oppidum hodie, Henricus Cæsar eius nominis quartus hac occasione euastauit. Primū inter aule Cæsareę ministros, & ciues ipsos nescio ob quale iniuriarum genus, nata turba, sit utrinq; magnus concursus. Nec deest Cæsar suis. Sed quum ciues multitudine præuulerent, hospites isti fuga sibi consulere coacti sunt. Non pauci in ea conflictatiuncula ceciderunt. Interim sarcinas & regia scrinia plebs intercipit, in quibus Cæsareus cultus seruabatur. Hanc prædam non ante restituerunt, quàm impunitatem & iniuriæ ueniam sibi impetrasse uiderentur. Sed ulturus Cæsar illorum rebellionem, exercitu contracto, nec opinanteis obruit, & oppido potitus, cædibus & incendio cuncta deformauit. Adhuc apparent ruinae & aræ uacuae multis locis, ut demirer eam iacturam tanto cui spacio nondum resarciri potuisse. Huius oppidi calamitas nihil uicinæ Colmariae nocuisse uidetur.

A R G E N T V A R I A.

HOrburgum hodie est quæ fuit olim Argentuaria, uicus non magnus Hello flumini imminens, & sacello diuæ uirginis uulgo notus. Ibi pontem adhuc habet amnis, ueteris traiectionis argumentum. Ad hanc sortem uastationibus Alemannorum recidit. Hī primum more suo primore uocis antiquæ syllaba retēta Arburgum dixere siue potius Argeburgum. Id addito spiritu posteris in Horburgum uersum est, originationem ignorantibus. Fuitq; Comitatus olim insignis, qui post eius familiæ interitum ad Comitem

Comitem Vuirtenbergensem hereditatio iure peruenit. Argentuariam nobilem reddidit Gratiani Aug. uictoria, quam illic de Alemannis reportauit, caesis ipsorum xxx. millibus, modico suorum sanguine. Castrum Argentariensis meminit liber ciuitatum Gallicarum in Maxima Sequanorum. Vnde adhuc Basiliensem episcopum & Vesontionem Metropolim agnoscit huius propago Colmaria.

COLMARIA.

EXcidium Argentuarię nobis Colmariam peperit Alemannorū opus, non multis passibus distantem, & paululum ab Ello flumine subductam. Hanc suspicor primum Colmaringam fuisse dictam, de qua re supra memini. Collegium canonicorum diui Martini illic, Prioratus, ut uocant, quondam fuit Benedictinorum, ad Monasterium uallis diui Gregorij pertinens, ut alter ibidem qui diui Petri dicitur, ad Paterniacum. Institutricem memorant Bertham reginam, ad cuius iurisdictionem nonnulla ex parte spectarit olim Colmaria. Vnde magni illinc Constantiensis Præposituræ prouentus, quos ei ecclesiæ hæc nobilissima matrona donauit. Cœnobium habet, Minoritarum, spaciosissimū: Prædicatorū, amplum & opulentum: Augustinianorum, exiguum. Monialium item titulo Subtilijs, maximum, & alterum diuæ Catherinæ dicatum aliquanto minus. Colmariam muro cinxit Vuolphelinus Cæsareus apud Hagenoia Præfectus imperante Frederico Aug. eius nominis secundo, testimonio Chronicorū Senoniensium, quum ante uicus fuisset mediocris. Habuit insignē in iteris uirum patrum memoria Sebastianum Murrhonem, & huius filium eodem nomine, qui iuuenis perijt. Habuit etiam Apellem suum Martinū illum qui ob singularem pingendi gratiam Belli cognomen meruit, & huius germanos fratres duos Paulum atq; Georgium aurifices æq; præstantes. Homines aiunt illic ter mille & quingentos numerari qui singulis annis ad sacram Eucharistiæ mensam accedant, uulgus Communicanteis appellat. Vnde ciuitatis modus colligi potest.

ELCEBUS.

ELcēbum Græcè *Ἐλκεβον* Ptolemæus Tribonorum oppidum esse dicit, ponens id supra Argētoratum. Ego stetisse suspicor inter Selestadium & Ebersheimum quod sic appellatum conijcio, quasi Ebsheimum Idq; deinde uulgus in Ebersheimum suo more detorsit, quod apri domiciliū significat. Atque statim commentī sunt quidam illic Sigebertum Dagoberti regis filium excussū de equo quem inultrata occurrentis apri species terruerat, non quod inficer id factum, sed an in isto loco factum sit, hoc uero dubium apud me est. nec enim quibuslibet historijs fidem habeo. Possibile est etiam Elcebensium partem ad superiorem Elli fluminis ripam commigrasse, ubi Selestadium hodie conditum uidemus. nec huius rei desunt argumenta,

gumenta, quorum præcipuum est quod in antiquis diplomatis plerumque scribitur Slecestat, in quibusdam etiam quæ apud diuam Fidem mihi inspicere contigit, Selcestat. In sigillo ciuitatis cũ in z mutatum est Slezeestat. Vt quæ adeo prodest ueterem scripturam seruare, etiam si non intelligas. Sauerem literam Alemannicæ linguæ proprietates adiecit solita locorum nominibus articulum Ze præponere. Sed sunt qui nequaquam in Romanam uetustatem inquirentes, credere malint à portu fluminis Elli dictum, quod nostrate lingua, area illa pro portu ubi res nauibus imponendæ siue è nauibus eductæ deponuntur, Ladhof appelletur. unde datum initium oppido uolunt. Assertionem suam hoc argumento confirmant, quod Carolus Magnus in diplomate quodam hic in comitijs regni perscripto Selatistatum uocet. Porro si quis Elcebum ab Ello fluuio & Cebo riuo dictum autumat, ut est ueri simile, Ebersheimensi cœnobio faciet uicinum, à quo nō ita procul abest Cebi scaturigo. Vulgus Campsum uocat. Hinc illæ fabulæ natæ. Stetisse templum illic Mercurio sacrum, in quod Iulius Cæsar aliquando sit ingressus litaturus deo. Nouientum insulam appellatam. Ac diuum Martem apostolum Germaniarum prouinciarum effigies superstitionis ethnicae sublatae illinc in nescio quam uoraginē abiici iussisse. Nec prorsus de nihilo est ea fama. Vidimus enim ipsi uestigia antiquitatis illic in nemorum collibus quos uulgus à paganis adhuc cognominat. Denique quando dubium non est uicinum Elli fluminis tractum à dominante pago inter Ellum & Campsum sito Elces denominatum, rursus opinantur quidam nihil aliud esse Slecestat, quam Elces Tadt, hoc est, Elcebi tractum. nam Tadt Alemanni Franciæ tractum siue territorium uocarunt. Vnde Mandat circa Rufacum & Vuissenburgum, quasi dicas nobilium clientum locum, quod nonnulli manudatum, quidam munus datum interpretantur. De quo supra mentionem fecimus. Arbitror autem in Antoniano Itinerario Helueto pro Elcebo passim legi, quod aliquis transpositis literis fortasse scripisset Elueco. nam u pro b nonnunquam à scribis ponitur.

ELCES. ELSATIA. TRACTVS ARGENTORATENSIS.

Ab Elcebo, quo gloriari possumus, Elces uernaculum regionis nomen deductum est, aut ab hoc ille uocatus. Quod primo tantum ei tractui qui circa Ellum fluuium est, tributum fuit, deinde toti regioni, ueteri Triborum nomenclatura abolita. Nam Alsatiæ uocabulum recens est, ætate Caroli Magni aut circiter, natum, in cuius priuilegiarijs diplomatis quibus Lebrahense cœnobium exornat, scimus Alsatiensis pagi mentionem factam. Multos Alfas nouimus in alijs regionibus, sed de hoc nostro fluuio nihil nobis constat. Vernaculus sermo uocat Illum & prouinciam Elses, quorum utrumque magis alludit ad Ellum & Elcebum siue Elces, quam uel Alfa uel Alsatia.

Alsatia. ut omittam quod Elfas à posteriori interpretantur quasi Alsæ sedem, id quod non satis scio an illi uoluerint significare, qui primum uocabulo sunt usi. Argentoratenſis tractus appellatur in uolumine de Præſecturis Romanis, Comiti Argentoratenſi ſubiectus. Alſatiæ nulla mentio. Huius fines hodie multo ſunt ampliorem quàm olim, nam etiam partem Baſilienſis diœceſeos complectitur nobilibus uineis inſignem, quas Probus Aug. Gallis & Pannonijs habere permiſit.

VNDE MUTATAE LOCORVM APPELLATIONES,
& euerſionis cauſa.

Romanorum magiſtratus multis annis poſt Chriſtum natum in Ciſrhenaniſis prouincijs manſerunt uſque ad tempora Valentiniani tertij, qui Theodoſio Iuniori ſucceſſit, quando tum Franci tum Alemanni, ceu ſupra diximus, labacente iam Occidentis imperio Rhenum tranſeuntes non iterum depellendi, quod ſæpe prius acciderat, illas occuparunt. Erat tum haud dubie non ditio ſolum, ſed & ſermone Romanenſis ex magna parte Ciſrhenana Gallia, præſertim Triboni, quos iam olim è Germania tranſgreſſos in Galliam Strabo docet, Tribochos eos uocans. Quo minus miror Alemannorum gentem omnis cultus expertem & ſubagrefte ex Elcebo pro barbarie ſua Ebſheimum ſiue Sleceſtadium, ex Argëtorato Storburgum, Bromatium ex Brocomago, ex Argentuaria Argburgum, è Saletione Seltzam feciſſe. Cæterum arbitror Elcebum ipſum & cæteros tractus argentoratenſis uicos, ut Hellum, & alios quorum nomina uel mutata ſunt uel interciderunt, ab Alemannis miſere uexatos, quum ſub Conſtancio Aug. & Iuliano Cæſare hanc primæ Germaniæ prouinciã hoſtiliter incurſarunt. Nam quid non igni ferroq; depopulatos eſſe credis Alemannos, quos in campis Argentoratenſibus Iulianus Cæſar innumeros cum paucis militibus fudit? An non putas ruriſum Elcebum & ſi quid in Argentoratenſi tractu floruit, ab Alemannis illis, digreſſo Cæſare, ſolo odio Romani nominis cui hæc regio deuota erat, funditus euerſum? Quam uero miſera iſta Ciſrhenanæ Germaniæ oppida ab Alemannis ſæpe ſunt exciſa, ſed tamen ſemper Romanorum quibus parebant beneficio refarta. Nunquam illa grauius læſa puto, quàm poſtremis temporibus ſub Theodoſio Iuniorẽ & Valentiniano eius nominis tertio, quando collabente funditus Occidentis imperio deeſſent qui Prouincialeis aut armis tuerentur, aut ſumptibus ſubleuarent in reparandis munimentis quæ ſæuitia Alemannorum deſtruxiſſet, & hijs multo crudelijs graſſarentur propter acceptas ſub Iuliano Gratianoq; popularium ſuorum clades. Ad hæc nihil magis oderant Alemanni quàm oppida quæ ſine magno detrimento non poterant expugnare, & in hijs præſidia Romanorum erant ad prohibendas illorum liberas incurſiones diſpoſita. Sed & reſculas ac fortunas ſuas, inſeli-

ces Ciſ-

ces Cistrhenani oppidis committebant, quæ res admodum Alemannos urebat, sola prædandi causa toties in Galliam transgressos. Planè enim patiebantur olim Cistrhenani propter Gallias ab Alemannis, quod tot annis propter Mediolanum ab omnibus propemodum nationibus tulerunt. Insubres. Quinetiam territoria deuictarum gentium habitabant Alemanni, ipsa oppida uelut circūdata retibus arbuta declinantes, ut scribit Ammianus Marcellinus. Amabant enim in liberis campis consistere, quo melius congregari possent ingruentibus Romanis, & facilius elabi. Inclusi muris & uallis obsidionis mala ferre coguntur, nec in sua potestate pugnam habent ad loci defensionem adstricti. Proinde circa singula ferè oppida Alemanni pagos condiderunt oppidis non restitutis, ut apud Elcebum, Eberseheimum, Antiquam uillam, Burrarium, & Slecistadium, Iuxta Argentoratum, Kunigshofen, non procul ab eo loco ubi hodie sacellum diui Galli uisitur & monacharum cœnobiolum citra Cartusiam, Apud Argentuariam, Colmariam & Denheimum, Proximè Hellum, Bensfeldium, & uicos alios. Porro non debet hoc oppidis quibusdam adimere uetustatem, quod non ubique Romanorum inscriptiones occurrunt, & antiquorum ædificiorum murorumque insignia uestigia. Nam talium rerum longum tempus multum absument, ut non commemorem Romanis etiam stipites magnos in terram defixos, & connexos, loco limitum in mediterraneis regionibus aduersum Barbaros fuisse, quemadmodum Spartianus in Hadriano tradit. Hoc uero constare suto, non fuisse priuatim apud ueteres in ædificando luxum, quem hodie uidemus apud omnes receptum. Alioqui si Augusta Rauricorum tot è quadratis lapidibus domos habuisset, quot habet uel Basilea, uel Berna, uel Friburgum in Nuithonibus, alia crede mihi ruinarum uestigia apparerent. De hoc nemo dubitabit, qui legerit Argentoratense templum quod primum illic cōdidit Ludouichus rex quem Clodouem Galli uocant, ligneum fuisse. Meo iudicio sic illi habitabant in oppidis, ut nunc in pagis habitatur. Siquidem quem iuuisset opes suas in ædificiū expendere, cui Germanorum primum deinde Francorum, & Alemannorum irruptiones perpetuè timendæ erant. Nec magnopere excolebant uel muniiebāt quælibet loca Romani, nisi in quibus crebro uersabantur, & quæ ad tuendos præsertim limites erant idonea. Quod si locus uetustus nō est, ubi non extant inscriptiones, & hoc genus antiquitates, nec Argentoratum erit uetus, apud quod nihil Romanarū structurarum prorsus, quod sciam, aut inscriptionū occurrit, una sola lapideæ tabula excepta quam uidimus olim in ædibus Vuolphij iunioris sed mutilam, tum recens effossam & ab illo emptam. Hoc autem cōsiderare oportet, in his locis in quibus cœta militum statua fuerunt, multa Romanæ uetustatis monimenta plerumq; reperi, ut Vindonissæ, Helli Tribonorum, Brocomagi, Saletione ubi erant statua

Præfecti

Præfecti militū Pacensiū, Tabernis, ubi Præfectus militū Menapiorum agebat, Apud Nemetas, ubi milites Vindices, apud Vangionas, ubi milites secundæ Flaviæ uersabantur. Et tamen rursus uno loco plura reperias quàm alio. Tabernis omnia plena sunt uetustatis indicij, apud Spirā Nemetum, præter unicam Constantij, ni fallor, inscriptionem, nihil obuium est quod Romanam antiquitatem arguat. Magunciaci ueterum inscriptio-
rum magna copia est, ideo quod Romani ibi semper sint uersati limitem Rheni tuentes, & sub posterioribus Augg. præfectus militū armigerorum, & præterea Dux militaris qui multas insuper militum Præfecturas gubernabat, illic sedē suam habuerint. Iam tradit Cornelius Tacitus nullas Germanorū populis urbes habitari, & tamen Cl. Ptolemæus qui nō ita multo post uixit, plurimas urbes Germaniæ recēset, sed quarū nullā hodie digito facile demonstrare queas. Verisimile est, ut Tacito libēter credo, uicos potius fuisse q̃ oppida, & tamen urbium uocabulo dignatus eos est Ptolemæus. Quid igit mirū si ita ciuitatis appellationē Elcebo tributā credamus, ut sub inde Germanorū ciuitates uocat Tacitus, quos tamen negat uel urbes uel oppida habuisse. Itaq; fieri potuit, ut quādo Triboni in hāc Galliæ partē ē Germania transisse ferunt ab autoribus, partim sic habitarent ut habitabāt Germani, ædificijs nō cohærentibus, sed hortorū & agrorū spacio discretis. Vnde cōiicio circūiacentes pagos nō tam Elcebi colonias esse q̃ portiones.

SELESTADIUM.

EXcidio ūeteris Elcebi Selestadium debemus, ut Colmariam Argentuaris euerſæ. Sed quia patria est libet paucis describere. Iacet itaq; Selestadiū ad Ellum fluuiū meridionali latere ripā eius attingēs, à quo etiam syluā ab eo amne cognominatā propinquiorē habet. Oppidi figura ad circularē accedit. Mœnia habet elegātissima ex coctili latere cum ambulacris ubiq; fermē intectis, ut ij qui nocturnas excubias agunt, cōmodius ambulent, aduersus celestes iniurias aliquanto tutiores. Turres habet non aspernandas. Fossis cingitur aquā perennē continētibus alicubi quatuor, ut circa portā quā inferiore uocant, alicubi duabus & tertia quę est intima, sicca. Per portā Elli fluuij Rhenū aditurus priusq; nemus proximū emensus fuerit, hoc est, ad uillā cui Schnellonū colli nomen est, peruenerit, xxxiij. pontes transire coget. In Hollandia putares te esse. Propter huiusmodi munimētum naturalia tū arte facta, castrū diceres esse uerius q̃ oppidū. Alioqui nihil est hic eximiū præter munitionē. Quū olim Elſatia superior uineas sola coleret, quicquid uinorum inferiori Germaniæ cōmunicabat, id per Ellum fluuium Argentoratū usq; deuehebatur, Selestadij nauibus impositū, ubi portus erat, & adhuc est, etiā quōndā haud dubie traiectus priusq; pōs illic cōstitueret. Is apud portā est quæ nomē à fluuiō habet. nā uel hoc antiquitatē oppidi demonstrat, quod ex Brisigauia & transrhenanis tractibus hac
rectā

recta in Transellanā Elsatiam, & Lotharingiam, ac Galliam itur. Tametsi non desunt qui uiam eam haud frustra nouam appellatam credant. Itaque ueteribus principibus ex Ellenſi illi teloneio luculentum emolumētum fuit. Intellego autem Francorū reges primum, ante diuisionē regni, deinde Austrasiorum, tandem etiam Germaniarū. Nam hoc constat Othones Saxonicos, Héricos, & Chunrados Impp. hoc telonion partim possedisse, quum ad fiscum regium, mox Imperialem pertineret. Nec hoc uectigal duntaxat Augustorum iuris fuit, sed & aliqua Seleſtadij pars. Fiscalinos tales appellarunt Francicorum regum tempora. Alteram partem maiorem duces Sueuiæ tandē à Francis, ut puto, nacti sunt, ex connubio quantū apparet ac hæreditaria per uxores successionē. Alodiū em̄ fuisse reor. Leonis insigne quo senatus in obſignandis cōtractuum tabulis etiamnum utitur, uetustiore aliquem dominum arguit. Sic Colmaria olim Berthæ reginæ obtigerat, dotis, ut uidetur, nomine. Inuenio tum Kirchenſi Comitatu Seleſtadium annueratum. Siquidem iuxta Francorū consuetudinē omnes prouincię Comitatibus distinctæ erant. Extruxit postea templum hic Hildegardis Duxissa Sueuiæ, primum Dominico sepulchro, cuius figuram crypta quæ sub adyto est, præ se fert, mox diuæ Fidei uirgini dicatum. Exemplū literarum conditricis est huiusmodi, In nomine sanctæ & indiuiduæ trinitatis. Felicius agi res putamus humanas, si nostris ex facultatibus res adiuuamus diuinas. Quā sententiā ego Hildegardis in Christo pauper & modica, cum filijs meis uidelicet Othone Argentoratensis ecclesiæ episcopo, Sueuorūq; Duce Frederico, Ludouico, Vualthero, Conrado, & filia mea Adelheida charissima, ante oculos ponentes & pia cōsideratione attendētes, ecclesiā in Slezeſtat adinstar dominici sepulchri factā, & à præfato filio meo Othone episcopo cōsecratā, S. Fidi in Concha, cum curti monachorū officinis apta, & cum certo prædio subnotato, legali stipulatione tradidimus, eaq; ratione confirmauimus, ut ibidē deo monasticè seruiatur, & à Conchenſis cœnobij abbate regulariter regatur. Tradidimus etiā monachis ibidē deo seruientibus duos Mansos in Vuittenckheim marcha in pago Alsatiā, & uineā unā in Onolteszuuilre, & duo mancipia. Eiusdē traditionis liberā potestatem illorum utilitati concessimus, concedendo firmauimus, & quicquid huic traditioni deo adiuuante addere poterimus, una eademq; confirmatione stabiliuimus. Adhuc etiam eandem ecclesiā & eius atrium ab omni seruitutis iugo absoluimus, Et tali libertati sub præfati episcopi Othonis anathemate ascripsimus, ut etiā ab episcopali sit libera seruitio, Et atrium ipsius ecclesiæ, neque Baptismalis ecclesiæ presbyter, nec aliquis clericorum aut laicorum, aut sepultura, aut alia aliqua occasione inquietare præsumat. Acta sunt autem hæc & feliciter consummata, Anno ab incarnatione domini nostri Iesu Christi Millesimo XLIII. Inditione secunda, regnante Henrico Imperatore

Imperatore IIII. Sub Othone Argentinenſi epiſcopo, Sueuorumq; Du-
ce Friderico cæteriſq; ſubnotatis teſtibus, Burchardo maioris eccleſiæ Præ-
poſito, Heroldo Cantore, Vuernhero Camerario, cæteriſq; fratribus. De
S. Thoma Cunone Præpoſito, Mannone, cæteriſq;. De S. Petro, Hezelino
Præpoſito, Cumberto, Ioanne, cæteriſq; quamplurimis eiufdem ordinis.
Anſhelmo aduocato, cæteriſq; quamplurimis, eiufdem ordinis. Por-
rò obſeruandum quod diploma Baptiſmalis eccleſiæ meminit, quæ multis
ſeculis iſtud templum antiquitate ſuperat. nec enim ullum unquam ius in
parochiam habuit, diuæ Fidei Præpoſitus tempore poſterior. Sed perga-
mus. Iſti iam non templo uerū nouo monaſtèriolo haud ita diu poſt Hil-
degardis illius filij, Fridericus, Ludouicus, Vualtherus, & Otho epiſcopus
Argentoratensis, de prouentibus proſpecturi, quum prius prodigioſo quo-
dam terriculamento olim factæ promiſſionis admoniti fuiſſent, & iam an-
tiſtes monaſtèrioli Bertrannus Conchenſis fame laboraret, frigete Domi-
nici monumènti quæſtu, quo ſolo uitā annis aliquot tolerauerat, ut ſunt in-
conſtātes plæbis affectus, quicquid ad ipſorū ditionem Seleftadij pertine-
bat, liberaliter donauerunt. Et Præpoſitura opulenta ſtatim facta, quæ mi-
ſera uere monachi, nempè unici, cella pauloante fuerat. Hinc præficiendo-
rum magiſtratum ius aliquandiu fuit apud Præpoſitum diuæ Fidei. Sed
Cæſar cui hic etiam nonnihil ditionis eſſet, ut ante diximus, facile impetra-
uit, id aliunde compenſans, ut in conſortium reciperetur. Is fuit Fridericus
Aug. eius nominis ſecundus, ſub quo Seleftadium mūro cinctū eſt. Sicq;
amborū pari poteſtate reſpublica adminiſtrabatur, par utrinq; ſenatorum
numerus quum Imperialium tum Præpoſititanorū, & uectigal æqualiter
diuidebatur. Prætorem autem quem Scultetum uocant, alternis annis per
uices dabant. Id durauit uſq; ad tempora Rudolphi Cæſaris, qui ſui præ-
ceſſoris approbata cōmutatione, uectigalis dimidium ad Ellī portam, ipſe
largitus, totam iuriſdictionem Imperio Romano uendicauit. Huius rei te-
ſtem epiſtolam à Rudolpho Cæſare reperi, cuius hoc exemplum.

RUDOLPHVS dei gratia Romanorū Rex ſemper Aug. prudentibus
uiris Sculteto, Cōſulibus, & uniuerſis ciuibus de Seltzſtat, dilectis ſuis fide-
libus gratiam ſuam & omne bonum. Quia inter nos & honorabilē uirum
Maurum præpoſitū Sanctæ Fidis in Seltzſtat dilectū deuotum noſtrum,
taliter permutatio interuenit, ut nos totum Iudiciū, & ipſe plenum & in-
tegrum teloniū apud Seltzſtat debeamus perpetuò, ex permutationis cau-
ſa, ſine turbatione qualibet obtinere, fidelitati ueſtræ firmiter præcipiendo
committimus præciſe uolentes quatenus prædictū præpoſitum uel ipſius
nuncios in integra perceptione ſeu collectione telonij prænotati impedire
nullatenus præſumatis, ſed eos ſtudeatis potius fauorabiliter promouere,
ſi noſtram indignationē regiam uolueritis euitare. Datum Hagen. x. Ka-
lendas

lendas Decembr. Inditione x. Anno domini m. c c. l x x x primo, Regni uero nostri anno nono. Deinde Alberti Cæsaris principatu quum inter Præpositum Mironem & senatū esset nata discordia, Præfectus Cæsareus Ioannes à Liechtenbergo sic rem transegit, ut ciuitas tertiæ partis medietate de uestigali foret contenta. Nam adhuc dimidium accipiebat. Et telone communi utebantur. Sic enim conuenerat, Chunrado Vuernhero ab Hadeſtat prætor, & Friczemāno Nauuaro Cōſule. An. m. c c. x c nono, sub Epiphaniam. Porro ob ea beneficia quibus à Friderico Aug. & Rudolpho sunt affecti ciues Seleſtadienſes, tale monumentū illis statuere.

Impp. Cæſſ. Friderico eius nominis ſecundo, & Rudolpho Habispurgio Augg. ſyncerioris ac plenæ libertatis uindicibus, S. P. Q. Seleſtadienſis beneficiorū memor, inclytis patronis & ueris patrię parentibus. poſt ueteres Frācię huius Germanicę quę & Auſtraſia dicta eſt benigniſſimos reges ac Romanorū Imperatores, Dagobertum, Carolum Magnum, Arnulphum, & qui hoc ex Saxonibus, Baioarijs, ac Sueuis, inſecuti ſunt, monumentum hoc gratitudinis ergo poſuit. Poſteri diligenter conſeruant.

Tum uero Prætoris munus, Imperiale beneficium factum eſt, & additum inſigne, crux quadrata, quam à diuerſis unacum ſuperficie aliter atq; aliter colorum diſcrimine uariatam conſtat. Quod ſane munus diu in manibus fuit Vuaffelariorum ab Eccerich, à quibus adhuc nomen habet area quæ antecuriam eſt, deinde à Botzheimijs obtentū non ſine ciuili ſtrage, quod per Angarianam portam quæ Ioannitarum domui attigua, muro hodie clauſa eſt, clanculum irrumpens Blopzenheimius quidam ex Heimburgiorum familia nouum ſucceſſorē per uim ciecturus, non citra ſanguinem repreſſus eſt, ingenti ſeditione commota, ſed præualentibus ijs qui Botzheimij partes ſequēbantur. Id accidit anno m. c c c. l i i. Multis poſt annis Prætorij munus ad ius ciuitatis hac occaſione deuenit. Ioannes Botzheimius cuius adhuc pictura uiſitur in templo Parochiali, quum pro tribunali ſediſſet, ob neſcio quam cauſam commotior factus, Prætoritium baculum, quem ius dicens ſolet habere in manibus, indignabundus in terram abiecit. Videbatur iniuria facta Cæsareæ Maieſtati, cuius id inſigne eſſet; Itaq; ex aſſeſſoribus quidam ſurgens, Nomine Cæsaris, inquit, hunc ſcipionem de terra leuo. Quod uindictæ iniuriæ ſtadium, Sigismundo Aug. a deo gratum fuit, ut ius designandi prætoris ad ſenatum transferret. Tum primum ciues ſenatores ad hunc magiſtratum aſſumpti, cui tantum nobiſles ante præſciebantur, de quibus decretum ne in ſenatum allegantur. Ad miniſtratur Reſpublica per v i i i. uiros. Annue per æquales uices quatuor

tuor præfunt. Senatores ex sodalitijs siue ciuium collegijs deliguntur. Ea sunt xii. In magnis negocijs etiam Centum uiri adhibentur. Nobilitarunt bellicam Selestadiensium uirtutem Armeniacenses illi Rauricorum siue Sequanorum & Tribocorū uastatores in Vosagi semitis non modo opimis spolijs quæ secum abeuntes ferebant, sed & uita priuati. Fortiter illic pugnauit Chunradus minister publicus cui Longo cognomētum fuit. Vexilla Gallica adhuc in æde Parochiali uisuntur. Sed hoc non absq; uiciorum auxilijs gestum est. Non minorem illis gloriā attulit quod proprio Marte paulopost gesserunt. Herlesheimum oppidum quatuor milliarijs distās pulcherrimo stratagemate capientes, & hostē suum Grephum raptum inde secum uinctum abducētes. Is multis annis Selestadienseis uexarat, non præter nobilium quorundam Germanicorum morem. Verum hic hæreo dubitans an à fortitudine Selestadienseis prædicem, an potius à clementia, qui hostem ultimo supplicio dignū, non modo captiuitatis tempore humanissime tractarint, sed duntaxat mille aureis multatū, datis tamen obsidibus non commouendē in posterū ullius tragoediæ, liberum ac incolumem, suis restituerint. Hoc fuit illius senio & procerum quorundam precibus tributum. Ea uictoria contigit die qui Marco Euangelistæ sacer est. Exierant pridie quadringenti ciues incipiente nocte cum uehiculis & armis, itinere quidem rurestri secundum nemus Elli fluuij, præteritaq; Colmaria ad solis ortum hostili loco uicini latebant. Vehiculum erat ad fraudem compositum, in quo uiri sedebant sed cultu muliebri. Id mane simulatque porta hostilis municipij fuisset aperta, præmissum, substitit in ponte prætextu uectigalis numerandi. Proferebantur nummi incogniti. Hos quum accipere nollet portæ custos, oborta expostulatione deturbatus est in fossam. Sicq; occupata porta mox proflire cœpit exercitus qui se humi in propinquo occultauerat. Dictū oppidanis ut bono animo essent, neue rebus suis timerent. Ipsos enim non peti, sed hospitem duntaxat Grephum. Is ad primum tumultum in fumarium se quoddam abdiderat. unde statim extractus est. Ex filijs alter nempe iunior cum patre comprehensus fuit, alter nudus aufugit interula tantum tectus. De hac re huiusmodi memoria reperitur.

Fortitudini & Clementiæ
dicatum.

Quando contra grassanteis ac prædabundos hostes uti uigilantia solertiaq; conuenit, Græci στρατήγεια appellant, ciues Slezestadienses circiter quingentos, ex autoritate sepatus cū carris suis ac armis collegiatim exeuntes pridie diui Marci Euangelistæ sub noctem per nemus Ellenense & agrum qui ad fluuiū Ellum uer

git, postridie summo mane ingenio uehiculari persona
 tos muliebri cultu uiros uehementis oppido Herlesheim
 mio potiti sunt, & hoste suo Henrico Grepho capto
 cum altero filio, nā alter nudus fuga elapsus nostros
 fefellit, eodem die plenā uictoria ac triumphabundi
 domum sunt reuersi tota ciuitate ob congratulationē
 obuiam effusa. Et ò magnam maiorum nostrorum
 clementiā, cum senem sibi ac filio suo de extremo sup
 plicio misere metuētem, è carcere qui Herlini cogno
 minatur paucis post diebus exemptū, in ædibus ho
 nestissimi ciuis adhibitis tamen custodibus humanis
 sime fouerunt, & procerum ac nobilium huius regio
 nis precibus satisfaciētes mille tantum aureis multa
 tum cautione & fideiussoribus de more acceptis, inco
 lumem & ob insperatum beneficium præ gaudio la
 chrymantem non ita post multos menses dimiserūt.

An. M. CCCC. XLVII.

Porro familię clarę & antiquę Selestadij fuerunt, Vuaffelariorū, Moneta
 riorum, Schurphesaccorum, Schnellonū, quorum edificium, uilla ad Ellen
 se nemus cui Schnellonum colli nomē est, præterea Botzheimiorum, Rap
 pencophiorum, & Obrechtorum. Habet hoc oppidū parochiale templum
 & unicum & omnium antiquissimū, cuius lapidea structura una cum turri
 satis quidem magnifica est sed recentior. Olim haud dubie simplicius fuit
 & angustius sanctę Cruci diuęq; Catherinę dicatū. Sed postea diui Ge
 orgius & Agnes in adyti quod chorum uocant tutelam asciti soli nunc re
 gnant, ueterum nulla memoria, præter picturam. Ab hoc prima est ædes
 dominici sepulchri quę nunc diuę Fidei Præpositurę uocatur, Benedicti
 norum religionis ab Hildegardi Sueuię Ducissæ multis post seculis con
 structa, ac ab huius filij amplis prouentibus ditata, quemadmodū paulo
 ante diximus. Cuius reditus & census impetrauit ætate nostra Albertus
 Argentoratenſis episcopus à Romano Pontifice, quum antea Cardinalis
 Neapolitanus Oliuerius hoc cœnobium sibi obnoxium habuisset. Visun
 tur illic fenestree uitreę Friderici Æneobarbi iussu factę, in quarum margi
 ne hoc ascriptum est epigramma.

Tempore quo redijt superatis Mediolanis

Nos rex Romanus feri iussit Fridericus

Cœnobium Prædicatorum, quod mediocre est, multum debet Hessoni
 Monetario, qui sumptum suppeditauit quum Chorus quem uocat, extrue
 retur. Franciscani sepultura Elſatię landgrauiorum Ioannis & Simonis in
 signes, qui templi conditores quibusdam existimantur, in loco quidem ele
 ganti

ganti habitant, sed re parum lauta, quod ei familię propemodum peculia-
re est, uel ob cœnobia nimis multa quibus hæc secta cæteras superat, uel
quod diuus Franciscus egenorum *ἑσχατοὶ* suos uelit esse pauperes. Ioanni
tæ ad mœnia habitât loco saluberrimo, qui uitæ sanctimonia semper com-
mendati fuere. Sequuntur hi proprium quoddam institutū, cuius tantum
tria cœnobia numerantur, hoc uidelicet quod diximus, & unum Argentor-
ati, tertium in Agrippina Colonia. Sanctimoniales apud Silon inclusæ
humilius habitât, ut mirer non pluribus morbis obnoxias illas esse, sed bo-
na diæta nihil salubrius. Cœnobiū habent amplum & frequens, nam
plerumq; non pauciores quadraginta in eo degunt. Traductę sunt in op-
pidum anno M. CC. LVIII. è monte circa Rapoldis uilerium sito, quum
à Comite Horburgensi subinde uexatę fuissent, eo quod huius germanus
frater opes suas ipso præterito, his esset dilargitus. Obsessum fuit Selesta-
diū à Bertholdo de Buoeheg, & mox à Ioāne Liechtenbergio antistiti-
bus Argentoratensibus, nec diu, & frustra. Sequit hic uulgus in Iudæos sub
Carolo Aug. eius nominis quarto, incertum ob quam causam. Hi diu post
prorsus sunt eiecti per Heluetios Lotheringorum duci Reinhardo suppe-
tias ferentes, approbante deinde factum hoc Friderico Aug. Ex schola lite-
raria multum celebritatis accessit oppido, cui quinq; insignes uiri per uices
pręsuere, Ludouicus Dringenbergius, Crato Hofmannus Vdenheimen-
sis, Hieronymus Gebuulierijs, Ioannes Sapidus & Vitus Rotenburgius,
Encomium Selestadij scripsit Erasmus Roterodamus elegātissimo carmi-
ne, rogatu Iacobi Vuimphelingij. Habet in summa homines bis mille &
sexcentos plus minus, qui sacrosanctę eucharistię sacramēto secundū Chri-
stianum ritum singulis annis participātur, quos Cōmunicantes appellant.
Populus est simplex ac tenuis ut uinitorum fert conditio, præterea cōmessa-
tionibus paulo additior. Rusticana coniuratio seditiosorum quorundam,
direptionem diuitum & legum nonnullarum abrogationem molientium
anno M. CCCCXCIII. cladem Selestadio minabatur. Huius duo tan-
tum ciues erant conscij, tonsor alter, alter è consulū numero nuper submo-
tus, quę illum ignominia stimulauerat ut tam sceleratę factioni nomen da-
ret, non alienas opes sed ultionem sitiens aduersariorum, quę res in tempo-
re deprehensa est. Sed nunquam grauius periculum imminuit quàm anno
quarto supra sesquimillesimū, quum Ioānes Iacobus Schutz à Troubach
patre scribe natus, Consulibus Selestadiensib. sed præcipue Melchiori Er-
gersheimio qui tum propter dexteritatē suam primas tenebat, certam per-
niciem adornauit. Videns enim hos aduersari liberioribus istis concioni-
bus quibus cōtrā plebs enixe studebat, cogitauit satis esse occasionis ut af-
fectu quosundam simplicium ad fraudem abuteretur. Con fingit litteras
uelut ab Ergersheimio ad Ducalem senatum apud Ensisheimum scriptas,
u 3 quibus

quibus ille non suo tantū nomine significabat esse hic quosdam nouæ doctrinæ studiosos dignos qui illuc ad pœnas luendas abducantur, quod nemo sit prohibiturus. Et addidit ciuium quorundam nomina quos sciebat ob id studiū senatoribus esse inuidiosos, sed & schedæ nomina mulierum inseruit. Eam epistolam sibi secreto communicatam à Materno Barto Ducalis senatus secretario mentiens, quibus uisum est legendā exhibuit. Facile erat hīs imponere, quos ante torquebat suspitio. Quare multis persuasit ipsam Ergerlheimij manū esse, & sigillū illius agnoscere uidebantur. Quū animos omnium satis concitatos uidet, ipse se subducit Argentoratū, ubi quo gravior hospes esset ait se moniturū uenisse eam ciuitatem de consilijs quibusdā quæ aduersus illam principes quidam inīssent. Auditus est sed mera mendacia narrans. Interea monentur Cōsules Selestadienses esse ne scio quid sinistrae suspicionis inter quosdā ciues de ipsis natum. Vocantur ad senatū unus & alter. Quæsitū quidnā ipsos male haberet, proferunt fictitiam illam epistolā. Re cognita mittuntur statim Argentoratū è cōsulibus duo ut hominē in ius uocēt. nihil impetrant. nam impostor publica se fide munierat quā primū sensit se peti. Rursum mittuntur tres, Caspar Vuestermannus, Ioānes à Cogenheim, & Sebastianus Hertzogius, quibus adiunxit se Ergerlheimius suo nomine causam persequuturus. nam commotum è Thermis Marchionis domū redierat. Horum hæc erat postulatio, ut in carcerem falsarius conijceretur. Diu disputatū est in senatu num in tali casu fidem publicā infringere liceret. Tandem quum iudices ipsos ambigere uiderent, addunt legati Selestadiensium, priusquam patī uelint abire calumniatorē, se ipsos in uincula libenter ituros. Idem ad rauim usq; Ergerlheimius occinebat. Igitur ad tantas legatorū obtestationes decretū est, ut reus & actor in carcerem ducerentur neuter altero meliorē sortem habiturus, & è legatis Selestadiensium unus in cēdibus nūmulariorum è regione curiæ custodibus adhibitis asseruaretur. Nam hoc erat persuasum Argentoratensibus, hominē esse sincerissimū qui pessimus erat sycophāta. Diu disceptatum est priusquā dignus iudicaretur ex quo per tormenta ueritas esset exquirenda. Nec ullis uero fidicularū cruciatibus ex illo quicquā elici potuit. Ita animum suum obfirmarat. Tandem hoc consiliū prudentes dederunt, ut Colmariam deduceretur, Materno quoq; adducto quem illa sibi mysteria cōmunicasse dicere perseuerabat. Non displicuit Ducalibus senatoribus consiliū. Adsunt cum suo captiuo quem ad extundendā ueritatem tormentis acerbissime exercuerant. Nec ibi tamen aliud quā titubabat non clare falsus imposturam, altero gestiente in os & faciem eius manibus inuolare. Quū uero uideret sibi cum Ducalibus consiliarijs abeyndum esse, maluit crimen cōfessus Argentoratū redire, spe fautorū quos illic non paucos habuerat, bonā illum causam agere putanteis. Quo cum esset redactus

ctus interceptæ sunt mox illius literæ quibus suos admonebat, deprecato-
res pararent, Comitem Vuirtenbergensem, Comitem à Furstenberg, ute-
rum ferentes mulieres, & præstantissimū quemq; pereundum alioqui fore.
Sed dictum illi per magistratus, Omitteret talia, nam moriendum esse. Ti-
muit autem ne uiuus dissecaretur, nam id cōmeruerat. Huius atrocis suppli-
cij illi gratia facta. Amputato capite, corpus in quatuor partes dissectum
est. A morte statim per sacerdotem productorem quem hætenus silere
iusserat, alterum facinus proditū est non quidem superiori comparandum
sed tamen planè nebulonicum. Cathenam orichalceam hospiti suo seruan-
dam dedit asserens auream esse, deinde pecuniam ab illo mutuatus est,
quā alter haud grauatim dabat putans se preciosum pignus habere. Quid
factum? Timens impostor ne fortassis deprehenderetur cathena aurum
mentita, furtim sublatam in amnem Pruscam abiecit, deinde repetit depo-
situm ab hospite, de precio auri multa magnifice iactans. Ille non reperit,
& de suis malam concepit suspicionem. Sed quum de falsarij crimine con-
uictum cerneret, hæc etiam illi impostura suboluit. Verum furcifer tametsi
sæpe rogatus nihil de hacre fateri uoluit donec iamiam procumbendum
esset in genua carnificis ictum excepturo. Visum est senatui Selestadien-
si monumento rem tantam ad posteros transmittere, quod sic habet.

CHRISTO LIBERATORI

ET

AETERNÆ MEMORIAE SACRVM

Ob sceleratissimū falsi crimen, quo Ioānes Iacobus Schurtz à
Troubach Senatū plebēq; Selecestadensem seditiōis & ciuiliū
turbarū gratia seditiosissime inuoluit, illū proditiōis insimulan-
do, confictis quidem in hoc adulterinis literis & Melchioris Er-
gersheimj Prætoris manū ac sigillū ementitus, à quo tamen di-
scrimine singulari Christi Opt. Max. fauore ciuitatem illasam
seruari cōtigat, autore ipso tanti sceleris apud Argentoratū post
longas moras dum cottidie noua mendacia cōminiscitur, merita
dissectiōis pœna affecto, ne posteri talibus imposturis facile cir-
cunueniantur, aut falsis criminationibus & calumnijs unq; pro-
nas aures adhibeāt hoc memorabili perfidiæ exemplo cōmone-
facti Senatuscōsulto saxū hoc est positū. An. 1524. Men. Decēb.
Porro sæpius Selestadj fuit Carolus Magnus, ut Regino Prunien-
sis an-
notauit in Chronicis suis, & diplomata uetera testantur. Facit nonnihil ad
antiquitatem Selestadj, quod inter quatuor uicos Romani imperij nume-
ratur. Quanq; non habeam compertum quando nata sit illa ordinū im-
perialium distinctio, cuius multas quidem picturas, at nullum idoneū testi-
monium uidemus. Mihi sanè recentior uidetur. Quæ de Slettone gigante
quidam

quidam affinxere, ea uulgo relinquemus. Nos sanè confugimus ad ipsam antiquitatē, atq; illam scrutamur ac excutimus quātum possibile est. Nam cōmentarij mediæ antiquitatis hominū plerumq; monachorum non minus ineptiunt quā uulgus ipsum, à quo magna ex parte haustū est quod aduētitijs ab aduentitijs edocti post tantas rerum ac populorū mutationes in literas utcumq; retulerunt. Hi fuerunt Scoti & Hyberni. Finem dicendi faciam, si unam adhuc inscriptionem recētem quidem illam, sed tamen ad Selestadij ornamentum & eorum quę dicta sunt explicationem in primis pertinentem recensuero, ea est huiusmodi.

Respublica decori & ornamento sacri Romani imperij consultura non minus quā suo, cuius municipiū & uicus, honoratior Slecestadum ob antiquitatem singularem & Elcēbi illius ueteris apud Cl. Ptolemæum inter Tribonorū oppida adnotati celebritatem à priscis Francorum Austrasianorūq; ac Germanorum regum & imperatorum temporibus esse meruit, transgressarum olim melioribus tandem auspicijs è transrhenana Germania gentium sub calamitosissimam illam Attilæ uastationem noua colonia, per gulam istam fieri fecit An. M. D. XXVIII.

HELLVM SIVE HELELLVM

Antiquissimus Tribonorum uicus est Hellum siue Helellum quemadmodum in charta Theodosiana legitur, in Elli fluminis Ripa situs, nomen suum adhuc retinens. Dici uero uix potest quantum Romanæ uetustatis illic appareat. Visuntur simulachra sculpta, Mercurij, Dianæ, & aliorum deorum muris templi inserta. Ostendunt etiam sese testudines subterraneæ rusticis agros arātibus. Sed non uacat pauperibus nec frustra libet, terram altius scrutari, quorū illic habitant pauculi piscatores & pauciores adhuc agricolæ. Numismatis æreis illic nihil crebrius, sed & argentea aureaq; narrant inuenta. Quod si essent qui terram alicubi nunc dumetis & nemoribus obductam diligenter effoderent, miranda adhuc antiquitatis monumenta proferri in lucē possent, q̄ manent hodie sepulta. In causa est quod Romanorū militum hyberna apud Hellum fuere. Erat autem conuenientissimus locus ad militare præsidium pro Tribonorum tutela. primū propter agri fertilitatem, deinde quod propemodū in mediterraneo regionis constituti facile poterant ad limites excurrere prout res poscebat uel supra Elcebum uersus Sequanos, uel infra Brocomagum, præsertim autem ad Rhenum propter Alemannos. Hi milites, ut uerisimile est, Præfectum habebant, qui Comiti Argētoratensi parebat, ut is rursus Ducī Magoniaensi. Apud Hellum, ut aiunt, diuus Maternus quū Tribonis Christū primus

primus annuntiaret, febris extinctus est, & terræ corpus mandatum, siue potius illatum conditorio quod etiamnum ostenditur. Valerius & Eucharis collegæ amisso patrono penitus consternati, Romam repetunt, diuo Petro rem indicaturi, cuius auspicijs euangelicū munus obierant. Petrus baculum eis tradens, Hoc, inquit, scipione defuncti Materni corpus contingite, hæc uerba apprecati, ut in nomine Iesu Christi resurgat. Illi mox Hellū reuersi, fecerunt quemadmodum iusserat Petrus, & confestim Maternus reuixit. Verus est Christi sermo dicentis suos, si fidem habuerint maiora miracula designaturos. Christus Lazarum quatrduanum resuscitauit, Petri precibus Maternus iam mēstruus uitæ restituitur. Chronica monasterij Ebersheimensis tradunt hunc uicum Elegiam esse dictum, παρὰ τῶν ἐλέγων ἡ δεινότης; hoc est, ab elegis siue threnis, lugubres cantus existūt, qui illic circa Materni funus profusi sint. Quasi uero uiri apostolici qui ipsum Petrum audierant, ob sodalem ad meliorem uitam translatus, clamoribus omnia repleuerint, & more stultarum muliercularum cælum ac terram inclamarint, Ac non potius si quid tale uel ab ethnicis tum fiebat, quod ego non credo, uel ab hīs qui recens in numerum Christianorum erant recepti, illi modis omnibus répresserint ceu rem indecorā, præsertim qui uitam alteram expectant. O somnia monachorum. Video mirā antiquorum libertatem, in commodis afflictionibus, ut historia certa uideatur esse, quod utcumq; fama receptum fuit. Quum monachus aliquis uicum istum El appellari inaudisset uernacula lingua, sicut adhuc nominatur, Elegiam dictum statim affinxit, sed temere, ppter ea quod nos necessarios nostros de flere soleamus, argumēto parum firmæ fiduciæ. Scilicet homines apostolici instar regum uocabula locis indebant. Aut Hellenis qui tum Romana lingua cœperant uti, quod toti Galliæ commune fuit, seu potius Romanensibus militibus tanta priorum uocabulorū inopia fuit, ut Græcum uico suo nomen cogerentur asciscere, quasi uel nullam ante habuisset appellationem, quod falsissimum est, uel quasi Maternus nouam inuehens religionem & ueteres superstitiones depellens, tantam subito gratiam apud populum meruisset, ut priori uici uocabulo abolito, à threnodia ac non potius à sanctissimo uiro nominari uoluerint. Sic quidam superioribus annis quem adhuc audio superesse, diuum Beatum anachoretam Helueticū, ut uulgus prædicat, Suetonium fuisse uocatū affinxit illius uitam describens, & socium habuisse cui nomen esset Achata. Adhū hominem quæsiturus undenam id assereret, putabam enim hæc illum absq; autore non dicere. Sed audi impudentiam. Propterea, inquit, addidi Suetonium fuisse uocatum, quod legerim è Suetonia p̄dixisse, & quia Aenæ Virgiliano fidus Achates semper adhæsit, ideo sodalem illius hoc nomine donauī, alioqui anonymum futurum. Et tamen hæc historia, si ita uocare libet, non solum picta est in templis, ac scripta, sed

etiam typis excusa. Video nonnunquā parum præsidij esse à chronicis cœnobiorū, in quibus ita ueris fabulosa assuuntur, ut uix appareat quid sit credendum. Quare magis libet ad antiquitatem confugere, sicubi datur. Et tamen sunt qui illa tantum non pro oraculis adorent.

TRIBONI, TRONIA, KIRCHEIM.

CHonodomarius Alemānorum rex quum popularium suorum aciem iam profligatam uideret in campis Argentoratensibus uincente Iuliano Cæsare, non rectā fugit ad Rhenum, quod alij faciebant, sed celerrimo cursu diuersam partem petijt uersus montes tendens. Et quia ducentos satellites secum habebat, & tres sibi iūctissimos, intelligo necessarios, ausus est castra figere non procul à Tribonis & Concordia munimentis Romanorum, unde nequaquā fugiēti similis, paulatim ad Rhenum progressus est. Nam bonam euadendi spem habebat. Siquidem naues antea disposuerat in hunc euentum secretis quibusdam in ripa Rheni locis. Hic succurrit Ariouistus, Rhenū item trañciens post infelicem pugnam, de quo sic Iulius Cæsar libro primo Commentariorū: In hijs, inquit, fuit Ariouistus, qui nauiculam deligatam ad ripam nactus, ea profugit. Hoc quod modo dixi prodigiose corruptis uerbis apud Marcellinū legitur nempe hijs. Dum hæc rex Chonodomarius reperta copia discedendi lapsus per funerū strues cum satellitibus paucis celeritate rapida pperabat ad castra quæ prope Tribonos & Concordiā munimēta Romana fixit intrepidus, ut accensis nauigijs dudum paratis ad casus ancipites in secretis secessibus emēdaret. Et quia non nisi Rheno trāsito ad tentoria sua poterat prouenire, uultum, ne agnosceretur operiens, sensim retulit pedem. Istam Marcellini periodum ego sic lego distinguoq̃. Dum hæc geruntur, rex Chonodomarius reperta copia discedendi lapsus per funerū strues, cū satellitibus paucis celeritate rapida pperabat, castraq̃ prope Tribonos & Concordiā munimēta Romana fixit, intrepidus ut ascēsis nauigijs dudū paratis ad casus ancipites in secretis successibus, euaderet. Et quia non nisi Rheno trāsito ad territoria sua poterat prouenire, uultū, ne agnosceret, operiēs, sensim retulit pedē. Vide quātus labor sit ex tā deprauatis autorū locis antiquitatē eruere, & quāto facilius sit hæc ridere, q̃ præstare. Tribonos arbitror fuisse quod postea Kirchheim appellatū est ab Alemannis, olim Dagoberti Francorū regis palatiū, non procul à Mollisheimō. Nam in uita diui Florentij Scoti, qui vii Argētoratensium episcopus fuit, sic legitur: Eo quoq̃ tempore rex Dagobertus apud municipium tunc Troniā quasi Troiā nouā, nunc Kirchheim dictū, sibi domicilium fixerat. Ego Troniā nihil aliud esse puto q̃ uocabulū uernaculi sermonis, quo uulgus à maiorib. suis accepto Tribonos per abbreviationē exprimeret. Bonus uero pater ille qui uitā cōscripsit ignarus uetustatis ut tūc fueret secula, somniū illud secutus est de Troia pulchrā nobis interpretationem allaturus.

allaturus, quod Francos à Troianis originem ducere in fabulosis historijs se legere meminisset. Sed Triboni Romanorum opus est longe antequàm Alemanni & Franci in has terras transirent, conditum. Vix autem extant ullo Elsatiae loco maiora antiquitatis uestigia. Prominēt adhuc inter ruinas altissimi muri turrium instar. Nec miror quur ueteres Francorum reges illic habitare uoluerint, nam agrum habet amœnissimū. Hoc miror, quod nulus antistitum Argentoratensium tam insigne non Romanorum modo sed Alemannorum & ueterum Francorum domicilium, unquam reparandum duxerit, in cuius ditione situm est, ni fallor, praesertim quum ruinarum subsidio quæ colles æquant minus sumptuosum esset ibi quiduis erigere. Tribonis inditum nomen à Tribonis populis, ut apud Cl. Ptolemæū legitur, qui alijs Triboci hodie Elsatici dicuntur. Quod nomē ei loco nobilitatē ac præstantiā quandā uendicat. Crediderim id ego munimentū tam amplū fuisse tamq̃ operosum, ut ab Alemannis adhuc hostibus totū subuerti nequierit. Deinde quum has regiones pacifice possiderent, dubio procul ab aliquo regulo Alemannorum restitui cœpit. Mox hac gente subacta, Francorum regum factum est domiciliū, quos uerisimile est pro usu suo multo astruxisse. Hoc admonere propemodū fuerā oblitus, comitem Kircheimensem in cuius comitatu Selestadū dixi me situm reperisse, nihil fuisse, aliud quàm comitem Tribonorum. Et hinc eius ditionis antiquitas. Sic Horburgensis comes, fuit comes Argentuariensium, & Vindonissensium Habispurgius.

CONCORDIA, AC CONCORDIAE MONS.

Alterum munimentum Concordiam arbitror esse Cochespergiam arcem, nam Alemanni incognitā sibi Concordiae uocem nihilq̃ significantē tamdiu torserunt more suo donec in pharetrā detorserint. Qui Germanice sciunt, intelligunt quid uelim. Fuit & hoc munimentum à Romanis conditum ad arcendas Alemannorū irruptiones, qui subinde Gallias incurfabant, haud dubie boni ominis causa sic dictum. Concordia ad ditionē antistitis Argētoratensis pertinet, sed hodie paret ciuitati tui speculæ uice est, olim pignori data. Mentionem Concordiae facit itinerarium quod Antoni no Aug. tribuit titulus. A concordia Concordiae mons nomē habet longe lateq̃ diffusus. Sane Concordiēsis tractus supra quàm dici potest frumentorum ferax est, & aliarum rerum quæ esui sunt. Vnde Hagenoia tanta annonæ uilitas, quū tamen illic propter arenas nihil proueniat. Sed & Argentoratum magna ex parte fouet. Enimvero Concordienses ipsi uulgo ridentur tanquam subrustici, propter linguam ineptiusculam & cultum ueterem quo pertinaciter utuntur. Tamen quātum ad linguam attinet, nec ipsi irridentes derisus magnopere præsent. Est hoc uitium peculiare Tribonis, à quo tamen immunis non est bona pars Rauricorum inferiorum siue Sequanorum, & Brisigauorum.

Argentoratum, occupata Germania prima quæ Romanorū ante prouincia fuerat à suo Cōsulari gubernata, Alemāni primoribus duabus syllabis amputatis, & S litera sibili causa adiecta, de suo uero burgum adnectentes, Storatburgum & Stratiburgum appellauere. Id autem accidit sub Valentiniano eius nominis tertio qui Theodosio Iuniori successit, quū Occidentale imperium à Barbarorum incursionibus Romani nō possent amplius tueri. Vnde legitur in Calendario ueteri quod in bibliotheca maioris ædis illic asseruatur, ubiq; Stratisburgum, etiam altero S causa sibili in medium dictionis ascito. quod etiam in Augspurgo facimus, non à Strata siue Strasa quæ uox Germanis uiam significat, quemadmodum uulgu opīnatur Attilæ nobis allegans obsidionem, qui ita solo oppidum æquarit, ut ubi domus ante steterāt, regia uia facta sit, unde Stratisburgi nomen. Hæc interpretatio uulgaris est & à posteriori, inter eas referenda quas propter allusiones uocabulorum antiqui confinxerunt. Argentoratum olim mediocre fuit oppidum, magis uersus diui Galli ædiculam & locum supplicij proutentum. Id sub potentem illam Attilæ in Cisirhenanas istas prouincias irruptionem, sic ab Alemannis haud dubie tractatum est, ut Hunno parum superesset quod excinderet. Sidonius Apollinaris Francis & Alemannis Germaniæ primæ, Tribonorumq; & Rauricorum uastationem ascribit, quum canit,

Francus Germanum primum, Belgamq; secundum
Sternebat, Rhenumq; ferox Alemanne bibebas
Romanis ripis, & utroq; superbus in agro
Vel ciuis uel uictor eras.

Quod si etiam demus euersum ab Attila paulò antequàm maiores nostri huc habitaturi transmigrarent, adhuc non euincit hoc, propterea appellationem istam Argentorato tributam esse. Vtrumq; sane sub Valentiniano Theodosij iunioris successore contigit, & profligatus in Campis Catalaunicis Attila Aëtio duce, & post huius interitum bona Galliæ pars quam primam Germaniam & Secundam ueteres appellarunt, nonnunquam etiam ut nos hodie superiorem & inferiorem, præterea quam Sequanorum regionem, Heluetiorum, & Rauricorum uocarunt, Burgundionum, Francorum & Alemannorum uicis facta. Nam usque ad hoc tempus Romanorum prouinciæ fuerant. Proinde Comitem rei militaris Argentoratum habuit. Vnde dictus est ille Argentoratensis, & tota Tribonorum siue Tribonorum regio, quam hodie uocant Elsatiam uernacula simplicitas Elces ab Elcebo, Tractus Argentoratensis appellata quod ab illo uidelicet administraretur, quemadmodum indicat liber de insignibus Magistratuum Romanorum in quo sic legitur, Sub dispositione uiri spectabilis Comitis Argentorati

gentoratenſis, TRACTVS ARGENTORATENSIS. Sic olim Comites habuerunt Aphrica, Tingitania, Littus Saxonicum per Britanniam, Britannia ipſa, & Italia. Tractum Italiae circa Alpes intellige. Porro Comes Argentoratenſis Magonciaceſem Ducem, ut uidetur, agnoſcebat, qui rurfus illuſtri uiro Praefecto praetorio Galliarum, quantum conſpicimus, erat ſubiectus, quemadmodum etiam ante annotauimus. Satis autem inuit diuus Hieronymus ad Gerontiam Argentoratenſis olim Prouincia-
leis & annumeratos Galliae fuiſſe, quum illos ab Alemannis in Germaniam translatoſ deplorat. Qualem utramque Germaniam Cſrhenanam tum primam tum ſecundam extitiſſe conſtat. Factam autem uere Germanicam, lingua uidelicet, moribus & ditione, poſtquam à Francis & Alemanniſ Hieronymi ſeculo occupata eſt. Liber Prouinciarum & ciuitatum Gallicarum, in Germania prima, ſiue, ut illic ſcriptum eſt, in prouincia Germanorum priorum, inter caeteras ciuitates, Argētoratenſium quoq; ciuitatem re-
cenſet. Illic eam & Marcellinus ponit. Sed dicet aliquis, Mirum eſt Argentorati nomen tam diu latuiſſe & tam ſero cognitum. Nam ante Thomam Vuolphium iuniorẽ eo uocabulo nullus uſus eſt, tametiſi is Argentoratum perperam uocabat ex Ammiano opinor. In cauſa fuit ſœdus librarij error, qui Cl. Ptolemæi codicem deſcribens in Germania ſuperioris annotatione Argentorati uocabulum quod inter Tribonorum oppida ſtatim poſt Brocomagum ſiue Breucomagum, ut Ptolemæus nominat, ſubdere debebat, ipſe ſimilitudine uocis deceptus inter Vangionum oppida poſt Borbetomagum addidit, Argentoratum Vormaciae propinquam faciens, quam integre quondam Borbetomagum appellatam, corrupte uero Vormaciam hodie dici conſtat, B litera in V mutata, quaſi dicas Vormagium, ceu ſupra monuimus. Is itaque qui tabulas chorographicas poſtea Ptole-
mæo addidit Aſtrōnomicam rationem ſecutus, inſcius erroris à librarij commiſſi Borbetomago Vangionum metropoli, hoc eſt, Vuormaciae Argentoratum appinxit, quod inter Breucomagum & Elcebum Tribonorum oppida fuerat conſtituendum. Proinde hic non Argentorati modo, ſed & utrimque uicinarum urbium quas modo nominauimus notitiam nobis ademit. Simili librarij oſcitantia, apud eundem Cl. Ptolemæum Vangiones in Nemetum locum, & uiciſſim in Vangionum locum Nemetes translati ſunt. In campis Argentoratenſibus Iulianus Caſar multa millia Alemannorum deleuit, praeter eos qui in Rheno partim trucidati ſunt, partim ſuffocati. Et Chondomarius rex captus. Eoſ campos fuiſſe puto, qui uerſus Huſbergam porriguntur. Nam Iulianus è Tribus tabernis cum exercitu non admodum numeroſo, ſed animoſo ueniebat, ubi hodie extructum oppidum uidemus Elſaticae Zaberniae uocabulo. Porro Argētoratum in Argentinam nobis mutarunt monachi & notarij.

quod hæc uox breuior sit, ac cōmodior suauiorq; pronunciati. Iidem Ma-
gonciacum in Magonciam & Confluētes in Confluentiā uerterunt. Nam
quod Argentinam dictam quidam putant quasi argenteam tinam, ob pe-
cuniam quæ illic colligeretur aut conseruaretur, uulgi semidocti fabula est,
non absimilis illi fabulamento quod apud Basilienses de basilisco olim in-
uento iactatur. Reperio Romanos Rationalem summarum in Gallijs ha-
buisse, & Præpositum Thesaurorum, apud Treuiros, atq; illic etiam Procu-
ratorē monetæ. De Argentorato nihil tale inuenio. Si igitur comiti Argen-
toratensi in stipendia militum pecunijs opus esset, aliunde haud dubie sup-
peditabatur, uel è Magonciaco, uel à consulari germaniæ primæ. Erat enim
Argentoratum oppidum mediocres, sed tamen Tribonorum caput. Id felici-
cissima illa Iuliani cum Alemannis pugna admodū nobilitauit, tum ab ho-
stibus liberatum, à quibus extrema metuebat, ut Ammianus scribit. In De-
cretis quæ Gratianus consarcinauit Argētoratensis legendum est, non Ar-
gentæ retensis, dist. xxxiii. q. ii. Latorem.

TRES TABERNÆ

TRes tabernæ, munimentum fuit Romanorum ad prohibendas Ale-
mannorum in Galliam interiorē incursiones, apud eum locum quem
Zaberniam hodie uocamus, Argentoratensis præsulis domiciliū. Hoc mu-
nimentum ab Alemannis dirutum Ammianus scribit Iulianum Cæsarem
restituisse libro xvi. his uerbis: Conuersus, inq̃t, hinc Iulianus ad reparan-
das Tres tabernas, munimentū ita cognominatum, haud ita dudum obsti-
natione subuersum hostili, quo ædificato cōstabat ad intima Galliarum, ut
consueuerant, adire, Germanos arceri, & opus spe celerius consummauit, &
uictum defensoribus ibi locandis, ex Barbaricis messibus non sine discrimi-
nis metu conlectum militis manu, condidit in usus anti totius. De eodem
munimento & Iuliano Cæsare loquitur paulopost hijs uerbis, Quum, in-
quit, ille etiam perficiendū munimēti studio stringeretur, & cætera. Et mox,
Retentis legatis adusque perfectum opus castrorum in eodem gradu con-
stantiæ stetit immobilis. Porro Iulianus Cæsar post Argentoratensem pu-
gnam profligatis numerosissimis Alemannorum copijs ad Tres tabernas
rediit autore eodem Marcellino, cuius hæc sunt uerba libro xvii. Absolu-
tisq; legatis, inquit, quos ante certamen superba quædam portasse prædixi-
mus, ad Tres tabernas reuertit. Loquitur autem de legatis Alemānorum.
Eas Tabernas hodie Elsaticas appellamus ad discrimen earum quæ infe-
rius sitæ Montanæ uocantur, & item earū quæ in Nemetibus ad Rhenum
sitæ Rhenenses nominantur. Apud Tabernas Rhenenses in cœmitorio
duo simulchra uisuntur Mercurium referentia, & limes ingens ostēditur
ex ngmore uicino allatus, cum hac inscriptione,

N. H. DD. L. SILVANIUS PROBUS PONTES D. S. DD.
 Hoc est, Neptuno hic dedicauit. L. Syluanus Probus pontes de suo de-
 dicauit. Inueniuntur etiam illic ab hijs qui terrā effodiunt urnæ fictiles no-
 bilium Romanorū cinerē continentes, & Sarcophagi, sed & gemmae signa-
toriae, ac uascula figlini operis rubella. Quæ omnia satis indicant Romanos
 milites illic statua sua habuisse. Vnde & Tabernarum nomen. Assignat au-
 tem hunc locum liber de insignibus magistratuū Rom. Præfecto militum
 Menapiorum, In quo sic legitur, Præfectus militum Menapiorum, Taber-
 nis. Eratq; sub dispositione uiri spectabilis Ducis Magonciacensis. Antoni-
 nus Aug. in Itinerario suo, Tabernas Rhenenseis simpliciter Tabernas uo-
 cat. Meminit uero etiam Trium tabernarum inter Aritiam & Appij forum
 sitarum, & aliarum non procul à Dirrachio.

BROCOMAGVS, QVI PTOLEMAEO BREVCOMAGVS.

BRocomagus qui Ptolemæo Breucomagus uocat, uernaculus Aleman-
 norum sermo Bruomat appellat, uicus hodie est duobus milliarijs in-
 fra Argentoratum situs ad montana magis uergens quàm ad Rhenum. Ju-
 lianus Cæsar quum apud Visontionem collegisset exercitū, per Decempa-
 gos adgressus Alemannos, qui iam Argentoratum, Brocomagum, Tarbel-
 los, Sebusianos, Nemetes, Vangiones, & Magunciacum ciuitates posside-
 bant, seu potius illarum territoria, nam ipsa oppida ut circumdata retibus at-
 busta Barbari declināt, primam omnium Brocomagum occupauit, captis
 nonnullis Alemānis, alijs in ipso prælij furore truncatis, autor Marcellinus
 libro XVI. Adiacet Brocomago coenobium sacerdotum, quibus à Sancto
 spiritu titulus est, Brephotrophio nobile, hoc est, domo in qua pueri expo-
 sitij aluntur. Eum locum Stephani campum uulgo uocant, ab institutore,
 ut opinor. Vidimus aliquando in pago, si recte memini, Moeresuilerio, qui
 Brocomago ualde propinquus est præter ruinas ueteris ædificij supra no-
 uem idola muris sacelli cuiusdam uice saxorum inserta. Quæ res documen-
 to est, Romanos illic habitasse.

SALETIO

HOc oppidum sex milliarijs infra Argentoratum situm, Annales Fran-
 corum Salesiam appellant. Nam primi illi Francorum reges multos
 hic sæpe conuentus celebrauere. Liber de Palatinis officijs ostendit apud
 Saletionem præfectū militū statua sua habuisse. Germani Selzam uocant.

SEBUSII, SEBUSIVM, ET SEBUSIANI.

AMmianus lib. XVI. de Iuliano Cæsare loquens, ceu modo citauimus:
 Audiens itaq; Argētoratum, Brocomagū, Tarbellos, Sebusianos, &
 Nemetas, & Vangionas, & Magunciacum ciuitates Barbaros possidētes,
 territoria earū habitare, primā omniū Brocomagū occupauit. Hæc Marcel-
 linus. Dubiū est qui sint Sebusiani, Satis apparet eos Brocomago Neme-
 tibusq;

tibusq; uicinos esse uelut intermedios. Dicam quid ego sentiam. Sebusiani sunt Viissenburgenses. Nam Alemanni more suo Sebusiū primore syllaba spoliantes, & V pro B usurpantes iam habebant Vusum. Cui burgum adiecerunt, & factum est Vuisenburgum, quod hodie etymi istius ignari quod ego primus profero, Vuisenburgum omnes appellant. putaturq; castrum album significari. Itaque Viissenburgum est Sebusium, ipsi ciues erunt & accolæ erunt Sebusij, & Sebusiani, quemadmodum Marcellinus usurpat. Hinc apparet apud Cæsarem libro primo Commētariorum non Sedusios legendum, sed Sebusios. Vbi uulgata scriptura habet, Triboces, Vangiones, Nemetes, Sedusios, Suctuos.

T A R B E L L I

EGo libenter Lutari legerem pro Lutari fluuij accolis quorum colonia Lutariburgum. Ptolemæo Tarbelli populi sunt, sed longe diuersi.

O B R I N C A N V S T R A C T V S

Mosellam amnē Ptolemæus Obrincam uocat. Quod uocabulū miror apud nullum ē ueteribus extare hoc uno autore excepto. Ne apud Ausonium quidem, qui tamen Mosellam nobilissimo carmine celebrauit. Sed certum est Ptolemæum chorographicas schedas admodum antiquas secutum. Obriscam uidentur mihi qui huc immigrarunt Alemāni suo more tandem in Canis tergum detorsisse. Nam addita aspiratio primum est, & inserta litera S, ut fieret Hobsrincen, quam uocem incognitā nec aliquid significantem, imperitū uulgus in Hondsrucken uertit. Nec obstat quod ab huius nominis oppidulo deductum nomen uolunt. Nam quum Prouincia fuerit, potius arbitror Obrincam quoq; Prouincialibus ab Obrinca fluuiō uocatum id castellum esse. Nisi fortassis ab ipso loco posterius ita cognominatū est. Cæterum planē reor Obrincæ nomen à uetustissimis temporibus in hac parte hæsisse notum accolis. Quæ si uera coniectura est, eleganter Obrincanus tractus uocari poterit.

C A R A C A T E S

TAcitus historiæ Aug. lib. xx. Tutor, inquit, Treuironum copias recte atq; equite firmauit. Hæc ille. Caracates uideo Vangionibus ac Tribocis uicinos fuisse. Sciendum uero Tribocos magnam olim Lotharingiæ partem tenuisse, fortassis ad Mosellam fluuiū usq; porrectos. Nam Marcellinus Germaniam primam extendit ultra Araris fontem. Hoc ideo dico ne quis miretur Tribocos in auxilium fascitos à Tutore in Treuiris agente. Suspicor ego Caracatium nomen referre & indicare situm, arcem Drackenfelsiam, quæ superioribus annis destructa est, sic fortassis à loco dictam quasi Racatium, hoc est, Caracatium rupem. Detorquet autem multa uulgus, seu sæpe monuimus.

MAGVNCIACVM

MAgunciacum uetus quod diuus Hieronymus captum atque subuersum testatur, & in ecclesia multa hominum millia trucidata, ab Hunis dubio procul, Francis, & Alemānis, paulo remotius à Rheno fuit. Nam ubi hodie est Magunciacum, olim munimenta fuere Romanorum aduersum Alemānos, ad ipsam Rheni ripam. Magum uidetur priscis Gallis domicilium significasse, & Cia fluuiolus est. Vnde Magunciacum quasi Domicilium Ciae coniunctum. Sic habes Rotomagum, Nouiomagum, Drusomagum. Nam Mœnus Germaniæ fluuius nunquam eruditus uel Mogus uel Moganus dictus est. Et à loco confluentium olim Magonciacum, ut dixi, plusculum distabat. Crediderim in ruinis ueteris urbis hodie habitare leprosos. Imperantibus Valentiniano, Gratiano, & Valente, Magunciacum cepit diripuitq; Rando cuiusdam Alemannorum regis filius, nam Regalem Marcellinus appellat, occasione nactus opportunā quod festus Christianis dies erat populo religioni uacante. Quam rem Marcellinus describit libro XXVI. qui nondum typis excusus prodijt, hīs uerbis. Sub idem fere tempus, inquit, Valentiniano ad expeditionem caute, ut rebatur, profecto, Alemannus Regalis, Rando nomine diu præstruens quod cogitabat, Magunciacum præsidij uacuum cum expeditis ad latrocinandum latenter irrepfit. Et quoniam casu Christiani ritus inuenit celebrari solēnitatem, impræpedite huiusmodi fortuna & uirilem & muliebre sexum cum suppellectile non parua indefensum abduxit.

MEDIOMATRICI

MEdiomatrici qui & Mediomatrices, populi sunt Metensis diceceseos, qui hodie ex magna parte Vuesterichi dicuntur, nouo ueterum Francorum & Alemannorum uocabulo, quod uersus Occidentale regnum porrigantur, oppositi Osterichis quos Austrasios eadem gens appellauit, ut Germanis solenne est à uentis indere locis & etiam populis nomina. Sic enim à Quadis tandem occupatam Pannoniam primam Austriam puto uocatā, quam illi sæpius incurfarunt autore Marcellino ueluti uicini, Danubioq; flumine tantum dirempti. Et notum est Nortmannorū nomen. Mediomatricorum caput erat Diuodorum, cuius Antoninus Aug. Corn. Tacitus, & Ptolemæus meminerunt. Sed hoc scire debet studiosus, ut in Rauricis ante monuimus, populorum appellationes urbibus ipsis posterius tributas, sic Remorum, Nemetum, & Vangionū uocabulis, Durocottorum, Neomagus, pro quo Spiram hodie habemus, & Borbetomagus, siue, ut nunc dicunt Vuormacia accipiuntur. Pro Diuodoro Mediomatricos usurpant. Idem in alijs fit. Quod nisi quis hoc obseruet, frustra leget Ptolemæum, apud quem primò populus nominatur, deinde subduntur oppida, quorum tamē pauca reperias hodie populorum uocabulis non nominata, pro-

prijs appellationibus penitus abolitis. Nam quotus quisque est qui Atua cum intelligat, quum Tungros norint omnes? Iulianus Cæsar post Argentoratensem pugnam humanis occisorum Alemannorum corporibus, & absolutis eiusdem populi legatis, ad Tres tabernas reuertit. & ulterius prædam cum captiuis omnibus Mediomatricos, seruandam ad reditum usque suum, duci præcepit. Autor Marcellinus in initio libri decimiseptimi. Idem libro quintodecimo in descriptione Galliarum: Post has, Germaniam primam uidelicet & secundam, Belgica prima Mediomatricos, inquit, præten dit, & Treueros, domicilium principum clarum. Annotauit Cornelius Tacitus, quod quum Aulus Vitellius Fabium Valentem Ducem ex inferiori Germania, nam apud Agrippinenses agebat, contra Galbam primum mox Othonem itinere Gallico mitteret uersus Coctianas Alpes (codex impressus mendose cottidianas, habet) quibus transiturus esset in Italiam, & ille è Treueris uenisset Mediomatricos, ac ibi Panicus quidam terror milites corripuisset, cæsa fuisse Diuodurensem quatuor millia, priusquam furor militaris compesci posset. Sed libet ipsius Taciti uerba apponere, è libro decimoseptimo historiae Augustæ. Diuoduri, inquit, Mediomatricorum id oppidum est, quanquam omni comitate exceptos, subitus pauid terruit, raptis repente armis ad cædem innoxiae ciuitatis, non ob prædam aut spoliandi cupidinem, sed furore & rabie & causis incertis, eoq; difficilibus remedijs, donec precibus Ducis mitigati ab excidio ciuitatis temperare. Cæsa tamen ad quatuor millia hominum. Rursus apud eundem Tacitum, Legiones à Nouesio Bonnaq; in Treuiros traductæ, Tullij Valentini declinaturæ furorem in Mediomatricos sociam ciuitatem discedere, ac mox per Petilium Cerealem ad expugnandum Rigodulum oppidum propinquum Confluentibus euocantur. Apud Cæsarem in septimo Commentario Galli cuique ciuitati certum numerum imperantes. Mediomatricis octona millia imperant. Porro nihil dubitationis habeo Mediomatricorum ditionem olim Rhenum attigisse, ut intelligamus Nemetum fortassis aut etiam Vangionum fines partim illis fuisse subiectos, nimirum quum ualidiores essent res Gallorum, & priusquam Germania prima & secunda ad ripam Rheni in Gallia constituerentur, id quod post Iulium Cæsarem factum est. Imò priusquam Vangiones, Nemetes, & Triboci è Germania traiecto Rheno huc immigrassent. Neque enim aliter Cæsarem defendi posse uideo, qui uetustatem spectans scribat Rhenum ex Lepontijs ortum longo spacio per fines Nantuatium, Heluetiorum, Sequanorum, Mediomatricum, Tribocorum, & Treuerorum citatum ferri, nisi Mediomatricum uocabulo Rheni accolæ intelligamus illorum imperio subiectos, quemadmodum per Sequanos Raurici inferiores inuuntur, quibus hii suberant, & Treuiorum nomine homines Treuerensis dioceseos

ceseos ad Rhenum habitantes circa Confluentes & Bodobrigam quam hodie Boppardiam dicimus. Vnde rursus colligere licet Sequanorum, Mediomatricorum, ac Treuironum potentiam multo maximam olim fuisse, & Mediomatricos quantum ad ditionis amplitudinem attinet, Treuiris pares. Atque id ante prouinciarum constitutionem, & Germanorum immigrationes. Putant quidam Mediomatricos dictos quod metum sint inter Treueros & Leucos, & Metim à Metio quodam uocatam, de quo extent huiusmodi uersiculi in Catalogo Mediomatricensium episcoporum.

Tempore quo Cæsar sua Gallis intulit arma,
Tunc Mediomatricam uicit Metius urbem.

Sed posset hoc carmen alicui fratrale uideri, & habet ubique uulgus fabulas suas. Mihi magis uidetur longum & tantum non sesquipedale Mediomatricorum uocabulum in Metis à uulgo breuitatis causa posterioribus syllabis amputatis quasi dicere uoluerit Medis. Sic Trecaßes uulgus eruditorum hodie Trecaß uocat, & Nouiomagum in Neruijs Nouiomum. In scripto codice de insignibus magistratuum Romanorum, ubi legitur, Sub dispositione uiri illustris Comitum sacrarum largitionum, Procuratores gyneciorum, Augustuduno, translamentis: puto legendum, translata Metis. Nam arbitror hanc uocem barbarius usurpatam à uulgo Gallorum Romanensi lingua utentium, ut Parisius in eodem libro scriptum inuenio.

TREVIRI

Treuiri sunt qui hodie cis Rhenum Treuirensis archiepiscopum agnoscunt. Horum fines olim Rhenum attingebant & etiamnum attingunt. Vnde Cæsar illos Rheno proximos esse ait. Treuironum ciuitas eodem auctore longe plurimum totius Galliae equitatu ualebat, magnasque habebat copias peditum. Pomponius Mela clarissimos Belgarum tradit esse Treuiros, & horum opulentissimum oppidum Augustam Treuironum uocari, cuius & Ptolemæus meminit. Corn. Tacitus coloniam Treuironum subinde nominat. Scribit Cæsar Treuironum ciuitatem propter Germaniae uicinitatem, cottidianis exercitatum bellis, cultu & feritate non multum Germanis ab similem fuisse, neque imperata unquam nisi exercitu coactam, fecisse. Eburones & Condrusones Treuironum clientes erant, quemadmodum Germanenses hodie & Mulhusii Heluetiorum. Sic in clientela Heduarum multae gentes erant. Quum in Aureliani locum Tacitus omnium imperatorum modestissimus suffectus esset, scripsit senatus Romanus ad plerasque prouinciarum ciuitates & inter has etiam ad senatum Treuirensis, ius eligendi Cæsaris ipsis redditum, & licere iam ad Praefectum urbis prouocare à Proconsulibus & ordinarijs iudicibus. Exemplum eius epistolae est huiusmodi,

y 2 Senatus

SENATVS amplissimus, curiæ Treuiorum.

Vt estis liberi, & semper fuistis, lætari uos credimus. Creandi principis iudicium; ad Senatum redijt. Simul etiam Præfecturæ Urbanae appellatio uniuersa decreta est. Ex Fl. Vopisco. Quæ de Trebeta Augusta Treuiorum conditore & de eius uetustate quidam afferunt, ut Taciti uerbis utar, neque confirmare argumentis, neque refellere in animo est. Scio hoc inesse Chronicis monachalibus. & multa licent uetustati, in quam inquirere sane nephas iudicatur. Habuerunt Romani posterioribus temporibus Præpositum thesaurorum apud Treuiros, Procuratorem monetæ, Procuratorem Gyneciorum Belgicæ secundæ, & Præpositum Branbarbariciorum siue argentariorum, quemadmodum indicat liber De insignibus magistratuum Romanorum. Præterea Treuiris erat fabrica scutaria balistariaque. Tum etiam primæ Belgicæ caput facti sunt. Vnde metropolitanam ecclesiam habent, Mediomatricis, Leucis, & Virodunensibus præidentem, qui inter primæ Belgicæ populos numerantur. Paulini Treuirensis, metropolitani Galliarum episcopi, qui contra Arianos egregie pugnarit, Theodoritus meminit in historia quam Tripartitam uocant. Hic exulauit Athanasius Alexandrinus. Treuiros uocat Marcellinus clarum domicilium principum, aut potius, nam corruptissimus autor est, claros domicilio principum; propterea quod Constantinus illic palatium extruxerit, cuius aliquot ruinæ etiamnum uisuntur, ubi non hunc modo sed & insecutos Cæsares habitasse uerisimile est, etiam quosdam ante Constantinum. Nam antiquam eius urbis celebritatem indicat, quod curiam habuit, ceu modo diximus, qualis nunc uel apud Dolam in Burgundia uisitur, uel apud Parisios in Gallijs, qualem id temporis etiam Aquileia habebat & Mediolanum. Valentinianus Augustus hybernauit aliquando Treuiris, Gratianus Augustus Valentinianum fratrem apud Treuiros agens Augustum dixit. Aetate Luitprandi Ticinensis qui sub Othone Augusto eius nominis primo suam historiam absoluit, Treuiorum tractus uidetur Lotharingiæ fuisse attributus. Nam sic inquit ad calcem fermè libri, Quum hæc epistola in sancta synodo legeretur, aduenerunt qui prius defuerunt religiosi à Lotharingia Henricus Treuirensis archiepiscopus, & cætera. Sane totam fermè Lotharingiam Treuirensis ecclesia sub se habet. Nam & Tullensis episcopus, Metensis, & Virodunensis Treuirenses agnoscunt, ut supra diximus. Urbem Treuiorum Ansonius Burdegalensis hoc epigrammate celebrauit.

Armipotens dudum celebrari Gallia gestit,
Treuericæq; urbis solium, quæ proxima Rheno
Pacis ut in mediæ gremio secunda quiescit,
Imperijs uires quod alit, quod uestit, & armat.

Lata

Lata per extentum procurrunt moenia collem.

Largus tranquillo praelabitur amne Mosella

Longinqua omnigenae uectans commertia terrae.

Significat autem non solum fabricam armorum illic fuisse, quemadmodum ante meminimus, sed etiam uestiariam. Porro Treuironum uicus est Ambiatius non procul à Confluentibus. Plinius Secundus, auctore Suetonio Caium Caligulam in Treuiris genitum scribit uiro Ambiatico supra Confluentes, atque ibi pro argumento aras ostendi inscriptas,

OB AGRIPPINAE PVERPERIVM.

VBI

Vbi sunt quos cis Rhenum diocesis archiepiscopi Colonienfis complectitur, Agrippina Augusta, inquit Tacitus libro duodecimo, quoum suam socijs quoque nationibus ostentaret, in oppidum Vbiorum in quo genita erat, ueteranos coloniamque deduci imperat, cui nomen inditum ex uocabulo ipsius. Ac forte acciderat, ut eam gentem Rheno transgressam auus eius Agrippa in fidem acciperet. Bataui Claudio Ciuili Duce, quum aduersum Romanos & Treuiros rebellarent, ac transito Mosam Menapios & Morinos extremaque Galliarum quaterent, nullos peius tractarunt quam Vbios, quod huius genus Germanicae originis eiurata patria, Romanorum nomine Agrippinenses uocarentur. Huius nimia erga Romanos fide tum dispersos in domibus Germanos partim trucidauerunt, partim largis epulis uinoque sopitos, clausis foribus igne iniecto cremarunt. Ex Tacito. Colonia Agrippinensis secundae Germaniae siue inferioris caput est. Marcellinus: Secunda, inquit, Germania ab Occidentali exordiens cardine, Agrippina & Tungris munita ciuitatibus amplis & copiosis. Tradit Tacitus Agrippinenses puduisse Germanicae originis, quum inquit in De moribus Germanorum: Vbi quidem quanquam Romana Colonia esse meruerint, ac libentius Agrippinenses conditoris sui nomine uocentur, origine erubescunt, transgressi olim, & experimento fidei super ipsam Rheni ripam collocati ut arcerent, non ut custodirentur. Victorinus inter triginta tyrannos, qui Gallieno principe inualuerunt quintum obtinens locum, quum omnes militum & militarium uxores permoleret, à quodam actuatio cuius uxorem stuprauerat, facta cum militibus conspiratione apud Agrippinam confossus est. Et huius filius Victorinus, qui sub mortem à patre & auia Victorina Caesar fuerat appellatus, ibidem à militibus mox est occisus. Proinde circa Agrippinam extant sepulchra breui marmore impressa humilia, quorum alterum sic inscriptum est.

HIC DVO VICTORINI TYRANNI SITI SVNT

Autor Trebellius Pollio. Proculus & Bonosus, ut Fl. Vopiscus prodit, apud Agrippinam in Gallia imperium arripuerunt, occupatisq; mox Britannijs, Hispanijs, & Braccatae Galliae prouincijs Germanorum auxilio sunt ab imperatore Probo superati. Apud Agrippinā nobilem Galliae coloniam Traianus imperator factus est. Apud Cæsarem in fine primi libri Commentariorum aduerbiū ubi, positum legitur pro Vbi, uerbo senserunt perperam insulto, hoc modo: Quos ubi qui proximi Rhenum incolunt perterritos senserunt insecuti, magnum ex his numerum occiderunt. Tu scribe, Quos Vbi qui proximi Rhenum incolunt perterritos insecuti, magnum ex his numerum occiderunt. uerbo senserunt, exempto.

DiuITENSE MVNIMENTVM

IMp. Cæs. M. Fl. Val. Constantinus Diuitense munimentum in terra Francorum erexit, in ripa Rheni Germanica. nam lapideam tabulā quæ hoc indicaret illic aliquādo reperiā, autor est Rupertus ille Tuitiensis qui tot commentarios in sacras literas conscripsit. Quo nos supra argumento Frācos ex maritimis accolos Rheni factos probauimus. Hodie uulgo eruditorum Tuitium appellat, contra Agrippinensem Coloniam situm. Ab hoc præsidij loco, milites Diuitenses nomen traxere, quorum Ammianus meminit libro XXVII. Adscito in societatem, inquit, laboris Seueriano itidem comite inualido & longæuo, qui apud Calidona Diuitensibus præsidebat, etiam tunc Græcanis. Hæc ille. Solebant autem milites alicunde natum nomen seruare, etiam alibi militantes. Nam liber uetus de Præfecturis Romanis, ostendit Diuitenses Gallicanos sub magistro militum per Thracias meruisse. Similis appellationis fuere Solenses, Fortenses, Stobenses, Augustenses, & Daphnenses. Diuitense munimentum posterioribus seculis in usum cœnobij monachis Benedictinis cessit. Vide nunc quā uera sint quæ uulgo de Tuitio narrantur, quum ipsum loci nomen hætenus nemo sciuerit.

MARCODVRVM

MArcodurum uicus est Vbiorum, hoc est, Agrippinensium, hodie Duram uocant, ubi diuæ Annæ numen adoratur. Eius diuæ caput ostentant, quod ex adytis templi sancti Stephani Magunciacensis, ubi negligenter colebatur, per lapidariū opificem furtim sublatum, illic insignia ac innumera miracula ædere creditur. Magna pecuniā Romæ eam ob rem deligata est, dum illi reposcunt ablatū, hī uero restituere nolunt. In uico Marcoduro cohortes Agrippinensium cæse sunt à Batauis, quia procul ripa aberant. Autor Tacitus lib. XX.

ALISO

ALiso ueteris Germaniæ castellum est, adpositum Læppiae fluminis, ceu ui-

ceū uidetur. Quū id obsideretur à Germanis, eò duxit sex legiones ipse Germanicus Cæsar. sed huic obsessores copiam pugnae non fecere, ad famam aduentus eius dilapsi. Ipse uero cuncta inter castellum Alifonem ac Rhenum nouis limitibus aggeribusq; permuniuit. Autor Tacitus. Scribit Velleius Paterculus L. Cæditium præfectum castrorum, & alios quosdam Romanos Alifone immensis Germanorum copijs obsessos fuisse, quum in Teutoburgiensi saltu Varus Quintilius fuit peremptus, sed tamen ferro sibi ad suos peperisse reditum.

TAVNVS

Hic mons uicinus est Catthis in ueteri Germania. Tacitus libro primo Historiarum Aug. de Germanico loquens: Positoq; inquit, castello super uestigia paterni præsidij in monte Tauno expeditū exercitum in Chattos rapit. Idem rursus libro duodecimo, Et præda, inquit, fama q; onusti, ad montem Taunum reuertuntur, ubi Pomponius cum legionibus operiebatur, si Chatti cupidine ulciscendi casum pugnae præberent, quanquam uulgo Taurum legitur pro Taunum. Pomponius Mela scribit Taunum altissimum esse Germaniæ montium, ac Rheticonem. Porro notus est hodieq; Chatterū fluuius Adrana, cuius Tacitus meminit libro primo. Sed Chattis, inquit, adeo improuisus aduenit, ut quod imbecillū ætate ac sexu statim captum, aut trucidatum sit, iuuentus flumē Adranam nando transmiserit.

SEPTEM OPPIDA GERMANIAE PROVINCIALIA

APVD MARCELLINVM

Oppida à Francis indubie excisa sed reparata à Iuliano cum Horreis ubi condi posset annona à Britannis sueta transferri, Marcellino recensentur lib. XVIII. supra Agrippinam coloniam, Bonna, Antennacum & Bingium, infra Nouesium, Vtricesiū siue Vtricesium, Quadriburgium, & Castra Herculis. Quanquam scriptura apud Marcellinum prorsus est uitiata. Videtur autē Vtricesium esse quod sermo uernaculus Vtrechtum appellat. Nam alterius Traiecti meminit etiam Itinerarium quod Antonini Aug. titulo circumfertur. Id reperiō Vālteburgum fuisse dictum, à Francis ut suspicor.

GESSORIVM

DE hoc uariae sunt coniecturae. Sed tollit omnem nobis ambiguitatem charta militaris quam apud Chunradum Peutingerum nostrum Augustae uidimus. In qua sic scriptum, Gessoriacō, quod nunc Bononia. Maritimam autem Bononiam intelligit. Cuius mentionem facit libro uigesimo Marcellinus, apud quem corrupte Bonna legitur, De Lupicino loquens quem Iulianus Cæsar in Britannias contra Scotos & Pictos mittebat. Adulta hyeme Dux, inquit, antedictus Bononiam uenit, quæsitiscq; nauigijs, & omni imposito milite, obseruato flatu secundo uentorum, ad Rutupinas sitas ex aduerso defertur, petitq; Londonium. Sic enim legendum

legendum pro Lugduno, ut exinde suscepto pro rei qualitate consilio, festinaret ocyus ad procinctum. Rursum meminit eius Bononiæ libro xxvii. item Londonij eodem loco, Tendentescq; ad Londonium, inquit, uetus oppidum, quod Augustam posteritas appellauit.

GVNTIA, AC GVNTIENSIS TRANSITVS

Oppidum & fluuius est Rhetia primæ Guntia. Alemanni qui prouinciam eam occupauere, Guntzburgum appellarunt. Liber de Magistratibus Romanis, ubi de Duce Rhætia primæ & secundæ agit, inter loca præsidiorum, Guntiam habet depictam. Et addita annotatio demonstrat præfectum militum Vrsariensium statua sua apud Guntiam habuisse. Sic Augustanis, hoc est apud Augustam erant, equites Stableiani Seniores. Apud Guntiam transitus erat Danubi, qui Guntiensis Panegyristæ dicitur. Sic enim ad Maximianum Aug. ille, Et à ponte Rheni, inquit, usq; ad Danubi transitum Guntensem deuastata atque exhausta penitus Alemannia. Loquitur autem de ponte Magunciacensi. Meminimus de hoc supra libro primo. Habet autem hodieq; pontem Guntia, quo Danubius transiri potest. In uulgato Panegyristarum uolumine perperam legitur Continensem pro Guntensem. In itinerario suo Guntiam non omisit Antoninus Aug.

BRAGODVRVM

IN Rhetia prima sub Danubio ponit Bragodurum Ptolemæus. Suspicio esse Rocenburgum. Quæ si uera coniectura est, uidimus nuper Bragodurum & Bragodurense nemus ex Boicris uenientes, Vlmam Lande berga profecti.

CASTRA AVGVSTANÆ, CASTRA PHEBIANA,
CASTRA REGINA.

Liber Præfecturatum Romanarum ostēdit Ducem Rhætia primæ & secundæ uirum spectabilem, Augustanis habuisse equites Stableianos seniores, Iuniores, Febianis. Per Augustana castra Augustam accipio, quam primariam Rhætia superioris urbem fuisse non ambigo, Ducis utriusque Rhætia domicilium, ut apparet, nam commodissimo loco sita erat. Veterem uero dignitatem etiam amissa prouincia retinuit. Siquidem Alemannia metropolis posterius dicta est, quando hæc gens primam Rhætiam occupauit. Cæterum Phebiana castra arbitror Alemannis in Bebenhusium uersa. Apud Cl. Ptolemæum Pheniana legimus: Puto Græco homini imposuisse V pro B scriptum, quod ille N esse censuerit. Nam in libro quem modo citauimus, integra scriptura bis legitur, Febianis, in ablatiuo, subauditur castris, aut simile quippiam. Castrorum Reginorum ibidem fit mentio. Libenter dicerem ab hijs nomen esse nactum Reginoburgum, nisi Regium adhuc superesse dicerent, sed alio loco.

CASSILIACVM

Cassiliacum Rhetiae primæ locū, quod hic habitassent Romani milites, Romakessel appellantur occupatores Alemanni. In libro Præfecturarum Rom. inuenio præfectum legionis tertiæ Italicæ Campoduni, illic legitur Cambidano, locatum fuisse, pro parte media prætendente à Vimaniam Cassiliacum usq.

POETOVIO

Noricorum oppidum est Poetouio hodie Stiris attributum, vulgus Poetouiam uocat. Extant illic Romanorum inscriptiones innumeræ quæ declarant loci tum frequentiam tum celebritatem. Fuerunt autem illic Castra Romanorum, quod ibidem docet huiusmodi inscriptio.

IULIAE AVG. MATRI CASTRORVM POETOVIENS.

Autor Tacitus lib. XIX. historię Augustæ, Duces Flauianarum partium Poetouionem in hyberna XIII. legionis cōuenisse, consultaturos expediret ne magis obstrui Pannoniæ alpeis dum expectantur auxilia Mœsicae uidelicet legiones, an ire comminus & in Italia cum Vitellianis confligere. Apud Poetouionem in Norico Gallus Cæsar qui cum Constantio Aug. regnabat, in Palatio quod extra muros est à Barbatone Comite, Constantij imp. iussu obsidetur, & exutus regijs indumentis & cōmuni paludamento tectus, priuato carpeno ad Histriam prope oppidum Polam ductus est. Narratur Marcellino lib. XIII.

SOLICOMMVM

Fragmenta peries me sunt uigesimali septimi libri historię quā Ammianus cōscripsit. in his alicubi narrat Valentinianus Aug. cum Gratiano F. Cæsare transisse Rhenum ut Alemannos edomaret. nam iam Vindicius Vadomarij illius Alemannorum regis F. qui nullo genere potuit unquam à Romanis superari, fraude proprii ministri precio corrupti ceciderat. Itaq; terras Alemannorū per aliquot dies uastauit Romanus miles & pugnae copiā nullus hostiū faciebat. Post hæc inquit, leni gressu Princeps ulterius tendens, quum prope locum uenisset cui Solicommo nomen est, uelut quodam obice stetit, doctus procurfantium relatione uerissima, Barbaros longe conspectos qui nullam ad salutem tuendam uiam superesse cernentes, nisi celeri defendissent occursum, Vnde locorū grauitate cōfisi, unum spirantibus animis, montem occupauere, præcellsum, per confragosos colles undiq; præruptum & inuium, absq; Septentrionali latere, unde facilem habet deuexitatem & mollem. Hactenus Marcellinus. Coniicio locum hunc Hercyniæ syluæ confinem esse circa Heidelbergam. Nec cōstat an fortasse legendum sit, Visolicon nomine. Nam Bilicon nouimus. Sed descriptio montis curiosum nonnihil adiuuabit. Arbitror autem Valentinianū Aug.

ex Treueris uenientem apud Maguntiacum in Alemanniã traiecit, se quæ inter Moenum amnem, Rhenum & Danubium id temporis cõtinebatur. Certè Treueros redisse prodit Ammianus.

DE NOMINIBVS PROPRIIS VETERVM

GERMANORVM

Germani ueteres elegantissime compositis se nominibus appellabant, quæ tamen ob uariatã paululũ scripturã etiã hodie peritus huius linguæ nõ intelligat. Nam quotus quisq; nouit Philibertũ eum esse propriè quem Græci πολυφειμον uocant, Pharamundum à ueritate oris nomen habere, Chilpericum ab auxiliij copia, à gloria strenuitatis Dagobertum, Grimoaldum à sua potestate, Romoaldum à plausibili, deniq; à precioso thesauro Bertradam? Verum si scriberemus Villibrechtum, Vuaramundum, Hilfrichũ siue Hilperichum, Thegabrechtũ, Grimuualdum, Ruomuualdum, ac Vuerthradam, nomen bonæ mulieri conuenientissimum uelut est & Vastrada, nemo non intelligeret Germanice peritus. Sit autem & Vuol, fardi uocabulum hoc est eius cui res recte succedit, aut qui feliciter pergit, in Vuolfhardum mutatur, & Vuolradi in Folradum. Nemo Lambertum intelligit, nemo Agaricum, at Laymbrechtũ siue Landtbrechtum, & Ackerrichum omnes. Quis uero credat Theutuualdum significare diuinam potentiam siue deum esse potentem, Thietrichum, diuinam copiam, Theutbrechtum diuinam gloriam siue deũ esse gloria plenum, nisi cognoscat, Theut, Thiet, siue Diet Gotthis esse deum, quod uocabulum scribæ semper uerterunt in διὲρ Græcam dictionem, nam Thiedonera siue Diedonem, uocarunt Theodonẽ quem Alemanni Gotzonem dixerunt, ut & pro Thietuualdo ac Theutbrechto Gotzuualdũ atq; Gotzbrechtũ. Rursus sciendum Anses ob uictoriã Gotthis proceres suos fuisse uocatos quasi semideos, unde Anselmi uocabulũ, & Ansegisi, quod nomẽ quum uulgus Angisum pferret & addita aspiratione Anchisum, exteri putarunt Anchisem illum Troianum Aenæ patrem significari. Siquidem hoc uocabulo fuit insignitus Arnulfi cuiusdam filius qui in Gallia sub rege Hildebrechtũ siue Luithario ni fallor, titulo Maioris domus quem Franci ceu est uerissimile, Husinerum appellabant den Husmeier, nam Meier in maiorem uerterunt scribæ, totum regnum administrabat. Sic enim Paulus Diaconus scribit, Hoc, inquit, tempore apud Gallias in Francorum regno Anchis Arnulfi filius, qui de nomine Anchisis quondam Troiani creditur appellatus, sub nomine Maioris domus, gerebat principatum. Hæc ille. Leges quasdam regum Francicorum, in unum uolumen collegit Ansegisus abbas in Gallia, quemadmodum addita præfatio declarat. Hinc etiam Ansbrechtus nomen habet, & Ansuualdus quem politiores Ansoaldum

dum appellant. Gifus uero quæ est altera Ansegisi pars cum multis componitur, ut Gifulphus, Gislebrechtus in principio, in fine Vuilgifus. Meier significabat ueteribus præfectum quemadmodum adhuc est in usu quibusdam nationibus, ceu Saxonibus, Anglis, & Scotis, qui omnes olim Vigeuones hoc est insulares & maritimi fuere non secus ac ipsi Franci. Itaque Luitmeier est populi præfectus quem Gallicorum annalium scriptores in Lodomirim & postea Clodomirim uerterunt. Marcomerem Francorum regem priusquam in Galliam transirent, habes apud Claudianum, sic enim legendum primo libro docui. Huius appellationis sunt Ricimer, Vuilimer qui Paulo Diacono Bilimer, Gilimer, Vualdomiris qui & Baldomerus, Teutomares apud Marcellinum, apud Tacitum Catumerus re & nomine Cathorum princeps. Alemannorum siue Sueuorum lingua quæ crassior est uelut Heriuonum hoc est eorum qui interiora Germaniæ loca quondam incoluerint, mayer uocat. hinc habes Vadomarium, Sunomarium, Chonodomarium, der kuen siue Schon Otmar, ac similia regum nomina apud Marcellinum. Fictitius ille Berofus qui certe fragmentis Berofi ueteris quem Plinius & Iosephus citant, sua assuit somnia, si non totum sub alieno titulo librum contexuit, is inquam Mancalei temporibus scribit apud Celtas regnasse Lugdum, à quo prouincia & homines cognomenta sumpserint. Huiusmodi reges ille comminiscitur quoties opus est, Catalaufium, Remum, Aruernum etiam nominaturus si locus requirat, & ita ueniat in mentem. Est autem Lugdunum non à Lugdo dictum, siquidem dunum talis est adiectio qualis apud Germanos Bergum uel Burgum. aiunt enim dunum ueteri Gallorum lingua montem significare, ut nihil sit aliud Augustudunum quàm Augusti mons. Sed audi quo pacto Berofum interpretetur Ioan. Anius, sic scribēs, Quod uero ait ab eo cognominatam fuisse totam prouinciam & homines, ita intelligendum esse existimo, ut prouinciam intelligat totam partem Lugdunensem, homines autem Lugdouicos dictos quos postea ablata Ludouicos dixerunt. Hæc Anius. Vide hominis iudicium qui putet Ludouicorum nomen tam antiquum ut etiam apud uetustissimos Celtas in usu fuerit, quod tamen in Gallia auditum non est priusquam huc immigrassent è Germania Franci. nam quod quidam Litauicum apud Iulium Cæsarem Ludouicum esse putant, nescio an fidem apud omnes mereatur, nisi quod nomina propria uidemus etiã hodie diuersissimis populis esse communia, alienaq; pro gentilibus interdum usurpari. Ludouicus Germanicæ compositionis uocabulum est significans præstantissimum populi siue populi ualentem. nam Luit populus est, & uich homo strenuus in bonam ac malam partem, quemadmodum etiam schalcus usurpatur, ut

Dietschalcus qui & Gotschalcus, atque Marschalcus, equorum magister, à Marca quod equum significat quem hodie Mareschalcum dicimus. Auuicho habes Radeuichum qui consilio præstat, Altuuichum, Vualduuichum qui & Balduichus sicut pro Vualduuino Balduinus & Vuiliuualdo Bilibaldus, & nomina similia. Porro nemo mirabitur talia Berosi figmenta qui sciat apud eundem legi, quo tempore Latinis Ascanius imperarit, Francum ex Hectoris filijs Celtarum fuisse principem. Vbi interpretes Anius, Afferunt, inquit, eum esse à quo primo Franciæ nomen. Hæc ille. Quis uero de Franco isto quicquam apud ullum unquam autorem legit? Commentum est impostoris. Proinde sciant studiosi in hijs quæ è Diodoro sumere potuit atque alijs scriptoribus antiquis Berosus iste, esse quæ probari possint, uerum in ijs quæ uel ad Hispaniam, uel Galliam, uel Germaniam pertinent, impudentes plerumque fabulas tradi. nam de his regionibus teste Iosepho aduersus Appionem prorsus nihil sciuerunt Græci, multo minus Chaldæi Aegyptij que. Hinc Stephanus Parthenium Phocensem citat autorem, qui tradat, Francos Italiæ gentem esse prope montes quibus Alpibus nomen. Enimvero Francorum nomen qui inter Chaucos tamdiu latuerunt, etiam apud Germanos ueteres minus celebre fuit, ignotum Gallis priusquam incursionibus primum, deinde transmigratione cum liberis & uxoribus ea gens Gallis innotuisset. Tum annotatum est à Græcis φράγγωνs esse γερμανοὺς ἢ γερμανικοὺς. Et à Procopio scriptum atque repetitum Nicephoro Germani, inquit, qui hodie Franci dicuntur. Similem fabulam asinus iste Cumanus subdit postea, nam quum sciret Bononiæ urbem esse in Italia, post Felsinum agit regnasse regem alterum cui nomen fuerit Bon. quum omnes sciant Bononiam dictam quasi Boioniam à Boijs Gallorum gente quæ olim trans alpeis est profecta cis Apenninum confidens, non à Bone rege. Eadem ratione potuisset plures fingere, Florentiū à Florentia, à Pisa Pisim à Parma Parmē. Quod si post Lugdum apud Celtas defuisset regis nomen scis quem erat substituturus, Viennum, à quo Viennensis Gallia. Sanè quæ de Sarrone & Bardo refert, quis non uideat à Diodoro mutuatum esse. Nec alios uero Germanorum reges enumerat quàm quos Taciti libellus suggessit, Tuistonem quem tamen Sarmatarum regem facit, Mannum huius filium, ex hoc natos Vigeuonem, & Heriuonem. nam Isteuonem nescio quam ob causam omisit, deinde Marsum, Gambriuium, Sueuū, atque Vandilum. nam hos recenset hoc ordine Tacitus. Apud quem quia mox legitur, Fuisse apud eos & Herculem memorant, etiam ex Hercule facit regem.

sed

sed addito cognomine quod posterioribus seculis natum est. Aleman/ num enim uocat. Vnde liquet impostura quæ se tandem prodit, nam priora nomina narrationem planè fucauerant, ut autoris antiqui credi posset. Sed & in hoc errat, quod Vigeuonem Tuistonum omnium re/ gem facere uidetur qui tantum litoralibus maritimisq; ac insularibus im/ perauit, sicut Heriuon mediterraneis. siquidem horum nominum ety/ mologiam explicuimus huius tertij libri initio. Cæterum nemo putet hæc à me dici, ideo quod cupiam priscam barbariem restituere in scribendis no/ minibus istis proprijs, ut uidelicet deinceps pro Leodegario Luitgari/ um usurpemus qui Germanis Publium significat, quemadmodum A/ delgarius omnino nobilem, sed ut ipsorum nominum compositiones quæ Germanicæ sunt aliquo modo studiosis innotescant. Et uidebar nihil ab/ horrens ab argumento operis suscepti fecisse, si hæc indicassem. Nec quisquam uero damnet quod in exponendis Germanicis, uernaculas di/ ctiones in medium affero. nam hoc est hic seruare decorum, quando lin/ gua quæque conuenientissime seipsam interpretatur. Cuius rei uel hoc sit exemplum. Anius de etymo Viterbi disputans, ait Fatium Vberti/ num tradere Viterbum dictum quasi uita herbum uidelicet à delicijs na/ turalibus, Alium docere sic appellatum, quasi ui Tibur hoc est paruum Tibur quod à Tiburtinis sit conditum, Alium, quasi ui Thebæ hoc est paruæ Thebæ propter Thebanum Herculem conditorem: Reimundum Marlianum putare uocatum, quasi uitam inermium, quod illuc eme/ riti milites dimitterentur, Alium, quasi ui thermulum, propter thermas Etruscas, Blondum Flauium asserere dictum, à ui turrium, Hermola/ um Barbarum, à uita Heroum quasi Vitheroum, Alium, à ui trium ur/ bium. Adhuc alium, à Terobo conditore. Audis uarias coniecturas. Sed tamen si quis consideret Longobardos fuisse Germanos, & usos lingua Germanica semper non secus ac ueteres Francos Merouingos atque Ca/ rolingos, deinde lecto Desiderij regis decreto, tria oppida, Longho/ lam, Vetuloniam & Volturnam dictam Etruriam, sub uno muro cingi, totamque urbem adiectione sua Viterbum pronunciari iubentis, credat Viterbum Germanicam esse dictionem quæ nihil aliud significet, quàm amplam structuram, hoc enim Germanis ualet Vuiterbu, non multum ab errabit à uero, propius fortassis collimaturus quàm quisquam eorum quorum opiniones ante retulimus. Neque enim arbitror uel ipsum De/ siderium Etruscæ uetustatis adeo peritum fuisse, uel quenquam in illius au/ la fuisse qui quicquam earum rerum teneret, quas hic docti quærunt, præ/ fertim tam rudi seculo, quo hæc structura absoluta est, & nomen impositum.

Nam quod addit in decreto, nostra adiectione, significat appellationem nouam, & Italice forte peregrinam ignotamq̃, Mollius autem proferebant posteriorem dictionem monosyllabam Langobardi, qui Vigeuonibus olim proximi, postea prorsus Vigeuones insulareśque facti sunt, quā Sueui interiores uel Marcomanni uel Narisci quos hodie Boieros appellamus quidam Bauaros uocant uelut à partim occupatis Auarum sedibus sic dictos. nam hi bauu pronunciant. Fecit olim Desiderius in Italia quod hodie fieri posset in Elfatia si Carolo Augusto uel Ferdinando Cæsari luberet tria oppida, Cæsaris montem, Amerſuilerium, atque Cienſheimum uno muro claudere. Quod uero posterī nouum urbis uocabulum non intelligentes, Viterbum uetus uerbum interpretati sunt, nihil mirum, maxime quod ad huiusmodi coniecturam adiuuaret diuinanteis uersiculus insignibus urbis adiectus.

Non timeo uerbum, leo sum, qui signo Viterbum.

Sed hoc carmen illius ætatis est, non alia de causa uerbum habens insultum, nisi ut finis medio responderet. est enim leonini generis, quale uideamus in sigillo Heinrici Aug. eius nominis quarti.

Roma caput mundi, regit orbis frena rotundi.

Et item in Vuormaciensium insignium titulari inscriptione,

Digna bona laude semper Vuormacia gaude.

L U T E T I A

NON est animus hoc opere externa persequi. sed tamen in gratiam Parisiensium apud quos aliquando uixi, libet aliquid uice coronidis de Lutetia adijcere. Hanc Parisiorum castellum uocat Ammianus Marcellinus his uerbis, Matrona & Sequana amnes, inquit, magnitudinis geminæ, fluentes per Lugdunensem post circumclausum ambitu insulari Parisiorum castellum Lutetiam nomine, consociatim meant, meantesque protinus prope Castra Constantia funduntur in mare. Hactenus illius uerba retulimus. Vnde liquet Lutetiam exiguum oppidum olim extitisse, quippe quam insula tam modica totam fuerit complexa. Proinde duæ illæ ciuitates quæ in utraque Sequanæ ripa ædificatæ Lutetianam insulam cingunt, Suburbana illa sunt in quibus Iulianus Cæsar quum apud Parisios ageret, Decentio Tribuno & Notario, electissimam Auxiliarium Herulorum, Batauorum, Tenchateriorum, Celtarum, & Iouinorum manum illac ad Constantium Augustum contra Parthos bellaturum ducenti, salustabundus occurrit, ut est apud eundem autorem. Crediderim autem eam urbis partem in qua hodie Scholæ sunt, hortum

altera multo uetustiore esse. Quod indicat antiquum illud ædificium hortum pensilem gestans firmissimæ testudini superimpositum. Id adhæret nouis ædibus abbatis Cluniacensis quas ingenti sumptu proximis annis ædificauit, Romanorum olim principum haud dubie domicilium. Sed Lutetiam & Sequanam fluuium præfluentem elegantissime describit Iulianus Cæsar in oratione cui titulus *ἀντιοχικός ἢ μισοπώγων*. Vbi criminibus quorundam respondens qui ipsi commestationes & uomitus obiecerant, ostendit qua causa semel Lutetiæ coactus sit cibum reijcere, tum uidelicet quum Gallicæ consuetudinis impatiens qua cœnacula per fornaces calefiebant, illatis in cubiculum uiuis carbonibus, eo nidore feruè extinctus est. Quæ nos docebit narratio obiter usum hypocaustorum qui Germaniæ peculiaris est, olim apud Gallos fuisse receptissimum. Alioqui si fumarium habuisset ille locus in quo Iulianus dormiebat, nihil mali sensisset, & notum est quid Græcis significet *κάμινος*. Sed aiunt ueteris architecturæ periti, fumariorum usum prisca ignotum extitisse, qui tubulos habebant parietibus insertos ad cœnacula uel calefacienda uel refrigeranda. Apponemus autem ipsa Iuliani Cæsaris uerba. sic enim ad Antiochenses suos loquitur,

πρεπῶς πρὸς τὴν παρὰ τὴν αἰῶνα τὴν ἐκ τοῦ πύργου ἀλῆαν. σιμῶν δὲ οἶμαι καὶ τὸ
 τε σὺν σκαυότῃ τὴν ἐμὴν καὶ τὴν ἐς αὐτὴν ἴσχυρὸς ὡς εἰκὸς ἀπαυθροπῶν.
 ἔδοξεν μὲν ἰδίῳ ἐμαυτὸν ἀνέχεσθαι τὴν αἶρα ταύτης ἐνδεῶς ἔχοντα τὴν
 βοηθείαν, ὡς δὲ ὁ χειμὼν ἐπεκράτει, καὶ αἱ μετὰ τὴν ἐπερχέμετο, θερμῶν μὲν
 οὐδ' ὡς ἐπὶ τρεῖς τοῖς ἀνθρώποις τὸ οἶκημα δεδιὼς κινῆσαι τὴν ἐν τῇ τοῖ
 χοῖς ὑπότῃ. κομῆσαι δὲ ἐνδεῶς ἐκείνουσα πῶς κεκαυμένον ἔλαμψε
 ἀπὸ τοῦ παρὰ τὴν μετὰ τὴν οἶον. οἱ δὲ καὶ πρὸ οὐκ ἐπὶ πολὺ παμπληθεῖς ἀπὸ τῶν
 τοῖχωι ἀτμῶν ἐκίνησαν. ὑφ' ὧν κατὰ δαρθοῖ ἐμπιπλάμενος μοι τὴν κεφαλῇ
 λῆς. ἰδέουσα μὲν δὲ ἀποπνιγῶναι κομιοδὲς ἢ ἔξω τῶν ἰατρῶν παρὰ νοσήτων
 ἀπορρίψαι τὴν ἐντεθεῖσαν αἶσιν ἴσχυρὸς ἐπὶ μάστιγι πολλῶν ὅσον ἐξέβαλον,
 καὶ ἐκείνου αὐτὴν ἴσχυρὸς ὡς μοι γένετο κουφοτόρα τὴν νύκτα, καὶ τὴν ὕψι
 ραίας παρὰ τῇ οὐκ ἐθέλοιμι. οὐκ ἐπὶ ἡμεῖς καὶ ἐν τῇ Κελτῶν καὶ τὸν τῶν
 Μενάνδρου δύσκολον, αὐτὸς ἐμαυτῷ πόνοισι προσετίθει. ἀλλ' ἡ Κελτὶ μὲν
 ταῦτα ῥᾶον ἔφοδον ἀχρὸν κία. Quorum uerborum hæc est sententia.

Lutetia, Paris
 siorum ciuita
 cula,
 insula
 Sequana flu.

Hyemabam ego apud adamatam Lutetiam. Sic autem appellant Galli
 Parisiorum oppidulum. Haud uero magna est insula in fluuio iacens, qui
 ipsam in circuitu totam cum mœnibus complectitur. Vtrinque sunt lignei
 pontes qui ad illam ducunt. Amnis autem raro decrescit & increscit, sed ple
 rumque qualis æstate conspicitur, talis etiam hyeme perdurat, aquam amœ
 nissimam & limpidissimam uel aspicere uel potare uolenti præbens. Nam
 illos ut qui insulam incolant hinc præsertim aquam haurire oportet. Fit au
 tem illic mitior hyems siue ob calorem Oceani, nongentis enim stadiis
 abest nec amplius. Ac fortassis ipsa aqua tenuem aliquam auram ædit. Vi
 detur autem calidior marina quam dulcis. Siue igitur hanc ob causam siue
 ob aliam aliquam obscuram mihi, res ita habet, tepidiorem hyemem sen
 tiunt eum incolentes locū. Prouenitque egregia uitis apud illos, & sunt iam
 qui ficus arte & ingenio illic alant, eas per brumæ tempus stipulis frumen
 tariis & hoc genus quibusdam quæ noxam cælestem arbores lædentem
 prohibere solent, non secus ac uestimentis integendo. Fuit itaque solito
 sæuior hyems acriorque, & fluuius ueluti tabulas marmoreas deferebat.

Phrygius
 lapis

Nouistis sanè Phrygium lapidem, cui propter albedinem præcipue similis
 apparebat amnis huius glacies ingens & quæ cumulatim una supra aliam
 ferretur. Atque ipsum alueum & fluxum instar portis iamiam astricturus
 erat. Hincque solito uiolentior existeret. Porro cubiculum ubi dormie
 bam nequaquam calefiebat, quomodo pleraque cœnacula sub fornacibus
 illic calefieri consueuerunt, præsertim quum appositum ac instructum esset
 ad recipiendum ab igne teporem. Accidit autem, ut arbitror, cum quoque
 per meam impericiam, & quod morem illum, ut par erat, auersarer, uole
 bam enim assuefacere meipsum ad tolerandum cœlum, qui tamen huius
 modi

modi præsidio opus habebam. Quum autem inualesceret bruma ac perpetuo sæuior fieret, nequaquam præcepi ministris ut cubiculum calefacerent, ueritus ne latentem in parietibus humiditatem commouerem. Cæterum iussi ut intro ferrent ignem accensum & titiones ac carbones claros deponerent omnino pauculos. Hi uero quanquam non multi forent, e parietibus uapores commouerunt. Qua re factum est ut obdormiscerem quum mihi iam caput oppletum esset. Equidem futurum erat ut suffocarer. Exportatus autem foras quum medici me submonerent, ut reijcerem cibum pauloante stomacho commissum, qui per Iouem modicus erat, reieci, statimque melius habui, sic ut mihi nox leuior redderetur, & agere postridie possem quicquid liberet. Sic igitur apud Gallos agens ego, more Dyscoli quem Menander inducit, ipse mihi molestias superingerebã. Verum barbaries Gallorum facilius ista ferebat. Hactenus Iuliani Cæsaris uerba reddidimus.

Porro Lutetiam inuenio Prouinciæ Lugdunensi Senoniæ quam quidam quartâ faciunt attributam, & præfectum classis

Anderetianorum egisse Parisijs. Ibidemque &

Achoræ, Præfectum Sarmatarum gen-

tilium mansitare solitum. Id quod

sub postremis Impera-

toribus factum

est.

LIBRI TERTII RERVM GERMANICARVM,

AVTORE BEATO RHENANO SELE-

STADIENSI, FINIS.

& Beatus

Puchaimero R. D. Cardinalis Magunciacensis Me
dico & Consiliario s. d.

COMMENTARI illi in Plinium, de quibus quū adhuc Augu-
stæ essemus amicus ad te quidam ex Biturigibus scripserat,
& cōmodum me monuerat Claudius Pius Peutinger, heri, id
est pridie Calendas Martias primum ad me perlati sunt. Expe-
ctas quid de nouo opere sentiam, & q̄ illis bellè mecū conueniat. Accipe
rem paucis. In primis ipsum uolumen non est exiguū, ex uarijs congestum
autoribus, quod usui pauperculis esse possit, qui non habent bibliothecam
instructā, puta Aristotelem & Albertū de animalibus, Raphaelem Vola-
terranum, ex quo integra fermè capita autor transcripsit bona fide, hoc est,
unā cū ipsis mendis ne syllaba quidē mutata, Cœlium Rhodiginum, Colu-
mellā etiā Palladium q̄, & simileis scriptores. Nā hoc præcipuè habet stu-
dio, citare testimonia autorum qui cum Plinio faciunt, de uerbis ipsis mini-
mum sollicitus, quod illi penitus puerile uidet. In summa liber talis est, qui
si non magnopere iuuat excitet tamen literas, & Pliniū ipsum uulgo fortas-
sis cōmendet, quæ mihi res in primis grata est. Nec enim tam malignus ui-
cissim in illum esse uolo, q̄ ipse in me est, nam cādor studiosos maxime de-
cet. Sed hoc mirū, quod quū ex meis castigationibus nonnihil sit adiutus,
nusquā tamen mei mentionē facit nisi quoties uult reprehēdere. Siquidem
apud Pliniū libri septimi capite septimo, quo loco pro hīs uerbis, Tu cuius
semper in uictoria mens, moneo legi posse, Tamen cura pertinaci æstuans,
ipse citans hanc lectionē, Alij, inquit, paulo tersius hoc legunt modo. Vide
candorē hominis. Alij, id est, Rhenanus. At infra capite xxiij. q̄ audēter me
reprehendit nō affecutus mentē meā. Nam planè existimauit magnā au-
toritatem suis cōmentarijs accessurā, si me strenue multis locis suggillasset.
Ibi quū offenderent me primū duo uerba Cimbricæ uictoriæ, deinde uetus
stum exemplar meum supra Castores haberet Curl, scribo mihi uideri sic
Plinij uerba legi posse. Nā Cimbricæ uictoriæ cursores, quiq; Roma &c.
propterea quod nunciij illi cursorū speciem induerint non deorū, nam hoc
ex Floro Valerioq; liquet, alioqui Prætor adorasset eos, idemq; P. Vati-
nius fecisset. Itaq; tum quū literas in urbe exhibere uisi sunt, & extra urbem
Vatinio occurrerunt nō sunt existimati dī, sed postridie literis de uictoria
acceptis à Dictatore, quū illi nusquā amplius cōparerent, interpretati sunt
omnes, fuisse deos. Atq; hoc est quod ego dicere uolō. Nec hoc pugnat cū
quoquā autore. Quod si quis sequatur meā lectionem, Quiq; Romam. ni-
hilo minus de duobus istis iuuenibus intelliget qui posterius agniti sunt
Castores fuisse. Itaq; hætenus nō fuerunt Castores, quia Castorum spe-
ciem non representabant sed nunciorum uulgarium, & quia Plinius uisum
spectrum

spectrumq; fuisse testatur. Porro nunciat etiam qui nunciandam curat, nec nuncium ipse perfert. Hic deflet meam infelicitatem qui non sum in Pliniana lectione exercitatus, nec intellexerim quid sibi uellent Castores Romani, quum tamen ante tester quid me potissimum offenderit. Auditus uocabulum quod mihi uidebatur omitti posse, Castoribus accommodat, quod uidelicet non solum uisi, sed etiam audiri sint. Cur non dictionem hanc ad Cimbricas uictorias refert, ut uidelicet Castores Romani fuerint uisus, hoc est spectrum, ac Cimbricae uictoriae fuerint auditus, hoc est, auditio, quod priusq; litera de supatis Cimbris Romana perferrent, auditum fuerit, Cimbros esse uictos?

Capite L octauo libri, Quin & duces, scripsi cicures etiam posse legi, propterea quod domos suas petere singuli porci discunt, neq; enim greges suum aluntur in urbe, quemadmodum ruri fit. Loquitur autem de solertia porcorum, Et sequitur, Feri. Quia uero uocabulum, uestigia, non erat in codice manuscripto quem fateor mendosissimum fuisse, conatus sum aliam diuinare lectionem.

Quibus notata erat coena. Hic monui scribendum & adhuc moneo, Quibus usitata quidem coena seculi uitio bini terniq; pariter mandantur apri. Nec ea re moueor, quod quibusdam propter nouitatem non placet, At placebit aliquando. Hunc locum tantum arrodit, ut habeat occasionem notae in margine libri ponendae, Contra Rhenanum. Carpor autem magis in marginibus libri notis nusquam non appositis, quam argumentis. Sane uulgatam illi lectionem non inuideo, quae tamen etiam grammatico sensu caret, si citra mei calumniam ea frueretur.

Capite L I I, pro se tergorantes legere malo stercorantes. Quia uero apud Aristotelem de suis loquentem haec uerba repperit, tergus in uictum contra ictus efficiunt, probat uulgatam lectionem, & ait, Tergorare esse indurare tergus. Quasi non idem accadat quoties se luto stercorant.

Capite L I I I, ex autoritate & fide manu scripti uoluminis sic restitui Pliniana uerba, Qualiter natos antiqui Hibridas uocabant, ceu semiferos. Hic me rogat ille, Dic, inquit, bona fide si ita legas, quod repones uerbum, suis? Ego uicissim possem illum rogare, Dic bona fide, meamne an tuam ipsius incertam hic prodis?

Quamquam onerato capite uastis cornibus, gladiatorumq; uaginis.) Moneo legi posse, lateq; uagis pro gladiatorumq; uaginis, item, In hac se librant, non in his se librant quemadmodum scripserat Christ. Longolius uir optimus, & bonarum literarum decus immortale, quem multi putabant istius operis maiorem confecisse partem, sed nondum librum uiderant. Dicit uero me debacchari stilo in Longolium, quod dixerim germanam Plinii lectionem ab illo mutatam in adulterinam. Quasi hoc non ipsi Hermolao Barbaro saepe accadat, & omnibus nobis qui non solum in Plinio, uerum etiam in alijs autoribus restituendis laboramus. Non enim semper succedit quod insti-

tuimus. Porro uaginas corporis quibus unguium mucro conditur, ad istas gladiatorum uaginas trahere, quid habet simile? Quur uero non citauit illum a Plinio quoque ex Pontificum commentarijs relatum locum, libro xvij. de uaginis frumentorum, Priusquā frumenta uaginas exeant, & antequam in uaginas perueniant? Nihil apud me eo ipso testimonio euinceret. Arbitror Plinium dicturum fuisse, si uoluisset uti metaphora, Ac ueluti quibusdam gladiatorum uaginis. Hoc uero iucundū quod post longam reprehensionem uidens meam castigationem non esse ita absurdam sic concludit, Non enim hæc, inquit, disputo, quod uelim Rhenani lectionem futilem asserere, sed uulgarem posse defendi.

Capite L i i i. Mira solertia uisco inungūt oculos, calceariq; imitatione uenantium tradunt.) Hūc locum ait à me peruersum quod restituerim eum ad fidē uetusti codicis hoc modo, Mira solertia, uisco inungi, laqueisq; calceari imitatione uenantium tradunt. Ipse legit, uisco inungunt oculos, uocabulo laqueis expuncto, fretus autoritate Solini contra manu scriptorum codicum omnium fidem, Quasi uero qui se uisco inungunt, non etiam inungant oculos. Hic sibi ualere uult autoritatem Solini, me eius auctoris testimonio tantum utentem supra manu scripti uoluminis argumētum paulo post penitus exhibat, quemadmodum commemorabimus. Porro hoc sunt admonendi studiosi, nihil magis perdidisse Pliniū quā quod eruditi infulserūt multa sumpta ex alijs auctoribus eandem rem tractantibus, quum tamen non ita Plinius scripsisset. Itaque nō omnia sunt addenda, ea etiam quæ addita sensui nihil officiunt.

Quod mox non nuces sed acies legam, scommate me ferit, diligentiam meam deridens.

Capite L v. Ait me tota hallucinatum fuisse diametro, quod nihil definiens, ceu uerba mea addita in fine manifeste testantur, proposuerim huiusmodi lectionem, conditi liquecente niue gracilescent, ubi uulgo legitur, candidi rutilescunt. Ibi ignorare me putat lepores etiam candidos reperiri. Quasi uero qui in alpibus conditi indormiunt per brumæ tempus, non possint esse candidi. Exemplar manu scriptum aperte habebat, Conditi. Videbam uero, quod ait Plinius, illis pro cibatu niuem esse, sic accipi posse, ut significet illos pingues esse alta dum niue, qua liquecente graciliores fiunt. Atque hætenus nihil de colore disputari, qui tamen non negauerim esse candidos, sed non propter niuem quæ pinguiusculos reddat. Obuersabatur animo meo carmen illud Martialis de glire,

Tota mihi dormitur hyems, & pinguior illo
Tempore sum, quo me nil nisi somnus alit.

Quin uidi

Quin uidi mures alpinos allatos ex Valle Pœnina, qui sub brumæ tem-
 pus effossa terra sub foco se domi condebant. Nescit Commentator quo
 uerterim oculos, huc uerti. Testantur autem uerba mea quæ illic subiungo,
 non pertinaciter me tueri cōiecturam. Itaq; nihil erat opus ut hic inclama-
 ret candidatos literarum. Nec enim periculi quicquā est, quoties inquiren-
 di studio seorsim diuersa lectio proponitur, modo scripta autorum ac ipsi
 libri non statim mutantur uiolenturq; quod tamen à quibus factū aliquā-
 do sit ipse non ignorat. Sæpe uero sua retractat etiam Hermolaus, nam in
 hoc scripti genere quod coniecturis ex magna parte cōstat, sæpe nos trans-
 uersos rapit nouitatis amor. Libro x Cap. xxiii restituo lectionem
 ad fidem ueterum codicum quorum uidi duos consentire, nempe hoc mo-
 do, Coturnicibus ueneni semen gratissimus cibus. Hic me rogat uelut ob-
 torto collo tenens, dic, inquit, bona fide, si te interrogauero, quod semen sit
 id, quid præter ueratri semen? Pulchra me Hercle quæstio. Quis hoc ne-
 gat? Ego uicissim possem illum rogare, Dic bona fide, nunquā ne genere
 soliti sunt autores uti, sed in quo speciem docto lectori relinquant intelligen-
 dam? Expostulet igitur hic cum Plinio quem planè reor sic scripsisse. Vide
 uero miram iniquitatem. Autoritate Solini contra fidem exemplaris scri-
 pti, contra Hermolai meamq; sententiam supra legit, Visco inungunt ocu-
 los, hic testimonium illius refutat quod Plinianus expilator nō isdem uer-
 bis utatur. De qua re supra meminimus. Atq; audē pulchram notam addi-
 tam in margine, Rhenanus carpitur diligenter. Expone diligenter, id est ca-
 lumniose. Post longas deniq; citationes sic cōcludit, His, inquit, collatis stat
 Rhenanū non bene sentire de lectione ueratri semen. Imò nō nego de ue-
 ratro intelligendum, tametsi uetusti codices habent ueneni, quæ lectio opti-
 me consistit. Hermolaus admonuit tantū pro ueneno ueratrum legi posse,
 cuius hæc sunt uerba, Legi, inquit, potest Veratri semen, hoc est Ellebori. Et
 statim nescio quis pro Veneno Veratrum supposuit, ut est uulgata Plinij
 lectio, plerunq; Hermolaica. Sed heus domine commentator, nō memini-
 sti quomodo scribat Plinius infra Cap. lxxii, Venenis, inquit, Ca-
 preæ & Coturnices, ut diximus, pinguescunt. Reducit in memoriā, ceu ui-
 des, hunc priorem locū, quū inquit, ut diximus. Reprehende nūc, qui quo-
 dam carpendi morbo laboras, Plinium ipsum si lubet, aut calumniare po-
 tius. Vides quā pulchrè de me triumphet, quæ frustra impugnat. Felicem
 Plinium qui tam acutū nactus sit interpretem. Hæc fermè sunt eximie uir,
 in quibus ille contra nos argutatur. Nam ubi dissentit tantum à nobis,
 quid hoc ad rem pertinet. Vnicuiq; liberum per me esto sequi quod uolet.
 Aspice uero communem, sed uere miserā omnium scribingentium sortem,
 quibus tam malignè laus respondeat etiam feliciter labore functis, sin la-
 bantur

bantur alicubi statim paratus imminet qui suggillet & notam inurat. In hoc sanè emaculandorum autorum negotio studiosi paulo benignius sese mutuo subleuare deberēt, quādo res hæc est in primis laboriosa ac molesta, deinde perquam incerta, sed tamen necessaria. Siquidem hoc studiosi non ignorent, nisi docti uiri sese ad hanc miseram prouinciam demittant, nunquam futurum ut historia Pliniana suo nitori restituatur, nam infinitis adhuc erratis scatet. Nolim tamen interim non legi longe utilissimum autorem, quod ignorem quando studiosis ea sit obuentura felicitas. Idem de Cicerone & Liuiο sentiendum, cuius aliquot libri prodigiose sunt corrupti. Quis enim hoc labore lubens uelit implicari, qui uideat aberranti perpetuam contumeliam paratam, recte diuinantis laudem altera mox operis ædificatione finiendam. Porro periculum ipsum in isto castigandi genere, nunquam dissimulaui. Proinde semper cohortatus sum ut talia seorsim legenda proponantur ipsis autoribus intactis. Vnde maturo iudicio rebus exactius perpensis cum tempore restitui possint ueterum monumenta. Aiebant id in Plinio se fecisse castigatius nactos exemplar, qui proxima æditiōni præfuerunt Basileæ, quum reprehenderem quod multa mutassent. idem antè Erasmo arguenti responderunt, Accipio uero loca restituta, quibus ne ego succurrere potuerim quamlibet annixus propter exemplar mendosum, nec item Budæus ipse. At feliciorem laborem sumpsit Aquæus noster, commentarios in Plinium procudens, audacior sanè Philippo Berroaldo qui maluisset in hunc scriptorem glossmata conscribere toties domi suæ studiosis prælectum, quā in Apuleium Madaurensem nisi mendas ueritus fuisset. Propterea dixi feliciorem laborem, quod in commentarijs infinita sunt quæ dici possunt, & loca deprauata aut non intellecta citra reprehensionem transiliuntur. Verbi gratia, Plinius libro x. capite xxliij. sic scribit de hirundinibus loquens, Cecina Volateranus equestris ordinis quadrigarum dominus, comprehensas in urbem secum afferens, uictoriæ nuncias amicis mittebat, in eundem nidum remeantes illito uictoriæ colore. Hactenus Plinius. Mirum quid sibi uelint ista duo uocabula, quadrigarum dominus. Raphael Volaterranus indubiè sentiens locum uitiatum esse, legit, Quadrigariorū magister, nisi interpretationem esse dicere libet, ac quod hic de hirundinibus narratur ad belli tempora accommodat. Sic enim scribit, A. Cecina Volaterranus, inquit, equestris ordinis, Quadrigariorum magister, Pompeianarum paruius tempore belli ciuili, hirundines paruas e nidis Romæ cōprehensas nutriebat, quas postea nūcias belli mittebat amicis, ut Plinius refert. Hæc Raphael Volaterranus. Cæterum nec mihi placet, Quadrigarum dominus. Frigidum autem sit si quis equos alere elocareq; solitum putet. Coniicio legendum, aurigatum nido uiuas, hoc modo.

hoc modo, Cecina Volaterranus equestris ordinis, aurigatum nido uiuas comprehensas in urbem secum afferens, uictoriae nuncias amicis mittebat, in eundem nidum remeantes illito uictoriae colore. Sensus est, Quum ex Volaterris aurigatum ab ludos uidelicet Circenseis Romam Cecina proficisceretur, hirundines uiuas in aedibus amicorum in nido comprehensas secum ferebat, & factionis uictoris illito colore remittebat ad amicos uictoriam eius diei Circensem significaturas. Nā hirundines in longinquum bellum cuius incerta sit uictoria, secum ferre, ridiculum. Notum autem est quatuor olim factiones extitisse, Russatorum, Albatorum, Prasīnorum, & Venetorum, quot sunt anni tempora, coloribus inter se distinctas, à quibus cognomina tracta sunt. Felicis cuiusdam aurigae Russati Plinius libro septimo capite LIII, meminit. Inuenitur in actis, inquit, Felice Russato auriga elato, in rogum eius unum è fauentibus iecisse se. Et addit causam, Friuolum dictu, ne hoc gloriae artificis daretur, aduersis studijs copia odorum corruptū criminātibus. Loquitur autem de odoramentis quae inter cuiusque factionis homines spargebantur. Aurigandi uerbo Suetonius utitur in Caligula. Hic non inuerto uerba Plinij immo explico. Certe in tam corrupta scriptura non secus ac in deploratis aegrotis interdum sectionibus ac uisuris opus est. Atque hic Commentator noster prorsus silet. Profereamus adhuc unum ac alterum locum. In Proemio libri decimioctauī non longe à principio sic legitur, Quoniam tamen ipsa materia intus accendit. Haec uerba nullo sensu dicuntur. Vetus exemplar habet, Accedit. Hermolaus indicat potius Accendit scribendum, quā Accedit. Itaque uerbum hoc receptum est in contextum. Ego dico reponendum esse Accedit, & pro intus legendum uitijs, Sic enim Plinius scripsit, Quoniam tamen ipsa materia uitijs, accedit ad reputationem eiusdem parientis & noxia. Vide quantum haecenus obstiterit unicum istud uocabulum uitijs in aduerbium intus deprauatum, quo minus multis iam seculis hic Plinij locus fuerit intellectus. Sim uero ualde ciuili sī hic Aquæum imitatus petulanter Hermolaum uirum modis omnibus incomparabilem incessam. Sequitur ibidem, Atque quum in arbores exacuant, liment que cornua elephanti, & duro saxo rhinocerotes, & utroq; apri dentiū ficas. Scribendum primum, quum arbore exacuant, s. litera ablata ac in praepositionis expuncta. nam sequitur, utroq; item auferendi casu. Deinde pro & duro reponendum, & Vri. Nam sic Murbacense exemplar quod pridē penes me erat, manifeste cōtinet, Vt sic legamus, deinceps. Atq; quū arbore exacuāt, limētq; cornua elephātī & Vri, saxo rhinocerotes, & utroq; apri dentium ficas. Parisiensis aeditio quam epistola liminaris Beraldo uendicat, testatur legisse

Longolium, & duro. Sed nos legendum contendimus, & Vri. Quis non alicubi labitur? Audi uero quid Aquæus hoc loco dicat, Legi, inquit, etiam potest scitè sicca, hoc sensu, Quum apri liment sicca dentium, ut sicca sit substantium. Alij legunt, utroque apri dentes siccas, ut sensus sit, Apri dentes exacuant in siccas arbores. Habes quod eligas, utere congruentiore sententia. Hæc ille. Pulchræ me hercle expositiones & argutæ. Longum autem esset tantum huius procemij uitia aperta adhuc narrare quæ sunt supra nouem, uerum non finit hoc epistolaris angustia. Sic repurgato Plinio certi commentarij scribi possent, immo pluribus locis commentario minus autor egeret, Sed fungere tu labore hoc uere Herculeo, Augiæq; stabula repurga, alio in insidijs interim intento, sicubi in negotio fallare mendosa scriptura auocante mentem tuam, qui te mox contumeliose traducat. Enim uero fortasse putas ista animaduersa Aquæo. Nihil minus. adeo exercitatus est in lectione Pliniana, argutiam eius scriptoris nusquam non assequens. Ego stipes qui subinde hæsitern, nam hoc imperitiæ temeritatiq; tribuit. An non argutum, quod Columellæ uerba exponens docentis egrotum pecus esse saluandum, docet nos saluare esse sanum facere. O si esset qui utriusq; caput saluaret. sed tamen ego nolim conspuî. Nisi sit expositio figurata nempè hystorologica, quod per unctionem eam sanitas consequatur. Quàm pulchrè uero mendosa loca LIX Capitis libro IX transiit, præsertim cum qui est in fine, At inter sargos. Ibi debebat exponere quænam uox esset Sargos, Latina, Græca, an Hebraica, tum quid significaret. Est hoc interpretari Plinium? Et tamen audet aliquoties addere, Hoc caput nihil habet fuscædinis, nihil habet nubili. Sed nimium te moror uir ornatissime, tamen si scio te libenter audisse locorum istorum germanam Plinij lectionem, ac mihi gratias habiturum. quid Aquæus facturus sit nescio. Nec de hoc sum sollicitus. Porro nondum obliuio me cœpit humanitatis tuæ qua me prosecutus es apud Augustam, opera Marci Virfongi in ædes Fuggerorum me perducens. Antonij domus quid splendoris non habet? Testudinata plerisque locis, & columnis marmoreis suffulta, quarum epistilia ad antiquitatis exemplar exculpta sunt. Quid de cubiculis amplis & ornatis dicam, quid de hypocaustis, quid de ambulacris, quid de ipso domini cubiculo longe cultissimo, tum ob deaurata laquearia, tum ob reliquum ornatum & thalamus ipsius non uulgarem elegantiam. Huic adhæret sacellum diuo Sebastiano sacrum cum subsellis ex preciosa materia faberrime factis. Omnia uero exornant insignes picturæ intus & foris. Et tamen quam exquisitissima sint cuncta, pleraque minimum luxus præ se ferunt, multum uero ciuilis nitoris atque frugalis munditiæ. Raimundi illa domus altera paulo semotior quàm est

item

item planè regia amoenissimum utrinque prospectum in hortos habens, quorum alter ædibus cohæret, alter interstite uia publica, sed angusta separatur: quid plantarum nutrit Italia quod domesticus hortus non habet? quæ ibi topiaria, quæ pergulæ, quæ arbores, qui fontes fusilibus deorum simulachris ornati: quale balineum ea ædium parte? Minus iam placebant Ludouici Galliarum regis horti, quos olim Turonis & Blesis uidimus. Postquàm ascendimus, hypocausta latissima, aulas spaciosissimas siue cubicula coniuncta cum fumarijs, sed ornatissima conspeximus, respondentibus inter se ostijs in meditullio domus, quibus de conclaui in conclaue transitur. Hic passim uidimus exquisitissimas picturas ex Italia aduectas, multas etiam Iconicas tabulas manu Lucæ Cronburgij feliciter absolutas. Sed magis nos mouerunt in superius coenaculum deductos tot ac tanta monumenta antiquitatis, ut uix ullo Italiæ loco plura crediderim apud unum hominem reperiri. Primum ærea contemplati sumus & fusilia. Quis illic uerum deorum non sæpe nobis occurrebat? Iuppiter cum suo fulmine, Neptunus cum tridente, cum sacculo petasoque Mercurius, Pallas cum ægide, & erant quos uix præ uetustate licebat agnoscere. Nomismata deinde suo loco iacebant. Aderat tantum unum illic simulachrum lapideum. Circe fuit, ea nuda recumbebat innixa dextro brachio, circum se in margine tabulæ marmoreæ uariâs bestias habens, & adhuc illa magica uirga sua quendam in brutum conuertebat, supereratque pars hominis non amplius quàm dimidiata. In altero secretario quod saxeas tantum statuas continebat, uidimus, Dianam cum luna ac pharetra, uidimus Apollinem, Mineruam, Venerem cum Cupidine, Taurum qui uehebat nudam puellam tensis brachijs auxilium implorantem, & obscenum illum deum pudenda sui parte prorsus impudentem, cui astabant effigies mulierum plenos phallis calathos gestantium. Apparebat hortorum limites fuisse. Mirum uero potuisse ista tot seculis uspiam integra conseruari. Fragmenta statuarum uix numerare erat. Placebat nobis Somni dei caput clausos habens oculos, & papauere reuinctum. Bacchi capita multa arguebant ferta ex racemis & pampinis. quædam Colosseam fermè corporum magnitudinem præ se ferebant. Narrabatur uero nobis ex toto propemodum orbe conuecta fuisse ea uetustatis monumenta, præcipuè tamen ex Græcia atque Sicilia. Adeo nullius sumptus Raimundum pœnitet ob amorem quem literarum minime expers erga antiquitatem gerit, modo possit talibus

talibus rebus potiri. id quod uerè nobilem & generosum hominis animū
ostendit. Sed de hijs plus satis. Ædidimus opusculum rerum Germanica-
rum inscriptum Cæsari Ferdinando. Expectamus aliquid ueterum libro-
rum à te, Ciceronem de gloria, Eundem de Vita beata, Quasdam eiusdem
orationes hactenus non uisas, Medæam Quidij, Fontianum poëtam, qui
prouincias Romanas eleganti carmine descripserit, nisi tanto the-
sauro solus frui uis. An fabulam narrauit ille noster?

Bene uale uir eximie. Selestadij, quinto

Nonas Martias

Anno M. D. XXXI.

BASILEAE IN OFFICINA FROBENIANA PER HIERO-
NYMVM FROBENIVM, IOANNEM HERVAGIVM,
ET NICOLAVM EPISCOPIVM,

ANNO M. D. XXXI.

MENSE MARTIO

a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z &
Omnes sunt duerniones, præter &, ternionem.

ERRATA.

Pag. 28. uersu ultimo scribe. se coniunxisse. pag. 33. uersu 21. Cateri ut
 pag. 37. uersu tertio, clausula sequens, Quid autem hic fa. debet præcedere
 priorem. Tu pro Mosella. pag. 39. uersu 30. Malarichum Francum, pro
 Framum. pag. 56. in margine, Cattmeliboci pro Cattineleboci. pag. 58.
 in margine Galliæ Gothicæ descrip. pag. 76. uersu 33. Vitas. pag. 77.
 uersu 36. pro Verorum scribe Vcrorum. pag. 90. uersu 28. Gombatam.
 pag. eadem uersu 38. fuerunt. pag. 157. uersu à fine 7. pro quarto scribe ui
 cesimoquarto.

